

141
(3)
De Legibus Praecipue disputatione
ex d. 29 Doctoris
Angelici S. R.
Thome
Aquinatis.
A questione 90. ad 1083. selecte.
Authore
P. Sebastianus Sanchez Hispanici So-
cietatis S. R. Moralium Theologiae
Professore.
Scribebat, & audiebat Martinus de Arago-
ta Virginius Maris in Caelos
Sanctus Collega.
Ordibus apud eiusdem Societatis S. R. collegii
J. Chattering. V. & M. sacrum.
Anno Domini 1695. die 10. Septembris

Disputatio

Quid sit lex presentis tractatus obiectum?
Caput I

Nominis ethimologia, & varij acceptiones.

Lex aliqui derivant a legendo & Tiddius

1. Ethimologiarum cap. 10. & lib. 3. cap. 3. eo qd in legibus, quae sibi
in tabulis scriptae in publicis affigebantur, qd faciendy, qd re omitten-
dy sit ab aliis legat. Alii vero originem trahunt a diligendo,
qd n^o sine dilectu fieri debent leges, qd ipse diligere debent ex
multis, qui aptiora videant ad recte civitatis gubernationem, &
Ciceronem lib. 2. de nat. Deorum, & Augustinum in p^o ex novo tes-
tamento c. 45.

2. In re etiam leviori momenti magis placet
quoniam P. Thomae sic c. 90. art. 5. derivantis legem a ligando;
eo uny ipso, qd obliget homines ad sua observationem, veluti ligat mo-
raliter manus, ne ad oppotum faciendy liberi maneant. Hae Ethim-
mologia magis declarant naturam legis, put e presentis operis sicut, ut
potest explanari est proximum illius, qui e obligare, quicquid applicari
pot. n^o difficile aliis huius nominis acceptionibus minus hactenus.

3. Varias erudite tradunt P. Barquera disp. 150. cap. 2.
P. Salas. disp. 1. sect. 1. Pater Suarez lib. 7. P. Lannexy
q. 1. sub. 2. ex qd credit frequentius phisicam: V accipit
q. 2. curiam qd operis, ty moralis, qm artificialis: ut leges
Grammaticae, Pictoriae &c. V qd ipsa adimplerione rei preceptae: sic
factores legis appellamus eos, qui leges populo daty observant. 3^a
q. 2. naturali inclinatione ad aliquid sive bonum, sive malum morale: ita
Paulus scripturantis naturalit dependens in obta ty sensualit obtemperantia op-
pel

pellant legem, quae in membris. Acceptio & forma, et quae
nisi intentio, quae continet in illa, in qua, sumit legem & regula
sive norma prescribente aliquid faciendum, & omittendum contra genus
moris, aut in sub conditionibus. Deinde huius operis examinandi.

9

Lex inquit sub hac tria designatione n^o
solum eo nomine legitur, sed et aliis nominibus signari solet ut
iuris, institutionis, sanctionis, statuti, precepti, et similium, inter quae
nomina non nihil discriminis versat, ut iuxta proprium dicuntur. Leges Prin-
cipis regum secularium, Regis, & imperatorum: leges, quae pe-
dunt a summo Pontifice appellantur, quales institutiones, sancti-
prope dicitur illa lex Principis regum, quae irrogat contra genus prescri-
bitur. Decreta autem Principum interiorum, aut civitatum, & populorum
regentium sub potestate alterius Principis, vocantur statuta, denique
preceptum est quare lex parlativa, quae fertur tantum ad unum, non ad
cunctos, & saltem abstrahit ab eo, qui fertur ad unum, aut ad totum cunctos
unde sic lex potest dici preceptum, non vero preceptum potest abstrahere
legem & ratione huiusmodi cunctis respicere, ut infra videbimus. Vide
P. Suarez de legibus lib. 1. cap. 1. & 2. & P. Salas 1. 2. tract. 24.
dig. 1. sect. 1. 2. & 3.

Capitulum 2°

Legis definitio examinatur.

Ita definitur S. Thomas hic 990. art. 4. quae ratione
ordinatio ad bonum esse ab eo, qui eorum immunitatis sit promulgata.

Quae bonum aliqui aperte verificant, plerumque modum admittunt ra-
tione explanationibus admittit, quae illis magis declarant, & perinde im-
mutant. Duplex est. Prima duplici ex capite. 1^a quae statuit legem ge-
neraliter spectare ad omnes, quae ad voluntatem, et de hoc puncto maxime
sit int. 2^a per doctrinam etiam supposita legis de bono, 2^a quae ubi nunciat

f

subornanda e, ut dicitur potius explicet, qm 2 regulas recte dicitur
a dialectica prescriptas: glaut qd eg pponere iisdem fere verbis, qd
P. Suarez cap. 12. tradit in hunc modum: Lex est: iustus, ac habite
preceptis ad pfectu eorum directis, sufficientibus, & multiplicatis: loco gene-
ris pponit preceptis ne ut id diximus dicitur lex debet e preceptis, et n
est: de preceptis potest appellari lex; reliqua autem pariter de bonis col-
lectis sumptis indicant pparat legis dicitur, qm dicitur a reliquis pre-
ceptis, et v^o singulatis examinare oportet.

Caput. 3°

Explat iustitia ad ratione legis essentialis requisita.

Legis debet e iustus, & honestus supponit ad obus
ty Theologia, v^o P. qm dicitur, ita ut nullatenus appellanda sit,
que iustitia, & honestate careat x Ethicorum. lib. 1. dicitur ex-
bitio cap. 5. mibi lex e n^o videt, que iusta n^o fuerit, & p^o pre-
ceptis iniustus nullus n^o obligandi deat, ac inde sub noie precepti
rati videat inclusa huc dicitur iustitia, & honestatis, nihilominus
eg expresse ponimus in d^o h^o n^o n^o, ty ad magis claritatem, ty etiam
q^o dicitur dicitur pot^o p^o preceptis, q^o iniustus e, & nullus obligatus in-
ducit, et n^o ut preceptis moie subditos obligans ad cui observat, lex
autem dicitur dicit in suo ipse preceptis obligans, ac inde iustitia.

Quod melius explat sciendy e ex P. Thoma I. 2. q. 96. 16
art. 4. duobus modis potest legem dici iustam: 1° in ipsius actus precepti
q^o legis, nimirum q^o talis e ut potest a subdito iuste fieri (si q^o dicitur ser-
vata p^o portione & omissione actus q^o prohibiti, q^o lex e q^o prohibens) 2°
in ipsius legis, nimirum q^o citra iniustitiam huius imponit. Sic dicitur
nullus iustitia includit ty, n^o t^o e q^o pot^o alij actus preceptus e

talibus ut à subdito iuste fieri possit, Vnde iunaxa in pane, & a-
qua, cy tñ superior iniuriam illi faciat talis actus precipiendo,
nō tñ posse citra iniuriam actus iniuriam precipere, qñ sit ius ad
precipiendum, nisi qd iustus, & honestus fuerit.

12. Ius qd iustus iustitiam essalit requirit ad Legem, sive
intelligat naturam, quatenus Vlt, qd precipit nō possit ei iniuriam, aut
turpe, sive intelligat posse ut sit reus iniuriam, & honestam, qd lex ut talis
sit debeat precipere iusta, saltem naturam, qd qd hoc legis est ob-
ligare subditos ad sui observantiam, & nemo potest obligare ad facien-
dum id, qd iniuriam, & inhonestam est, & lex nō potest precipere actus iniuriam
aut inhonestam. Explat amplius hęc doctrina, ceteris, & actus talis est
ut nullo modo possit ab eo regari in honestam, & mentiri, ludo be-
ne Deo, & ad huiusmodi actus, nec Deus ipse potest sua lege obligare
nō solum potest sui essalit rectitudinis, cui essalit requiritur iniuriam
precipere, ut inq. Suarez, hoc enim qd accidens est ad precipiendi in-
titutem, & qd etiam si impote preciperet nullius momenti est illud
precipiendi in ordine ad obligandi moralit.

12. Rursum, & actus talis est ut possit ab eo regari
malitia, & mutata mē, & modo operandi, ut est boni occisio, aut
q. rē, & tunc eo ipso qd à Deo precipiat, qd nō erit inhonestum, ut
dicitur in precepto Abrę, impotente & immolat. filii Mizerit,
sicut dicendum est qd suggestio humana precipit aliquid aliis
malis, solum qd prohibita lege sua, quę potest auferri legē subsequentē
à tali suggestionē, qd enim tunc nō malis, qd precipit, & allata
est malitia qd notis precipit, unde stat nō potest dari legē &
actu iniuriam.

13. Quatenus lex ut talis sit, debeat precipere iusta, &
honestam posse, etiam qd potest ex dictis, qd actus precipit qd legē,
& suggerunt boni, & honesti qd se, eę legē solum accipiunt re-

arbitrio, obligat, q̄ antea exant voluntarii, deay omisso
 n̄ erat male, post latz autz legz, ię omisso fit male,
 & actus fit nexius ad bonitatz, ut p̄t de actu audiendz,
 sacry, dandi elemosinaz &c. & tales actus, qui p̄cipiunt.
 N̄ esse indifferentes, & tunc sunt boni potibz efficacia
 & fine legz, unde semper actus, qui p̄cipiunt legitime, ut p̄-
 re boni, q̄ autz deo editio, sit essalit requirita, ad bonz legz
 q̄ de hoc legz e, & acty p̄cipit bonz supponere, & bonz
 p̄t facere. q̄ eo p̄cipit q̄ n̄ p̄cipiat acty p̄t bonz nexit legz &c.

29

Page p̄gamus ad v̄m̄ iudicij supra applicatę
 de qua sicut dico ex ei de hoc legz essalit. q̄ q̄ de hoc legz
 e q̄ sit rei sententia, ut est q̄ de hoc legz, qm̄ d̄si, suppone-
 runt, & ut sit rei sententia n̄ satis e, q̄ p̄cipiat mę bonetę
 & etę requirit, q̄ exeret siḡ iudicij, & citra iniuriz
 subditoy ferat, q̄ de hoc legz e q̄ citra iniuriz, & citra ini-
 ty ferat, & sequent q̄ sit iusta ex f̄t p̄cipiet legz, & q̄
 mę supra explatę. & advertendę e q̄ maxi explanatione duplicę
 mę iniuriz p̄t stingere in ferenda aliqua lege. hęc e q̄
 operantis, hęc e q̄ ipsius operis, p̄t stingere q̄ ex f̄t legz nihil ali-
 erat ut iusti ferat, & tñ mę operantis, inde ferentis legz in-
 gnis sit, q̄ inimicę legislatoe ex odio, aut p̄asa cupiditate
 moveat, aut in mō, & circumstantiis operandi imprudente se
 gerat, Suiusm̄ iniuritia n̄ detruit totę legz, q̄ l̄t Princeps
 in lege ferenda male, & iniquę se ferat Socrmo, p̄t nihil o-
 mus legz iudicij, & validę ferre, si materia p̄cepta iudicabit
 & secretę fia iudicij.

Quę autę sit ista f̄ta recte explatę. P. 25

Stana

Thomas art. 4. citato, et q. 99. art. 3. Jureo S. Suarez
in hunc modum, etenim hae virtutes iudicij cessare debent in
lege ferenda, ut sua debita observent. De iustitia legalis,
cuius e' coe bonum intendere, iura Civitati debita servare:
debet q' Lex hunc finem proprium intendere, mo' inflexus explen-
do, q' ita intelligendus e', ut ad valorem Legis requiratur q' Legis-
lator hoc motibus fiat, q' Lex edict, sufficit enim q' Lex ipso
de se educat ad coe bonum, q' sit de intentione privata Legis-
latoris, ne ut Princeps iniquus intentione fiat, si tamen Lex
in bonum publicum cedat, valida erit, et obligatoria, q' subdi-
tus n' debet attendere ad privatam intentionem Principis, q'
ad id q' Lex de se dicit, nec privata intentio pot' offere bonu-
tati Legis de se educantis ad bonum vero publicum regimen.

16

De iustitia commutativa, ad quam spectat q' Legislator
n' plus recipiat, qm' possit, q' si Princeps Lex ferat q' alius, qm' sibi subditis
pccat q' iustitia commutativa in illorum, etiam actus esse bonum q' utile per-
cipiat. 3 iustitia e' distributiva, quae etiam maxime requirit ad valorem
Legis, q' recipiendo multitudinem, quasi distribuit onus inter pl' recipi-
entem ad bonum eius, et ideo necesse e' ut in distributione huiusmodi
servet aequalitatem proportionis, quae ad iustitiam distributivam pertinet, differt
itaq' Lex a ratione iustitiae, et sequitur a ratione Legis obis suis numeratis,
aut aliis, si qua sit addente Lex iniuriam, ac inordinatam.

17

Notanda e' quaedam diffinitio iniuriam in ma-
Legis, et iniuriam in ma' Legis, neq' de prior' iniuria dicit, ex nulla ca-
etiam pot' vitandae, q'cuq' impedimentum, et scandalum obediunt, q' q'cuq'
licet malum facere pot' ulli sine, at si tamen servet iniuria e' in
Legis, ut Lex n' obliget de se, pot' tamen subditus illi parere, dum iniuria
n' cooperat, q' pot' cedere iura suo, si vult. Unde in casu dubio dicitur.

Mi

mi inviditia potest subditus multo facilius obligari ad parand. 145
Legi: imo etiam q' certo stat de tali inviditia alij potest ob-
ligari q' vitand' schandaly, q' hoc vitand' e' etiam ex detrimto
tzporali.

Caput. 4y.

Explat' perpetuitas ad xos legis equaliter
requisita.

Stat ex hoc a nobis tradita perpetuit' aliquam, seu sta- 28
bilit' equalit' pertinere ad xos legis, id dicit' expland' e' in hoc
cap. duplex perpetuitas distinguit' a' dicit', altera ex p'initia, et do-
cat' a' p' ante, altera ex p' finis, et dicit' a' p' post. In p' equalit'
spectare ad xos legis, n' h' lex eterna divina Summ' perpetuit'
beat, e' etiam lex naturalis, salte' obit'be, equoad e' est; Leges t' su-
man' positib' tali perpetuitate carent. V' perpetuitas, que e' in-
finita a' tempore, quo incipit lex, e' sequa pot' e' disputatio.

Quoniam h'c pot' e' duplex, negativa, l' positiva: ne- 29
gativa dicit' q' lex de se, et ex sui origine sit indel'ib' dicit',
et vitare potit, et tolli q' extra cas, ad m'y, quo suspensio, que
abit, ordine suo fact' dicit' suspensio p'petua negativa. Perpetui-
tas positiva dicit' q' lex ex na' sua, acit' q' expressa verba fact' ut
rem' dicit', et n'q' adit' ad m'y, quo d'positio d' suspensio p-
positiva potit, e' n'q' cum' perpetuitas positiva pot' equalit' spectare
ad xos legis, q' leges human' n'q' p'p' leges d' tale p'petuit'
n' sint cor' leg, ty q' rax' fixunt' subca' editione expressant
n'q' adit' ty etiam q' primus illor' author dicit' mutabi-
lit' e' ita pot' illas mutare, etiam pot' ipse d' dicit', e' tunc nec-
s'it' e'is equalit' potit' potit' ipse mutare: e' p'p'ia ipse
lex d' dicit', etiam n'q' m'y, acit' xos human' mutabilit' pot' d' dicit'.
Unde tota diff' d' dicit' ad stabilit' negativ' q' p'p'ia, aut d' dicit'

13 puf

tempus excludat.

20

Pro utraque referret Atil. P. Suarez,
 et in iuris hunc aliquid inter oppositos videtur, quod de rebus in
 ei simplicitate legi, quae stabilitate aliter negativae non habuerit, ratione
 cuius, et mortuo, et amoto Legislatore, ipsa operatur, nec finit cum
 morte subditorum personarum, ad quos semel lata sunt, et transit ad
 eorum successores, ac denique talis est, ut semper duret, donec, et duret,
 et maneat eius, aut ea ita mutet, ut derivat ei iura. Hanc igitur libent
 amplectitur P. Azorius disp. 4. lect. 3. et ea confirmat et cor accip-
 tionem legi, etiam ut dignoscatur, an preceptum debet ex vi semper durandi,
 an vero ad tempus, cui attendit an debet per magis legis, et statuti, et in cen-
 setur per personam, an vero debet per magis personam preceptum, et sic iudicat solus ad
 tempus, nec alia ratio querenda est in eo, quae tota est de nobis, quoniam legis
 acceptio cum faceret Glossa penultima in fine in cap. à nobis, et
 de iura excommunicationis, et ibi Panormitanus n. 12. et Cardinalis in
 repetitione cap. pendimus de iura excommunicationis, et Archidia-
 conus in cap. donatus et ibi Bartolus in lege: omni populi
 ff. de iuria, et iure. Nabarrus in manuali cap. 27. n. 74. qua-
 propter minus placent aliqui Philosophi qui rationes alias intrant, et ex
 natura rei querunt ad plandem stabilitatem eius de hoc legi, et nulla possit
 excogitari sufficiens propter rationem consuetudinariam.

21

P. Barquera disp. 191. cap. 3. ostendit legem iure
 spectat quae oritur à Principe, ut Persona publica, et quae non totius
 rei publicae, sed civitatis: Unde si duret civitas, non respicitur. etiam post mor-
 tem Principis legem facientis, ita et debet durare ipsa lex. Hae autem
 rebo impugnat, quod etiam preceptum parlatum potest oriri à Principe
 ut Persona publica, sic enim auctoritate publica, quoniam debet non solum
 potest precipere toti civitati, etiam huic, et illi individuo in parlatum,
 non respicitur non solum debet illi potest precipiendi s. toti civitati, etiam
 singula ipsius membra: immo nihil aliud est civitas, quam realis eorum

sig

omnino collectis. 2. q. si duxat tota civitas potest magis legulatoria,
 ita potest negare unum individuum illius. 3. q. si ex ea preterea inter
 civitatem se obligare potest magis legulatoria, ita possumus dicere illud
 individuum duxans potest magis legulatoria etiam se obligare potest ille,
 q. n. admittet P. Barquez. 3. q. passim imponunt precepta
 civitati que ad unum tantum duxant, hoc autem quod negat gade-
 re a Principe ut persona publica, e. Lex n. ideo potest preceptum
 q. imponat toti civitati v. a Principe utente publica potestate.

Dicitur tunc a Principe limitari duxat illius pre-
 cepti, in hunc enim arbitrio e. q. in preceptis duxat, vel totum ad te-
 pus duxat. P. q. e. n. q. inter e. tota dicitur precepti precepti
 e. temporalis tandem deumenda e. a libera voluntate imperantis.
 n. q. ex aliqua ratione infra in eis preceptis reperta, ut ex eo, q.
 unum dicitur persona publica, v. ad totam civitatem, alterum v. a pre-
 data persona, v. ad singula individua. per totam, n. aliquo Principe
 n. potest ut persona publica, v. toti civitati aliquid uno duxa-
 rat dicitur, mense, ut per, itaq. aliud e. q. requirat publica
 iuris dictio, v. tota res precepti sit precepti, aliud v. q. ex
 hoc capite interat precepti precepti. Hoc dicitur ut saltem re-
 dictamus, sed autem potest e. dicitur saltem in Principe seculari, cuius
 potestas imperandi dicitur a rebus n. in Principe ecclesi-
 astico, qui potest in subditos sicut a Christo Domino civitatis
 aliter dicitur e.

285

26

23

Maneat e. tamen summi precepta ad
 civitatem directa, v. a persona publicae auctoritatis exercente posse
 e. precepta, e. posse e. temporalia, sive ad definitum duxat, earum
 que de se precepta, v. duxabilia fuerint, debere appellari leges
 statuta, sicut autem alia, que summi duxat n. habuerint,

15

20
Cuius rei nulli aliquid exhibemus nos quod cogit deus usque, et
nec, quod pauci aliqui pro alio sentiunt, ne inquisitionibus
debeant, ut est proferens coram saepe proferenda est.

Caput. 34.

Explat qualis debeat esse civitas ad legem
requisita.

295
Legem debere fieri a aliqua
civitate satis ex natura deus colligit, quod videtur, et aliqui pro
maxime Canonibus videntur negare, nihilominus standum est coram ac-
ceptioni, quae civitas non debeat legem, nisi illi, quae civitati impo-
nit, vide S. Suarez lib. 2. de legibus, cap. 6. fuisse de hoc
puncto disputantem, nec immotum in examinandis testibus, quae
probatum dicitur veritatis afferunt, solum notum est de iura quae
efficaciam esse nosse ex natura ipsa de iure, quae a se ipsis
Deo quod lex debeat esse generalis, non autem potest esse generalis, nisi sit ad
totam civitatem, ne singularis, quoniam non debet generalis, sed civitas, quae
saltem per successionem generalis est. Et quod de hoc legem est ut non generat
at a vita legislatoris. Proceptum unum tantum individuum imperium
pendet a vita imperantis, de quo moritur, aut amovet, et de hoc legem
est quod ferat ad civitatem; 3^a Lex debet esse regula, et mensura o-
perationis, id est ut sit unum proceptum, ut naxim ad eum dicitur ad
quod spectat talis materia, et mensura debet esse generalis esse de omni actu, et
25
Displacent huiusmodi rationes. 1^a Stabilitas ex qua de-
bitur arguitur ad civitatem proceptum non aliunde potest, quoniam ex univocatione
verbi: ex qua ita facilius potest placere civitati ad proceptum requisita
deinde quod non ostendit, quod proceptum parlatum ad unum singulum individuum

n possit duxare. et qd pot mortu imperantur, n tale individuy
 significat, in qua casu pcepty illud habet habitus est, qm
 lex requirit. Ratio maiory, ac dixerit habitus reperiri
 in repub. sive coitate, qm in parlare individuo, qd repub. pte
 videt duxabilior, qm legislator, n auty singulare individuy
 qd solet periri ante mortu legislatoris, deinde repub. sive suc-
 cessionis individuy magis se duxat, qm singulare individuy
 qd n possit p successionem alterius, dissequunt pcepty ad totu re-
 pub. se maiori habitus gaudet, qm parlare pcepty, unde
 ab hac maiori habitus decumatur arguty, efficacit arguit ad gbandy
 legy ei debere ad coitate, qd tribole quidqz nq qd sumit qd anti ca-
 noni habitus qm sic pcepty laty ad coitate, qd supponit coa-
 de qua disputat, qd illi pcepty debeat ei ad coitate.

26

Unde impugnat ead solo, qd si p sole, lingule
 possent mungi. Sed duo illi e pcepty habile, qd tunc duxat
 ad paritate pcepty, qd alibi disputandy e, adic tale pcepty n
 est lex ob dety solius coitis. e. Sic editio n sdy requirit
 ratione habitus, quz debet in lege reperiri, qd hoc cois acceptiois
 quz coit n appellat legy, nisi quz ad coitate duxit, qd hinc
 met impugnata vto.

27

Ad 3o diandy e ety pcepty parlare vto duxi-
 gens religiony, debet ei norma d nulla operationis: vixus
 si lex statuit mag naxiqz ad dicitur, qd id n pxtabit parlare
 pcepty, qd enj si ieiunay imponat toti civitati diandy est
 integerans, qui n ieiunaverit, si v uni soli imponat, sic n
 erit integerans, qm d n ieiunet, qd quoad hoc equalia s
 pcepta parlia, e generalia, n qd dat alia no ad sanc edi-
 tionem induandy, qm usus, d acceptio dicit.

28

Legy pcepta diffai sunt Capito illi expla-

pus

quæ ne coitas sit sufficiens, ut præceptum illi impotenti dicat ad hoc
ne in via de hoc in qualibet coitate stenti summes, Dex-
pense requirimus coitæ pfectæ: i cuius explanatione, præmit-
to cy Ariaga in accept. Suius huius Coitæ, dantur summe lati-
tudine ne v^o signat totum genus entis reals, etiam includendo
Angely, & Deu, x^o cuius mandatum, & iuxta vtilia legemali
p^ohibent. 2° solis corpore reals. 3° & solis huius. 4°
p^o ea aggregatione huius, quæ p se extendi possit in aliquo sensu
ad totum mundum, ut e religio Christiana, & carum, quo uniuersum
Dominus temporalis totius orbis, posset totus sic dici una repub.
5° magis detrahe limitat ad unum regnum, ad unam Provinciam,
ad unam Civitatem, aut etiam opidem. 6° ad huius aliquorum ab huius
huius a loco, vel a toto aliquo huius genere dependentium. 7° ad reli-
giones, & fraternitates &c. 7° & ultimo ad unum domum.

29. Huius, quod dicitur dicitur explicat eas coitates dicitur
p^o suam dicitur cap. 6. aut enim aliquid e coitæ naly p^o sole veni-
entem in reals na, cuiusmi e coitas humani generis, quæ
int^o ois huius int^ovenit, & hanc coitæ respicit lex naly, quæ p^o lu-
men iori unicuique huius p^oponit, q^o n^o fert ad unum quod quodali
e v^o p^o huius, & qua huius. Alij e coitæ p^oleticæ, seu mysticæ p^o
p^ociali nunctem in aggregatione morali uno modo una. Quibus hanc
coitæ subditur. ne quod intelligi pot^o additum, n^o in iuxta
humano, & divino, eo q^o a deo instituta sit sub aliquo cap.
ad ipso designato, eiy aliqua unione in ordine ad huius naly:
quodlibet ois fuit Synagoga, & nunc Religio Christiana, seu Ecclesia
Catholica, a x^o Domino instituta sub ead^o huius, & sub
obedientia unius capituli, cui ipse dicit suas interius misit,
ad huiusmi coitæ ferunt p^o v^o leges huius p^oleticæ, et fuit

Lex vetus & veterum populo, una lex quae per universam Ecclesiam
est Lex Canonica, ut non omnes, & universa Ecclesia statuunt,
De intentione, & potestate illas ferentis.

30

Quaedam inquit est Civitas humana, quae
estus quidam hominum, qui aliquo iure sociantur, ut sumitur ex lege politi-
cae. si certum petatur, & ex capite dilecta, iniuncta glossa de
excessibus papalium: ubi ad extendendum est ex his textibus non suffragane
ad civitatem hominum multitudinem, nisi inter se aliquo modo in ordine
ad aliquos fines, sub aliquo capite copulentur, quod etiam requiritur
Huiusmodi 3° politicorum cap. 20. dicitur Civitatem esse civium multitudi-
nem, ut sentiant inter se aliquos vincula. Ex his civitatibus aliquae
dicuntur locales, seu reales, quae certis terris realibus, seu localibus
clauduntur, ut est civitas, & regnum; aliae dicuntur personales, quae ma-
gis in personis, quam in locis consistunt, ut est religio aliqua, &
fraternitas.

32

Et ut ad rem propius accedamus civitas distin-
guitur ab his moralibus, & iuris personis, in civitate perfecta,
& imperfecta. Civitas perfecta dicitur, quae in se habet sufficientem
potestatem ad bene, & politicum vivendum, hoc cuius membra illius conveniunt
& ut sibi mutuum praestent iudicium, quo indiget Societas huma-
na ad sui finem, & ad sui necessitates. ad hoc autem requiritur, quod civitas
sua sub uno capite sentiat potestatem coactivam, & dicendum est etiam de
noto. quod cum in dies plura possint occurrere, ad bene vivendum, quae
indigeant nova institutione, eoque specialiter requirant Quisquam
non coactivam, & potestatem obligandi, non potest dici in se fore sufficientem
adfectum ad Civitatem, quae per se non est sub praedicto capite. ita suavitatis
Hic P. Baldus de Lege dicitur 4. & colligitur ex Aristotele politicorum
cap. 2. & ex D. Thoma 1. 2. c. 2. art. 2. ex quo patet Civitatem

33

in coitis, pfectis, et a fortiori Regny, quilibet alij regeriony
Gregory, aut coitis cuius vis pxi civitas sit.

32

Civitas imperfecta dicitur, quae praedictis sufficientibus
in se non habet, sed solum, quatenus ordinat ad sponendum alij coitis in quibus
pax ad totum, veniunt de suo p. p. civitatis domus cum p. fami-
liarum p. p. in coitis imperfectis ita p. Thomas civitates art. 3.
ad 3y, et colligitur ex hoc ubi dicitur non est q. d. familia, quae est caput
illius domus non habet potestatem iuris dictionis, nec est coactibus
et inferioribus. P. solum potestatem dominatibus, quae regulariter
ad personarum pax, et plus respicit bonum p. p. qm civitatis,
et colligitur ex eo, quod nihil possit ab his inferioribus exigere, et
ibi non debet, ut notat p. Palao de lege tract. 3. sup. 1. p.
p. Unde talis civitas ut est p. p. res talis cap. non est p. p. sibi
sufficiens ad politica vivendum. Quasi q. talis civitas non est uno mo-
do, nec habet p. p. unitatem, et inferioribus, quam p. p. dicitur titu-
lus suo capiti subdit; famuli enim non eo titulo subdunt, quo
filii, nisi hi eo titulo, quo vox, ut bene rotarunt suavis,
et Arriaga.

33

Proterea ita civitates imperfectae iuxta Baldum
civitates, villy, et alia loca, quae sunt sine muris, aut fossis, hae de
iure sui non habent in se iurisdictionem, sed sub iurisdictione alterius
civitatis; lege nulli. 5. finis c. de Episcopo, et clericis, Per ultimo
nunc non est attendendum ad hanc materialitatem, sed plus agnoscimus li-
vitates sine muris, aut fossis, quae p. p. in se iurisdictionem habent
P. solum videndum est, an p. p. sint res cap. habente iurisdictionem, et
potestatem coactivam, et dicendum ius, si enim non habent nisi solum quatenus
ordinant ad sponendum alij coitis erunt civitates imperfectae, sibi non
sufficientes.

34

His ita suppositis, et explicitis dicendum est ad nos legem

ad glomerans datus circumstantiis requisitis, Iquid nisi tunc ad-
utamur meo iudicio videt q se noty hie dno e maxime diversa
rege pcepty obligare pte, e e in bono fluxu, ne exple possent
obligari in bono unius taty lexony, v etig una pona possit ob-
ligari in bono fluxu, e p pte n sufficit Naturae Legz debere ei
ad coitz ut in pcedenti casu statuimus, P ulterius examinandy
e, an debeat ee in bono utilitate q coitatis.

36

Duo re dicendienda st in pcedenti hie an, o quomo
Lex debeat ee p pte bono coe. Qu an ea conditio exprimenda sit
in de hoc legi. Legz debere ferri p pte coe bono, At hie coe opi-
nio ex Papiniano. lege Lex est H. de Legibus. ibi Lex e
coe pcepty ex Iudico relato in casu. exit auty Lex distinct. 4. Dep
D. Thoma citato, v ex aliis textibus, quos affert Suarez cap. 7. quo-
ry efficaciy n vacat in pcedenti examine. Nihil Arriago disp. 3. Sect. 2.

37

Pro suaxer e: q Leges coitatis imponunt: e p pte ig-
nora bono, alioqui eent inordinaty. pbat seqz, q d os iustitiam
e bono coe ad p ritate ordinare, seu toty ad p pte p pte referre.
Hic no tangit distat forte dixeris a pcedenti, an sit licity, ac ius-
ty sit obligare coitz p pte bono p ritate alicuius, quz coe e curia q
pcepto etig n benti nos legi, e e quatio tota de se p ritate ad
iustitiz pcepti. mo auty specialit inquiximus an de hoc legi
ita sit ferri p pte bono coe, ut ex de hoc p pte dicitur Suius editionis
qm dicit alioqui daturus pcepty ee iustiz. exuerit nos legi, quz
e q d nre, v tota pendet ex usu totis. Dicit qm n dicit, quare
alioq p ritate coitatis p pte bono unius, in hoc coitatis n officeret,
et q inordinaty, ne tunc n ee bono coe ad p ritate ordinare, e
p ritate bono p ritate intendere, q tunc ea p ritate ordinatio
stringit q p ritate bono coe intendit p ritate.

Nic

Ne melior omnium ostendit. Uo eiusd. Auctoris 3

Sumpta ex positione finis ad actus, deius p[ro]p[ri]os, qm in hunc modum
 ponit: lex e regula cor[por]is moralis operationum. & finis ultimus sa-
 x[us] debet et[ia]m e[ss]e finis ultimus h[uius] legis: & finis ultimus mo-
 ralis operationum e[st] bonu[m] civitatis: & hoc debet e[ss]e finis ultimus legis,
 que discursu seu totu[m] attribuit D. Thom[ae], quis aut[em] n[on] videt
 hanc r[ati]o[n]em et[ia]m militare in p[ri]mo p[re]cepto, q[uo]d sicut e[st] regula
 moralis actionum, n[on] minus qm lex: sicut & p[ri]mo p[re]ceptu[m] p[ro]p[ri]u[m]
 n[on] habet p[ro] fine bonu[m] cor[por]is, q[uo]d lex ex h[uius] debet habere? Nec lex
 e[st] regula cor[por]is, n[on] e[st] p[ri]mo p[re]ceptu[m]. P[er] h[uius] casu[m] lex dicit regula
 cor[por]is, q[uo]d civitati imponit, & civitas q[uo]d illu[m] regulat in suis operati-
 onibus, & p[ri]mo p[re]ceptu[m] p[ro]p[ri]u[m] et[ia]m imponit civitati. E[rgo] e[st] regula
 cor[por]is moralis operationum. Si dicas et[ia]m p[ri]mo p[re]ceptu[m] ad civitate[m] im-
 ponit[ur] debere e[ss]e p[ro]p[ri]u[m] bonu[m] cor[por]is, id recurret ad iustit[ia] p[re]ceptu[m], que
 e[st] alia q[ue]stio alibi expedienda. rursus n[on] asequor q[uo]d civitas in
 aliqua operat[ur] n[on] possit intendere bonu[m] p[ri]vatu[m] unius civis max[ime]
 benemeriti, si aut[em] civitas p[ro]p[ri]a debet hunc finem, q[uo]d n[on] poterit e[ss]e h[uius]
 p[re]ceptu[m] dirigens civitate[m] in ea operatione.

39

3. Eiusd[em] Auctoris r[ati]o e[st] q[uo]d potestas governa-
 tiva, n[on] sit innata a Deo ut spiritualis, n[on] innata ab ip[s]i[s]us habitib[us],
 ut temporalis, data e[st] p[ro]p[ri]a bonu[m] cor[por]is, & id debet intendi in legibus
 que sunt p[ri]ncipalia p[ar]te gubernationis: Ans aut[em] sicut fluximus
 Auctoritatibus sacre scriptur[um], & S. Patrum, que quid[am] meo iudicio
 soly ostendunt potest[ate]m n[on] e[ss]e dat[am] Regibus, aut Principibus in p[ri]mo
 utilit[ate], et detrimento reipub. Lyquo p[ro]p[ri]a optime h[ab]ere, q[uo]d ea po-
 testas data sit p[ro]p[ri]a bonu[m] cor[por]is subdito[rum], & p[ro]p[ri]a p[ri]vatu[m] cuiuscunq[ue], rex-
 vando s[er]v[an]da debet ordin[ari], ita ut cor[por]is bonu[m] n[on] possit p[ro]p[ri]a p[ri]vatu[m].
 P[er] aut[em] ita data sit ea potestas p[ro]p[ri]a manifeste, q[uo]d ad potest[ate]m gu-
 bernat[ur]

benatib[us]

beneditio n̄ solum spectat Leges ulles suorum, sed et precepta par-
talia imponere cuiusq̄ indigenti. q̄ n̄ solum data ē pp̄ bono civitatis
sed et pp̄ bono privato cuiusq̄.

90

De hanc ex parte videt ē q̄ bono privato partem, n̄q̄
q̄ redundantem pot̄ dici bono civitatis, aut totius, nisi sit bono partem

De hanc

Suarez distinguit duplex bono civitatis: alterum q̄ se
ip̄ civitate, q̄ n̄ ē sub alicuius privati dominio, Potius civitatis
ut regla, magistratus, paucos cois, et similia; aliud v̄ ē bono solum
secundario, equasi q̄ redundantem, immo aut̄ ē bono privato
q̄ sub dominio privato p̄sona, q̄ d̄ civitate, q̄ q̄ resp̄. Sed ius q̄d̄
agitur in bona p̄p̄ria singulorum, ut eis uti possit, q̄ illi fuerit
natura, q̄ lex eo, q̄ unaqueq̄ persona sit pars civitatis bono unius-
cuiusq̄, q̄ in damnum aliorum n̄ redundat, ē modo totius civitatis.
in quo s̄ iura dicunt expedire resp̄. Et cetera sint locupletes,
ut nemo mali sua se utat. §. Immo instituta de his

22

qui s̄ sui, q̄ alieni iuris, autentica ut Iudices v̄ §. viden-
du. collat̄ v̄. schidit q̄ de hoc leḡs ē intendere bono civitatis
saltem q̄ redundantem, neq̄ ē natura q̄ intendat bono p̄ se v̄ civitate.
Rursum ad m̄, quo solet distinguere in actibus humanis; di-
stinguit m̄ ē q̄m v̄reat lex, ē motus, seu r̄o pp̄ q̄m, ma-
ē ē q̄m aliquando ē inquit, bono p̄ se v̄ civitate, aliq̄ v̄reat
bono p̄ se v̄ privato civitate aut̄ q̄ redundantem. Pro pp̄ q̄m lex
v̄reat ē utiq̄ m̄ semper ē bono civitate q̄ debet ē primario intentu
a lege.

92

Hanc ex parte videt ē q̄ bono privato partem, n̄q̄
q̄ redundantem pot̄ dici bono civitate, aut totius, nisi sit bono partem

ut

ut sponens ex altera parte toty; atqui pot intelligi lex
 qm̄ intendat bonu privaty alicuius partis in se, absq̄ ulla
 relae ad toty, q̄ ex illa sponit. 2° pot intelligi lex, qm̄ in-
 tendat bonu coe etiq̄ q̄ redundantis. mox qm̄ q̄ Lex divina de
 Baptismo, aut Lex nalis de tuenda vita n̄ respicit bonu cuiusq̄
 ut bonu partis, aut ex relatione ad toty, D̄o in illa iuris
 tinguim̄ in aliquo abto, ex se: c̄. d̄.

43

Ad hanc intentionem ut Baldus lib. 5. dig. 3. n. 15.
 et P. Salas dig. 1. de Legibus sect. 8. n. 48. (ex q̄t̄ ē q̄
 sui predicty editionis) distinguendo duplex bonu coe, alteru, q̄ neḡ
 sm̄ se toty, neq̄ ly partis sit alicuius privati, ut s̄ templa, res
 sacry, parqua coia &c. Alteru, q̄ ly partes sit alicuius privati,
 et solum ly toty sit coitatis, ut ē collectio bonory, quoy is d̄t̄isati
 int̄ Cives; aut q̄ Lex de Baptismo, de tuenda vita, etiles
 respicere bonu coe n̄ mo, q̄ sufficit ad eos legi, neq̄ d̄t̄isati
 ita ptinent ad coit̄, ut secy dy partes sint p̄xy cuiusq̄, hoc ē
 ly unguisq̄ d̄t̄isati.

44

44

P̄ melius x̄xi posset ex cō oiy doct̄a Lex q̄
 p̄t bonu coe n̄ ita intelligendy ē, ut Legislator ex intenty haly
 debeat Sc̄i in idenda lege, neq̄ q̄ sit de privata intentione haly
 Legislatoris sufficere ad eos legi, q̄ illa de se cedat in bonu coe a
 p̄t̄e in, unde ex a parte ni n̄ dent crimi reduplicaciones q̄
 quas bonu partis videt, ut in ordine ad bonu totius sufficere q̄
 Lex de se educat ad bonu, q̄ se ipsa salty q̄ redy d̄t̄isati ē bonu totius,
 quoy sane n̄y amplius inutilit̄ exauamul.

45

In qua mihi videt in his dicendy Ad h̄ requi-
 renter ad eos legi, q̄ ea sit p̄t bonu coe, aliq̄ aliud intendit q̄
 ly coe qm̄ bonu, q̄ ea latissima coe dicat coe, qua bonu cuiusq̄

46

partis est, quod dicitur denotative bonum totius, id est non bonum
ea ratione ratione coe specialissime nil aliud est, quam bonum private, sed
ad rationem legis specialiter requirant bonum coe, debet intelligi
de bono, quod distinguitur a bono privato unius, nisi forte vellet
dicere quod est idem solum intendisse, quod bonum intentum a lege de-
bet esse saltem bonum alicuius pertinentis ad eam civitatem cui imponitur, non
alicuius extra talem civitatem, ut saltem hac ratione tale bonum denotet
coe. nisi sit alicuius extra civitatem, ita erit privatum ut neque de-
notative possit appellari coe, quod non erit inepta explicatio illius
conditionis.

46

Ad hoc potest obijci, quod si praeceptum fuerat dum-
taxat pro bono unius Urbis Petri pertinentis ad eam civitatem tale
praeceptum indueret rationem legis, si ergo esset pro bono ea latissima
denotatione coe, quod videtur esse de ratione. Ad hoc verum posset, tale
praeceptum non induere rationem legis, quod non est habile, ac propterea, quod pri-
vatum bonum unius singularis non est habile, sed finiatur ex proprio subiecto.
Societas recurrit ad aliam rationem habilitatis, id est explicatam, non il-
lud praeceptum non deficiet a ratione legis propter defectum boni coe, sed debet
intendi, sed ob defectum habilitatis requisitam. Nec melius satisfacies si
dicat, civitatem non posse obligari pro bono privato unius singularis, non propter
quod societas recurrit ad iudicium praecepti non ad intentum boni coe, de
qua disputamus, ratio quod civitas potest obligari pro bono privato plu-
rimo, videlicet pupillorum, minorum, militum &c. cum potest pro bono unius singula-
ris, cum non minus sit pars civitatis unius singularis, quam collectio pu-
pillorum, aut militum, ad bonum enim totius civitatis intentum, si legem
solum debet civitati collectae, ut pars, quare bonum, id est bonum civitatis,
solum denotative, non minus, quam bonum unius singularis pertinentis ad
eam civitatem.

47

Ad hoc placet in omni explicatio per hunc modum dicitur.

sect. V. asertentur bono coe q leg natio intendendy, nil aliud ugm
 tale bono, q oibus pensatis plus afferat utilitatis, qm damni. Qu
 coitatis ad qm dirigit lex, qd sit an illud immate, edirecte cedat
 in fardoy unius singularis dytaxat, ne q unus cibus ceteris n hntis
 ditet, aut honoret pmerita, manifesty e plus afferre utilitatis,
 reipub. qm damni, hoc auty n e intendere pxiu bono pxiuaty,
 ut nuy obieribamus, Dintendere bono coe ex pxiuato resultans.
 Ro e, ne bono pxiuaty ut tale soly dicit bono unius singularis
 n attendendo ad damny alii illaty, bono enj exit pxiuaty pxiuaty
 q ipe ditet, qmri oibus dititias ceteri degauserent: at v bono u-
 quity ad taloy legis plus dicit, nempe, q tota coitas illud im-
 mate participet, t, salty q bono pxiuaty plus cedat in utilit, qm
 in nocumenty reipub.

48.

Ex ultimo huiusmodi editis scilicet includi
 in honestate, et iustitia ad leges requirita, que exat d. editio legis
 posita in nra de hoc, et p facile, ne eo ipso, q bono ex lege sequy
 n afferat coitatis plus utilitatis, qm damni, nec possit oibus pensaty
 dici bono coitatis, Itqy sit bono unius in detrimenty alioy, talis
 lex n exit iusta, et honesta: q in eo, q sit iusta, et honesta scilicet in-
 cludit, q cedat in bono coe mo ex lato. Hnt p q potestas soly data
 e Principibus in bono subditoey, sive sit immate a leg, sive ab
 ipis habet, ut oes supponunt: atqui n pot dici bono subditoey
 simpliciter, q taty e bono unius, aut pluriy cy detrimenty alioy.

49

Hinc pet ad 29 diffaty, an sit ea editio de
 bono coe exprimentanda sit in de hoc legis, dicimus enj n e exprimentanda,
 q scilicet inhibet, in d. editioe de iustitia pxiuaty. Cap.

Caput. 74.
Obiectiones et dubia ad precedentem doctrinam.

50 Obies 1. si unus de civitate spoliatus, ut exferat
omnes locupletentur, plus utilitatis affert reipub. Suiusmodi spoliatio, quae
detrimenti, cum fluxus sunt qui dantur, dumus tantum sit pauper, sicut
damnum exit reipub. quod unus de defensionibus propriis fluxus iniustus
aggressor occidat, quod 1. actio exit iusta, et iniusta, quod aduersus
lexi non includit in iustitia legum, quod sit in bono communi non explato, neque
iniustitia, quod sit in damno civitatis.

52 Res soluta est facile, nam si actio simpliciter est in
bono communi, non potest non esse iusta, quod sit de nocimento privato unius, quod
debet sperari, quod intervenit bono communi, sicut si actio cedat simpliciter
in damno civitatis non potest non esse iniusta, quod sit incedat bono privato
legis non est curandum in detrimentum civitatis. Neque in eo spoliatio
cedere simpliciter, et debet pensari, in bono reipub. nam ad hoc non debet
attendi quicquam casus galaxia, Did, quod se natus est inde oriri. Cum
quod gravissima damna inde se possint oriri, ut si non potest simpli-
ter ea spoliatio cedere in bono reipub. sicut neque defensionibus propriis
vite iniustus aggressores est simpliciter in detrimentum civitatis, potius
enim est in bono illius, quod quisque possit regere appropinquare etiam cum detrimento
iniuste agredientium.

51 Obies 2. si Rex Galliarum vellet benefacere Ali-
cui tibi non subdito, neque pertinenti ad eam civitatem, cui ipse pertinet, sicut potest
ad Soneb, quod benefacere etiam Soneb honestissime est, et tamen in illud bonum non
potest ferri Lex; quod in eo quod Lex sit praecipue iustus non includit quod sit in bono
communi. Res iuxta ea, quae diximus ad 3. in iustitia ad Legem requisita non
solum involvi, quod potest de se sit Soneb, et etiam quod iuste praecipiat, non autem
praecipit iuste, quod non cedit in bonum civitatis, cui Lex imponit obsequium

in dictione in legibus, in iurisdictione, in aliquo coitu, solum
 data e. Principi et ea, que ad ipsos coitus pertinent. Et si bonum
 illius extranei nulla ratione spectet ad coitus iniquos, ut coitus ex legibus
 oritur, pro tale bonum. Aliter dicendum est, si ex tali beneficio re-
 sultaret bonum aliud in fidei civitatis, ratione cuius preceptum illud cen-
 setur iudicium, tunc enim posset subire rationem legis, si reliqua requirita non
 essent, succurrat.

53

22

Dubitabitur: an Lex de ma inutili, in nova coi-
 tati, si postea decessu temporis antequam reddet, ma facta sit utilis
 incipiat obligare in presentis institutionis. Menchaca lib. 1. tit. 3
 cap. 9. n. 10. affert adveniente utilitate incipere valere ad
 pot. et nisi Lex initio utilis e, quod postea futura sit inu-
 tilis, innoxia, ab initio valet per toto tempore utilitatis, et postea non
 valitura sit. Et dicitur. Et enim inutilitas futura, non potest vitare leges
 que de presenti utilis e, ita sicut inutilitas presentis non potest vitare
 au leges, que in potestati futura e utilis. Dubitatur etiam pariter
 si inutilitas futura non de existit, et postea non potest modo reddere invalidas
 leges, que modo utilis e: at si inutilitas presentis, utpotest et extens potest
 reddere nullas leges presentis, que non valet in potestati revocare, et
 solum utilitatis postea adveniente, quod sola utilitas magis non statuit legem
 nisi: addit saltem moraliter iuxta voluntas obligandi, que cum nunquam ex-
 titent non potest dici pervenire usque ad typus utilitatis. Et si non potest
 Lex initio inutilis nulla e, ac si inde se det, ac si est revocata. Lex
 revocata non reviviscit, quod si adveniat maxima eius utilitas. Et idem
 dicendum e de lege ab initio inutili.

59

Ipsa hęc actionibus suis loquitur P. Salas

Dispositio 1. sect. 8. aut enim enim leges ab initio e validas, obligare,
 in quibus per tempore in utilitatis, et pille duntaxat, in quo futura e uti-
 lis, et ab initio non cecidit oio utilitate, et igitur sunt inutilis, aliquos

5

201
50
55
legem, unde ab initio valida fuit quoad typus utilitatis. A valida
et si expresse lexet dumtaxat p. anno sequenti, in quo ineptura
e utilitas. Et ostendi pot, nisi lex aliqua duo precipiat, alteri uti-
le, inutile alteri, valeat quidem quoad utile, & utile & inutile dicitur
si pot, ut e axioma iuris. Et si utilitatis e aliquo tempore, eque altero
inutilis, valebit nihilominus quoad typus utilitatis. Rursus vo-
luntas Legislatoris debet consistere in effectu, qui pot, & pot consistere in
obligandi quoad typus utilitatis futuri: § 2.

Dicitur: Hoc nil aliud est, quam legi ineptura e valida
adveniente utilitate, eque antea fuerit invalida, quod exat aexty Mencha-
cy, & de; nisi quis modo tenet voluntas efficace n. adimplendi e
legi p. anno sequenti, & ineptura e utilitas modo peccaret in ea
voluntate, & modo lex valida e, obligans p. anno sequenti. Nihil
posse facile eludi hanc impugnat, si dicat e voluntas e peccaminosa
eque, & hoc e obto violationis legis futuri, & e independens ab eo,
quod lex modo extat, & n. sicut peccaret, si quis modo vellet exa n. au-
dite sacry sciens exa imponendi e legi de eo audiendo. Hoc e a p. i-
ori, & malitia eius voluntatis n. desumit ex eo, quod modo violat legem
eque effectu, ad hoc enim necesse extat, quod modo exteret lex, & ex eo quod modo vellet
legi violare & exatine de, ad quod sufficit, quod exa extitura sit lex, que
veluti ad refundendy malitiam in e voluntas, postea exatimo
Hoc dicitur solum dicitur genus my loquendi, in se auctore evenire.

26
Nihilominus in hac q. placet dicitur, quod aexty Arzago
disq. 3. sect. 3. nisi dubius nisi pot stringere casus. Vni ab initio videtur
eius legis utilitas pro aliquo tempore futuro. Vni ab initio videtur
inutilis etiam tempore futuro. Exori modo talis lex e valida ab initio,
nisi tamen obligans p. tempore precedente quoadruq. adveniat utilitas, &
inde videtur, ac si hodie fieret lex de re facienda pot uny, aut duoy

annos, qd enim ea lex dicit aliquam qd inutilis n tollit ois illius
 valorem, & paxitur quoad punctum inutilitatis. si v potestioris mo
 stringat Lex erit ab initio nulla, et invalida, ac pinde qm dicit pot-
 ia q accidens, aut post qd adveniat utilitas, n obligabit, nisi
 de novo ferat. No e q talis lex fuit ab initio iudicata abte
 iniusta, nec acceptata, ut plane nulla. Unde potest q accidens ad-
 veniente utilitate p inde se det, ac n iet lata, aut fuisset
 paxur revocata, q utilitas paxur caru, & fortuito adveniens n pot
 moralit' ungi, ex voluntate obligandi, qm initio habuit legis la-
 tor; Ergo eni ois evanuit. Sed dicendy erit, si lex aliqua ex eo, qd
 iudicatur, fuit noxia, q multy tygois in servitudo abisset
 qm dicit initio fuisset utilis, & valida, n eni revocaret, potest ad-
 veniente utilitate, nisi de novo imponat.

2

57

Utilitatis V. an Deus possit ppter soly suy Elg
 dca attendendo ad nry bonu Leges ferre, qm dicit p imple nullu
 seret paxm, q nobis daret. Videt eni id e imple ex d toe
 legis sit, q cadat in bonu subditoy, ut pmissimus. Aliunde auty
 dixy videt ex potestate Deo denegare in sui extra cortu paxm
 debet e q Deus possit nobis paxcipere aliq ab soly suy Elg, &
 nos tenere tali pcepto obedire. Et soly e diffas d noe, an
 Mt, tale pcepty possit subire nos legis.

58

Dupliciter dicit Arzaga, V. in eo casu mas paxcy-
 tal e in actu exercito maxime bonu nry, nq opera virtutis inde-
 pendent ab alio paxmio maxime nos pfoliunt, nec requirit
 ad leges q legislator intendat utilit' directe, Dupliciter qd sciens
 leges e subditu utilis, ex imponet, Et motus hali sit paxia

ubi

utilitas, ut nos etiam supra notavimus. De ergo utilitas
que requiritur videtur in perfectione operis virtutis, non sufficere videtur
ad eos leges, alioquin posset Deus leges contra imponere de quocumque
opere virtutis, non cadente in aliquam utilitatem reipublice. Unde de hereticis,
flagelloibus de reventiendo pauperibus et gestantibus, nil aliud in-
tendendo quam bonitatem, que relucet in his operibus virtutis, quae falsae.

59

Respondeo 1° Deum qui habet vim dominii
in nos posse ferre leges sine ulla utilitate, ita ut et nullomodo
etiam in actu exercito. nec illa est bonum nostrum posset ad eos legibus
obligare, quae potestate contra non gaudent reliquis legislatoribus ca-
rentes hoc speciali iure; Respondeo 2° Deum, quia talis non tenet bonum
subditi intendere, putat se sua, quae vult, in hac enim potestate
consistit dominii; at 3° Legislatorem primum, solum ad politica gubernata
civium sui sicut, quae responsio conformis est iuris doctorum, nos enim
solum requirimus ad leges, quae cadat in utilitatem subditi, quatenus hoc
conditio includit in conditione iustitiae. Unde si in se non sit in-
iustitia precipere civitati aliquid, quod non cadat in eius utilitatem, ut
vere non est, sed ius dominii, quod habet, utique idem officium ad eos leges
secus in primo Legislatore, qui non potest iuste precipere, nisi quae
cadat in utilitatem reipublice, circa quam solum habet iurisdictio, non rigorosi
dominii, et hac resolutione tandem metipso spectate explata ea conditio
utilitatis ad leges contra requiritur.

60

Rebutabilis 2° an quae plura Regna inter se di-
parata et accidenti si sub uno Rege, possit ille Rex leges imponere
uni Regno in favorem alterius? contra autem negative quod illa
Regna inter se non faciunt unum corpus, et per accidens se habeant, non potest
censeri unum Regnum de iure iurisdictio. De in favorem alterius, quod

mo

maxime intelligendy e qd ex tali lege subditi unius Regni detri-
 menty aliq patunt, qd minime tenent subire, etiq ob emolimen-
 ty alterius. ita totus. l. de iuria. p. 1. art. e cy eo p. l. de
 addit salas qd dy civitates uny p se constituant, ut civitates Regny
 pnc Principy cy detrimto unius pncipere, qd alteri utile e
 nimiry id adat in coe bony Regni, qd paxi p toty debet aliq
 incomodit subire.

¶ Si ex bono alterius civitatis nully maius
 emolumenty pveniat toti Regno, qd bony illius pensat cy detrim.
 alterius? rēdy e cy distinctione, nq si smody, quo pivat unacivi-
 tas in fady alterius tale e, ut ad illud n beat ius, nisi depen-
 dent a pmissione Regis, poterit sic illud smody in aliq civitate
 eiusd Regni transferre, qm̄tis inde n sequat max utilitas
 toti Regno; qd videt etiq dicendy qd desub regni disparatis sub
 eod Rege positis, ista poterit comexty uni Regno pmissy in aliud trans-
 ferre, qd nulli sit iniuria; secus v. si talis civitas, beat ius indepen-
 denti ad smody, quo pivat, qd paxi n debet cedere inq utilitati in
 fady alterius partis, sedy in fady totius.

¶ Sic ex utilitate alterius Regni pot Des glorioz
 & potentior eradere, qd etiq cedendat in smody Regni gratati, qd po-
 terit hoc gratari in smodit illius, salty qd hoc auget paxi pncip
 Regis. Reo v. n semp e max pax sequi, qd fady max utilitas
 unius nq pensabit detrimty alterius, sedo ea sequat reo v.
 si ea mox pot Regis vxi cedendat in manus bony regni, bene pnc
 Regs Hispany Reg. Hispaniq legibus gravare ppt bony Americq
 qd it ex inde manus accipit pventur, e coit vectigalia in ipa
 Hispania minueret poterit, l minus e nox erigere adq rurs
 Hispaniq defensiony, l ad pncip splendoy, hoc auty n est

62

62

Res

Hispania gradare in omody paxini Amery, et in paxi u-
tilit, quz indirecte uelut ex alterius modo, si ex ea maxi poa
Regis nulli oio modo Hispania paxiat exitimo egn posse pax
hunc paxine fing Legibus gradare, qz in ad Hispanos, qz ipsorum Rex
dicat etig Rex Amery, in pax hanc paxq denominat, nulli aliud
inde omody paxiant, neqz magis inde tuti, aut dirites eradere possi?

63

Lo aqzior e, qm ex pax inculcandimus, qz pax credi
Regis uelut in in paxicti caribet authorit, uelut, nec pax illi
dicit in dicitur, uelut, in edictat, cui accedit oio oio n, ne
in tali casu soly uelut e qz omody paxi Regis, ob qz soly oio un-
sent n licet Regibus Legi ferre, ut stat ex uelut, Augustino, uelut
Patribus apd Salas, et uelut, qz co uelut oio uelut, qz qz Legi sub-
diti uelut, ut qz nova uelut, aut tributa, neqz qz Legi sub-
diti munime uelut exitimarem cas fore uelut, etig in uelut soly
Regis, qz hic n debet e paxicti editionis, qm quilibet alius subditus
de rebus uelut. In uelut uelut pot' Rex Legi ferre, qz
alii n officiant, ut supra notauimus, qz qz potest in paxi uelut,
qz in Rex uelut n uelut magis dicit, aut potentior sit sine de-
bis uelut ad boni Regni, uelut uelut.

Caput. 84.

Ultima conditio Legis examinatur.

64

Potumo loco posuimus in nra dicit, qz debet e
sufficient' promulgata, qz dicitur fieri ab oibus qz dicitur requirit, ut no-
tat Suarez, dicitur et in I. Thoma dicit q. 90. art. 4. et bel in
iure Canonico, et Civili, neqz autentica, ut facty uelut uelut ex-
paxie dicit qz Legi tunc uelut qz in dicit si manifestat, et cap.

in iuris dictis 4. q. tuone inhibent, et promulgant, imo addit Bal-
 selus ex D. Barquera l. 2. d. 155. cap. 2. q. requiritur iure
 nati, loquens expressè de promulgatione solemnè. lib. 9. d. 13. n. 1.
 Quod est ex D. Thoma sumpta e, put lex sit plene constituta debet
 hanc efficaciam obligandi, et non potest hanc donec promulgetur. et donec
 promulgetur non est vera lex, ac igitur promulgatio est de hoc legis. Nam
 stat, qd lex est regula cuius operationis hinc est cogendi, ut dixit hinc
 in ea enim differt à verbo, equalibet alia monitione. Deinde promul-
 gatio est regula hanc obliget oportet qd qmty e exp^{te} sua sit sufficienter
 opposita: atqui ex sit rex. n. p. una, altera persona, et tota civitate
 lata, non potest esse sufficienter opposita, nisi per sonat publico mo, et
 civitati accommodato, sicut obliget promulgari debet, promulgatio enim est
 publica legis oppositio, seu eius publicatio.

65

De difficultate et huius conditionis explicatio
 est multa, que sic miscuit à D. Th. oportet et distinctione pade-
 re, cum sit certum e, non posse legem actu obligare, nisi subditus ille cog-
 noscat, sive hanc notitia ad ipsum perveniat per aliqua signa sensibilia
 et externa, sive per solam interiorum cognitionem à Deo infusam, l. si non
 tantum pfecte, unde talis promulgatio ut solus signat notitiam legis
 personatq obligationem, ~~et~~ extra hanc imò e metaphysice requiritur
 ad obligand actuali legis, et hanc conditionem e etiam cuiusq puro precepto,
 qd nemo tenet ad faciend aliquid, nisi cognoscat se teneri; qd ad id
 ex ipso tenet qd se noty apparuit, ut non sit necesse ad alias voces obsequere.

20

Reliqua qd precipue huius loci e, an ut lex actu
 obliget requiratur publica oppositio, que hinc dicitur de promulgatione, equalis
 illa ei debeat; an v. sola privatata sufficiat, ut sit quis moxq
 subditus intelligat. Deinde? Legislatores eo ipso tenent illi obedire?

66

J

equitas n̄ agimus in parenti, & lege eterna, aeterna; Leges certe
stat n̄ requirit, ut obligent, alij promulgat̄ p̄st̄ ipsius notitia
interior, q̄ sit an eiumi leges p̄st̄ q̄st̄ hendant, in n̄ia &
s̄c. loquimur q̄ specialit̄ de lege positiva, t̄q̄ divina, q̄m̄ humana.

67

Secundū ē d̄, n̄q̄ metaphisice, n̄q̄ ex n̄a x̄i ab-
sorbendo ab hac, & illa d̄ d̄ superioris, requirit̄ publica q̄q̄, ut
lex actu obliget q̄, q̄ Deus sit potest̄ nos obligandi n̄ velle eo
ipso, q̄ quomocūq̄ sciamus eius voluntatē, da q̄ ita & facto velle
nos obligare q̄ aliquā lege positivā, quā necesse nos adstringi statim
ac sciamus quocūq̄ ex casu talis voluntatē etiam ante ōs publicā p̄st̄ legi
deinde pot̄ Deus ex potest̄e ab̄q̄ aliis Legislatribus humanis
conscire, ut s̄c̄ possint obligare subditos independentē a promulga-
tione, q̄ lex positiva t̄q̄ divina, q̄m̄ humana, n̄q̄ metaphi-
sice, n̄q̄ ex n̄a x̄i postulat̄ promulgat̄ strictē ad obligandū actualit̄.
imo idē dicendū ē de manifestatione p̄ externa, & sensibilibus signis,
quae privata s̄nt, & publica; Hec enī q̄ se n̄ requirit̄ ex n̄a x̄i
ad obligat̄ actualē legi, & sufficere interna cognitio illius quomocū-
q̄ adveniat.

68

Negabit̄ hoc auct̄ Barqueus citatus q̄ exi-
met extery manifestat̄ ei imperij superioris, putaret̄ ex ei ōis
ex n̄a x̄i n̄axiq̄ ad obligat̄ legi. Idē q̄ sit, an & actus in-
t̄us, qui sit imperij, sane ipsa externa loquitiō n̄ pot̄ ei scilicet
imperij, & ad summy signū illius. Minus indebit̄ ex n̄ requirit̄ se,
q̄ideo videt̄ coly requiri, ut subdito innotescat voluntas, sive im-
perij superioris, n̄q̄ enī sonus ipse materialit̄ pot̄ lex esse obligat̄.
q̄ si independentē ab ea externa loquitiōe subdito innotescat ea
voluntas superioris, n̄ minus obligabit̄, q̄ si innotuisset p̄ extery

Loquit̄

Legatione, et a parati e, ne ea, que n requirunt ppea finalit
 put medij ad aliqui finy, n pot e naxia caru, quo alius
 medij possit obtineri talit finis, Dexterna loquutio solum requi-
 rit tmgm hui ut subditus cognoscat voluntaty Legislatoy, q
 n exit naxia simpliciter qd alig sig pot subditus ex voluntaty
 cognoscere.

62

Sciendy e qd multiplici ex caus pot requiri q-
 mulgaty hicty Legi ad actualit obligandy, v xoe potes-
 tatis limitaty, si nimiry superior n seat potetis obligandi
 nisi dependent a q mulgat. externa, aut publica, etenim
 ex Legislatoy Suis seat potetis sibi daty a Deo, l a repub. pot
 Deus, l repub. ex potetis coicere ex hac conditione, ut n possit
 obligare subditos nisi qmulgando prius Legy, Sac, l illa solem-
 nitate, si auty ita res stringat, ex quo potetia, n e debiy ety ex
 na rei naxiy ei qmulgaty extery, ut talis Legislatoy limi-
 taty potetatis obliget actualit, q id requirit ena ad
 aliqui effy, sine quo simpliciter, nequit existere talis effy
 Obligatio Legisfacty a Legislatoye Sente potetis mo-
 duto limitaty n pot simpliciter existere absq qmulga-
 tione externa.

Pot requiri qmulgatio Legi, ex
 benignitate, aut libera voluntate Legislatoyis, qd seat
 v obligandy absq publica manifestatione Legi, aduc tñ in
 eius potestate e ita Legy Nature, ut nollit eas obligare
 nisi sub Sac, aut illa solemnitate qmulgent. neqeny
 Legislatoy tenet subditos obligare si mo, quo pot, sigis

liby

liberum est, hanc, l. illi editis apponere, sine qua nullus suas leges
obligare. in quo casu non obligabit subditus ante promulgationem,
quod tamen iuratus sibi statet de voluntate superioris. Id dicendum
de aliis editionibus, ut quod scripto aliquo, l. affixione illarum ad
hanc, l. illi per publicas leges manifestentur.

720

Dicendum est 3° de facto leges, et canonicas, quod
civiles, non obligant ante solemni promulgationem, ita fuit consuetudo,
et consuetudo sive consuetudo, et distat an id proveniat ex limitata
coactione potentatis in legibus, an ex libera eorum vo-
luntate nolentium suas leges aliter obligare. Id Aristoteles
statuit probabiliter ut id proveniat solum ex vi actus, quod per ea
editio promulgationis non sit per se, aut ex necessitate ad obligandum
leges non debemus existimare ex eo apponitur in coactione iur-
is dictionis, nisi quod id expresse statuerit, cum autem id expresse
non statet censendum est iurisdictio in datis legibus absque
tali conditione, quare indicat summi Pontificis superiores
Religionum, validos leges seculares contra hanc coactionem iurisdictio
in subditos absque hac limitatione, et solum ex eorum benignitate
venire, quod leges ad ipsos editas non obligent absque solemni promul-
gatione. In nihilominus satis, meo iudicio, probabiliter est non in ipsius
coactione potentatis nisi ad obligandum more humano, et interve-
niente externa, et solemni promulgatione.

72

Hinc fit non teneri subditos ad observandum leges,
quod singuli seant iuratus notitiam de voluntate Princi-
pis, donec eius Lex promulgata solemni non est satis completa,
ad obligandum, sicut per solemni promulgationem, aliquis etiam

miraculose, et uelate inter se cognoscat leges ita editae et 158
promulgatae hanc obligabit, quod potest solent leges nemo excusat,
nisi per ignorantiam, quoniam ab eis non sunt, qui leges saltem divinitus cog-
noscent. Unde colligitur, si quis inquit sciret uel sciret deinde per se
minuendo ut frumenti pretio, et de lege super eo ferenda,
aut iam lata, ante promulgationem licite posse frumentum vendere
pretio currente, et minori, si quod ad hoc frumentum tantum estimat
et lex non obligat nisi promulgata, si uero de iure illud, quod fru-
mentum potest parcos. Deinde debeat ualere minoris, non est in iure
ipsi frumento, ut debeat de iure non, et ex debito naturalis iustitiae
manifestari emptori. Ita dicitur uerbo emptio. c. 15. lites
de iustitia. lib. 6. c. 3. art. 2. P. Navarra lib. 3. de res-
titutione cap. 4. n. 33. et alii, qui ab eis docent licite esse ven-
dere pretio currente etiam si sciat, illud licitum esse vendendum, quod
in dicitur docet tradit extractibus c. 36. et 66. et pauci alij.

73
Ices Lex ut potest directa ad coitum prius debet
obligare coitum, quoniam singularis eius personae, quod prius debet intimari
coitati ut obliget: atqui non potest intimari coitati nisi per publicam, et
solemnem promulgationem, quod ex natura rei independentem a benignitate Prin-
cipis requirit solemnem promulgationem. Deinde coitas nihil aliud est
quam singula eius personae, unde quod singulis intimat lex non
coitati intimata, quod fieri potest per privatam singulorum notitiam a se
solemniori promulgatione. Deinde si aliqua lex uel obliget coitum
ut talis, et si singularis personae diuinae, quod Legislator id praecipere
intendit tunc de ~~coita~~ ^{coita} intimari solemniter toti corpori coitatis
et alijs quod deputatis representantibus, et hoc non est in omnibus legibus

Suppono 3°. Lex pprii loq in aliquo actu v. l. phisico
 extente, l. salte moralit puzerante goitg u, n in solo Sabitu,
 l. potestate; Lex d^r, que det d^r p^rimq movendi, oblihandi
 subditos; Sic autq in goa, l. Sabitu, soly e radicalit, ex mote.
 q^d debet u in aliquo actu. Deinde impexare, ordinare, dirigere,
 exilia, que sunt q^d Lex dicunt aliquo acty v^o, l. Lex dicit
 acty v^o.

Suppono 4°. q^o Lex videtur indiglicitate
 l. recto. Vt e in ipsa mente Legislatoris q^d ipse dicit scilicet
 illius, in quo actu e^t etiq anteqm p^rmulget, l. subditusq^d interni
 cognoscat. Vt e in subditis q^o Lex imponit. 3° put e in ali-
 quo alio sigto exteriore, ut in scripto, l. voce, manifestante
 voluntate suggeritoris. Diffat n^e de duobus ultimis modis, Id
 v^o q^o Lex sub 2° actu scilicet v^o v^o in actu intus, v^o se soly re-
 quirit iudicij intus, n^e acty voluntatis; Sicutq^d soly naxius e^t
 ad obiectatq^d, seu executione Legis, n^e ad eius exty. 2° e^t q^o Lex puz-
 venit voluntate subditi, et illy obliat, co q^o, q^d p^ropita sit q^d inty.
 Unde illud iudicij x^ois existimans ex di^o Legis naxius moralit,
 q^d p^re antea n^e exat, d^r quasi Lex extens in ipso subdito. De-
 inde certy e^t Lex in 3° actu expectatq^d scilicet v^o v^o in illo
 actu exteriore, quo Legislator menty suq^d manifestat, qualis e^t int^o
 voce loqutis, l. scriptura. in quo su^o dixit Alex 10 Ethicorum
 cap^o 9. Lex e^t sermone ab aliqua mente, seu prudentia p^rfecty,
 e^t Gabriel in 3° dit. 37. Resimilit Lex e^t v^o v^o Principij
 voluntate, l. menty sufficient^r manifestans. Vbi ad extendy e^t
 plura, que in scriptura, e^t d^r v^o v^o cont^r dicunt de lege, vnde
 v^o v^o afferenda n^e ad p^rbandy e^t v^o v^o in actu intus, l.

75

in promulgatione, intelligenda u de lege sub uno ex praedictis ul-
timum Autibus considerata, n de lege simpliciter, ex pte.

78

Solus qd diffas de lege simpliciter, seu gutt in men-
te Legislatoris mo explicato, et qd prius videndy e, quing actus
natio succant, l succere possint ad legem, equi sit eorum series,
nq in pte u pte, qd ex pte intus, qm ex pte voluntatis, qd intexti-
ones, et elliciti, qm extextiones, dirigentur: des cui natio l
ut lex tgd sui est sequat, deinde examinemus quing illorum
dicendus sit pte lex.

Caput 2y.

Qui actus p se, aut regulant succant in
mente Legislatoris ad legem ferendam,
eorum series.

79

1° solet requiri ex pte voluntatis in Legislatore intentio boni
com, politici, felicitatis, ad qm ut ad finem inserit lex, deinde
sequit ex pte intus consultatio, seu deliberatio, de hoc, l illo medio
ad talem finem. 2° iudicij quo scidit ex tali consultatione hoc me-
dij ee veniens ad talem finem. 3° ex pte voluntatis electio praedicti
medij, de quo fuit consultatio, et de cuius convenientia actus iudicij fa-
cit Legislatore, qui quidq nil aliud e qm voluntas illud acurandi
q medio in libertate, et obligandi subditos ad illius executionem, quo-
mo autq explanda sit hae voluntas disq sequenti discutiemus,
qd lex diffas stinet. Ita qd aliis pluribus Baldellus, et Suarez
qui ultimo loco addit voluntas, hoc intimandi subditis, et qd
sua intimatq q signa sufficientia, ut tgd subditi recipia, et

Cy

cy effu' meant obligati moralit' ad Legem implendy;
p'xt' Hec aliqui, quos infra citabimus, requirunt quod acty
intus, qui sit imperiiv, de quo postea.

80

Quia ita e' intelligendy, ut tota h'c series ac-
tuy p' se, & extra sui natura sit ad valoy Legis, quatenus, In posit
simplicit' alit' lex fieri, l' si forte fiat futura sit invalida.
Soly enj requirit ea series ut Legislatox & Regulas prudentiy,
& debita maturitate judat, ne si q' precipit, de se bonit' e',
& de ipsa induit adrecty gubernat' reipub. tenebit utiq' lex, q' n'q'
nulla p'cesserit in Legislatore intentio boni cois, l' mediocri vul-
tatis, aut foreq' iudicij ex tali vultatione resultans e' o'v-
nientiy respiciendy, n' enj q'q' requirit' ad prudentiy Legi-
latois, naxio petendy e' ad valoy Legis, q' subditus pot' pru-
dent' obedire Legi, q'q' imprudent' edita e', n' q' o'is illi actus
n'q' enumerati p' se requirunt ad Legem ferendy.

SR

81

De iudicio cognoscente bonitatis sui precipiente
dubitari pot' an p' se requirat. Negat Azaraga, qui si legislator
beat seriy aiy obliandi q'mty pot' vere obligabit, si ma de
se bonita sit, q'mtis ex errore putet e' iniurty, e' in bonitay.
Affrat v' Suarez q' de ioc' Legis e' q' sit prudens, requirit auty
ei prudens n'q' p'cedat tale iudicij: s' e' q' t' ex iurimo n' re-
quirit' p' se, q' lex oriat' ab actu prudentiy, P' sufficere si re-
ipsa ex p' n'q' rep'xiat id, q' actus Prudens quere pot'erat, ne
Prudentia soly requirit' obiectis sui imperat, si auty h'c
iudic' sit in se nihil off'iet, q' Legislatox ex p' n'q' imprudent'

le

se gerat in ferendo Leges, quare n̄ a quicquo intoty suaxio, n̄ q̄
Legislator n̄ cognoscat actū Bonitatis n̄ impexat, poterit n̄bi
dominus ea res bene de se Bonitatis, et sequens Lex debet p̄u-
dentis q̄ se requirit.

82
I n̄q̄ intoty placet rō Anxiage, n̄q̄ Legislator
soly cognoscat m̄q̄ ee iniurty coly p̄t bene aly obligandi ad iniu-
rity, q̄mty p̄t, I nulla rōe p̄t obligare ad iniurty, q̄ ea voluntas
n̄ p̄t sortiri effly, n̄q̄ ex ea, ut pote iuxta, erinqua p̄t subditis
ad aly obligari, et quoad hoc sy admitteremq̄ suaxii, in quo ca-
su n̄ est Lex invalida defectu prudentis, aut iurty requirit
ex se m̄ impexat (supponimus enj sane in se ee iurty, et in se
bene q̄ prudentia requirere p̄t) I de illi sufficiens volunta-
tis ex se Legislatoris, q̄ sola voluntas me obligandi ad iniurty
n̄ p̄t me obligare ad iurty, ut videt q̄ se noty. si r̄ Legislator
soly iudicio cō iniurty m̄, cogitet de eius iurty, quare du-
bitans, et sic velle obligare ad taly m̄ s̄m se, q̄mty p̄t, et obli-
gare quare conditionate, si m̄ fuerit iuxta valebit hunc Lex,
et sic m̄ impexandi sit valde impexandi.

83
Quis p̄t debetari an requirat iudicy, quo
Legislator cognoscat se velle obligare. Duplicit̄ p̄t intelligi
I de iudicio, quare reflexo supra volunt̄ obligandi, et actu
extenty, q̄ Legislator cognoscat se in actu bene taly volunt̄,
seu q̄ se cognoscat se in subditos obligare, q̄ talis volit̄ practica
e, et se inducens obligat. I Anxiage putat id ordinari e

neq; alter actus, quo vult Lex ferre, quille sit q; obto Lex ipso,
deinde neq; Sur, quo velit ipse subditos obligare; ne ea etij voluntas
sit q; obto obligat, seu Lex, alius autq; actus voluntati n' ex-
coGITABILIS. q; debet existere Lex in altero subsequente, qui ad inty
ptineat. q; qm leve sit hoc fundy ex infra dicendis aperte statuit.

85

Interj impugnatur predicta ra, qm fixe ingubalily in-
dicat Citates Mexica, q; absq; predicto actu imperij, quocq; mo ex-
plicet, pot intelligi Lex indus ee ad equato statuta, q; talis actus n'
e admittendus. q; Coa, qm autq; infra probabimus, exponentes qu-
ny actus dicendus sit Lex. q; impugnatur, non dicitur actus imperij
foret admittendus ad Lex, nulla prors e' r'o, cur ille dicat magis
ad inty, qm ad voluntas ptinere, plus enj sit similitudinis imperare cy
volitione, qm cy cogne, seu cy iudicio, ex q; pentione quos fundy
ad inty, n' ad voluntas dicit ptinere.

86

Rebis q; imperare e' dirigere, dirigere autq; e' opus rei.
q; imperare soly remote, ex suppositiv'e e' dirigere, q; qui
imperat p'prietat prors q; sit bonety, utile d' ut illud imperet; q;
hoc autq; nullatenus vincit ipso immaty, ex q; r'my imperij, seu Lex
ee statit directy; sufficit enj si sit obligatio, seu vinculy, quo
subditus adstringit ad exequendy illud bony, ea autq; obligatio nulli
pot melius dicitur, qm voluntati, voluntas enj superioris est,
q; pprie, dimmate me obligat, e' cui pprie me subiecty, toty,
aut q; naly subiecty, n' autq; eius iudicy, aut inty. De v' q;
Sae responsione ad summy suadet acty indus ee Lex, id e' pot
optime attribui acty illi p'prio, quo Legislator iudicat hoc mody
ee convenient' ad bony regimen civitatis, qui adiuncta voluntate obligandi

Sebit

Sequitur de Legi, n. r. alteri actus dicit, et subsequenti.

Deinde specialiter impugnatur actus ille, qui ponitur à S. Jannaro, quod reflectitur supra volitum, et hoc rursus supra iudicium illud, ita ut nihil plane per eos duos actus dicatur. Ceterum ille fatetur de se intervenire volitum obligandi, ob id autem illius volitionis assignat legem: quod illa volitio solum dicit volo legem: lex autem in eadem statuit nihil aliud dicit, quam Secundo volitum legem, ecce unus actus voluntatis dicit volo actus intus, et sic dicitur Secundo actus voluntatis eodem. Nihil enim genus declarat, quales tamen sunt illi actus, quod nulli ob id assignat, in quo ultimo quiescere possumus: si autem Jannarus dicat obligatus in aliquo alio consistere, quod propterea ponitur in ob id illius volitionis, ad id eo, quod talis volitio reflectatur supra eum actus intus, non coarctat quibusvis arguatur tunc non recurrendo ulla modo ad eum actus intus, sed ad solum volitionem eius obligationis, salvabitur profecto tota ratio legis, quod enim dabit aliquis actus voluntatis, qui ponitur in lege: quod solum dixerat Jannarus.

88

88

Impugnatur etiam, quod talis actus est plane otiosus ad nos legem, nisi superior velit efficaciter obligare Paulum ad ieiunandum, id quod Paulo manifestetur iuridice ipso superiore distincte impedito, ne reflexe cognoscat sui voluntatem eo ipso quod tunc est obligatus. Videtur ex tunc notum, quod est non subditus non obligatus, quod superior ipse scit se velle obligare, quod quod ipse subdito statim quod sufficienter intimat, quod gratia recurrit ad iudicium illud reflexe, quod solum dicit quod volo obligare Paulum. itaque non negamus tale iudicium in nobis ordinari sequi, et in hoc ordine nostro, quod ordinari non cognoscimus additiones nostras, et per nos maxime suas reflexe cognoscere debet. solum quod avertisimus eam reflexionem in primum impediunt, quod primum obligandi subditos, quod si quod, et im-

fol

impole illa n̄ daretur mexit aduc in precedentibus actibus tota Lex
actualit obligantis ad m̄, quod est expreſſius in Peccatore de re-
flexio supra nos acty volitionis amplectentis obij maly, in ea
n̄ pot̄ vitare malitia peccati, neq̄ ad eū requiritur, q̄ tota mali-
tia peccati prior tali cogit reflexio

89

Impugnatur 3° actus, n̄, si q̄ ey intus cognoscit peccati-
ce se reflexivo velle obligare, id autē n̄ sufficit ad actu obligandū,
ut ē manifestū, q̄ si ego velle exas obligare, n̄ obligat & factū, &
obligabit exas, q̄ nimirū ponat talis volitio: & cognoscit se actu
obligare, si autē hoc ita ē: q̄ obligatio q̄ actu est, & quid indepen-
dent a tali reflexione, & tota presupponit ex se obij, q̄ hoc talis re-
flexio, n̄ si dixeris sentiat ey acty intus ē reflexio supra
volitū obligandū, nimirū n̄ admittit ey ē reflexio supra se ipsū. &
si tota obligatio salvat in obij illius reflexionis, utiq̄ ipsamet re-
flexio ē extra obligatū, & presupponit legē adequate obij in suo ē.
Meat q̄ impexio intus nulla rōe requirit ad legē obij.

Caput. 3y.

Quis nam actus proprie dicitur sit Lex?

90

Hanc distat videri respondere Jurista et alia meo
iudicio longe diversa, utenq̄ aliud ē inquirere quis n̄ actus proprie
appellendus sit Lex, et aliud longe q̄ quoy acty obijenda sit rō, seu
denotatio Legis. Nō pot̄ hanc q̄ rōe legis obijent enaliter p̄ p̄ter actus,
& si unus denotat ex illis dicat Lex proprie: & denotatio cali-
di enaliter obijent q̄ illas duas entitates reales, n̄ p̄ se velle, caloy,

—

rationem utriusque, & tunc solus iustus est qui proprie dicitur calidus. Nihil
 dependit ex his diffinitis, quare de tantis de voce, & tota pendet
 ex usu, & applicatione nominis Lex; & si tota dicitur esse
 quod ex eo patet, non est qui sentiant, solus actus iustus appellatur Legem
 non potest negare voluntatem obligandi essentialiter requiritur ad denotationem le-
 gis, ac proinde hanc denotat essentialiter ostendit per talis voluntatem. Et
 si aliqui ex appellent demtaxat editis, hoc pariter refert, non
 intelligunt esse editis in se, non in totius denotationis, sed intentionem
 de re ita requiritur ex voluntate, ut illa proprie ablata, & reliquis omnimoda-
 ti, deficiet denotatio legis: quod apud nos, valios bene sentientes nil
 aliud est, quam se vera esse constitutum talis denotationis.

Haec quod dicitur suggesta quibus iam refertur S. Salas diff. tract.
 si, & si forte ois, qui excogitari possit in hac diffinitio. Vnde solus actus
 voluntatis proprie dicitur Lex: Vnde actus iustus, & iustus, & iudicium, &
 quilibet actus, seu voluntatis, seu iustus, acceptus potest appellari
Legem. Si ex denotat appropinquat scriptura, & signis illis, per quos superior
 manifestat sui voluntatem obligandi, & meliori iure poterat ex atri-
 buere cogni iustitiam, & si reddito innotescit talis voluntas superioris.
 Sit & solo: solus actus iustus non dicitur proprie Lex
 sicut hanc dicitur Lex, quod si superior cognoscit aliquid obsequii esse
 iustitiam, & veniens ad bonum civitatis regimen, ac proinde posse, aut debere
 imperare, si tamen illud non imponeret, nec velle ad illud obligare, non dicitur Lex.
 Quod solus ille actus non est Lex. Et hoc est verissima est ad primum inten-
 dy, facile enim admissio anti potest negari contra, videtur veritatis arguti in
 alia ma, si dicit illud iustitiam, quod modo denotat calidus, si tamen non dicit calor
 igitur indexens non dicit calidus: quod non est solus iustus, quod denotat calidus.

Et

92
Eccē videndū ē anō, dñe^o (ca. soly itaq̄ dñe^o illud anō actū inty
q̄ solus ē, dñe^o voluntate obligandi n̄ ē, nec denotari legē, at posse
optimē dici legē adveniente ea voluntate. It̄ subty q̄ soly ē, dñe^o
calore ip̄i: in dñe^o n̄ denotat calidū, at v̄ adveniente calore ip̄i soly
ē, n̄ aliud, q̄ denotat calidū.

93
Reiicit hunc dicendum my Arzag a ex eo, q̄ rela-
bat in opinionē notatorū repius a se impugnata. Dñe^o Sycn^o
ei illa ridicula notata legē ip̄e ip̄ius trunfarit exultant
in suis scriptis, quē ip̄e peritus in ludicriū abierunt, Dalia longe
notata, quē admitti hanc debent a severioribus illorū notatorū
Sotibus. Quis reiicit q̄ si anteqm̄ adveniat volitio n̄ ē tota essē
legē, sine dubio ea volitio accedens debet nimirū ē paxi legē.
I^o Debit facile ex volitione ad summū ē p̄ obituē denotat
legē, n̄ tñ ē p̄ illius, q̄ denotat legē. It̄ ex eo q̄ anteqm̄ ac-
cedat Sōi Sōi, Sō n̄ ē, nec dñe^o Sōi, soly p̄t̄ ex Sōi ac-
cedens ē p̄ denotationē Sōi, n̄ tñ ē p̄ Sōi. lex illius, qui dñe^o
Sōi. Unde quis vellet q̄ libito nō appellare legē illū actū in-
tū, q̄ advenit volitio obligandi, v̄ta n̄ appellari desiciente
ea volitione, paxi p̄meret. Sū coribus Dñe^o Arziaga.

94
Propterea p̄ alit, equidē efficacius n̄a dñe^o,
q̄ talis actus intus, nempe indicans obty ē intus, dñe^o dñe^o
ad regimen cortatis n̄ requirit p̄ se ad xōs legē, ut hucurimus
casū p̄cedenti, dñe^o plenius p̄batimus, q̄ n̄ soly illē actus ē
legē, quē tñ etiq̄ p̄bat n̄q̄. v̄nūdy ex actu voluntatis, dñe^o
indivisibilit̄ sumptū posse dici legem, ut arexat 3° dñe^o supraelata.
Istat: q̄ voluntas obligandi subditos, ad aliq̄ faciendū, n̄mittendū
ē legē, ut dicimus in 3° dñe^o, q̄ denotatio legē, n̄ dñe^o soli actū intus.

Solus potest obire hanc rem, quod ex pluribus rationibus
 hinc, & sic, ac hinc locis videtur inferri solus actus intus
 est legem, quod dicunt, imperium & legem esse totius operis gubernationis.
 s. scriptura dicit de re primo deus regnant, et quodammodo per-
ceptus domini lucidus illuminans oculos. Vide alia loca apud Salas
 sect. 9. Facili ad hoc dicitur ex dictis legem posse dici operis totius quod
 patet ex reeta re, et suggerit gaudens iudicium legislatoris, quod
 optime saluat, quod sit actus voluntatis, deinde dicit oculos illu-
 minare quatenus voluntas superioris cognita a subdito ipsius in-
 ter illuminat, ut quod facere, quod omittere debeat cognoscat, nec
 alio modo potest actus intus superioris illuminare oculos subditi. Et
 dicitur quod loca, quod dicant legem ad interius pertinere, nullus tamen re-
 periet, qui ex se dicit in solo actu intus obituat.

Ubi nota: signa externa quod legislator manifestat
 sui voluntatis obligandi non dicantur proprie legem, sed quod talia signa
 promulgatio ipsius legis, quod non est ipsa legem. patet contra, non omnes
 distinguunt inter legem, et eius promulgationem. Et dicitur quod talia signa re-
 quiruntur pro ad totam legem, ut supra docuimus; et solus actus instrumen-
 ty quod subditus cognoscat legem. Unde si aliunde possit subdito in-
 notare preceptum legislatoris, sive voluntas obligandi, manebit
 reus obligatus absque talibus signis externis, quod signa proprie, et ex-
 pressive non est legem. Dicitur Barquez eadem esse finaliter imperium legi-
 slatoris, ac prout sine illis non possit scribere legem. Et dicitur quod tale imperium
 ut dicitur ab actu iudicii, et voluntate obligandi non est proprie requisitum
 ad legem, ut supra probavimus. Et dicitur quod male dicitur tale impe-
 rium esse signum externum, imperium enim debet pertinere ad mentem legi-
 slatoris, et est interior actus vitalis, et spiritalis, signa vero externa

218

J

20
97
It aliq[ue] male, v[er]o s[ol]y excogitata p[ro]p[ter] d[e]i s[er]u[er]u[m] vel d[omi]ni, qu[ia] n[on] p[ro]p[ter]
ment[is] int[er]n[as] legislator[um] p[er]f[er]re, nisi p[er] instrumenta.

93
Stat[us] n[on] talia signa externa dicunt s[er]u[er]u[m] sola
v[er]u[m] ulla voluntate obligandi ex p[ar]te legislator[um], hoc videtur
falsu[m] e[ss]e, alioquin si legislator ea signa p[ro]ferret absq[ue] ulla ob-
ligandi subdit[is], sic maneret v[er]e obligatus, q[uo]d non habet opinari
n[on] p[ro]p[ter] s[er]u[er]u[m] dicunt s[er]u[er]u[m] q[uo]d v[er]e signant voluntate obligandi
latent[er] in mente legislator[um], q[uo]d si ut cu[m]q[ue] subtinere possit, ad e[ss]e
impugnatur. n[on] talia signa est q[uo]d v[er]e s[er]u[er]u[m] supponunt s[er]u[er]u[m] in
mente superior[um], et illy regerent[ur]. q[uo]d ipsa n[on] s[er]u[er]u[m] s[er]u[er]u[m] s[er]u[er]u[m]
extern[is] legis interior[um], nihilominus n[on] negarem s[er]u[er]u[m] signa
p[ro]p[ter] s[er]u[er]u[m] s[er]u[er]u[m] imp[er]i, equari denotative appellari s[er]u[er]u[m] q[uo]d v[er]e s[er]u[er]u[m]
declaratio legis, in quo s[er]u[er]u[m] cognitio interna, qua subdit[is] legis cognos-
cit p[ro]p[ter] imp[er]i vocari s[er]u[er]u[m].

98
3° d[ic]to: sola voluntas obligandi p[ro]p[ter] dicit s[er]u[er]u[m] p[ro]p[ter] d[omi]ni
ia Citat P. Jannerus de morib[us], Enxicy, et Almony a latio, et
et favet P. Suarez, quaten[us] ut dicitur s[er]u[er]u[m] magister in e[ss]e incli-
nat. Statu s[er]u[er]u[m] ut p[ro]p[ter] ad q[uo]d d[e]i n[on] p[ro]p[ter] ut diximus
p[ro]p[ter] d[omi]ni documenta e[ss]e ex cor[por]e loquendi, et agerendendi int[er] d[omi]ni
in recepto, it[er]u[m] cor[por]e n[on] legis agerendimus illy act[us] superi-
oris ad q[uo]d s[er]u[er]u[m] reducimus obligat[us] faciendi, et omittendi aliq[ue]
Statu actus e[ss]e sola voluntas obligandi. q[uo]d sola voluntas obligandi
p[ro]p[ter] dicit s[er]u[er]u[m] p[ro]p[ter] n[on] cor[por]e dicimus n[on] obligari ad aliq[ue]
faciendi, q[uo]d superior vult ad illud nos obligare, n[on] q[uo]d iudicat q[uo]d
se illud e[ss]e faciendi, aut q[uo]d extern[is] s[er]u[er]u[m] iudicij nobis mani-
festat, aut dicit illud e[ss]e v[er]u[m], cy tot[us] s[er]u[er]u[m] p[ro]p[ter] d[omi]ni alioq[ue]
ulla obligatione subdit[is], et ita cy ad obedient[is] alique exortamus

dicimus ut obediat voluntati superioris, si eius intentus, aut
verbi, nisi quatenus hoc demonstrant propriam voluntatem. § 2. dicit
non obedientiam subicitur bonae voluntati superioris. § 3. propriam
tamen, quoniam generale, quod est lex, ex quo deducitur ad actum
sive talis subiectio de-
bet esse actus voluntatis. 165

Cui resonat mens loquendi sacrae scripturae, quo
videtur insinuari propriam esse actum voluntatis, etenim Iohannis 4.
dicit Christus Dominus, meus vultus est, ut faciam voluntatem eius, qui mis-
it me, et V Machabiorum V. det vobis cor ut faciatis eius voluntatem.
Et huiusmodi innumera alia testimonia possent adduci. Dicitur ea intel-
ligenda esse de lege naturali, quatenus a voluntate debet lex, exceptum
tamen, § 2. § 3. et sic simus in e de iure, et faveat cori mens loquendi
non est eorum testimonia dixeramus ad imperios suos, propriam, et
ita ratio urgens ad id nos obliget. 166

¶ V. eadem in littera, quae occurrunt in mente legi-
slatoris ad edendam legem taliter se habent ut adu illis oibus ablati
manente sola obligandi voluntate maneat lex, eorum propriam
Dei sicut voluntati obligandi ad faciendam et aliam bonam, Populus
manet obligatus, ergo talis Dei non potest omitti, a quo cognoscitur
talis voluntas. § 2. sola ea voluntas est lex. Et licet circumstantia
suggerat naturam actus intentus, id quidem non est ex parte generaliter legis,
et ex parte eius voluntatis, quod nihil volit, qui per cognoscitur. Unde et
ex hoc casu non dicimus voluntati sanitatis vitare partialiter in cognoscendo
per requisita, quoniam suggerit ille actus ita nec debemus vitare legem
sicut partialiter vitare in illo iudicio proprio, quod naturam suggerit. 167

¶ Nam diffinitio huiusmodi est tota devoluta ad diffinitum
explicandi obiectum huius voluntatis. Hoc sine dubio ab oibus susce-
randa est, sive legem constituant in actu intentus, sive in actu voluntatis, 168

sive in sola promulgatione. Nō oī debent requirere, diversa re-
quirunt ad obligatō subditi et voluntati obligandi ex se Legislato-
ris: Cuius obī oī equē tenent explere, ac equali diffate p̄munt.
Soc autē nos explicabimus sequenti Disputatione.

Disputatio. 3^a

Quod nam sit obī actus voluntatis in
quo lex mittit? Agut h̄ = Explat
difficultas.

102 Proximis in sup̄ioribus h̄g mittere in volitione obli-
gandi, qm̄ debet Lexe Legislatore, eo ipso q̄ aliq̄ p̄cipiat: appel-
lamus q̄ ille volit obligandi n̄ p̄ existimemus obī illius eī
ip̄ obligatō subditi, quasi Seat p̄ obī Soc q̄ obligare subdi-
to, q̄ n̄ Seat Lex p̄gens dīp̄ in qua investigamus obī p̄-
dicti volitionis. Deo nomine ille appellamus ut signemus eī talē
actū voluntatis, ut ip̄ se p̄nat obligatō in subditi, ergo ob-
liget ad faciendū et p̄cipit, ut meat locus disput. de illius obī.

103 Nō q̄ dubitandi ē q̄ n̄ ē n̄xiy ad Soc ut Legislatore
aliq̄ vixē p̄cipiat, q̄ Lexio vellit fieri à subditi id q̄ p̄cipit;
nō t̄p̄ p̄t stingere, ut ille ex nequitia sua optet n̄ id faci-
ant. N̄ imponit Lex iustas ob causas, nequē frumenty so-
ras crebat, exchenti autē in gang amissiony frumenty p̄nat,
et silit aliq̄ summy pecuniay: Lexi sine dubio p̄t ut tunc
Lex aī accipiendū q̄ se et pecuniay, et frumenty optet dī Lex et
fext, ut subditi aliqui frumenty illud excedant, imo p̄t d̄xi,

1, salty fingi carus, in quo absq[ue] ulla alia utilitate obsoletus
nequitia decidet legislator, q[ui] subditi legi ab ipso latae transgre-
diantur.

Idem lex obtingit in votente, pot[est] enim quis ieiunium
vovete; et sicut bene voluntis numquam ieiunandi, sive n[on] bene vo-
luntis ieiunandi: in quo eventu l[ex] q[ui] ille voluntis positiv[us] pec-
caret ita vovendo, vovete n[on] obligaret ad ieiunium, imo ideo pecca-
ret q[ui] haberet voluntis n[on] faciendi id, q[uo]d obligat[us] e[st] votis: in quo
q[ui] involvit obligatio, it[em] enim factu[m] e[st] voto, volat illud violandi n[on]
ip[s]i aufert ita in d[omi]ni nuncupatione voluntas n[on] adimplen-
di voty n[on] pot[est] illud impedire, ne fiat, aut nuncupet, Unde si n[on]
e[st] id[em] fidelit[er] neq[ue] realit[er] voty facere, et voty observare, Idem obta
realit[er] dicta, pot[est]it[er] optimie voluntas uny intendere, sine altero.
Hinc infero, neq[ue] voluntis obligandi subditi posse bene q[ui] obta
ip[s]i realit[er] executionis rei, ad q[ui] sit obligatio; neq[ue] voluntis
voventi posse bene q[ui] obta adimplentis rei q[ui] voty p[ro]miserit.

Et quid[em] in deo n[on] pot[est] ea duo separari, nempe
aliqu[od] precipere, et velle id executioni mandari: Duo optimie
notat Saxaga, hoc n[on] provenit ex eo q[ui] uny sit de deo fiali alterius.
Deo summa dei iustitia, et sanctitate, vob[is] cuius nihil e[st] maius
precipit, nisi serio velit, ut fiant ea obta boneta, q[ui] p[er] illas p[re]-
cipiunt, alioquin vellet directe precaty, q[ui] sui bonitati p[ro]p[ri]e repugnat,
nihilominus it[em] q[ui] ponit precaty n[on] sciet anq[ue] illud aut ferendi
in tempore, quo intat obligatio, pot[est] absq[ue] dubio et aliqu[od] precipere
et velle, ne talis res executione deet, n[on] quid[em] in su[o] sp[eci]o ex
precaty, Deo su[o] d[omi]no, q[ui] n[on] mixy vellet precaty aut ferre
anteq[ui]m intaret eius obligatio, ut accidit q[ui] mandavit d[omi]na d[omi]no

immolatus filii aut illy obligandi, et sic ita fuit obligatus, ut
si dixit Abrahamus voluntate non immolandi filii, peccasset,
Deus vero non exigebat id eo animo, ut de se ipsa filii immolaret,
Sed exploraret eius dictum, deinde ante executionem rei tol-
lere preceptum.

206

Hinc ergo fit argumentum ad augendum diffinitum preceptum, non
voluntas obligandi non habet effectum nisi per preceptum; Primum
aliud est quod ponit Sicut per obtemperandum, per hoc. Non stat ex dictis, et non ostendit,
aut saltem eius diffinitio est dicendum: quod rursus deinde quod ea voluntas
Sicut per obtemperandum executionem rei preceptum, ad hoc non potest per hoc legem sufficientem
explari, quod nec potest esse voluntas efficax rei, nec inefficax. quod nulla non
potest esse efficax quod non sit in sola potestate iubentis ea executionem, sed
a subditi libertate pendat, et sic, sicut nolle obedire, quantum ad
sibi imponat preceptum, non potest ea voluntas esse efficax, quod amplius accipit
in Deo cuius omnia sunt efficax voluntas semper implet; Deinde nimis stat
non omnia precepta Dei adimpleri, quod voluntas, quoniam Deus Sicut precepit
quod aliquam non est voluntas efficax de eius implentione. Kin-
de non potest esse inefficax ea voluntas, quod voluntas inefficax non est sufficientem
ad inducendum obligatum, ut eius superior exprimitur ostendit multa sicut
eius voluntas manifestat non habet censet obere legem, aut preceptum
imponere: quod est.

205

Sicut aliquis ex voluntate esse efficax, non de executione
rei preceptum, Deo obligatum ad illud quod faciendum: quod obligatio inde-
fectibilis comitatur talis voluntas: Deinde non, quod ea voluntas Sicut per obtemperandum
preceptum obligatum, et solum Sicut per obtemperandum ipsa executionem rei, et ten-
dendo inefficaciter ad illud, ex qua tendentia resultat indefectibilis
obligatio, et hoc de ratione impugnatum manet ex dictis: quod preceptum
ex eo, quod superior vult inefficaciter executionem alicuius rei sicut

in

nō pot' resultare in subditis obligatio ad illud faciendū, si aut' aliq' aliud requirit' ad hoc ut resultet ea obligatio p'p' volunt' inefficacy executionis, illud arina, ut possumus impugnare; & nō pot' dici. Sicut q' obto' ipsiq' obligat' q' hęc obligatio nil aliud ei pot', qm' denotatio extra p'ueniens statit ad ipsa lege, atqui lex illa nō hęc q' obto' respic' q' tunc nil aliud vellet, qm' ponere respic' q' hoc aut' q' ea volitio respic' ponat nō magis infert' obligatio cō illi x, qm' carentia obligationis, nō etig' si dux' voluisset mandare ceteri volitio respic' ponuisset. 167

Nec valet rē, q' obligat' ei qm' d'g' entitat' moralis dicit' ab oibus entitatibus realibus, qm' p'inde pot' dē q' obto' ea volitio, nō q' d'it de potestate d'ax' entitat', ceteriq' libet entitas moralis debet fundari in fundo aliquo p'prio, & reali: cui sit essentialit' annexa. q' nō pot' voluntas velle q' obligat' nisi volendo fund' p'prio, cui ipsa annectit', & alit' illud statit' ponendo, arina q' q' ponat illa volitio, aut q' velit ut resultet obligatio; sicut diximus nō pot' p'cedere respic' dē q' obto', aut respic' p'cedere velle. 208

Caput. II.

Aliquę Explicationes adiiciuntur.

Patet Suarez citatus, ex cap. 4. n. 8. dicitur in his nari' ei in deo volunt' aliquā efficacē, nō quidē de ipsa obrextatione legis, & de obligatione subditoꝝ, p' hęc n. 9. magis

ad x nry addit oby illius ei obituze nry pcepty, ut nary ad
 servandz mediocritatz in ea virtute, ad qm pntet talis res pcepta
 vj. si pceptit reuerzy, vult ea volitio, ut illud reuerzy nary sit
 ad hoc pnt. So sit abstinens, addit tn hoc simplicit, et in si casu
 n requiri ad legz. Deniq docet oby legz in magis morale, qm
 phisicy, pnt tn servari cō illud volentz efficac n solum Summa-
 ry, & etig dicit, qd ait se alibi et pnto tractasse, nullibi tn
 maiore suum nū explatio reperit, equid id valde difficile ex-
 plare, nry cy ut ipse suaver supponit, ens morale semp includit
 p fundo aliq ens reale, & oby ex quo resultat. qm die nary-
 nat illud ens rexy, & reale, nec pot assignari oby morale illius
 volitionis Legislatoris.

110

Impugnatur Suiusmi explatio, nry qd docet de
 necessitate reuerzy vj. ad servandz virtutē abstinens, nec alit vj. nec
 ut ipse avertit, semp nary ad legz, q n pot in eo collocari oby legz.
 Ans qd virtus nalis abstinens, que consistit in eo q quis n comedat
 nisi ea, que ad sustentatē corporis et utilia sūt n pibet ulla
 mō carnes etig de venere, vnde etig si quis peccat d legz reuerzy in
 quadagesima comedendo carnes, n tn ideo peccat d naly abstinens,
 si moderate illis utat. q n e alit rexy q volat Legislatora sēt
 q oby obituze nry pcepty, ut nary ad servandz mediocritatz
 illius virtutis, ad qm pntet talis vna. Quare demus ex dicit
 ei ulla rexy, aduc tn intacty relinquit diffat in qua serva-
 mur, q tale reuerzy d novo ei nary ad mediocritatz virtutis ab-
 stinens, e quozq denotatio extra sūt pntens ab igne, &
 ut patet, assignat suaver, que alia sūt entitas pducta d novo
 in qua consistat ea necessitas. q d hō inuergit tota ea impugnatio,

q m

3^a expletio pot' ee, qm' aliq' tradidit Axiaga ee
obty' donationis. Dixit enj illud ee futuri' conditionat' in-
iudij' obty' Dei, casu quo q' impole' Deus odio' h'eat peccator' p'p't'
peccaty' p'cedens, q' voluntat' donationis hoc mo' explicuit: volo
ut si q' impole' de odio' salvus p'p't' peccaty' p'cedens eo ipso
sim iniustus. Ex qua doct'ra sic patet in p'p'ti' dicitur, casu'?
Leg' ita silit' dicit: volo ut si n' ieiunaveris crastina die pecces.
Cuius volitionis obty' soly' e' futuri' conditionata iniustia comedi-
onij', comestio aut' iniusta p'culdebit' distinguit' ab ea volitione, ee
a assignat' obty' v'ry, e' reale illius, q' si lex id intendat p'p't'
q' aliquis ee obligat' ad ieiunand', nil aliud e', qm' illy' n' posse
sine peccato ieiunij' omittere; n' posse aut' sine peccato ieiunij' omit-
tere, id e' ac dicere q' si omittat ieiunij' peccabit. Lex intendit
obligare ad ieiunij': q' intendit ee futuri' conditionat' iniustij'
comestionis. q' sufficient', e' abiq' ulla voluntate explet' q' futuri' obty'
voluntatis' legislative.

Hec etij' expletio n' l'ry' diffat' stinet, q' p'p'ti' in sa' po-
nente libertat' ext'q' ip'is actibus, qm' defendit Axiaga, n' comestij'
q' ee mal'q', e' legi' d'ix' nihil p'cedens addit' supra ip'q' comestij',
p'p't' ext'q' legi', sive in se, sive in comedendis app'p'ensione (q'
ultimij' p'p'ti' refert' q' p'p'ti' in se) q' id' n' actus ee in se
p'p'ti' invariatus, quo quis vult comedere, n' cogitando de p'p'ti'.
equi' eo ipso n' e' d' legi' finalit', sola t'n' addita ext'q' legi' ext'q', e'
cognit' illius addit' d'ix' legi', e' malus. Sine aut' p'p't' ee volit'
legislative reflectere supra ip'q', e' se ip'q' velle d'icere, q'
comestionij' ee mal'q', e' d'ix' legi' nihil addit' supra comestij',

qm'

quoniam extere leges, quae ipsae prohibent, et de lege dicit, quod illa comestio
 sit mala, aut lege dicit, nihil aliud dicit, nisi quod ipsa lex extat:
 Quod ob hoc illius voluntatis, solus est ipsa met lex, non extat ipsa co-
 mestionis non dicit, et precise, si extat sit mala, ut dicitur legi:
 atqui dicitur ut supradicta extat comestionis est factissime ipsa
 lex: et ipsa se sola sit et ob hoc, sive hoc non, sive illo tale ob hoc ex-
 plicit.

Notandum ad hanc reflexionem, et apponit
 arguti: ponit quia dicitur et volit non dicitur: volo comestio carnis,
si ponat eum dicitur, et in hoc involvit manifesta reflexio: et
 generalius ita dicitur: volo comestio si ponat eum dicitur illud generale,
obediendum est legitimo superiori. Unde ex circumstantiis generali
 antecedat et liberam prohibent actuali comestionis, sicut et ob hoc illius
 voluntatis extitit adequate dicitur ab actuali prohibitione. Quod curat omni
 reflexio, quoniam dicitur intendimus, quod actus ob hoc predictae voluntatis debet
 esse quale explari est per, et lex generalis prohibens comestio carnis
 et sequentia voluntas, in qua videtur talis lex, ponit efficaciter, et de
 ipsa talis comestio, si ponat dicitur illi per generali obediendo
 superiori. Quod debet ipsa velle talis dicitur et predicto per, quoniam potest
 aptius explari, qua non ponat efficaciter et dicitur, nisi ille volendo
 efficaciter. Unde ponit et volit velle predictae dicitur et illo
 per generali, qui expresse velle dicitur, ac ipsa ita suadet, non
 ut ea duo ob hoc sint inter se sic, et tunc una, nec possit una dicitur
 dicitur unum sine altera, quod ideo comestio sic, et tunc opponit
 per illi velle, et opponit sive generalis legi: ad hoc non potest inter se
 notata perscrutando scilicet cognoscere comestio est dicitur per generali,

quod

121
quj dicuntur an dicitur ut dicitur prohibitioni parlati. Et dicitur
tunc, que cum sequit dicitur intus, poterit velle unq dicitur
quj velle alterq. Et dicitur.

Aduc in n^o satis facit hęc responsio: V. q^o n^o pot^o effici,
q^o cometis esse bona, aut indifferens, fiat dicitur illi q^o n^o nali,
s^o obediendy e legitimo superioru, nisi ponendo leges parlati,
que illy prohibeat, q^o voluntas n^o pot^o velle taly cometis e dicitur
q^o nali, nisi volendo ponere leges parlati, que illy prohibe-
at, q^o ea volitio debet q^o obt^o velle. Id est q^o ea volitio n^o
pot^o velle taly dicitur cy q^o nali, nisi eo mo, quo pot^o e,
D^o n^o alio mo pot^o e ea dicitur, q^o n^o ext^o legi parlati pro-
hibentis cometis. Et dicitur q^o dicitur ut ponendy q^o ext^o talis legi.
in quo involvit talis reflexio. V. q^o in cyro ut quocunq^o ponet
ultimū ille m^o agy vendendi, eamandi obt^o, q^o p^o velle, q^o
qua huiusmodi q^o ad sua obt^o ferunt, in deo t^o qui distinctis-
sime, agut in se s^o res cognoscit, n^o pot^o ea doctrina subterfū, ne-
cessy enj e, q^o dicitur d^o cognoscit homicidij, mendaciy d^o. e ma-
la moralit, cognoscat t^o in quo ea malitia vultat, s^o n^o cognoscit
s^o in velle, nisi cognoscendo in quo eia illius vultat. Et
n^o pot^o cognoscere cometis nunc e malg, cy antea n^o ut nisi
cognoscendo de modo e prohibe q^o leges positivay, Unde ut velle il-
ly de modo malg efficere debet velle noty q^o prohibe.

Hinc autem dicitur impugnatio etiam quoad cyro
na s^o loq^o velle quadi speculative, quis agnoscit in obt^o aliquo ma-
litig, n^o eo ipso debeat agy vendere debeat in quo illa vultat;

In eo aliquid mali morale agnoscat; si tñ ipsemet vellet illud
 malitiam obto detrahi tribuere, ut ex tribuit legislator pbi-
 bendo obty, necesse e ut clare cognoscat hoc obty n' alit' malum
 reddi, qm p prohibty: q' ut vellet illud reddere malum debet velle
 sup prohibitionem, q' n' excuscat reflexio p hunc m' discurrendi,
 e quid' quis n' videat ridiculum fore me' volitionem, que p'cipue
 vellet ei' malum, ut' q' p'rio nali obediendi superiori correctionem,
 que de se erat indifferens, et nulli p'rio nali d'ria. n' ego q'
 refert me velle ei' malum, si de novo n' id volo ad e' cuius mala
 it' e' t' t' e' t' ea correctio de se indifferens n' pot' e' de novo mala
 nisi p' aliquid de novo malum fiat, q' n' sufficit, q' e' velle me ei'
 malum, si nihil aliud p'p'ea velle, sane si superior nil vellet
 p'cipere, q' n' velle aliquid obty de se indifferens ei' malum, nullius
 eff'it ut ea voluntas, Deo negatoria iudicaret.

Caput. 3y.

Vera difficultatis pendenti' resolutio.

Suppono v' actus n'os internos n' uny d'xi-
 ficari p'nes obta d'xi, p'p'ius d'xi ex m'ia n'ra n'
 edmo d'xi tendendi, in id' p'nes obty q' t' v' e' in actibus in-
 di, qm in actibus voluntatis, t'ny app'ensio, erudit' ter-
 runt ce' id' p'nes obty, q' id' id' d'xi q' iudicio p' d'xi q'
 p' e' d'xi ante fuit a me actus q' id' app'ensio, d'xi
 xunt q' illi duo actus soly ex d'xi n'ra tendendi ce' id' obty. q'
 d'xi d'xi, e' d'xi id' d'xi obty attingunt, alteraq',

alter

alter utramque, quia enim, qui ponit in se obiectum nextiva in
 denotat aliquam unitatem in se obiecti, qui cognoscit, nihil enim diversum
 cognoscit, sed obiectum denotat diversum actum, in his scilicet intellectualibus ab illo
 eodem obiecto, quod per se affertur attingebat. Pictio itaque, seu locutio mentalis
 potest bene esse obiecti, quod sit mixtum inditum, non illud ipsum simpliciter
 cognoscit per inditum, possum alteri locutione manifestare, unde obiectum dis-
 tinguitur genus diversum unum tendendi, non inditum, dicitur atque exemplat
 obiectum, locutio vero in obiecto dicitur alteri audienti.

An voluntate etiam frequentius id regit, non gaudium
 et desiderium et eorum ratio et solent versari, quod de illa eadem simpliciter
 ma extra obiecti, quoniam quis desideraret gaudium, gaudet quod in se ob-
 tinet, sicut amor, eodem modo ponunt et id obiectum tendere, non id ipsum,
 quod aliquis amat, potest alteri obiectum bene, et fortassis propter id
 ad motum localem, itaque id simpliciter gaudium sperat, potest alter time-
 re, quod si uni bonum est potest alteri esse malum, sicut ut malum apprehen-
 di, unde in his actibus tenet diversitas et tenet ex diversis ratio-
 tendendi ipsorum, non de se obiecti, quod supponimus in se ipsum id.

Hinc suppono v. quoties experimus distingui aliquam
 inter aliquos actus internos, nec ex possumus colligere ex diversitate obiecti,
 quod obiecta sunt ratio eadem debere nos recurrere ad inter se eorum non, valere eos
 distinguere a se ipsis simpliciter, ita distinguimus alias res eas absque relatione
 ad diversos terminos: ita enim ipsi termini se simpliciter distinguunt, quoniam illos referre-
 ramus in ordine ad alios ne possumus debet in infinito, ita possumus
 ipsas res eas distinguere in se simpliciter per se, quod distinctio est generata,
 et ex se ipsa perceptibilis.

Dico etiam actum voluntatis, in quo videtur expressere
 quod obiectum ipsum est perceptum non quod quatenus illud vult efficere, aut

inefficacit, & quatenus ex praecepto, & mandato, non est iste actus. Volo
 qd audias sacrum. Sed qd obto ipse realiter audit sacrum, et ille deno-
 rat voluntate scilicet qd se ipse, ita sic actus audit sacrum. I, volo ut sup-
 perior qd audias sacrum. Sed qd obto ipse audit sacrum, si in illo deno-
 rat scilicet qd se ipse voluntate, & praecepto, qd non est voluntas sacrum, & praecep-
 tum illius. Unde illi duo actus voluntatis non differunt in genere ob-
 ta, qd obto est praeceptum idem utriusque actus. Prout differunt ex ratio-
 ne tendendi in id obto, qd unus tendit amando obto, alter illud
 praecepto, quod dicitur si inter et enales ipsi actibus, nec ex alio cap-
 pote dicitur, qm ex nris met nris. Eodem modo differunt & prohibito,
 & praecepto affirmativo inter se separata, etenim id obto potest esse prohibi-
 ty, & affirmativo praecepto: et solum versabit differre in modo tendendi
 actus, qd unus tendit prohibendo, alter & mandando.

Hac doctrina evanescunt plane diffatae, quae in aliis o-
 pinionibus maxime versant suos A.M.S., ut vidimus, non in his sicut
 aperte in reflexione eiusdem actus supra seipsum; nec enim praecepta, quae
 obto actus praecepti, ad se distinguunt ab ipso met actu. Deinde fa-
 cile cognoscitur, quomodo possit vitare praeceptum vel ex voluntate supe-
 rioris efficaciter, & ineffaciter, quae velut ex praecepto non fieri a modo dicitur,
 non potest optime quae velle ex aliquo non fieri, vnde ille, qui
 cupere, imo velle ille cupere, & ex his igitur qd dicitur & velle
 ex fieri, velle ille cupere; unde poterit suggerere velle
 unum sine altero, vitat etiam recursum ille ad obto quae muni-
 ca, & impolia, qui adeo difficiliter reddit non alioquin scilicet, ut
 quae a quolibet vulgari hoc praecepto, sed enim sciunt cupere,
 & scilicet, dixit in aliquo non multo ingenio laboris ille scilicet
 ad impolia, & ad illa substitutiones adtionata praecepto.

D

211
In explanatione nra dicitur notandum e[st] q[uo]d ille actus voluntatis
in quo lex mittit, sicut phisicus, q[uo]d dicitur, posse ab aliis
suis ellici, q[uo]mnia superiores n[on] sunt, e[st] enim quidam actus phisicus
nrae voluntatis; e[st] ut o[mn]es possimus amare, et timere, desiderare,
et gaudere, timere, et sperare, ita o[mn]es possimus recipere, exhibere,
sicut phisicus q[uo]d huiusmodi actus important, q[uo]d e[st] idem actus
voluntatis, n[on] t[ame]n o[mn]es possimus se obligare alios, q[uo]s recipi-
ty, aut prohibita obliget debet parere ab h[ab]ente iurisdictionem
et potestate praeceptiva, qua deficiente illud preceptum phisicum, aut
datus phisicus recipiendi nullius erit momenti in ordine ad
obligandi modalit[er] alios, q[uo]s preceptum dixit; n[on] e[st] q[uo]d nemo te-
net obedi[re] cuiquam recipienti, s[ed] tantum illi, cui subiectus est
a n[on]a ipsa, et ex alio titulo sufficienti ad dandum iurisdictionem
alteri de quo in praesenti n[on] disputamus, e[st] n[on] sufficit q[uo]d ali-
quis mihi praeceptum, aut prohibeat aliquid, ut ego maneam
obligatus, si necesse e[st] q[uo]d illi meus superior.

Notandum e[st] q[uo]d dicitur, qui dat ius superiorum e[st] ex
qui superior n[on] e[st] n[on] mittere in eo, q[uo]d alter possit ellicere actus phis-
icos imperii, alter n[on] illud n[on] possit ellicere; n[on] quoad hoc aequales s[un]t
et t[ame]n superior, q[uo]m n[on] superior, dicitur q[uo]d imperium superiorum ob-
ligat moralit[er] ad praeceptum, et minus omissionem constituit sicut malum,
et dicitur n[on] locali: q[uo]d potest imperium illius, qui n[on] e[st] superior,
q[uo]d n[on] e[st] dicitur n[on] locali n[on] obedi[re] illi, cui ex nullo tit[ulo] subiectus
est. n[on] enim dat praeceptum aliquid n[on]ale obediendi o[mn]ibus, s[ed] tantum obedi-
endi superioribus, imo nec obediendi his nisi e[st] obta iura, et
bona, ut explicuimus in de off[icio] legis.

Notandum e[st] q[uo]d q[uo]mnia superiores vellet aliquid
a subditis fieri, sanes voluntatis illis manifestet exteriorit[er].

ad hoc subditi n obligati ad iuram in executione. id e p digne-
 rone. Velle e q fieri, n e illy picipere; qm vult illy velit, si tñ
 n picipiat subditus n obligat; n eny obligat subditus ad faciend-
 dy qd superior voluerit, p tante qd pcepit; hoc dixerim de
 stricta obligatione, nq ad pfecte obedientia, certy e p tunc, q subdi-
 tus exequat qm libet superioris voluntate, vult inueniat q
 ut coit drent ois spiritualis nty Magistri, Mit edis, qm vult
 superior vult qd aliqui fieri, si tñ illy picipiat, subditus met
 obligatus qd p tunc illy voluntate n tollit pcepto; p tante
 pcepto subditus tenet obedire. q est. an qd qd fauere aliam
 vult illy obligari si duo obta int se dita, exequabilia: q pot superior
 velle ly, d vobly velle dy.

Notande q. Discrimen qd versat int
 picipere, velle picipere: illud e p ducere acty voluntatis imperatiu;
 hoc aut e velle illy p ducere stat optime q superior velit p ipso-
 re, qd acty n picipiat; ity qd acty picipiat pot dare, qn expresse, d
 finalit' vultit picipere q acty dicitam, qm reflectat sup. in pceptione
 finalit' dco expresse, d finalit', nq vult vult' vult picipere, qm libe-
 re picipit, it' qui libere amat, vult vult' vult amare, qm vult q
 acty dicit' n velit quasi reflecte illy amoris. Hinc vultit vult
 q superior n obligat picipere q hoc, q velit obligari, d vult e, ut
 obliget, qd acty picipiat, nq obligatio n pot vultere sine pcepto; vult
 tie aut obligandi n e pcepto, d vultit pcepti, it vultit amandi,
 n e amor finalit', d vultit amoris.

Rogabit' an si superior dicit naxie, vult vult
 libertate, aliy picipiat, ex pcepto obliget, d subditus tenet obedire?
 vult affectu vult, qd libertas superioris q accidens vult
 se bene ad res pcepti, nihilominus vultima dicit qd se nq si vult

ritij ab alia Volitione coi, ordinaria, qua volumus, aut
 optamus executionem rei promissae, cuius quae speciali Volitione spa-
 tibilis est alia Volitio cuius efficaciam den adimplentione talis rei
 unde quibus aliquis sciat voluntatis efficaciam den faciendo aliquid
 et potest illy promittere, et huiusmodi promissio aduere Volitio
 salty inefficax de tali re faciendae, n' q' Volitio ordinaria
 et coi, q' h'c n' potest sufficere ad ritij, et alia quoyd specialis, quoy
 set n' nos obligandi adimplendy id, q' volumus. It' q' docet de
 imperio et petitione, sicut ei speciales Volitiones ineffica-
 ces co' et imperaty, aut petity.

Hactenq, in nobismet ipsis nos experiri illy spaly
 acty, qui sit promissio, et ritij, et q' ille sit Volitio aut affectus co' et
 missy n' experimur; immo experimur opposit' n' ut in fluxum et
 missio p'cedat, et moralit' debeat p'cedere ex amore rei adimplendy, et potest
 posse nos promittere aliquid, absq' ulla p'vsa voluntate illud adimplen-
 di, et n' nos obligare ad id, q' nullo mo' volumus adimplere. et
 obligari ad id aliquid, et illy adimplere si duo obta maxie dicta
 erintq' separabilia, q' acty voluntatis q' qui aliquid promitto, aut vo-
 leo, n' nullo neq' inefficacit' et promissy. Quare illud speciale, q'
 set ille actus put dicitur ab aliis Volitionibus coibus, ordina-
 riis, solum est promittere et, et nos obligare ad illy. Illud aut' q'
 evenit ex aliis Volitionibus, nec sufficit ad ritij promissionem, nec ne-
 cary ad illy, q' ille actus n' est Volitio rei promissy, q' n' sufficiat
 manifeste q' promitti aliquis vult et aliquid facere et co' et mit-
 tit. Deinde, n' sit nary q' ante Volitione efficaciam den faci-
 enda re promissa, altera Volitio inefficax de tali re faciendae, nul-

Quis

lius momenti est, ac p̄inde se det, ac si n̄ est, q̄ si p̄missio pot
tate cy volitione efficaci de n̄ facienda se p̄missa, à fortiori,
poterit vitare absq̄ ulla volitione talis se faciendi, ad q̄ p̄ponit
q̄ ille actus p̄missus sit volitio talis inefficax se p̄missu faciendi.

Dicit illy n̄ eē p̄missionis verę, s̄ fictę verbi t̄m̄ty-
mo extēris explatę, at v̄ p̄missionis intēry, v̄ verę absq̄ ulla
aio adimplēdi se p̄missę eē im̄p̄s̄. P̄o, n̄gi dicit p̄missionis
fictę, quę eē absq̄ aio adimplēdi p̄missa, l̄ cy aio n̄ adimplēdi,
fatebor libentissime cy acty eē p̄missionis fictę, q̄ cy q̄ coniungit cy
voluntate efficaci n̄ faciendi p̄missa: in quo s̄ t̄m̄ty eē ficta p̄-
missio, qm̄ ponit Duriaza, q̄ si cy illa eē alia volitio effax
de n̄ adimplēdo p̄missa, qm̄ volit̄ putat ipe s̄ patibilis cy
sua p̄missione. p̄o manifeste meo iudicio, n̄ fictę p̄mittere
eē se aliquę p̄mittere cy obfirmato aio cy n̄ adimplēdi, Qui
p̄mittit cy volitione efficaci n̄ adimplēdi p̄missa, qm̄ si alioquē
s̄cat s̄ volit̄ inefficax de adimplēdo p̄missa, adhuc simpliciter
p̄mittit cy obfirmato aio n̄ adimplēdi p̄missa, q̄ qm̄ p̄missio,
qm̄ ponit Duriaza sit volitio inefficax se p̄missę, adhuc erit p̄-
missio ficta, si coniungat cy alia volitione efficaci de n̄ adimplē-
di p̄missa. p̄o mox q̄ illa volitio inefficax de adimplēdo p̄missa
n̄ tollit s̄ alterius volit̄^{tionis} efficaci de n̄ adimplēdo, ac
p̄inde adhuc p̄mittens manet simpliciter cy firmato aio n̄ adim-
plēdi p̄missa. q̄ est. Si autę p̄missionis fictę verę cy, quę n̄ s̄t
p̄pria p̄rata p̄missionis, nec obligat p̄mittentę, neq̄ illy p̄missio-
ny, quę s̄t absq̄ aio adimplēdi p̄missa eē p̄missionis fictę,
in hoc s̄t; s̄t enj v̄ p̄pria p̄rata p̄missionis, eē verę obligat

[Signature]

mittentis, ne pot hanc, Galiquis velle obligare, ergo
ne obliget, et nollit obligari adimplere.

174

Itaq in pmissione dupliciter pot intercedere
fictio, Vt si verbis externis signis te bene pmissionem, qm verba
intne n hnt: in quo eventu nulla dat pmissio, Pstanty fictio,
aut simulatio pmissionis, et vixy mendaciy. Vt si intne
aliq pmittat, P dno illud n faciendi, Et tunc vere dat pmissio-
nem, qm obligat pmittentem ad faciendy q pmissy, dicit tñ
in aliquo n ficta, P nimiry simulat, et fingit ai adimple-
di, qm se n hnt. P d e neq pmissionis bonety debet comi-
tari aiis faciendi q pmissy. Unde qui pmittit, Et n sciat
q ipse pmissionem velle facere, q pmittit, iudicat tñ se talpau
bere, q q dicit se n hnt dicit ficti pmittere, q iudicat se
bene voluntaty faciendi, q verba n vult facere, q e sciat sin-
gere, debet auty ille aiis comitari pmissionem, n psciat det
aliqua onero int uny, et aliy acty, P q pmissio in conversatio-
ne humana, et politica instituta e, et ordinat ad hoc ut pmissarii
reddant securi et executione n, qm ipse pmittit: ad hoc auty
neesse e, qm pmissione coniungat voluntas faciendi pmissy, si
aliq alit coniungat ex malitia pmittentis, id n tollit n pmissio-
nem, P debity n pmittendi, ad n, quo q e p pscio hanc
p p, P d e sapienty de eo in mente bene iudicij, de illo q
affirmo, n q det aliqua onero, realy illius p pscio extery et tali
iudicio interno, P q est humano, et politico me loquet de eo
p hanc tale iudicij, loqutio eny lexterna instituta e n solo

ad

ad signandam veritatem obicit; Petij ad denotandam iudicij internij
loquentis et eandem veritatem.

Ad obiectum qd dicitur non esse nisi
dicendum est de promissione, et petitione, ac dicimus de imperio, et
qd de promissione in dicitur posse videri ab aliqua voluntate
voluntate faciendi et promissio. Unde in glo de petitione: non velle
ut et aliquid facias, immo et signare tibi talis voluntas, nec roga-
re ut ille facias, non ego possum id velle, et signare. Sane velle,
et adhuc nihil petere, aut rogare; deinde possum rogare ut aliquid
facias, quoniam positive nolum te id facere, nimirum rogare
eo solo animo, ut postea de te iudicij quicquid beati, eo quod meus precep-
tus non arxineat, quis autem dicat me aliquomodo velle executum
te, quod ille eo solo animo peto. Et potest videri petitis, ab aliqua volun-
tate tu petitis. Si dicas id optimi posse intelligi in petitione
externa solis verbis signata, non autem in vera petitione interna.
Deinde non id ego velle videri ab aliquo solo apparenti modo.
illud autem dari sic glo, quod possum beati motum ad rogandum aliquid
quoniam non beati velly motum ad illud volendum, ut si promissio
alteri et aliquid a iudice petere, ex titulo fidelitatis tenere ille pe-
tere, non autem tenere ille et velle. Ex eo motu possum velle petitionem,
illius tui, quoniam illius executum nolum.

Præter: petitis est causa executionis tui, qui petitis
ideo enim, qui et aliquid in bonum petitis dicit peccare in causa
specie, et ea illius tui in bonum. Et qui vult aliquid petere vult
etiam executum tui petitis. Et causa, quod qui vult et aliquid dicit velle
efficit talis causa. Deo dicitur autem, petitis est causa phisica, et causa exe-
cutio

cutionis sui petiti nego ans, e ca moralis, e dependens in cau-
 sando ab alterius voluntate suo ans; e nego cog. sicut distinguo
 eius pbatz, qui vult e q pbatz, e naxiq dicit velle illius
 effy suo, qui vult e q moralis, e dependens in causando
 ab alterius voluntate vult ipsius effy nego. Itaqz ca pba
 e naxia n pot vultere sine suo effy, e pba n pot quis
 velle talis e q, qn n aliquomo vellit effy; at e ca moralis
 e dependens in causando ab alterius voluntate pot optime
 vultere sine effy: Unde posy ego velle talis e q, qm vult pmi-
 sive nollim qd eius effy, q possum velle rogare, qm vult nollim
 executionis sui rogatz. Debet q possum ego velle q d xuy
 a me rogatus n efficiat id, q rogo. qd e possum velle rogare velle,
 e nolle executionis sui rogatz. qd e ca nq in illa d voluntate inclu-
 dit ea volitio rogandi, e nollitio executionis sui rogatz.

Ad statz objectionis neg e ans; stat eny
 ex dictis n posse alit explari obz actus legislativi, nisi como expli-
 cationis talis acty, qd autz potius ad voluntate, qm ad inty debeat p-
 tinere satis videmus ditz pcedenti. Ad naxiq oio ei potere
 in voluntate sui vni specialis actus, qui talit tendant in
 sua obta, ut illa n denotent volita, seu amata; alit eny n pot
 explicari emissio voti, illius relaxatio, donatio, pmissio, petiti,
 p lura alia, de qq in suis locis specialit agemus. E ditz dicen-
 dy e ce legy, nec recurrendy ad acty intus, qui sit qualit imperiy
 nq posito sui vni actu voluntatis a nobis explato, supfluy e qd e qd
 aliud imperiy ex se intus.

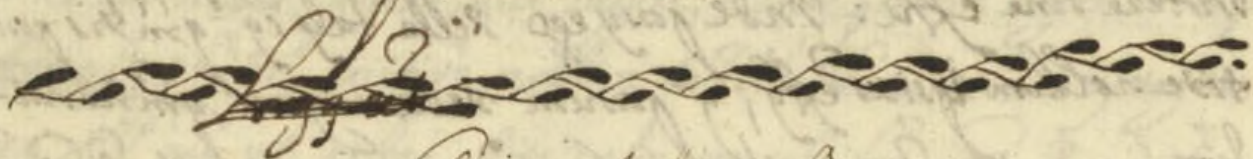
Rif.

214
Disputatio. 4.

An si Legi veniat obligare, & recipere?

Caput. 3.

Generaliores Legis divisiones breviter
percurrunt.

Disputatio. 5.

An Lex humana obligare possit in conscientia, et
sub peccato?

Disputatio. 6.

An Lex humana in presumptione fundata
obliget in conscientia?

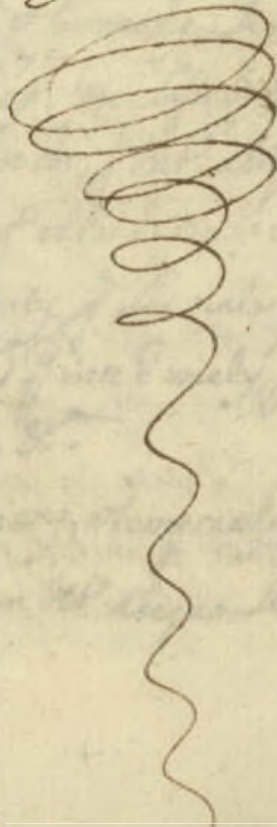
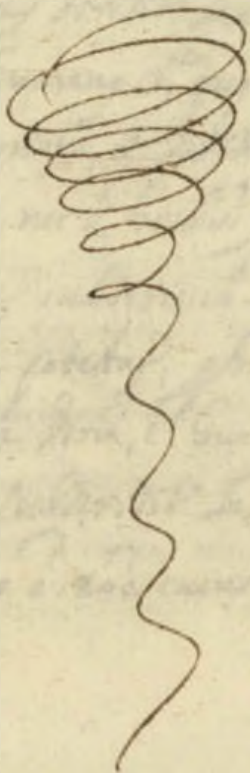
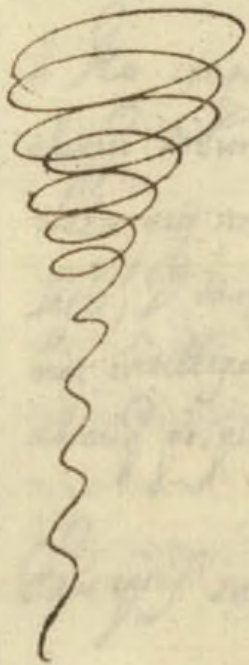
Disputatio. 7.

Quid requiratur ut Lex civilis possit obligare
sub peccato mortali?

An Lex Canonica possit recipere actus punit
internos.

Lectori

Curriculo meo Theologiæ incepti (sive lector) à q
nona huius meo de legibus, ne d' maney, & quasi d' uney meo
herem & diligent' transcribere adome statui, ad hoc d' ut Sas
Sis precedentes digis & verbo ad verby transcriberem, locy pmi-
tebat quies, & rutinebat otii, Dig' q' quatuor Magistros singu-
lorq' singulas sectiones audire cogor, necesse mihi, Sas quinq'
disputationes, quæ usq' ad nony deservunt, ad spendiy reducere putari,
et sic accipe illas, Saut aliq' ad ipsary aut hore mente devii-
antes, stylly d' & caritate, ut meo corage, & Vale.

[Faint, illegible handwriting at the top of the page, possibly a title or header.]

[Faint, illegible handwriting, possibly a date or location.]

[A large block of very faint, illegible handwriting, likely the main body of a letter or document.]

[Faint handwriting at the bottom of the page, including what appears to be a signature and possibly a closing or footer.]

An omni legi veniat obligare, & obligare.

Capitulum II.

Modi legis divisiones.

Lex, quae sic dicitur, & definita est, iuris, ac habitus perfecti ad effectum civitatis directi, & sufficienti promulgati. Sic dividitur in naturalem, & positivam: naturalis est, quae ex natura ipsa tenet independentem ab arbitrio voluntate legislatoris obligat: talis est, quae iuris, mandati, & prohibet independentem à legislatore, quae ipsa se in interdicta mala. Lex positiva est, quae a legislatore voluntate provenit; Unde ipsa potest prohiberi, aut fieri, & lege naturali, & divina, ut videtur in dialogo in quo prohibentur homicidia, &c. De aliis quoque malis dicitur prohibentur, si forte illa prohibita sunt, & promulgatio prohibitionis legis naturalis. Sub hac divisione comprehenduntur omnes omnes leges, nullae enim leges invenies, quae non obligent ex natura ipsa, lex autem positiva, & voluntate legislatoris procedenti.

Quae dividitur lex in divinam, & humanam. Lex divina est, quae à deo imponitur, humana vero, quae ab hominibus. Haec legis divisio, non est, ut aliqui volunt, adequata, & dividens legem in totam, quae datur aliqua lex naturalis, quae nec à deo, nec à hominibus prohibet, quae talis divisio non est adequata legis, & tantum illius subdivisio. An est certum, quod lex naturalis promissa non debet nec intelligat ulla potestas, prohibet illud, quod in se est malum, quod non dependet ab eo, quod procedat à lege divina, & humana. g. d.

Subdividitur lex in aeternam, & temporalem, quae divisio ex illis ipsis satis nota est. non cuius rogat an sit aliqua lex ab aeterno.

Resolutio

Dico 1° in bono non fuit lex ab eterno, ut actu obligans, ne lex non obligat, nisi detur notitia eius in mente subditorum, Sed ab eterno non fuit hęc notitia in mente subditorum, ut patet quod ab eterno non fuit lex ut actu obligans. Dico 2°, absolute fuit lex aliqua ab eterno. quia si non daretur maxime ob defectum notitiam ipsius in mente subditorum, et hoc solum requiritur ad actualis legis obligationem, non ad aliam rationem legis. quod alibi datur fuit lex ab eterno: Et D. Thomae hinc 2° 91. art. 1. et hęc hęc sufficiunt.

Resolutio

Thomae 2° 91. art. 1.

Primo legis magis

Etiam alia legis divisio legis est in civili, et canonica, ita est, que provenit ab hoc loco iurisdictionis spiritualis, specialiter illi a Deo delegata, ideoque se magis directe in bonum spiritum tendit; illa vero provenit a potestate laica, ut tali, et magis se respicit corpus, et ea que ad regnum externum gubernatum spectant. Denique lex humana alia est irritans, seu annullans aliquos tractatus, qui aliquando devalidarentur. Item, penalis alia mittens, que aliqua peccata in rebus mittit impunita, alia generalis, que per transgressores imponit, alia que de privilegiis, et de cuius aliquis primum, aut contractus a cuius lege eximunt.

* Summa

irritans, penalis, generalis, et c.

Ex his omnibus legis divisionibus statit lex proprie, et stricte, solum esse positivam, hinc verum esse provenit de hoc legis in eo a nobis initio cuius ^{capitulum} traditur.

positiva proprie

De Legum. Et. Quæstioni

Resolutio, et rursus placitum.

Dico 1°, si legi convenire precipere, et obligare: quod quoad hoc est de hoc legis, lex est iuris, ac habile precipere, in hoc est precipere quod precipiat, quod legi convenit precipere. Et hoc intelligitur de lege positiva, et de lege in una precipit quod audiat sacrum. Et in altera precipit quod non fiat subiectum. Et si uni quod alteri convenit precipere, non est nisi signat aliquam actum positivam, in lexiori eius signatione, ut dixi de

Lex

Lex negativa, expressiva. Ex 2° axi, si veniat legi obviare, in intel-
ligibile e scripto, qd in se scripti moralis n obliget, aut salty ex
se beat q obligandi, I quilibet lex e scripta, q quilibet lex set n ob-
ligandi dese; I adde huc, qd lex potest in dita ig e n obliget
n erit id ex defu virtutis inty obligandi, Dep defu alicuius exte,
pulgationis v aut alioxy requisitoy de quo potest.

Dubiy
miss-

Dubitabis an lex pmissiva sit vere lex, qd n dicit nihil p-
cipere, aut ad nihil obligare, v q in burgania pmitteret publicy muretti-
cy, tunc nec id pcepit, nec ad id aliquid obligabat, q illa lex que illy
pmitteret nihil pcepit, aut ad aliquid obligabat. q lex pmissiva n e
Lex. Det pmissionem, quatenus nec pcepit, nec pcepit aliquid acty n e p-
cipi lex, I potius cauentis legis, l illud pceptis, l illud pceptis.

Det dubitatis

Dubio

At 2° Lex pmissiva erit pprii si n pcepit aliquid acty pceptis, aut
illud pceptis, ut ordinatio stringit; Pmissio eni illa publici muretti-
cy erat expressa lex pceptis iudicis, e munitas, no punirent mulieres in
tali peccato defensionis, e tali homo detaxata. Inde veri erat lex, erit di-
centy curio de reliquis pmissionibus de q id avertit etc.

Det in du
si, edic
de reliq

Dubiy

Dubitabis id de lege generali, qd n dicit nihil pceptis, nec
ad aliquid obligare, q n e vere, expresse lex. qd aut q lex que generalis n
pceptis hoibus ex acty, cu pena imponit, I poty assignat pceptis acty
pceptis. Det Lex que generalis e pprii lex, l xii iudicis, quatenus
sui pceptis ut pceptis intelligant, l xii transgressoris, qui l n tene-
ant ad intelligendy sibi pceptis, aut ad illy quatenus, obligant tñ ad q
acceptandis, q ipis infligit a iudice. e hoc, ut videt, e pceptis, e
obligare. q lex generalis e vere expresse lex.

Det
obligat
lexi pceptis

Dubiy
nilegio

Dubitabis 3° de privilegio cor q ad nihil dicit ob-
ligate, pot eni privilegiatus facere, l omittere id ad q set privilegii,
q lex, que dicit privilegii n e vere lex. Det duplex e genus

Det 3°

qui

plurimorum
nulli.

genus
privilegiorum

dubium

et alio modo

de iuris
inductione
lecta

privilegiorum, sicut est illorum, qui sunt in bono alicuius status, ut quod clericus ex-
munitur a seculari iudicio etc., et hoc est verum, expressa lege, quod verum obligant
clericum ne possit se submittere iudicio seculari. Sicut est illorum, qui sunt in bo-
no privato alicuius, et hoc proprie est experimentum a privatis personis ab obser-
vatione legis alicuius, et hoc solum dicitur si leges sunt aliorum, ne pos-
sint, sicut verum est illi, qui privilegio sunt, eo quod non servent eorum leges. Et tunc
stat eis dicenda leges in his rebus et sensibus.

Disputatio 4. De lege taxante pro rebus precibus
te factis et tractibus, et illos irritante, et revocante leges antiquas.
Quod est verum, expressa lege, et tunc lex, qui pro rebus precibus obligat
ne frumentum vel carius, aut dilius vendat, et hoc non obligat ad
ad vendendum tali pro, obligat tamen veluti conditionate, ut si vendat,
sit tali pro, et alio. Alio modo verum potest tales leges esse promissas, et tunc
non obligant nisi iudices, aut ministros, ut ne puniant pro aliquo
quod est illy, cuius pro taxat, tali pro vendente. De cetero dicitur,
eodem pacto, et modo, ut de revocatione legis, qui scribit, ne lex, qui revocat
valida sit; de precibus factis et tractibus, ne tractus fiant nisi
tali, et tali modo ab illa scripto, et ne sint validi, qui hoc pacto
fiant. et inde omni bonum legem non verum, expressa lege facillime salvat.

Disputatio 5.

An Lex Humana obligare possit in Conscia, et
sub peccato.

Caput 1. S.

Non est idem obligare in conscia, et obligare sub
peccato.

Aliquis

Leges suas posse obligare in scia.

Et J. Thom. hic, edij eius omentary, ite eg Hen-
 dit J. Antoninus, lotus, Cato, salmexon, Belaxminus du-
 xianus Cobaxubias, valii apd suaxer cap. 21. valii apd salaf
 diff. 10. faret illud Pauli Epistol. 1. cap. 2. Subti Aote si sume-
ny cur, pgt Ley, iive Leyi et, addit grice voluntas Dei. q^o si
 Deus vult ut simus subditi facimus Voluntaty Dei d^o n^o obe-
 dimus illi; q^o in scia male agimus q^o Voluntaty Dei agere sine
 dubio maly e in scia, en^o roly in foro exteriari. Alia omittit
 timonia q^o ab Authocitate phari goet Syc Deo, ead Loepexo,

Cur raxiz si apd. Ates. aliquary refutatio
 videat apd J. Anaxagg diff. 16. sect. 1. apd que eod^o loco inveniet
 melior illius phatio scilicet, que sic pedit, q^o Lex nalis n^o minus dictat
obediendy ei Legitimo superiori peccienti iusta, qm fornicationy
ei fugiendy, mandaty ei maly est. q^o si illius dictaminis na-
 lis nos in scia obligamus ad fugiendy mandaty est, ita eod^o mo
 tenebimus ad obediendy Legitimo superiori iusta peccienti. Vnde
 ny lo pgt qm^o teneamus in scia ad fugiendy mandaty e, q^o men-
daty e maly moxale, ex dirony ny roali; Deiq maly e dio-
ny e ny roali n^o obedire superiori iusta peccienti. q^o est. mot e
acta ex ipsa trony ap hensione, ex eo, q^o magno peccato xi-
pub. sequeret ex in obedientia contra superiores. Istat q^o
q^o quis donat alteri galij, eo ipso, q^o in scia delinquit illud usu-
frando in rito donatario. q^o subditus ig suas actiones transgred-
xit

o. 46. art. 4°
 Paulus Epit.
 cap. 2.

J. Salaf
 taty n. 7.

diff. 16.

à paxitate.

q^o est

Istat

aliunde infirmo staret teneret in scia ab illo abstinere: q' superior
ex u' s' s'et obligandi, exhibendi.

by fundy
opposit.

quilibet n' sit potestas in scia alterius, q' n' pot' obligare in scia
alteri. Negat' aut' duplici ex cas. 1° si de iurisdic' directa aga-

Act
posse bene
iurisdic' adob.
andy directe
scia alteri.

mus, 2° de indirecta. De indirecta potestate, aut iurisdic' q' n' pot'
ipse h' s'et ex potestate quasi directe, exde illius pot' reprobty
obligare in scia, que n' potest ex potestate in alteri transferre:
n' eni' magis videt' regnare alteri bene potestate me obligandi
in scia, deess' q' n' a me, q'm q' ego possum ex bene suprame ipse.

Set indirecte
potat' seu in-
directe.

Quare potest' glari de indirecta, que tunc dat' q' aliquis pot' aliq'
efficiat' ex quo sequat' in altera obligatio in scia, q' multoties stin
gere pot', nisi q' n' nihil s'et vide solvret creditibus, n' teneret fi

in scia, q' ad impote nemo tenet: si aut' iudex illa liberalit'
distribuat illi equali, aut maiori summa, q' tenet' in scia illis sol-
vere, q' pot' s'et indirecte salty in scia alteri obligare, et sic in

hoc arguto de-
llato cytera di-
ant'.

multis explis, s' in p'adimus obligatione, ex potestate directa, q'
s'et ex potestate, et obligat' directe, et indirecte bene pot' q' alteri,
quo tota argutoxy molis in illo p'io enixa evanescit.

Disputatio 6.

An Lex Humana in p'sumptione sun-
data obliget in scia? Caput. 1y.
Sponunt Vary q'.

max' cas.
23.

Pater suar' cas. 23. duplici sumpt' distinguit.
aliq' facti, qui dat' q' legislator p'umit aliq' facti, ubi leg' impo-
nit

Legitima presumptionis explicatio.

In hac diffate exitimo generalit' verq' eo' q' que docet ullit' leg' in p'sumptione fundat' n' obligare deficien- te veritate p'sumptionis, quia citant' sibi textu' verbo lex e' q' cau- V. Adrianus q'libeto c. totus lib. 1. de iurib' c. 6. art. 4. Nalax- rus in summa cap. 12. n. 284. Ricardus in c. dicit' 28. art. 1. c. 3. 3. Cobarrubias in caput Cyemel de testamentis n. 9. Epli alii apud P. Sales disp. 100. sect. 4. et iudicio verjra n' dicere P. S. Suarez, Bar- quer, et Azziaga, et varias explanationes adhibeant. saxa b'uerb' q' efficiente motivo legi n' debet p'manere lex, q' si ideo data fuit lex q' p'sumeret' hoc factu', et hoc, et illud p'iculy, et hoc n' dat, eridens q' cesat legi obligatio, et sequunt' lex ipsa. Et quoniam difficile explicari e' q' n' lex fundat' in p'sumptione talit', talis modis, q' pot' in p'sumptione fundari, id ad iudicij prudentij reservamus, ut iudicent q' p'sumptio e' incerta, deinde lex in illa fundata n' obligat.

Censet ve
cui sa.

Authoxit
stat.

hoc p' b'
buerd =

do
e' infringit
funda lex ob
ad iudicij pr
ty reservat

Disputatio 7^a

Quid requiratur ut lex civilis possit obligare sub peccato mortali?

Caput. 4y.

Faciliora p'mittit.

Suppono leg' civilis obligare posse sub peccato mortali, Cita P. Thomae d. 2. c. 109. art. 1. in corpore id aperte tradit et insinuat Zocch, q' p'cepta legis civilis obligent in scia q' s'it deus

Lex civilis p
obligare sub
peccato.

ult

Si Thom.
citatur ab
anti. disp.
obis autem
in illa
id docet.

vult ut obediat superioribus humanis. Vnde potest etiam gratia
offensa Dei si illis non obediat, nec ad hoc requiritur quod ea inobedi-
entia fiat ex contemptu, sit ut qui gratia peccat et peccatum naturale id non est
necesse, et sufficit, quod ad exteriorem scientiam esse magis gratia, exhibita illi
amplectatur. Rogatur 1. an Lex civilis requirat magis gratia ad obli-
gandum sub peccato; et deo utique Lex naturalis requirit magis gratia, sicut in
mandati officio videtur. 2. an fortiori Lex civilis magis gratia requirit. Item de.

Rogatur 2.
licet

Difficile ad magis cognoscere, quoniam non omnia legis, quae sunt gra-
tia, gratia, et alia actio in diversis legibus est, in gratia potest apparere. Dixi enim
de hoc dissoluto, et alioquin generis nominis esse mandatum, et non omnia, et si
id dixerit de hoc sanctissimo, gratia peccato sit, et deo non potest argua-
re regula generalis, prudens autem in quolibet casu videtur circumstantias,
damna inde sequuta, utilitates etc.

agitur
etiam.

Rogatur 2. unde dicatur leges obligare
sub mortali? et quod diffinitio sola est quod legislator non se explicat avertendo a velle
obligare sub mortali, aut veniali, tamen hoc explicet locus non est in
duplicitate agitur. an quod legislator utitur in verbis propriis, mandatum. et
nihil aliud addat censetur gratia mandare, si non alioquin gratia sit?

debetur.

2. an quod imponit poenam temporalem gratia, velle quod hoc denotare se
non obligare in scilicet, et leges illae solae sunt penales, an deo gratia poenam
inferat etiam gratia obligationis?

Ret. h. d.
cultati.

Ad h. diffinitio assertio scripta verba: propriis, mandatum
poenam poenam, ac rigore intelligi, ex sola obligatione sub veniali, et in
non gratia, quoniam in lege, quod Lex non admittunt, docentur. P. Sala.
et est agere verum, quod verba legis non sunt restringenda, et amplianda et illud
facere sit amplianda, odia restringenda. quod si aliud signum non detur non
bemus asserere ex vi propria verborum velle legislatorum sub peccato
mortali obligare. Sed deo sine. prout in legibus civilibus ea sola ver-
ba etiam in non gratia, et alioquin cogatur obligationis sub mortali
non intelligenda est de obligatione sub mortali, nisi tanta est magis gratia.

eductio ex
debetur

Handwritten mark or signature.

ut inde colligamus Legislatorem debuisse obligare, quod potuit. Ita Medina, Castro, Navarrus, apud salas citatur. Dixi preterea in legibus civilibus, quod leges non ita directe aspicuntur obligatas interiore vel peccato. Et leges Canonice, etiam facilius presumit legislator non velle tales obligatas gravari inducere. In ita facile presumendum est de canonicis, quod si se intendunt in vicia obligare, ita presumunt velle magis obligatas. Dixi etiam nisi tanta est magis gravitas, quod tunc prudenti presumit ob eius necessitate Legislatorum obligare debuisse quod potuit, non alioquin non videretur sufficienter providere rei tanti momenti. Sicut acquiescit in hoc diff. 10. cap. 26.

restringit q
de ex glab / ce
restructio
alia reben
de eius expla

Ad 2° diffat, an quod imponit pena gradus temporales a lege civili debemus ex ea inferre Legislatorem velle in vicia obligare, et velle penam statuisse lege, dicendum est ex adiectis penam potius esse inditum voluntatis gradus obligantis etiam in vicia. Ita S. Buequez diff. 15. n. 22. Quod dicitur est Legislatorum ex penam imponit, quod dicitur et ille esse valde naxus, et magis momenti, unde vult quod pot ad ex hoc debere, aut ex hoc avertere, atque ad hunc finem maxime utile est imponere ex gratia obligatas in vicia: debet huiusmodi ex soluisse, nisi expressis verbis dicit ostendat. Vbi advertite non semper penam gratia imponit a lege inditum esse obligationis gradus in vicia. non enim negamus leges aliquas esse iure penales et magis, quod directe respiciunt, ut lex, quod prohibet exercere pecuniam in regno sub pena amissionis totius summi, si expendat, presumit sic lato quicquid extra dicitur pecuniam esse ex amittet, nec videtur recipere directe ne extra dicit, sed ut solvat si extra dicit, ac si non obligabit in vicia, vult dicendum dicitur.

Ad vexten
demonstra

Capit. 2°.
An possit lex magis gravem sub veniali recipere. Non est in potestate Legislatorum ad magis

281
 my graty sub veniali obligare. Tri semel scilicet graty aliquam
 my, atq; renultare in subditis obligat graty, sub mortali.
 Ita. S. Barquet diff. 158. n. 32. S. Salmon tom. 4. in Exayelia
 fe 30. Tit. 12. Bartolomeus Medina, Aragon, v. Diedo apud
 salas sect. 7. quos etiq; refert, et sequit S. Jannus diff. 3.
 c. 6. dub. 5. His auty in obstantibus tenenda e' dicitur, qm
 docent Nabarrus in Manuali cap. 23. n. 49. Cetero. Joannes
 Medina, Caiitanus, et alii, quos refert, et sequit S. salas citatus
 sect. 7. eod. defendit. S. Suarez cap. 27. v. S. Arriaga diff. 26.
 sect. 5. subsect. 3. Huius q' ratio: nulla involvit repugnan-
 tia in eo, q' ma' graty sit, et nulla est obligatio civilis, q' negat in eo,
 q' ma' graty sit, et tanty det civilis obligatio legis. Dicitur disparitas
 ee' maxy q' nulla involvit obligatio nully dat' fugit, at t' q' obli-
 gatio legis q' ibi intervenit pcepty et my' graty; videt auty tota re-
 pugnantia, in eo q' sit pcepty et my' graty, obligatio legis, et, q' nulla
 sit obligatio stante pcepto. Et q' pcepty ex se n' dicit obligat
 detrahe' graty, q' fieri obligat, q' dy' det aliqua obligatio pot' mitte-
 re tota r'o pcepti, etiq; et my' graty, quare eny potius ma' debet detrahe'
 qualitat' obligationis, qm' ipa' legislatoris intentio?

las sect. 7.

Huius graty
ratio.

Excludit r'o
pensionis.

23 dicitur
ratio.

Et r'o. soly pot' dari graty obligatio ad fugiendy
 id, q' e' graty diony r'o, En pot' ee' graty diony r'o obty de
 se grave, ledit in p'hibity a' superiore: q' n' pot' dari graty obli-
 gatio ad fugiendy obty de se grave ledit in p'hibity. Et enyalind
 e' p'hibere q' graty, et aliud e' q' graty p'hibere; nq' ut q' q' res gra-
 dit p'hibet debet res ee' graty, q' q' graty n' e', nq' pot' ee' q' q'
 graty p'hibitionis; at t' pot' optime res ee' graty, et ad huc n' p'hi-
 beri graty, nq' res ee' graty indifferens e' ut p'hibeat, ledit

J

mentis ex repugnantia neli eius iurisdictionis in actus pure internos
 In nullo mo videt ea repugnare. sicut dicitur Dominus, qui sine dubio
 eg iurisdictione Sabuit, (ut patet actus fidei, spec. di. exceptis confessionis
 actus quidem pure internos) potuit etiam eg coicere Ecclesie. Dicit de lazar
 Azuaga, Nulla inveniō repugnantis in eo, qd si dixit Paulus
 fac hoc, dixerit Petrus, manda Paulo, ut faciat hoc. Red-
 dit ne pceptis gradus? neutrum. Q.

ita de lazar
 Azuaga

Sed etiam, n repugnare ex na sui, qd hoc veni-
 entes in unq civitate pot eligendo unq caput ei sedere ductho-
 ritate ad actiones externas. qd sicut pot transferre auctoritate
 et tribuere iurisdictionem in actus internos, cultus dei, sacrificia etc.
 que dicit potestas Ecclesiastica. So cogit ideo pot sedere iuris-
 dictio in actus externos, quoniam pot sedere iuris dictio in eas actiones,
 et obligare se ad alteri obediendum in illis; D So ty e Dominus suarum
 actionum externarum, qm internarum. qd ex na sui n minus pot in aliam
 transferre potestas in pure internas, qm in pure externas. qd.

Ita dicitur
 de lazar

Suget dicendum Ecclesie n bene de facto eg iurisdictione
 generalis in actus pure internos, qd dicitur Dominus eg n dicitur, aliqui
 Sabitur, si dicitur, ut potuit. sicut qd potest assignari alia ratione conven-
 tionis. qd aut n dicitur qd pot, quasi negative, qd tali occasione
 nullus extat dubitatio in scriptura. Hinc accedit qd ipsi Pontifices
 qui n solent sui iurisdictione negare, aut restringere expressis factis
 sen bene eg iurisdictione in actus pure internos, nec deus latq legē
 videmus. Deinde neq possumus dicere talē iurisdictionē suam. qd.

Ecclesiam
 de facto eg
 dictis.

Ad hunc appert via ad solutū oppositi argūti: qd duplici
 modo dicitur potestatem. sicut dicitur et Ecclesie de facto

soluit arg
 duplici m

sequitur
lectio argui.

in beat ubi coicaty a xpto domino inuidentz in actus pue int hos
equi nullo mo diungunt cy externis; bene tñ eg iust pñz mali-
fios actus etiqz internos, qui diungunt cy externis, cuiusmō creatio,
nec ex hac inuident pot argui adiunctis in ordine ad alios pue int hos
qñ utriusqz generis actus equalit ex pte sū sint capax, ut fergiant
p leg Sumanz, potuit nihilominus xptus dñs libere coicare poter
tñ in ho, et in alios; n̄ enj ex eo, q̄ dicitur potestz ad uny eary debet etiqz
cedere ad alios qmtyris siles, cy in sacmā, qm̄ tota pendet à volunt
cedentis n̄ valeat paritas xri.

quis dicit
cto dicit hanc
potestatz.

Et autē hanc potestz xptus dñs de facto dicitur tate
phabitit reatu pot. p. q. eadem. inuident illy, q̄ Innocentius 3.
in cas dñentes de celebratione missary fecit attentione in recitat
horary, et auditz sacri: q̄ supponit Pontifex se bene ad id aucthoritatz.
p̄ possumus intellyere q̄ fuisse ei coicaty a xpto domino. Vñ n̄ est
q̄ ~~potest~~, oratio, nisi fuerit debita attentione q̄ si n̄ p̄cipiet a
Pontifici, et a xpto domino daretur ea potestas, p̄cipiet aliq̄ opus
n̄ n̄ nisi de futuro; q̄ ad hoc credendy, e' dñs a ho potestatz.

potest

Respondet
argy.

Putea x̄o v̄ ad arguty cy aliqz, quo tacito n̄e
refert p̄ hanc, assensibus illy obligatz soly eē ad recitandy
deuotione externa, n̄ d̄o deuotione interna, q̄ ad hanc p̄cepty Ecclē-
aticy obligare n̄q. Et hoc assensunt illi de Concilio, et
sessionibus id p̄cipientibus, q̄ n̄ explicant attentione int̄ng, vñ
argy p̄bent ut intellyat de externa attentione, et deuotione,
Ex Concil. lateranen̄i sub leone. 10. sess. 9. §. Adhuc, Ex
Bulla dñi V. qm̄ incipit: in primo lateranen̄i edita Kalendis
octobris. 1571. Nec ex aliis locis int̄na attentio illi pot, de externa
soly, cy quo soluit illud arguty d̄ cogit facty, et Adhuc n̄a sa.

Concil. later.
sess. 9. §. Ad-
huc.

Obiectiones aliquot dissolvo.

1y: Ecclesia precipit ut dentur gratia tituli ordinis officij Ecclesie temporale, qd alioquin n̄ potest vendi ex natura sua, atque in hoc casu n̄ prohibet ulla actio exterior, nisi associata interiori, quae tñ illi n̄ manifestat; nam si ille, qui accipit titulos ordinis à se ipso vult aliquid donare, potest illud accipere a secundo titulo, qd tunc sola intentio vendendi titulos prohibet. Deo si ille qd exterior nihil petat ab eo, cui dat titulos, et si interior sit actus vendendi n̄ peccaturus in seipso Ecclesie, et si accipiendo id, qd alter dat gratia, qd nihil mali committit exteriori, ita P. Axiago, qui vult addit vendit ei actus exterioris verbis placet: do tibi hoc qd illa pecunia, cy d' hoc sit externa, et in illa lege precipiat, sicut in illa lege precipi aliquid exteriori. Obiectorum obiectio in aliis obiectionibus, inquirendo toto animo actionem aliquam, qm lex, quae tibi obicit, precipere possit, aut prohibere.

2y: Ecclesia precipit intentionem in Baptizante, et in suscipiente, aut faciente ~~et~~ dices illius, et in penitente, et dante absolutus. Sed hae actiones pure interiori, qd precipiunt à lege Canonica actiones interiori. Deo, has actiones exteriores precipi à lege Ecclesiastica, seu Canonica, solyq̄ intendit conformare illas (hoc ex sequenti, ut recte fiant) cy regula Charitatis, ne alter existimet se à peccatis absolutus, et n̄ sit, etne alter se Baptizatus, et n̄ sit, et sic, ut tibi animatur recte, oia arguta solves.

3y: oibus suscipientibus ordinis sacerdotals, aut alij ex maioribus precipit iuxta Ecclesiasticam votum Caritatis, qd interiori actu consistit. Sed Ecclesia ibi n̄ precipere votum

1y arguit
2y arguit

1y arguit
2y arguit

3y arguit

Acti

Noty caritativ
requirit ad ordi-
nes manifestum
in editis.

Caritatis; Illud exigere in conditione, seu onere in colle-
ctione talis ordinis, si enim Ecclesia potest hunc ordinem aliter denegare
ita potest hoc dicere: Dono illud pro tali onere. Ex quo carum susci-
piens ordinem tenebit ad illud onus, nisi per factum Calerianum, quoniam
et nali Aandi factis. Et enim ipse, qui postea ad Ecclesiam ea conditione
ipse acceptet ordinem venit in pactum, qui non faciat gratiam peccat.
De reus magni momenti. quod tota factio illius legis saluat in actu
externo, et in interno, utpote ad illa non peccato, sed ad illud requiritur.

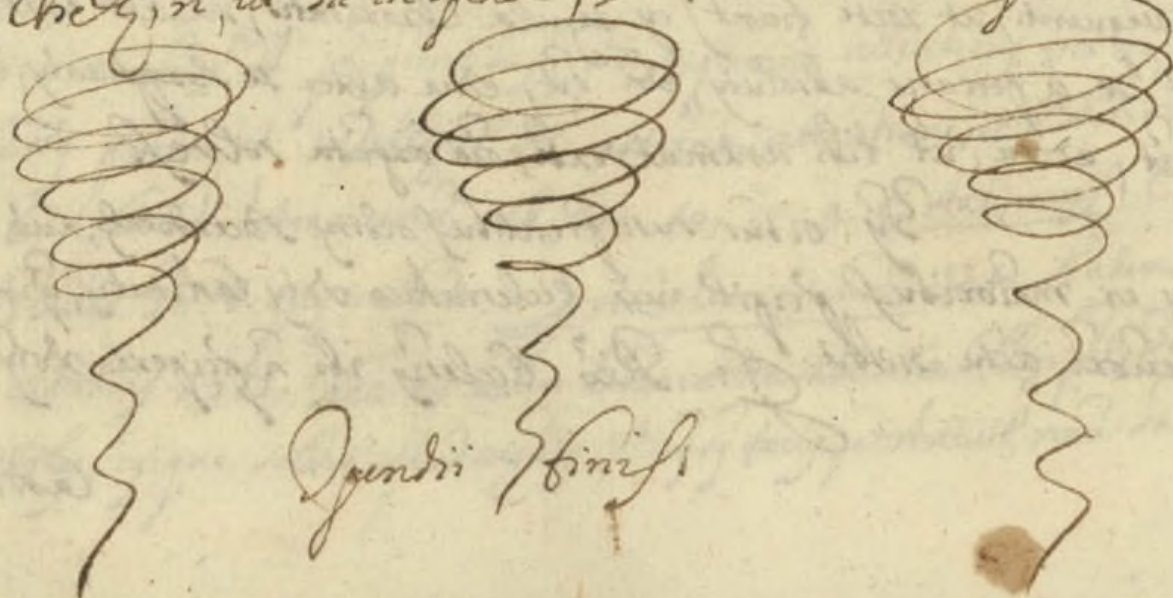
4y arguty

4y obicit Caput Imissa de electione in 6. ubi amys-
sione fructuum parit, qui parochialis Ecclesie obtinuerit aliquid dolunt
ascendi intra annos ad sacerdotium. Et imponit illa pena, et illius
voluntatis, qui tunc est quae interna. Et dicitur S. P. Suarez, et Salas, et
Suares, qui illud beneficium dicitur posse apponere conditionem illi acceptandi
sacerdotium, sine qua non vult, ut alter faciat nisi eos fructus, in
donatione gratuita potest donator apponere editum, quoniam vultit hinc
sit iusta. non enim Ecclesia ibi parit aliquid quae interna, sed donat bene-
ficiis dependent ab actu interno, qui deficiente non vult donare.
alia ex sua vult solvensa

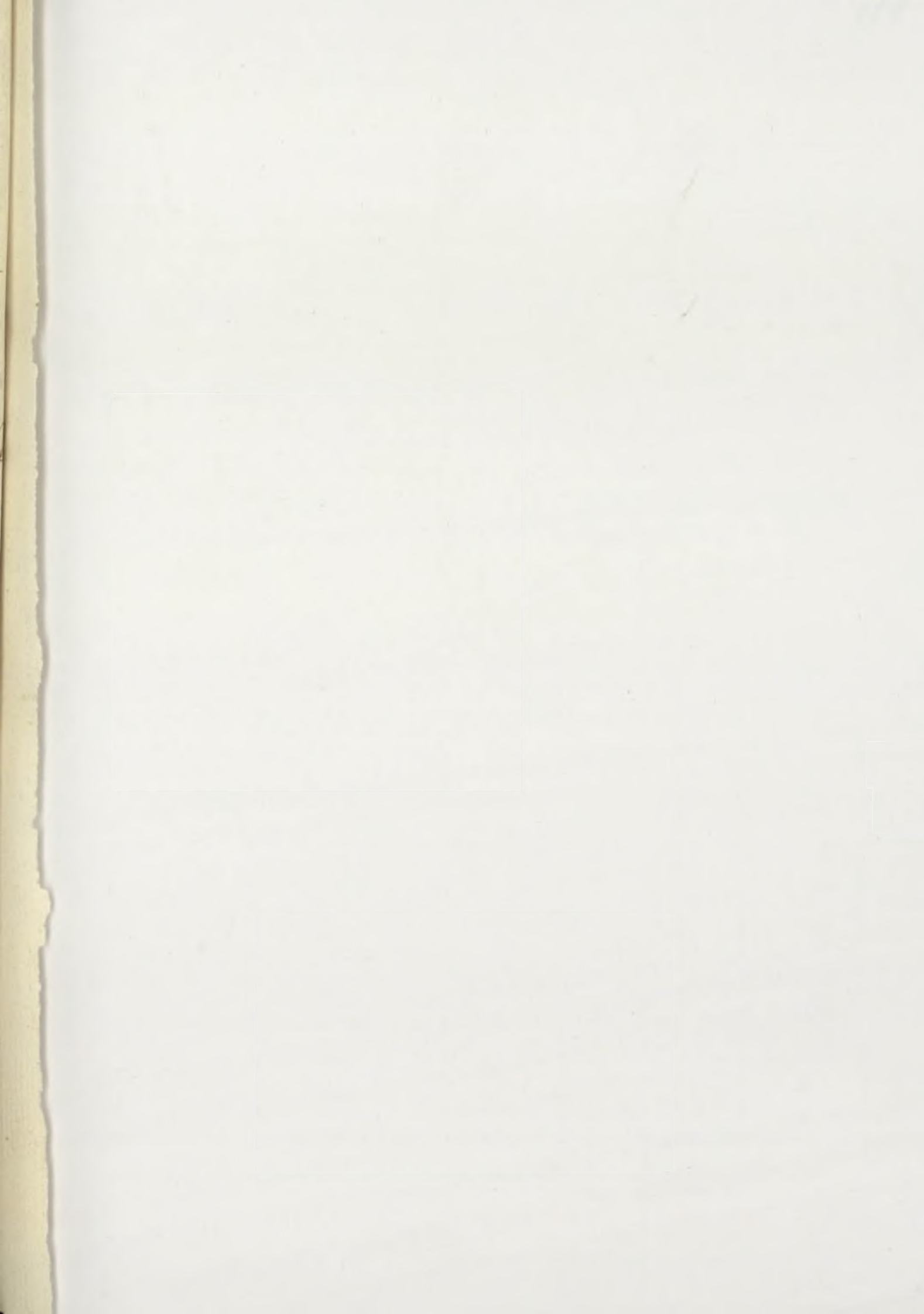
et S. Suarez
et Salas.

FINIS

Ibi (Lector) expendi bene obuli, coram obiecto, radiata spora,
que sic brevit tractant, ~~et~~ fusi invenire poteris tam in
Suarez Citatis locis, quoniam in S. P. Barquet, Salas, et Thomas San-
chez, non ut sic in expendo, sed in diffusioni calamo tractata.

Expendii Finis

Actatus cui d

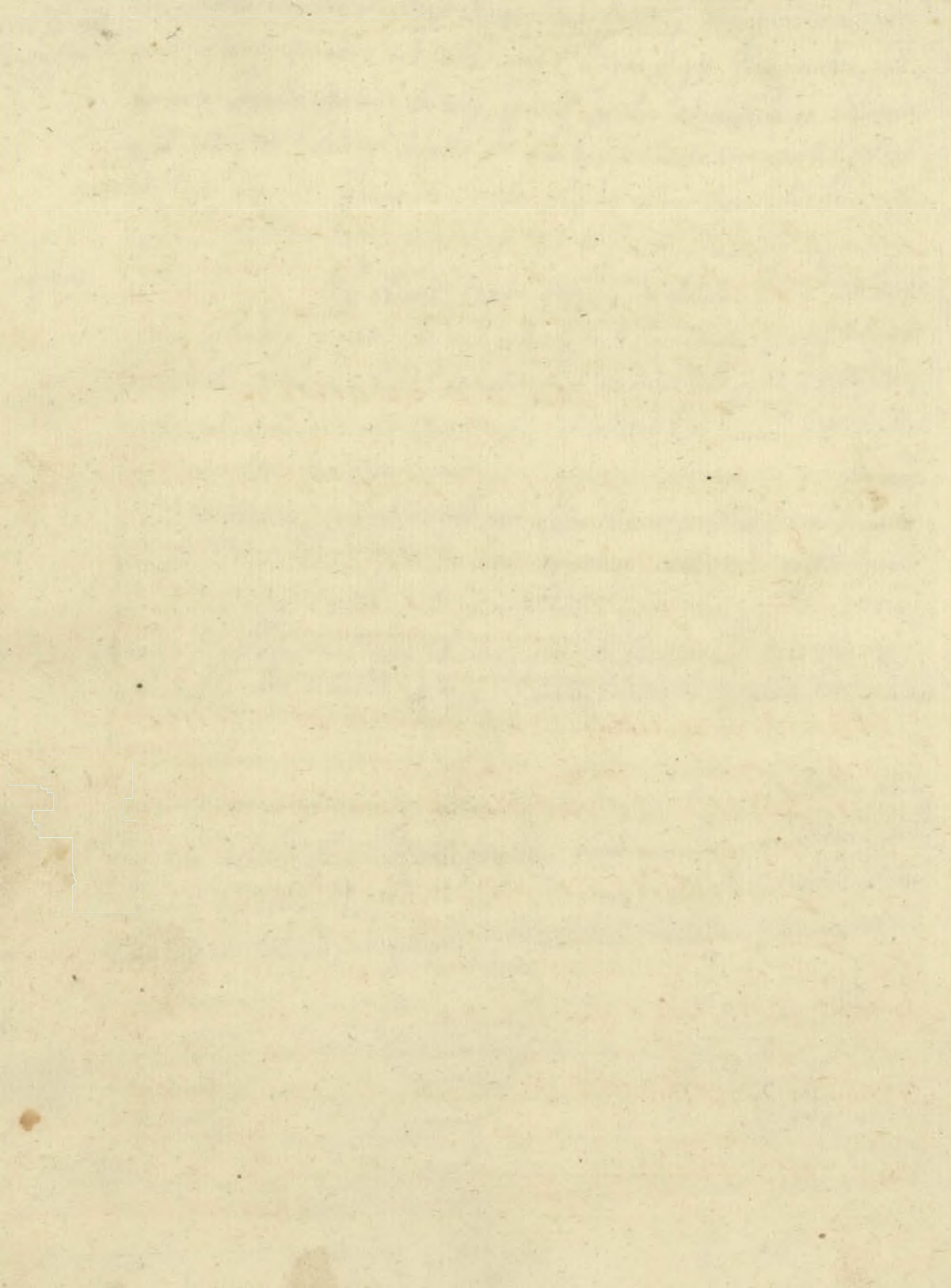
Legibus

In quo sequuntur Disputationes principales
ex 1° 2° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20°
Aquisgranis a p. 90. ad 1083.

Anno MDCCLXXV
quagesimo quinto inceptis a
R^o P^o

Sebastiano Sanchez Supalensi Societatis
in Collegio Cardiano Societatis
J. Cathery T. M. M. C.

Invenit, inquam, hoc anno 1676, die 22^a Septembris
Audite Martino & Augustina V. Manu in Collegio
cumque Collega =

TRACTATUS QVINTVS
LEGIBVS

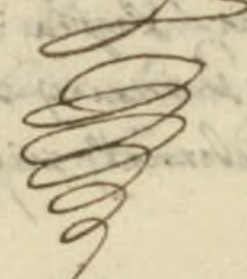
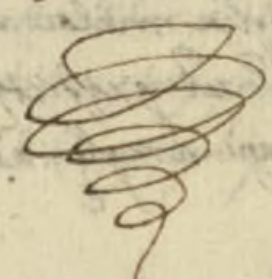
In quo sequuntur Disputationes principales
ex 1^a & 2^a Doctoris Angelici S. Thomae
Aquinatis à p. 90. ad 1083.

Anno MDCCLXV millesimo sexcentesimo quin-
quagesimo quinto inceptus à
R^o P^o

Sebastiano Sanchez Sispalensi Societatis Iesv
in Collegio Cordubensi Societatis eiusd^e
J. Cathery V. M. M. C. C.

Sequitur, inqum, hoc anno 1.6.5.6., die 12. Septembris.

Auditorie Martino de Ascaroita V. Mariz in Calos

assumptis Collega = =

Disputatio 9.

An Lex Civilis, vel Canonica ut obliget, indi-
geat acceptatione subditorum? Caput 1y.
Quid sentiendum sit de lege civili? =

Primum luxitany sa e nary ei acceptatj populi ut lex civilis
possit obligare. Ita Felinus. Cotaxentia, et Laron citati apud S. Anxiam
disj. Salas cont; de docent ex Theologia. Maior in 4. dist. 15. q. 4. Dia-
do lib. 1. de libertate Christiana. cap. 9. Amilla verbo: Lex. n. 11. Angelus. n.
4. in fine, Sylvestre quest. 6. dist. 4. Poppoty 19. tunc Cardinalis. Sada-
ula in gemio Clementine verbo universitati, et Auxucemata in 5.
ideo distincta. Ut S. Suarez cap. 19. n. 9. et S. Salas disj. 13. cap. 1. n. 9.
et distatis vero declaratione.

1. suppono de re, rex na se n' repugnare potestate civily
ad obligandj, sed sic deo dependet ab acceptatione populi, neq' ut ego n'
sit in ampla voluntas, ac illa, quz fuit independens a tali accept
nihilominus nary n' pot, q' sit vera potestas regularit ab altera,
quz p'p' effectj obligandi participat: Ut eni sit in libera potestate
populi eas leges acceptare, et renare initio, tñ pot acceptatj semel factj, vix
tenent ad illis obediendj, et n' repugnat de se potestas civilis ad obligandj
deo dependens ab acceptatione populi. Neq' pot dici id repugnare eo, q' ea
dependentiã sit iniurta, et repugnans ipsarj Legj utilitati; q' si populus ut
facile pot dixerit se nolle eas leges acceptare, Atq' impediret effectj Legj
innatisq' fuit tota reipub. gubernatio. Non ingm hoc pot dici, q' libe-
te aliq' illud inconveniens pot sequi, nihil certi e' tñ bonj, ex quo sepe
aliqua mala vixi n' possint. Quia id n' p'bat repugnantij ex
na' ut p'p' dictj potestatis, et maiorj convenientij alterius potestatis
magis ample, ad meliorem gubernatj reipub.

Suppono V. neq. de se & ex na sui repugnare potestati ad obli-
 gandi ois independent ab accepto populi: q. p. facile accensendo cas, ex q. pot-
 venire, q. hinc potestas limitet ad eg. dicit accepto: etenim dependens a tali
 acceptat. vel pot. provenire ex mera benignitate legislatoris quae n. debet suis
 legibus obligare, nisi dependent ab accepto populi si autem ex hoc cas. proveniat
 evidens e. posse illy n. uti ea benignitate, & obligare simpliciter etiam ad
 ipsos acceptatos sui legu. Vel pot. provenire ex eo q. civitas transferebat iuris-
 dictio sua Principi, et transferat cy tali dicit. q. s. illius lege n. obligent
 nisi post acceptationem populi. quis autem debet posse civitatem suam in
 dictis transferre abte n. apponendo talis dicit. quo incarnat potestas legislativa
 exit abta, & independent ab accepto. q. n. repugnat de se talis potestas.

Hinc suppono B. quod n. e. simpliciter decidendum ex p. n. ex na ipsa
 rei petitis; q. ut vidimus, neutra potestas ex na sui repugnare. debet e. de-
 cidere ex facto ipso, & ex mo, quo de facto potestas imperandi obtenta fuit
 a Legislatore. ex hoc enim cas. colligendum e. an illius potestas sit abta, inde-
 pendent, an potius limitata, & dependens ab acceptatione subditorum.

Dico 1. si aliqua Provincia e. in toto terrarum orbe,
 q. in presentia n. disputo, ut pote aliena a nro instituto; quae p. iustis
 belli occupata fuit ab aliquo Imperatore, tunc sine dubio gaudere
 potestate abta ad obligandi subditos ois independent ab ipsorum acceptatione in
 tali Provincia. q. q. talis Imperator acquisivit plene iurisdictionem in eos popu-
 los, q. ius ipsius belli suo facit. De hoc plene iurisdictionis e. posse obli-
 gare ad q. cuq. voluerit, d. mo iustis sit, q. e. posse obligare ad accep-
 tationem ipsorum suarum legu. q. e. simpliciter obligare independent ab
 acceptatione. hoc diximus nisi Legislator ipse voluerit sibi hanc
 conditionem apponere ex mera benignitate; qm. tunc potest simpliciter
 revocare, & postea obligare cy omnia independentia.

Dico 2. universaliter loqdo n. requirit de facto acceptatio
 populi, ad hoc ut Lex Civilis obligare possit subditos. q. s. q. abte
 stat. datus ei potestati, & de illius limitatione, seu restrictione n. stat
 credendum e. q. potestati datus fuisse aliqua abiq. limitatione; in comen-
 tione, seu tractat. n. supponunt includere alias conditiones, qm. quae

ex nā rei. Et illis adiunctis, vel deq; expressis constat, alioquin
liberz est potestā cuiuslibet stantē dīare se has, l'illas ditiones
apposuisse. Atquē illis loq; salty in his regnis, et Provinciis nobis
notis, n̄ stat de tali limitatione; nullit loq; n̄ requirit ea acceptatio
populi ad acceptationē legis civilis. Hæcō aliqua Regna esse
q; hēt privilegia, ut n̄ possint aliqua lege, aut attributione gra-
vazi, nisi in Comitibus generalibus Regni, q; omz, q; ad id deputant
sentiant, et hanc exceptionē extrahit stare. In q; regnis ea sine dubio
dicitur requirit ad obligationē legū, l' tributary, q; expressis, de illa
stat, n̄ autē alia, de qua n̄ stat.

Itē viayato desumpto ex unū Contrario, q; cy constat, nū
republica toleret, neq; reclamet in stantē, corpis ostendit, q; scilicet
ab ea Civitate potestāte illis sine limitatione. quidē ab initio des-
sa n̄ fuerit. Vt v̄ hanc g'nā dēle get, nū cy p̄xionē lex ē lata
et tempus q; obligationē p̄scriptā addit, stat; Rex, et Princeps qu-
munt illius transgressionē, n̄ expectata ea acceptatione g'ignye
legē obligare oīo independentē ab acceptatione populi. Hinc sit, sub-
ditos, qui primo iniuriunt legē n̄ rectare additent, peccare, q; igni
n̄ hēt ius illis requendi. Si v̄ iudex supremus ex violationē potestā
frequentē toleret, cy goct omōdi, et sine diffatē, corare transgressionē
censeri poterit et legē paulatim abrogare, et hoc lapidē dēmet ob-
ligare, n̄ autē ex eo, q; n̄ fuerit à populo acceptata.

Caput. Iy.

Quid sentiendum sit de lege Canonica?

De hac lege sicut dixeruntur ē ac in p̄cedenti diffatē. In his
cy potestā Ecclesiastica generalis p̄videtur Ecclesia tota p̄veniat
à dōto Domino, qui sine dubio hēt potestāte obligandi suos, et q; inde
pendent ab illorū acceptatione, n̄ pot. negari cy potuisse quicunq; potestā
altē, et independentem corare suā Ecclesie; itē potuisse cy limitatione
et tradere; itē ut Pontifex summus n̄ goct obligare, nisi goct accep-

tatione subditoꝝ, neutꝝ tñ ex na xii regnat.

Nota est de factis ad id derivant, ut declaramus, qualis potestas de facto Christi Domini sui Gallegi suscepit: in qua n̄ nulli iudicant, ad obligationem legis Canonice oñe e' naxi acceptatione fidelis, qm̄ opinionem P. Suarez. cap. 26. tribuit Mayora, Diiodoro, Argelo, Nabarro, Amilla, Cotaxudiz, et alii; S. D. Salas disp. 13. sect. 1. pler alio refert illit de oi lege loquentes. P. a. Sagg n̄ ois eodemo dicunt, n̄ aliqui cedunt ipi ex potestate abtꝝ ad obligandꝝ; dicunt tñ ex nolle obligare; nisi acceptent leges à populo; alii v̄ talis potestatis abtꝝ ipi, denegant, eveniunt tñ ois p̄dicti Authores, in eo, qd de facto leges Canonice n̄ obligent ante acceptatione fidelis, nisi ex hoc cap, nisi ex illo p̄veniat ea dependentia.

Dico tñ v̄, alit loq. Sane ei potestas in Pontifice, ut possit obligare qui velit independent ab acceptatione fidelis. Ita est textus ois P. D. P. de facto Sane potestatis abtꝝ Christi Domini dicit P. Petrus, eius successoribus: etenim in illis verbis Ioan. cap. 21. pacis oris meas, dat iurisdictione pacis, ut possit dixere ois qui ipse iudicaverit: alioquin si ea iurisdictione n̄ possit efficere sortiri, ipi ordines ventientibus, p̄fecto tanta est in eis potestas se pacendi, qm̄ in p̄xio Patre: hoc autem manifeste e' falsum, et haec veritas Catholica, de iurisdictione data à Christo Domino soli Petro, eiusq. successoribus. P. Idem videt denotare in aliis verbis Matth. 26. quicquid ligaveris sup terra erit ligatum, et in Caelis, ubi insinuat potestatis ligandi etiam iudicij: et haec potestas maior est ^{te} inter in ordine ad hoc internum discernendi, nihilominus etiam ibi includit potestatem legislativam.

Obstat ex manifesta Ecclesie p̄axi, n̄ ipse Pontifex sua p̄cepta, q. censuras, excommunicationes etc. cogunt subditi etiam nolentes. Nec pot. dici id solum e' verum in ordine ad particularia p̄cepta, n̄ autem ad leges, q. iurisdictione à Christo Domino data Petro, et successoribus eius in hoc puncto, n̄ magis requirit p̄xiam mandati, qm̄ ille: et haec pot. unum solum ligare nolentes, ita et multos nolentes, q. illi n̄ resistunt q. vires p̄xialis, in q. difficilius e' multos superare, qm̄ unum, P. D.

quibus voluntatibus, in quo puncto non reverantur collectionibus voluntatibus. ¹⁷⁹
An omnes volent servare caritatem, non potest liberaliter ab obligatione pre-
cepti. Hoc accedit alia ratio, quoniam dedimus per legem civitatis, non potestatem
potestate tradita ab eis, non per delimitationem huius potestatis ad obli-
gandum solum in casu acceptationis populi. Quod non est adducenda talis limitatio.

Dico 2.º quod expresse Papa in sua lege non inducat se velle
expectare acceptationem populi, sed ille fert simpliciter, et ab eis, credendum
est, se velle cogere etiam volentes, et sequantur eos, qui ex lege incipiunt
non observare ob insufficientem promulgationem, peccata et gravitatem non, et
legis. Hæc assertio non est contra, quoniam prioribus in ea non capit de huius
de voluntate Pontificis, qualis est ordinariæ deant, et in consuetudine
et jurisdictione ab eis promulgata videtur ex se habere, ut obliget etiam volen-
tes, et quod legislator ea utitur absque ulla restrictione censetur ab eis vel-
le obligare volentes. Sufficit enim non sit valde explicita etiam gubernationi
nationi totius Ecclesie, ea voluntas generalis non obligandi, nisi depen-
dent ab acceptatione fidelium, imo potius est de his in ferendis legi-
bus, qui est subditos emendare, et ad bonos mores reducere arbitrio
prestanti legislatoris, non est generaliter presumenda talis voluntas, si-
nialiter ea insinuet ab ipso legislatore in modo ferendi leges.

Obiicitur, utrum ei plane in Paris, non leges Concilii dex-
terini non obligant, nisi ubi illud acceptatum est, et tunc Pontifex in
Bulla approbationis illius, et quoniam obligat ad ipsius observantiam non ponit
ullam limitationem. Quod respondetur, quod limitatio non obligandi, nisi post acceptatum
quod non subintelligitur in ea lege. Sed dicendum est de quibus aliis legibus. Rex
et Alexander Pontifex dicit voluisse per ea verba omnes obligare ad concilii
observantiam, quod tamen ob huiusmodi in aliquibus regionibus dimanantibus, dicitur esse supplica-
re de illis legibus, Pontifex tamen habuit ibi suspensionem, nec enim nos-
tra dicitur aut ferimus populo potestatem supplicandi de legibus, quoniam
supplicationem, si legislator audiat, cessat illarum obligatio. Vel tamen
potest independentem a supplicatione ob magnam distantiam observantiam eius con-
cilii in aliquibus Provinciis incepisse non observantiam, et sic paulatim perierunt
sive, ipso etiam Pontifice sciente, et disimulante.

Capit 34.

Caput 3y

Quae difficultates examinandae.

Ex dictis in prima solutione duae difficultates remanent, quae in hoc capite examinandae sunt. Prima est de supplicatione ad ipsius Pontificis, & legem ab ipsa lata, an sit ea licita sit: in quo puncto aliqui existimant, talem supplicationem esse illicitam. Respondeo: quod licet a se possit appellari, & fieri in negotio particulari, in quo potest esse alius gravamen, quod iudex ignoraverit, ratione cuius ignorantiae, iusta sit appellatio, aut supplicatio: at ex lege, quae respicit illos bonos, non videtur unus, aut alter posse supplicare ob gravamen gravamina, ea enim abbe non obstant iustitiae, & equitati legum, ut supra dictum est.

Nihilominus existimo licitam esse talem supplicationem, etiam si lege lata a summo Pontifice. Respondeo: modo dicta, maxime in legibus canonicis, quae dantur a tota Ecclesia, non sic statim ex multis Provincialibus, & Regibus valde inter se diversis, & moribus, & inclinationibus, & modis dicitur dendi: unde expresse stringit, ut Pontifex ignorans rationes, ob quas in aliqua Provincia lex ipsius fieri sit intolerabilis, aut valde dura, nullam tamen a tota Ecclesia esse legem ferat. In eo autem casu ius reale committit, nomine eius principis eas difficultates proponere, & supplicare, ut ex lege in tali Provincia, revocet. Vbi igitur sit satis ratio dicitur, quod si legislator det amplam ditionem, tamen quilibet Provincia censet respectu illius, ac si imponisset receptum parlatum unum primum, ignorando rationes, quae possent illud reddere ibi valde grave: neque ideo talis lex recedat impudens, non est potest revocari a tali

loci; n̄ tñ p̄p̄ta oīo detrahit, cy meā obligatio q̄ exte-
rius p̄artibus: ideoq̄ adūc abtē censendus legislator p̄udentē q̄
legē fulire.

Exemplū manifestū sit in lege Severi quadragesima-
ris, quē solum carnes, p̄ter lacticinia p̄hibet. Etenim ea lex, quę p̄uden-
tissima ē, & generalit̄ loquendo n̄ admittit gratiā; tñ apud aliquas provin-
cias, à maxi longe distantes, fluxus, ac piscinis carentes, in q̄ vix,
aut ne vix quidē Sexi possunt pisces, p̄sertim à paucis, valde into-
lexabilis; cēt enī maximus rigor, eos hōis obligare, ut toto es-
tate solo pane, & forte aliq̄ fructibus, vicis sustentent. Quare
q̄ n̄ licebit supplicare, ut facultas det utendi lacticinis, q̄ ex-
tremis abundarent? Dicit, q̄ res p̄cepta p̄ legē Ecclesiasticę p̄viti-
tū difficilis admittit, eo ipso cessat obligatio illius. q̄ n̄ n̄ n̄ sup-
plicatio. Res cedendo anī, negando tñ, locy n̄ ē supplicatio,
p̄sertim q̄ distas n̄ eade magna, ut independentē à dispensatio-
ne Pontificis censat sufficiens ad excusandū obligationē legis; hac
enī n̄ vitant scrupuli; q̄ mōr cā requirit ad supplicandū de lege
qm̄ ad iudicandū oīo cessat legis obligationē. Interj̄ autē post int-
positā supplicationē pot̄ suspendi executio rei p̄cepte.

Diffas ē, an lex, etiā canonica, itē p̄ assuetudine
tolerata n̄ acceptet, desinat obligare, erit his si legislator id
sciat, ac sponte dimittet, cy facile possit impedire, in eo ipso cen-
set nolle obligare, q̄ qui tacet consentire videt. pugnat q̄ hypo-
thē n̄ n̄ n̄ sit, ut cessat abrogata ea lex, debet arbitrari p̄uden-
tissimi determinari; Jamē Patris Anxiana videt ceteris si tñ
ab initio hoc advertat legislator, & sentiat, sufficere paucos actus
p̄rios, & requiri multū hypothesi.

Non ē tñ adeo facilis resolutio, q̄
legislator ignorat, legē n̄ acceptat, & videt dicendū sequentē ad nega-
tā, q̄ legē n̄ posse abrogari p̄ incedendū; q̄ tñ legislator sciat q̄ obli-
gandi, etiā in rito, independentē ab acceptatione, n̄ ē intelligibile, quomodo
deffis solius acceptationis possit impedire obligationē legis; alioqui

Sali

talis acceptatio est uny ex naxio requiritis ad inducendy obligationy.
 Nec igitur possumus recurrere ad voluntaty legislatoris benigni volentis n
 obligare p suas leges, nisi acceptent; q loquimur in casu, quo legisla-
 tor fert leges abtē, n insinuans, se velle expectare acceptationy, in quo
 diximus capi pced. n eī psumendy eg voluntaty expectandi acceptatio-
 ny, q n e caput, unde posuit impediri legi obligatio, q p suctudiny tole-
 ratq n acceptat.

Nihilominus dicendy ē, ut tōne solius n acceptationy
 impediri nequeat valor legi, tñ impediri posse tōne suctudinis subiecty
 pcedit q talis n acceptatio pcedat ex aliqua rōabili cā, ob distat q
 in eius observacione, l ob periculy, q inde timet: que licet n suf-
 ficiant ut lex abtē sit inutilis, d sequent neq ut ut ex nā sui nulla
 sufficiant tñ ut accedente ea suctudine amittat legislator, nolle
 igitur uny leges obligare. Secus dicendy, q n acceptatio fundat in ista
 malitia subditoꝝ nollentiy hēre taly leges. Hinc inferri eos, qui ab
 initio incipiunt eg leges n observare peccare p gravitate, aut quali-
 tate legi; q n sī invenit suctudo aliqua, aut pscriptio, que ipsi
 favet d valor legi: alios v, qui postea bona fide n invenirent
 leges in usu, minima peccare, n observando leges, q pscriptio ipsi
 favet, d leges abrogat.

Quodammodo: que ty ty pōis sufficiat ut suctudo
 n observandi leges ignorata d legislatore possit leges abrogare, d dīgny
 pscriptio. Et quidē certy ē, plus ty pōis in hoc mō pscriptio
 requiri, qm ut legislator eg, suctudiny sciret, d dissimularet. Alii
 qui dicunt decenniy eī naxiy; q hoc ty pōis sufficit, ut dicat suctu-
 do longa; Alii v n adeo longy tempus requirunt. I quod hoc
 puncty maxime placet iudiciy Saceris Auxiayā decenniy nihil posse certy
 rexalit' decidi, q pcedet ty d gravitate mē sui enj lētoꝝ momenty
 facilius pscriptio ty d ty pōis, quo lex obligat; n si ē mē, que fert
 singulis diebus sit in usu, tunc ante decenniy possunt fieri actus dīi
 sufficientes ad pscriptio, si tōly semel in anno obliget, forte n suffi-
 cientes pauciores anni, qm dec; q tunc soly exunt dec actus dīi observ-

rationi legi. Id hoc puncto alibi sumus.

Disputatio 10

An lex ita obliget ad virtutis, ut nisi
per actus undequaque bonitatis impleatur
non possit?

Caput 10

Sensu questionis aliqua permittuntur.

Questiones sane plerumque dicuntur prius de lege naturali
ac divina, postea de rebus de lege humana: de qua diversimode discurrunt,
ut infra videbimus. Sit opus quod a lege precipitur, dupliciter potest executioni
mandari: Vt si fiat per seipsum precipitur absque modo aliquo ad virtutem
pertinente. Vt si fiat talis opus per seipsum per seipsum
virtutis, seu a virtute requisitus. Vt auditio sacri debet fieri,
quae precipitur ab Ecclesia, potest dupliciter poni: Vt si sacrum audiat debita
ratione cogitativa, et attentione caritativa, et ob debitas causas obediendi Deo, se-
culare quoque alio fine, et in bono, et in malo; sane ita operans ope-
rat per seipsum virtutis, quod non solum facit opus bonum, sed etiam bene, et ho-
neste illud facit. Vt si sacrum audiat ob vanam gloriam, et propter aliam gra-
viam finem: qui ita operatur non operatur per seipsum virtutis; quod licet faciat
actus de se bonos, non tamen bene, ac virtuosos facit: qui minus maxime at-
tendi debet ad executionem virtutis.

Regamus, in presenti disputatione, an lex non solum obliget
ad subiecti operis precipiti, ut eius efficiendum, sed etiam obliget ad illud faci-
endum, per seipsum virtutis. Vt an precipitur dandi elemosinam sufficientem im-
pauis, quod si aliquis vere terreat pauperes, quod eius misericordia sub-

vel quodis in faciat p[ro]p[ri]am 2^{am}, aut p[ro]p[ri]am alij v[er]y in actu.
vel maxie d[ic]o sit ad impletionem p[re]cepti, q[uo]d actus eradat condequa q[uo]d
bonitas. Pro cuius diffatis explicatone plura sic p[ro]notari s[un]t
a d[ic]t[is] ex parte d[ic]t[is].

¶ Notant ex d[ic]to Thoma 1. 2. q. 100. art. 9. q[uo]d
Sunt virtutes, de que pot[est] in quib[us]o, tripliq[ue] sic se posse: 1° ut opus,
quo lex implet fiat sicut, & voluntarie: 2° ut fiat ex electione, &
amore bonitatis: 3° ut fiat p[ro]p[ri]e, & facile, firmis, & stabilit. ¶
Sunt 3° v[er]y t[er]re d[ic]t[is] p[ro]p[ri]e m[er]itum, q[uo]d certissim[us] e[st] illy n[on] e[st] na-
riy ad implend[um] leg[em]; nulla eni lex pot[est] p[re]cipere, nisi q[uo]d maxie e[st]
ad bonitatis operationis. ad hanc aut[em] minime p[er] se requirit ille
m[er]it[us] operandi, q[uo]m[od]o sit valde modus, & venient. Dicit[ur] q[uo]d Lex
obligat a p[ri]o, anteq[uam] eo possit h[ab]ere habitus (loquendo ex p[ar]te
q[uo]d debet illos acquirere p[er] repetitionem suoy actuy, bene aut[em] l[ic]et h[ab]ere
habitus, n[on] p[er] se ma[gn]a p[re]cepti, q[uo]d p[re]cepta dant de actibus huma-
nis q[uo]d t[er] ad illos sequant[ur], l[ic]et sequant[ur] habitus, l[ic]et ex p[ar]te actuy, ut
in acquisitione l[ic]et q[uo]d d[ic]t[is], ut in induriti, eridea illud n[on] pot[est] cadere sub
p[re]cepto. Unde v[er]y disputand[um] e[st] de duobus p[ro]ximis m[er]it[is].

¶ Notant, aliud e[st] n[on] transgredi p[re]ceptu[m], aliud n[on] illud
implere q[uo]d d[ic]t[is] qui n[on] peccat. 2° p[re]ceptu[m] n[on] transgredit illud; d[ic]t[is] n[on] p[er] se
qui n[on] peccat 2° p[re]ceptu[m], implet illud. ut pot[est] in eo, q[uo]d indincibilit[er]
ignorat p[re]ceptu[m], aut ex imp[er]ia, l[ic]et quare alia rationi ea excusat, sicut
en[im] q[uo]m[od]o n[on] faciat id, q[uo]d p[re]cipit, q[uo]m[od]o n[on] transgredit p[re]ceptu[m], n[on]
t[er]o v[er]y illud implet. Unde inferent, q[uo]d h[ab]it[us] n[on] e[st] de n[on] transgres-
sione p[re]cepti, utiq[ue]; q[uo]d h[ab]it[us] pot[est] d[ic]t[is] abiq[ue] ullo actu virtutis, imo
& abiq[ue] ullo p[ro]p[ri]e actu, ut videmus; ¶ de impletione quasi p[ro]p[ri]e
da, q[uo]d inquit in eo q[uo]d fiat id, q[uo]d p[re]cipit, & eo m[od]o, quo p[re]cipit, n[on]
p[re]ceptu[m] ut a p[ro]p[ri]e; l[ic]et n[on] fiat id, q[uo]d p[ro]hibet, n[on] fuerit p[re]ceptu[m] negativu[m].

De huius notabilis e[st], q[uo]d transgressio p[re]cepti n[on] v[er]y
dicit operat[us] p[ro]hibitz, aut omissionem operat[us] p[re]cepti; ¶ etiq[ue] adven-
tentis, & libertatis moralis in rebus, q[uo]d ita p[ro]p[ri]e: erit n[on], carentis
excusatz ab observatione p[re]cepti. Unde quolibet ex h[ab]it[us] d[ic]t[is] d[ic]t[is]

oiente, dat n̄ transgressio, at d̄ n̄ p̄t̄ia dat illis impleto, quasi
positiva p̄cepti, q̄ hec p̄cept̄ n̄ transgressio utcuq̄ accepta, dicit
deitate, l̄ operat̄ p̄cepti, l̄ omissione operat̄ p̄hibiti, & aliquo
ctiq̄ sufficiente ad extentiō, & libertate moralē in subdito, ita p̄cedenti, &
quo infra. Unde t̄q̄ d̄ d̄ d̄, q̄ positio obliōio circumstantiā, sub q̄ d̄, &
nunc actu obligat p̄cepti, id ē finalissime n̄ transgredi p̄cepti, at q̄
illud positivē impleto: p̄t̄ q̄ d̄ talibus circumstantiā n̄ p̄t̄ stringere n̄
transgressio p̄cepti, nisi l̄ operat̄ p̄cepti, l̄ omissione operat̄ p̄-
hibiti, & tunc operatio p̄cepta, l̄ omissione operat̄ p̄hibiti ē quasi
positiva adimpleto p̄cepti. ē

3° notant specialit̄ S. Suarez lib. 2°

de lege, cap. 10. n. 1° p̄t̄ione d̄nc soly d̄nc locy in p̄ceptiā & p̄a-
tibis, minime d̄ in negativis, q̄ hec n̄ p̄t̄ulant impleto q̄ aliquo acty,
q̄nti ē ex se p̄cepti; & negativis actus: Sicut t̄m̄ notabile ego
n̄ oio p̄p̄o; n̄ l̄ loquimur de sola n̄ transgressio p̄cepti utcuq̄
accepta, d̄nt sic equalia s̄t quoad hoc p̄nti p̄cepta affirmat̄, &
negat̄, q̄ s̄t certy ē, p̄cepta negativā posse n̄ violari abijullo
p̄rui acty; ita certy ē, p̄cepta affirmat̄a posse utcuq̄ n̄ violari abij
ullo acty, ut p̄t̄ in ignoxante indincibilit̄ p̄cepti audiendi sa-
oxy, qui dicit̄ illy n̄ transgredi, q̄nti nully acty positivē eli-
ciat, & loquimur de impletione, quare p̄positiva p̄cepti, de qua
soly debere noi loqui supra diximus, d̄nt sic equalia ē d̄nt
se utroq̄ p̄cepto negativō, & affirmat̄o, ut bene notavit S. Bal-
delus de lege lib. 5° disp. 25. n. 5. q̄ s̄t p̄t̄ dubitari, an ad
impleto quasi positivē p̄cepti affirmat̄i, sufficiat positio sola ac-
tus p̄cepti, abiq̄ cogne, libertate, aut motivo sonat̄is, ita
id̄ ip̄s̄ dubitari p̄t̄ de positivā, aut quasi positivā adimpleto
p̄cepti negativī: n̄ s̄t p̄cepti affirmat̄i p̄cipit acty positivē, ita
p̄cepti negativī p̄cipit omissione actus p̄hibiti, id̄ enī ē sta-
tissime p̄hibere acty positivē, atq̄ p̄cipere omissione illius.

4° ultimo ego noto, nullū ēi p̄cepti q̄ d̄ d̄ d̄,
et ex p̄t̄ p̄cipit aliquis om̄i d̄ d̄ d̄; tunc enī certy ē, legem

obligare ad talis m^o, n^o minus qm obligat adijis subty operis,
 imo ij talis m^o est quasi subta pcepti: n^o ideo obligat ad subty
 q^o illi pcepti. Cogo si quis pceptit aliqui m^o, etij ad illi sep
 obligabit. Non t^o in pcepti deo, an sic, ille m^o potest
 cadere sub pcepti, pcepti humani; Sic eni distat est longe distan-
 ra, equi etij pot^{est} excitari deija ma sub tali, n^o eni omnia ca-
 dit sub pcepti humani, q^o humana iurisdictione minus late pa-
 tet, qm divina, quicquid ist soly est, q^o lex simpliciter pceptit aliq^o
 opus, an eo ipso censet pcepti, obligare ad aliqui m^o d^octri-
 na ex supra explicatio.

Caput. 2°.

Quis editio naxia sit in operante ad possi-
 bily impletz legis?

Duplex notitia solet ordinari de iure in operan-
 te iuxta leg^{em} alia de editione ipsius operis pcepti d^octri-
 nae, alia de ipsa lege q^o qm pceptit tale opus, cui coeet duplex etij volun-
 tas, seu intentio, altera faciendi opus pcepti d^octri-
 nae, altera illud faciendi ut ostime ex lege, v^o illud standi ex lege utiq^o
 cogit pcepti voluntz est naxia ad possibily impletz legis aliqui do-
 ct^ori, pcepti D. Baldus, citatur alii pcepti des cogit, est
 voluntate, negant autz de v.

Quid est v. ut lex positive implet
 n^o requirit ex cogit, operari, operi pcepti ut pcepti, n^o ex vo-
 luntate illud standi ex lege. Ita D. Barthelemy q^o 100 pcepti.
 q^o dub. 1. c^o textu. D. Paul. 2. 2. q^o 10. in fine. D. Suarez
 lib. 2. de lege cap^o 10. ubi docet alty malit impletz posse,
 pcepti abij tali cogit, voluntate. Itz D. G^o lib. 2. de iur^o
 cap^o 16. dub. 6. n° 43. D. P^opositus disp. 1. dubio 2. n° 7. que
 doct^ori X^o S. Salas disp. 9. act. 2. got d^octri ex D. Thoma 2. q^o

200 §. art. 3. ad h. dante: Et actus dicitur sit in
 precepto pot' quis illud implere n attendens ad hoc precepti. d.
 ex toto lib. 10. c. 5. art. 5. c. d. h. cogit, ubi ait precepti
 audiendi sacry, solum obligare ad audiendum talit, ut sit actus humanus.

It' nra 21. q. Lex estis solum obligat ad sto-
 mit' operu precepti solum qia, quatenus precipit directe tale opus
 n enit quasi reflexe mandas, q' illud opus eradat ipi legi
 d'ormi. C' nquis officiat tale opus, q' n' n' cognorat u' precepti
 neq' ut precepti intendat vici, precepti totu d, q' a lege precipit.
 Plink' id q' n' tate pot' humano mo, n' n' ex cogit, d'olunt
 faciendi tale opus. C' ex positive adimplat legem. patet h'ec
 cor. n' tali mo operans n' solum n' transgredit' moralit'
 legi, d' positive precepti, q' in iungit a lege.

It' nra 22. q. Non e' implere scilicet legi, d' q' h'c
 malit, It' qui facit d' precepti ignorando n' dicit scilicet transgre-
 di precepti, d' adsummy malit. Sed, hoc e' ita implere legi, ut
 ex n' operis facti censet' d' n' solum peccasse d' precepti, d' positi-
 ve vici satisficere, n' eo precepti q' aliquis audiat sacry de vici, ac
 reberent, q' n' n' ignoret precepti, q' d' obligat' ad onere audiendi
 sacry, n' q' ex alio cas, q' n' ex eo, q' illud precepti impleverit,
 an aut' h'ec impletio d' d'enda sit malis, aut scilicet q' n' h'ic e' d'
 solo noe, de qua nihil curand; My n' n' n' q' n' oia' certu' h'atnam:
 It' implet' scilicet precepti n' e' obligatoriu, si ad illu' requir-
 rat' notitia, e' intentione adimplendi precepti.

It' nra 23. q. H'ec solum d' d' d' n' solum in casu
 p'nto, d' h'ic q' quis s'et expresse d' n' d' voluntate, n' n' ad im-
 plendi precepti q' illo operat': exempli gra' in die festo, d' n' n' n'
 n' n' n' obligat' audiendi sacry, illud audit, s' intentione t'n
 expresse n' satis faciendi sup' obligatione, q' tales sacry, d' n' n' ali-
 ill' audiendi, ut postea satis faciat. d' n' n' aliqui ita Nabarrus
 in manuali cap. 13. n. 10. 27. & 28. & cap. 16. n. 13. & 14.
 P. Ahoz f. 1. lib. 7. cap. 2. c. 6. & lib. 10. cap. 8. c. 7. & cap.

11.º c. 8. Enríquez lib. 9. de Missa cap. 25. n.º 6.º in fine. Medina codice de oratione c.º de bonis canonicis iterandis. dud. ult.º et alii apud P. Sanchez. citandy. quorum rō e: qd actus n̄ operat ultra intentionem agentis, lege n̄ oris. H. si certus potat: qd multo minus poterit operari d' expressis intentionis. Idcirco qui debet curam alicui; n̄ satisfacit huic obligationi, si totidem tribuat suo creditori titulo gratuitę donationis, et̄ aīo solvendi debitor: qd quā ex vi precepti tenet audire uny sacry n̄ satisfacit, si illud audiat ex mera devotione, ac liberalitate, aīo n̄ satisfaciendi qd illud.

Nihilominus affectiva rā tenenda est, ut J. Suarez disp. 88. de sacramentis. sect. 3.º. P. Balentia 2.º. disp. 6.º. sect.º ultimo in fine. P. Bañquez 2.º. c.º 100. in expositione art. 9.º n.º 5.º et sequenti. P. Lino lib. 2.º. cap. 37. n.º 99. P. Salas. de legibus disp. 9.º. sect. 2.º. n.º 33. Bonacina c.º 9.º. quos refert, et requirit P. Thomas Sanchez in decalogo. cap. 13. et̄ sic P. J. aliqui requirunt, qd audiens sacry ex ea voluntate n̄ satisfaciendi, postea reducat priorę voluntatę qd potestatem applicando illud opus ad satisfactionem precepti; qd tñ ego se n̄ existimo naxi; qd tñ intentio satisfaciendi aīo requiritur adimpletę precepti; qd n̄ requirit; si hoc ly dicat, nullus erit illa v̄ voluntas satisfaciendi, quę iq̄ inveniet positę satisfactionis. si ly n̄ erit sufficiens, utpote rēo veniens, qd n̄ pot̄ informare opus iq̄ precepti, nec illud tempore habili referre in legis observatōnem; si enj dy opus fieret a v̄ posita e' dicitio repugnans implementationi precepti, n̄ pot̄ ea tolli efficacitę subsequentę applicationis: sufficit qd ne ex scientia erronea omittat peccatę, qd subditus credat se iq̄ satisfecisse qd ly sacry, et̄ desinat ab illa priorę voluntate n̄ satisfaciendi precepto.

Hęc affectiva rā qd voluntas n̄ adimplendi precepti, solum pignatoy voluntate illud adimplendi, et̄ voluntatę adimplendi precepti n̄ requirit adimplitionis precepti, ut

quodammodo, et voluntas non adimplendi preceptum non repugnat cum
impletione precepti, si veritas fiat opus, quod precepit. Quod non
taliter voluntas non impedit, quod veritas fiat opus, quod precepit, et non im-
pedit, sed adimpleat preceptum. Et nota, quod tunc adimplet precep-
tum, quod sit opus, quod precepit, quod sit de intentione operantis, a qua
non dependet impletio legis, et non impletio precepti, et ab eo, quod
fiat, et non fiat opus preceptum.

¶ Hinc per rationem ad hoc dicitur
et ad hoc est ratio: actus operari per se ultra, et intentionem agentis
in eis, qui non dependent a tali intentione, sicut in eis, qui ab illa
dependent, quod impletio precepti non dependat ab intentione subditi
facientis libere, et moraliter opus preceptum, et quod subditus non impo-
nit tibi legem, neque obligationem legis, et tota obligatio provenit a
legislatore: et si faciat opus, quod legislator imponit, implet obligatum;
quod ipse sponte intendat. Ad hoc ratio est: dupliciter potest illi casus strin-
gere: et si donans centum aureos suo creditori, non recordatur nisi debiti, et
sic probabile est non teneri ad solvendum alios centum. Et docet P. Bal-
tazar lib. 5. disp. 29. n. 14. quod si juravit generaliter intentione libe-
randi se ab onere solvendi debiti: cum unamquamque intentionem actioni-
bus habeat intentionem generalem saltem implicitam satisfaciendi di-
bus omni obligationibus, quod potest satisfacere, et tunc voluntas
donandi est sub hac tacita conditione, nisi aliter debet hoc ipsum, quod dicitur.

¶ Et si recordetur nisi debiti, et nihilominus expresse nol-
let satisfacere, tunc illi obligationi, et debet liberaliter donare:
qui casus non debet esse omnimodis paritatis, cum non presentibus, et tunc
affert teneri ad solvendum propter totidem aureos, quos debebat. Et
dignitas est, quod extinctio debiti, et iustitia non dependet solum ab
externa ordinatione traditione summi debiti, et est a volun-
tate debitoris, et creditoris: unde si debitor non tribuit illi summi
ex voluntate solvendi debiti, neque creditor acceptat titulo soluti-
onis, et gratuiti donationis, adhuc pererat debiti id, quod ipse tri-
buit titulo gratuiti donationis, quod potest accipere dominum, id est

nes ex cogne, et voluntate illarum, et pot' positivè adimplere talia
precepta abiq' cogne, et voluntate et actiones preceptas, hinc sine
dei sudant; dicunt tñ, idd' provenire, ex eo q' ille h'c impleverit
positivè ea precepta; De eo q' illas actiones externas ablata sit ma
Preceptory, et posita sit ratio sub qua ig' cessat obligatio; ne posita
substantione. Ministri altaris ig' cessat obligatio solvendi decimas
quæ soly intendebat ex substantione, sit posita pecunia ad
obey dominy n' mandant q' restituat, at deniq' q' h'c exierit positio
ex civitate, à qua iubet exulare nil amplius prestare pot, ut
impleat precepty exulandi.

¶ Et ne hoc potius gl'at q' huiusmodi pre-
cepta soly præcipi illas actiones externas, et nō ill' curari de cogne
et voluntate illas faciendi, alioqui n' cessaret obligatio illis quo-
cumq' modo positivè. Et stat q' si precepta h'c præcipiunt eas actiones
fieri ex cogne, et voluntate, minime curant illorū obligatio donec fi-
erent sub tali cogne, et voluntate, et tñ teneat h'c illas actiones
voluntariè, et dixerent negare; In meo huiusmodi asseruit, imo neq'
tenet postea eas actiones ratas h'c ut aliquis foris opinabitur, et
q' talis rati habitio n' præstat, q' actiones illas d' fierent, h'c erant
ex cogne, et voluntate operandi. Et si precepta illa postularent
actiones illas fieri ad exteri, et voluntariè n' pot' ex rati habitio
sufficere ut anseat adimplere precepty. Et q' sufficere si h'c postea
cognoscent actiones illas max' negativè se h'c, et null' acty eli-
ciat, et hoc quidē n' ut suggereat aliq' requisitū ad implere precepty;
Et ne forte ex sicca exteriōe p'oret putari se n' adimplere h'c pre-
cepty.

¶ Dicit Lex soly dixit actus humanos, et illis imponit
hoc utentibus ut talibus. Et pot' impleri q' actus humanos
quæ n' cedant ex cogne, et voluntate. Et stat q' qui ieiunat co-
actus, et q' sibi comedere, et tñ esse h'c volunt' h'
comedendi, n' soly n' servat legem ieiunii, et positivè
ill' s' tranquedit. Ricardus, qui typore civitatis recitat h'c

Canonica. Illas legit, exhibentur ei aliqui alij libri diversi, ut pot. stringere. ad ignary. linguę Latinę n. satisfactio p. cepto recitandi. Tenet iterum iustare. 3. ille, cui iniuncta e. corporis flagellatio, p. penitentia sacramentali n. satisfactio n. ab alio iudice, s. flagellet; p. voluntarię flagellationis. p. etta.

¶ Sed rursus anti. n. cog. q. actus n. directus actualit. a. lege pot. impleri lex, ut patet in eo, qui ex ignorantia p. cepto operatur humano mo. opus p. ceptu. talis enj. operatio. etign. humana. ut n. e. actualit. directa p. lege, q. lex n. dixit nisi mediante cu. cogne, qui tunc n. est in ignorante lege. q. actus n. directus actualit. a. lege pot. impleri lex, nec ex eo, q. ponat. lex xde. utentibus, ut talibus, intet, q. impleri n. possit, nisi factus in individuo humanos, p. solus intet, q. illi, qui lege tenent ad aliquos actus de se capaces sint ad illud elicicndy. humano mo. alio qui lex est inutilis, ut pote, qui n. possit obligare, q. n. applicat sui obligatę, nisi mediante cogne, nec possit legislator punire transgressores, q. pena n. incurrit nisi ab operantibus humano mo. nempe ex cogne, & voluntate.

¶ Si replices p. illo tempore, quo aliquis e. abiq. cogne, & voluntate n. obligat lege, q. n. p. illo tempore adimplet lege, q. n. malit. faciat opus p. ceptu. p. coa. q. lex n. dicit impleri nisi ab eo, qui ad illy obligat. Res non quando arguty p. adversarios, quosy p. les. dicit impleri posse lege ab ignorantibus illis, si n. humano modo operet. Sic argutor. tempore, p. quo aliquis ignoat lege, n. obligat lege. q. n. p. tali tempore adimplet lege, q. n. malit. faciat opus p. ceptu, q. lex impleri n. pot. nisi ab obligato ad illy. p. utroq. est casu dico hoc n. teneri lege detrahe. p. illo tempore, quo est abiq. cogne, & operis, & legu. obligari n. quasi indirecte ad op. n. opus p. ceptu.

nata, & posse iudicari n̄ eū totū reg latitudinē, & p̄cipue p̄t
dicit aliq̄ speciale p̄ceptū n̄ale, v̄g. dandi elemosinā extreme
indigentibus, Sontuandi. Laurenti. &c. eū ipsū distinguere possu-
mus in lege humana.

Sit 1^a sc̄lo. Lex n̄alis p̄t p̄cipere n̄y virtutis,
quē vidit in honestate actus, n̄ autē lex humana. Et p̄ p̄cipere
q̄ lex n̄alis n̄ solum se extendit ad actus externos, v̄t etiam ad oēs
effus̄ interiores aī, q̄ p̄t p̄cipere, obligare ad hoc ut aliquis
actus de se bonus fiat, p̄t tamen virtutis eū debito fine, & circumstan-
tiis t̄ externis, qm̄ interioribus. Et dicitur q̄at undequaq̄ honestus in indivi-
duo. p̄ v̄ p̄cipere, q̄ honestas actus dependet ab interno affectu, s̄t a bo-
no fine, & motivo; & lex humana n̄ p̄t p̄cipere q̄ actus fiat ex hoc,
& illo motivo; p̄t dixerunt dīc̄ 8^a, & factō potestas humana n̄ h̄t ge-
neralit̄ iurisdictionis in actus pure internos, s̄t forte illi h̄t in aliquo ac-
tu interno. Et Lex humana n̄ p̄t p̄cipere n̄y virtutis, quē vidit in ho-
nestate actus. Et hanc s̄c̄l̄o existimo solum intēd̄t fuisse a d. Thoma, q̄
annexit, eū n̄y virtutis cadere sub legem n̄ale, eū sub humanā.

Sit 2^a sc̄lo. Lex n̄alis eū totū reg latitudinē implexi n̄ p̄t,
nisi q̄ actus, quē sit in individuo undequaq̄ honestus; bene t̄n Lex humana
p̄t etiam eū totū reg latitudinē implexi p̄t q̄ actus mali. In hunc s̄c̄l̄o
interpretor solum, & alios obomittas supra citatos, quos existimo
nihil aliud intendere. Et autē n̄a sc̄lo, eū quod dīc̄ p̄t, q̄
ex quocūq̄ capite actus in individuo eradat in honestus, violat aliq̄
p̄ceptū n̄ale, v̄g. si quis subveniat extreme indigenti ex motivo stu-
peris, aut vani glorię, s̄t adimpleat p̄ceptū n̄ale misericordię, vi-
olat t̄n aliud p̄ceptū n̄ale humilitatis. Unde n̄ implet legē n̄ale
eū totū reg latitudinē. Et Lex n̄alis eū totū reg latitudinē implexi
n̄ p̄t nisi q̄ actus honestus. Quod dīc̄ p̄t, q̄ p̄t actus eradere
in honestus ex aliquo titulo, quē n̄ cadat sub legem humanā. V̄t q̄
quis operat̄ actus p̄ceptū n̄ lege humana p̄t aliquo fine inhonesto,
quē utpotē internus n̄ cadit sub iurisdictionē humanā: tunc enī adimplet
lex, quē violat aliq̄ p̄ceptū humanā. Et est. 11

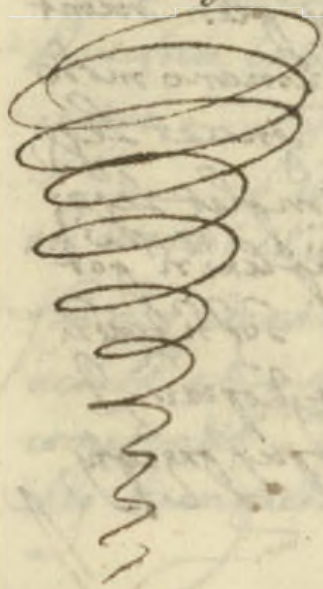
Sit 3^a Solo, Lex rive nalis, rive humana, rive-
 rata n^o v^o toty ruy latitudiny, q^o put dicit aliq^o p^ocepty parla-
 re, rive nate, rive humany, impleri pot^o aliq^o actu undequaq^o
 boneto. Hyc Solo 2^a Lex humany facili e, & deducit evident^o
 ex 2^a Solo supra p^onta, imo in illa equalit^o includit, q^o si Lex
 humana v^o toty ruy latitudiny impleri potit aliq^o actu bo-
 neto, q^o fortiori etiy poterit put dicit aliq^o p^ocepty huma-
 ny parlaru. Et Lex naly max e diffia, q^o si q^o p^ocepty
 naly dandi elemosiny externe indigenti, sufficient^o implet, q^ondy
 ea tribuat ex motivo Luxury, aut bangloriy; tunc eni et ta-
 lis actio peccaminosa sit, t^o n^o e peccaty 2° p^ocepty naly mise-
 ricordiy, & 2° p^ocepty stinentiy, aut humilitatis, quz Italia
 p^ocepta dicitur, em su^o Sures scilicet exitimo loquor fuisse Me-
 dicy, & sequaces citatos, qui negarunt, Bonetaty actu cadere sub Lex
 naly; intelligendi eni s^o n^o de Lex v^o toty ruy latitudiny, & de
 aliquo parlaru p^ocepto naly.

Ex dictis colligit, difia Legi naly, & humany, quoad
 hoc puncty, solum e^o in 2^a & 2^a Solo, n^o auty in 3^a; q^o si aliqua Lex
 humana pot^o impleri q^o actu inbonety, ita e^o aliqua Lex naly.
 & forte solum ex^o alia difia int^o parlaru Legem naly, & humany,
 nempe q^o aliqua Lex naly in parlaru poterit p^ocipere actu undequaq^o
 bonety, q^o nulla Lex humana etiy parlaru p^ocipere pot.

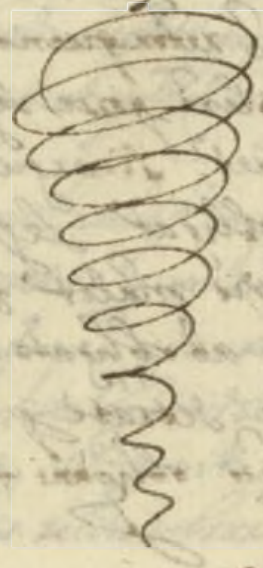
Dices: quilibet Lex, rive naly, rive humana p^ocipit
 actu inbonety; & actus aliqua ex^o inbonety n^o e^o actus inbonety.
 Lex nunq^o pot^o p^ocipere actu, qui n^o sit undequaq^o bonetus. Et
 neq^o q^o talis actu adimpleri valet. Vnde con^o n^o Lex solum impleri pot^o
 q^o actu, quz p^ocipit; & p^ocipere n^o pot^o actu inbonety. Et q^o actu in-
 bonety impleri nequit. Hic dicitur q^o Lex humana n^o e^o Lex Legi di-
 n^o; Et q^o actu inbonety violat Lex divina, q^o q^o actu impleri n^o pot^o
 Lex humana. Hic dicitur q^o Intentio Legi etiy humany e^o q^o semper p^o-
 cipiat actu bony. Et Patet con^o n^o in lege n^o dubiy Codice de legibus,
 & lege 2^a Legem dicitur eod^o Sect^o q^o rive peccat 2^a Lex, qui verba

Vel qd e absq cogne, & voluntate, & qd e cog illis, itaut
in ponat opus absq cogne, & voluntate, eo ipso maneat deobliga-
tus ab illo repetendo. qd ratio autq cog n' uiget: qd pot' quis
optime legi implere, qm' n' sit obligatus ad illu, nimiru
faciendo opus, qd liberaret a precepto, et qd e' obligatus.
admy, qd Beatorima Regina dicit adimplerise legi pu-
nitionis, a qua erat immunis.

¶ Nec exempla orationis nobis offerunt,
¶ potius orant n'q' qd ad h' ret, illy, qui coactus ieru-
nat externe implere preceptu ieiunandi, ut soly interne
peccet d' illud, qd p' gratia affectu violandi preceptu, qd tale
preceptu n' soly precepit ieiunij, s' etiq' precepit indirecte affec-
tu efficaciq' n' ieiunandi, unde uero soly qd recitat tale ad hunc
taty aut ab illa derikat, curabit peccaty, qui necesse sit itery ieiu-
nare voluntariu. Ad 2y' res, qui talim'o recitat h'ora' canonicas
& adimplere preceptu, qd n' ponit opus preceptu, n' eni precepit
nuda, & solat' recitatio, & uera oratio, que imponat essalit
interne attentione, si autp nuda recitatio precepit, ut aliqui
existimant, modicam sufficient' satisfacere, nec tenent ad itery re-
citandy. Ad 3y' dico illy h'ora' forte n' satisfacere obligationi poeni-
tentis, qd seuerius n' iniungit flagella, ut m'q' passionis, & ut
actionis, aut voluntarij susceptionis flagellationis, qd ex h'imo de-
pendere ab intentione confessoris. Caput 3y' n' requirit ad poe-
nit' implerionis legis, qd actus sit untequaq' honestus.

Nihil deest

Caput 3y.

Nihil deest

Caput. 3y.

Non requiritur ad positivam implementationem Legis, quod actus
sit undequaque honestus.

In hac parte leges & lege humana sicut dei deservunt
ex D. Thoma dicta q. 100. art. 9. De leg. nat., & dicitur aliqua
videtur in dissonantia, quia D. Thomas asserit in virtutibus, qui
vivit in honestate actus cadere sub legibus divinis, & naturalibus. Unde
aliqui inferunt in parte impleri leges naturalibus, aut divinis nisi actus
qui sit in individuo undequaque honestus, & pertinere ad virtutes ita
sicut lib. 2. de iust. c. 3. art. 9. ad 2. & alii Thomam
videtur favere D. Suarez dicto lib. 2. cap. 12. n. 12; alii
videtur docent ut S. Medina codic. de orat. c. 16. de bonis ca-
nonicis, Navarrus in manuali cap. 21. n. 5. & tract. de orat.
cap. 20. n. 21. & alii, qui abste negant in virtutibus cadere sub
legibus divinis & naturalibus.

De ultimo hoc dei deservunt facile videri posse, vad
partem reddunt sequentibus verbis, & quo animatur lege naturalibus parte
desiderari 2y tota sua latitudine, sub qua operatur omnia ad perfectam

ratio

102
illius amplectens facit aliq^d illius intentioni, et voluntati. § 12

¶ Sed distinguendo magis: precipit actus virtutis ex obto suo, et ex eius circumstantiis intrinsecis, scilicet; actus, qui sit actus virtutis in individuo, et attentis omnibus circumstantiis neque magis. Deinde dicitur magis: actus aliquis ex se in bono non est actus virtutis ex obto suo, et circumstantiis intrinsecis, neque, in individuo, et attentis omnibus circumstantiis secundo magis. Hinc neganda est ultima con- clusio, quod sit de illis, qui in explicis ad id, quo urget, non distinguuntur magis: Lex scilicet implexi potest per actus, qui precipit in individuo, neque, per actus, qui precipit scilicet in specie attentis non obto, et circumstantiis intrinsecis, secundo magis: deinde causa mori, neque cogitatio. Itaque lex nunquam precipit simpliciter actus in bono, implexi tamen potest per actus simpliciter in bono. Quod est, actus in bono in individuo potest includere quod precipit a lege, et insuper addat aliquam circumstantiam, eam cuius sit in bono, quod sit circumstantia, neque precipit, neque prohibet a lege: Unde talis actus potest exequi quod a lege precipit, quod insuper addat aliquam, quod non precipit a lege, eam cuius eradat simpliciter in bono. Actus in bono nunquam precipit. Unde illi circumstantiis in bono, et scilicet in bono specificis, quod includit.

Ad 1^{am} rationem dicitur permissum, neque cogitatio, ex eo quod quod eundem actus in individuo impleat una Lex, et violat aliam, non in bono, quod Leges sint inter se 2^{ae}; quod una Lex implet per subiectus actus, et altera violat per circumstantiam supradictam, quod non precipit ab alia lege. Unde per additionem sacri ex motu bono, et implet perceptum audiendi sacri, et violat perceptum humilitatis: hoc fit per subiectus actus, quod de se, et ex sua specie bona est: Unde fit per circumstantiam motu inordinati, quod se mala est, et prohibita a 2° percepto. Ad 2^{am} rationem dicitur, duplicem, et intentionem legis, alteram primariam, et intentionem; alteram 2^{am}, et exteriorem: intentio legis est boni actus, quod est 2^a ratio, et exterior. Facere est intentionem primariam, et intentionem legis cum est peccatum; non est peccatum facere illius intentionem secundariam: de qua non loquitur textus illius legis, et tantum de primaria, ut bene explicat Bonacina dicitur.

Q

de legibus J. P. puncto 9. n. 3. in fine, & P. Thomas Sanchez ²⁰²
lib. 1. in Decalogy. cap. 14. n. 4. dicit apud ipsy.

Disputatio 11.

An & quomodo Lex impleri debeat etiam in
periculo vitæ? Caput 1.
Lex et humana, quoniam finis non semper obli-
gare in periculo vitæ.

Lex humana, etiam in periculo vitæ, semper obligat
etiam in periculo vitæ, nisi legislator aliquos casus excipiat, docuit
Caietanus J. 96. art. 4. et 2. q. 100. 29. paragrapho. ad banc q.
et spiritus indicavit ex more. In qua et P. Azor tom. 1. lib. 1. cap.
10. q. 1. citat Adrianus J. 3. de clericis exceptione & Joannes An-
dree, Sotius, Pancratius, Anaxanus, Felinus, et alios in
canonico peritof cap. Sacerdos, de his, qui vi. Et si solum loquuntur in ca-
su speciali communicandi et excommunicandi in contemptu legis Ecclesiastica-
ry, ut docet P. Salas de legibus dist. undecima, sect. 1. et tan-
dem explet ipse Azor.

Et sic in periculo vitæ, quod tenet vitæ exponere pro
bono civis, et observatio legis semper in bono civis, idem semper in-
tendit legislator. et semper tenet unusquisque vitæ exponere pro observat
legis, quævis illa sit. Et sic, quod origo, quod legislator aliquid præcipiat
sub peccato mortali, illud statuit in ordine quod digniori de vitæ, et
eo ipso præcipit, ut unusquisque illud præferat vitæ: quod ostendit ex-
plicit. Et quod in lege Ecclesiastica tunc prohibetur matrimonium
in hoc, et illo gradu sanguinitatis, et affinitatis, tunc ex nullo me-
tu potest aliquis illud abesse ex amore, aut sobrietas. Rursus, quoniam

his ex more igitur Ecclesiastico, non possit Missa celebrari sine calice
sacramento, sine corporali, aut luminaribus est, quilibet etiam
Sacerdos potius debet mori, quam ita celebrare.

Ita vero lex etiam humana potest facere deum peccato
peccatum, et de veniali mortale; De nullo metu etiam mortis est li-
citus peccare mortaliter, aut venialiter. Et de metu mortis non est li-
citus facere deus. Et impletur debet lex, etiam imminente vitae
periculo. Hinc vero in dicto capitulo sacris dicitur, ex quo per metum con-
cat ex excoicato, vere incidere in excoicatum, et subdit, in nullo
metu debet quis mortale peccatum incurere. Et si lex prohibens
participat ex excoicato semper obligat, etiam imminente quocumque
periculo, ita etiam aliae leges obligabunt. Hinc vero de illo, deo,
P. Augustino libro de sermo singulari capitulo 10. tom. 6. refert capitulo de
sacris trigesimo secundo. Et dicit, neque quod sacerdos sit fame mori,
quam idolothytis vesci: quod etiam dicit idem Augustinus Epistolae 194. ad Publi-
coly in fine.

Nilominus omnino dicendum tenendum est leges divinas
et humanas non semper obligare ex periculo vitae, ut docet etiam Theo-
logorum in apud P. de Azor, et Salas citatos, et apud Saizy libro
3.o clavis Regis capitulo 7. numero 31. et apud P. Suarez libro 3.o de legibus
capitulo 3. numero 6. et de censuris dist. 4. sect. 3. numero 13. et
expressa dicit Thomae quodlibeto 11. art. 9. et in additione ad
3. q. 23. art. 3. ubi docet, non semper esse peccatum participa-
re ex excoicato. et patet in lege naturali de satisfaciendo creditum,
de reddendo deposito, de non accipiendo alieno, de non occidendo,
et similibus. et in lege ecclesiastica de iuramento, et auditione sacri, et simi-
libus, quae certum non obligare ex periculo vitae, aut imminente gravi
aliquo incommodo, gratitudinis, infamiae est.

Ita autem generaliter nota est, quod leges naturales prae-
cipue in iustitia consistunt, non minus quam praecipiant alia opera praeceptis mor-
talibus. Quae autem servata sunt ex lumine rationis, et maius boni,
quam non aliter aliterque leguntur. Et sic videtur non aliquid de ser-

ratione vitz p[er]fecta e[st] alteri. dicitur; q[uo]d ad obligand[um] ex p[er]i-
culo vitz co[n]t[ra] n[on] se extendit potestas legislatoris; & vult n[on] se exten-
dit eius voluntas; n[on] in Legislatore creato n[on] se extendit potestas,
ex n[on] deat dominij vitz in suos subditos, neq[ue] possit eos exponere
p[er]i[culo] vitz, nisi q[uo]d id e[st] nativ[us] ad bonu[m] co[n]t[ra] in les aut[em]
n[on] se extendit co[n]t[ra] eius voluntas, ut bene notat S. Barzquez d[icitur]
disq[ue] 161. cap[itu]l[us] 2. n[um] 12. ex co[n]t[ra] sa; q[uo]d null[us] dat suu[m], ut Sanc-
voluntate[m] semper in Deo p[ro]sumamus. q[uo]d Lex, q[uo]d humana, q[uo]d
fictiva, n[on] semper obligant ex p[er]i[culo] vitz.

Nec funda[m]entum advectionis alicuius momenti ad
ad h[oc] vitz Deo, quicq[ue] tenet vitz exponere, q[uo]d id nativ[us] e[st] ad bo-
nu[m] co[n]t[ra]; observatio aut[em] legis in unoquoq[ue] n[on] semper e[st] nativ[us] ad
bonu[m] co[n]t[ra]; imo aliq[ui]d e[st] nociva ipsi bono co[n]t[ra]; n[on] s[ed] alij leges
ferunt p[ro] bono co[n]t[ra], ita e[st] Lex nativ[us] de tuenda p[ro]pria vita: ex q[uo]d
magis p[ro]spiciet bono co[n]t[ra] observando Sanc[ta]m Legem, q[uam] alias. Ut
patet in eo, qui ne fame peat comedit carnes in die p[ro]hibito; evi-
dens eni[m] e[st] lumine n[on], melius e[st] e[ss]e q[uo]d bono co[n]t[ra], q[uam] subditur
at p[ro]pria vitz, q[uam] q[uo]d hoc, illo die ieiunet, aut audiat sacry. p[er]
quod generalit[er] maius bonu[m] e[st], q[uo]d vita e[ss]e n[on] p[er]dat, q[uam] q[uo]d ob-
servet ieiunij. Et dicitur evident[er]; n[on] si lex ieiunij e[st] de ieiun-
nando e[ss]e ex p[er]i[culo] vitz, n[on] cederet in bono co[n]t[ra], p[ro]tius in d[omi]n-
structione illius. Et ut sit lex iusta, e[st] respiciens bonu[m] co[n]t[ra], n[on] debet ob-
ligare ex p[er]i[culo] vitz.

Hinc ad arguty in d[omi]n[is], dicitur maxi, distinguo ma-
xi: observatio legis in circumstantiis, in q[uo]d obligat, semper e[st] in bo-
nu[m] co[n]t[ra], sedo; in circumstantiis, in q[uo]d n[on] obligat, neq[ue] mag[is]. Ne-
go t[ame]n Lex obligare succurre[n]te p[er]i[culo] vitz. Sicut distinguo se-
quens: q[uo]d semper tenet unusquisq[ue] vitz exponere p[er] observacione[m]
legis, in circumstantiis, in q[uo]d Lex actu obligat sedo; in aliis, in q[uo]d
nec actu obligat, nec pot[est] obligare, neq[ue] co[n]t[ra]. Itaq[ue] Lex de
ieiunij solum obligat, q[uo]d e[st] in bono co[n]t[ra], in circumstantiis, in q[uo]d e[st]

202
in bono coe, cy hinc sit editio requisita ad quilibet legem. Unde si
in alijs circumstantiis n̄ sit in bono coe n̄ obligabit q̄ talibus
circumstantiis; cy q̄ succurrente periculo n̄ sit in bono coe,
immo d̄p̄sy sit ieiunare, n̄ poterit obligare q̄ talibus circumstan-
tiis, ac p̄inde nec erit peccaty, nec d̄ bono coe n̄ ieiunare, tali peri-
culo succurrente.

Ad 2^{am} q̄st̄, Inegat abt̄ ans, in d̄bune my d̄s-
tinguit claritatis gr̄a. q̄ legislator aliq̄ p̄cipit sub peccato mor-
tali illud statuit in ordine quodq̄ superior ad n̄ sit est. q̄ circy-
stantiis, in q̄ obligat ad illud sub peccato, sedo; in aliis, in q̄ n̄ ob-
ligat; nego assumpt̄. Etenim legislator n̄ semper obligat q̄ sup̄ legem q̄
sibus circumstantiis, & multo minus p̄ illis, in q̄ urget periculum n̄ sit;
l̄ q̄ ad id n̄ extendit eius voluntas, l̄ q̄ p̄cipit ad id n̄ sit potestatis.
Unde m̄a p̄cepti in iis circumstantiis n̄ statuit in ordine superiori
ad n̄ sit, ac p̄inde n̄ debet p̄ferri talis m̄a in iis circumstantiis &
servationis p̄cipi n̄ sit. Nec ex pla aliq̄ p̄bant d̄ n̄ sit, & d̄ sit d̄ sit.
q̄ l̄ ea oīo cedamus, ad id n̄ sit, q̄ oīo alijs leges obnoxio de-
beant cy n̄ sit d̄ sit. De illis aut̄ exemplis infra iudicij fere-
mus.

Ad 3^{am} q̄st̄ arguty oīa m̄a, & moti, nego cog: l̄ cogita
distinguo: q̄ q̄ metu mortis n̄ ē licit̄ facere d̄ legem, in circystan-
tiis, in q̄ lex actu obligat, sedo; in aliis nego cog. Patet evidens
solutio; q̄ ex eo, q̄ n̄ sit faciendy peccaty metu mortis, soly pot̄ intex-
ri, metu mortis n̄ ē faciendy d̄ legem, q̄ lex obligat, q̄ tunc ē
peccaty; n̄ d̄ q̄ n̄ obligat, q̄ tunc n̄ ē peccaty facere d̄ legem.

D̄ statio n̄ urget, q̄ d̄o, q̄z libi affert, indicat n̄ sit solut̄
l̄ metu mortis n̄ ē faciendy peccaty, q̄ libent̄, ut Catholic̄ nos
fatemur; negamus t̄n̄ semper ē peccaty, facere d̄ legem, succurrente
mortis periculo. De hoc casu infra it̄q̄ dicemus. Ad statio
ex Augustino, q̄ scius sit fame mori, q̄m d̄ volutis vesci,
optime d̄t Glossa in cap. It̄ scius. 32. c. 4. citata, id verum

204
e, q̄ talis comestio fit in venerat̄ doli: q̄ faciendy n̄ ē etiā
metu mortis. Si autē carus ponat, ut n̄ fiat ea comestio in ve-
neratione doli, & scandaly abrit, nimis duxy, imo & falsy ē, il-
ly sō obligari ad moriendy fame, ut existimat P. Barqueh
disp. 162. cap. 9. & P. Lorinus in caput. 19. actuy n. 20, & alii
apud P. Salas citaty n. 16, & sect. 2. n. 26. etsi forte admittat
ea doctra, q̄ tunc ē melius fame mori, intelligenda t̄ty ē desti-
tio, n̄ de precepto: & colligit ex verbis Augustini dicta Egib. ad Pu-
blicol, ubi sōly ait, q̄ talis cibus melius requirit Christiana rit-
tute; n̄ autē q̄ n̄ario sit sequendus. Expt̄ca P. Serius apud
decedit licity ē in extrema necessitate immolationis vesu, & c.
carnibus humanis, lib. 2. cap. 9. n. 29.

Caput 2y.

Leges t̄y Divinas, qm̄ humanas aliquas
obligare etiā cy periculo vite.

Ido posita, quoad Leges Divinas curio ē, &
ex tenet cor̄ Theologoy s̄a, quos fuisse citatos reperies apud P.
Baldeh disp. 26. n. 1. & patet mille exemplis; n̄ca, quy s̄t in-
t̄i mala, ut mentiri, peccare, Deo odio herē, & similia, s̄y prohibent,
lege Divina, n̄ s̄t faciendā, etiā quoyq̄ metu mortis interveniente, ut
en̄j devotiō vite bona sit, n̄ s̄t faciendā s̄t mala, ut veniant
bona, ut ait Apollolus ad Romanos 2. Fauze autē aliq̄ ex
supra dictis semp̄ maly ē, & ex nullis circumstantiis pot̄ exve-
nit̄y, qm̄ in̄t̄y s̄t. Et s̄tat ex Augustino lib. 9. Juliany
cap. 8. ut refer̄ cap. sic n̄ s̄t exigentimo. 2. q̄ 4. qui docet, n̄
ē faciendā adulteria voluntate generandi regenerandos, quoad-
m̄y, nec faciendā fuxta voluntate parandi parvulos sanctos.
Quoad Leges d̄ humanas aliquas generalit̄ d̄uce-
xunt, n̄q̄m posse obligare cy periculo vite: sic Almainus lib. 2.

102
moralium cap. 3.º. Maior in 4.º. dist. 18. J. 4.º. P. Balencia disp.
1.º. J. 5.º. junct. 6.º., totus v. de iudicia J. 6.º. art. 4.º. et in hanc
in inclinare videt Silvester verbo metus c. 7.º. et verbo inobe-
dientia, quae etiam citat Otamus v. de Dialogi lib. 7.º. cap. 57.º.
Sed animadvertit P. Salas citatus, sic auctor n. dicit simpliciter
leg. humana, n. posse obligare cy vitz dicimur, In posse regula-
rit sic obligate.

De hac opinione e; ne vitz exponere
re iure naturali, aut diu n. natura ad salutem eteram, e; difficilimum, et
lex humana n. pot. obligare ad difficilima, seu ad opera, quae ex-
cunt cog. boni facultat; ea enim s. opera d. taxat reprobationis. et
lex humana n. pot. obligare ad sui obsecrationem cy periculo vitz.
Patet eoa, q. q. precipit sola lege humana, n. e; iure naturali, aut di-
no natura ad salutem eteram.

De iure vitz e; d. iure n.; lex
humana n. pot. prejudicare iuri naturali. q. neq. pot. obligare ad
amittendum vitz q. sui obsecratione. Et stat ex d. Thoma
2.º. 2.º. c. 104.º. articulo. 5.º. ubi ait, in iis, quae ad obsecrationem col-
poris spectant, boni n. teneri, boni obedire. 3.º. q. solus Deus e; dominus
vitz, et mortis. q. ille solus pot. obligare cy periculo vitz.

His n. obstantibus nra volo adde tenenda e;
etiam quoad leges humanas, cy eoi. P. 1.º. v. de P. Thoma. 2.º. 2.º.
c. 147.º. art. 3.º. ad 2.º., et in 4.º. dist. 15.º. c. 3.º. art. 4.º. et quodlibet
11.º. art. 9.º. ad 3.º. et in additione c. 23.º. art. 3.º. ad 2.º., P. Suarez
3.º. de som. 5.º. disp. 4.º. sect. 3.º. n.º. 12.º. et sequentibus, P. Barquiel
1.º. 2.º. disp. 161.º. cap. 2.º. P. Thomas sarkelch tom. 2.º. de Maxim.
lib. 7.º. disp. 5.º. n.º. 3.º. et 4.º. it. Aragon, Lederma, Paludanus, Co-
bas Rubias, Gabriel, Sabiona, P. P. de Aroa, Saizus, Loizus,
cy multis aliis apud P. Salas citatus sect. 2.º. n.º. 3.º.

Et, in rebus debet ei potestas natura ad sui
obsecrationem, et ad eoi boni; ad hoc esse natura obligare, etiam
cy periculo vitz. q. potestas humana s. hanc potestatem. et

maxi nemo pudent dubitare pot. Max autem p. datus in casibus. Ut tempore pestis, ne tota res pub. miserè pereat, necesse è aliquos obligare, ut etiam ex periculo p. p. rit. infirmis assistant, et in corporalibus, quàm in spiritualibus, ut medicis, Parochis, valetudinariis, etc. 2° in urgente hoste in Regno necesse è ad illius eversionem, et defensionem, designare milites, qui pugnent etiam ex rit. discrimine, et hostes repellant. 3° q. q. exeat hereticus in aliqua Provincia, aliqui ministri Evangelici nationi ibi detinendi et etiam ex periculo rit. ne tota plebs ab heretico decipiat. Superari enim exit ad hęc munia subditos obligare, ex ipso periculo rit.

¶ Sicut Almainus, Mayor, et S. Valentia citati p. sua opinione, in his, et similibus casibus, leges ipsas obligare, n. humanas. p. hanc responsionem exhibimo hos. Nos de re venire ex cor. sa, et soly verbis, aut nro loquendi difere. Nos enim admittunt obligationem faciendi etiam ex periculo rit. illud, q. precipit lege humana in predictis casibus, et similibus, ut cor. sa admittit, q. e. puncty de re in hac diffrate. Ut ulterius dicant, ex obligatione provenire à lege naturali, n. ab humana, q. forte soly e. denoc. p. adm. si quis vellet dicere, nulli leges humanas posse obligare, etiam extra casus periculi, ad ieiunium d. ad sacry etc. q. obligatio ieiunandi, l. audiendi sacry, positus in p.ceptis humanis, tota p. venit à lege naturali dictante, obediendy ei superiori iuxta p.cepti-
enti. Hic de re nihil dixi aduxit cor. et ver. q. ut m. loquen-
 di absensus o. videtur.

¶ Cetero itaq. e. in predictis casibus, et similibus ex obligatione subeundi mortis discrimen n. oriri, nisi positò p.cepto humano, et obligatio ieiunandi in quadra-
 gesima n. submittit nisi positò p.cepto ecclesiastico ieiunandi. q. nobis sufficit q. nra sa. tuerda. Sed autem ei. ver. p. q. l. forte lex naturalis independens à p.cepto humano obliget res pub. aut
 civel

Erres in cori ut tempore periculi ardeant infirmis, aut tempore belli
arma suscipiant in defensionem boni cori, tñ n obligat eos, aut
illos detrahe, Unde cy n sit max rō de uno, qm d altero, ad prin-
cipis ptinebit, eos, l illos derigare, qui pceptis arma capiant,
ē infirmis metent, ne cui libet sit liber, nihil efficere, resun-
dendo toty onus in altero.

Quisus q nalis obligatio ē debita, & seclero pcepto
humano posset quis ab illa obligatione eximi, ut tempore periculi
posset Parochus aliy sacerdoty substituere, nihilominus si Episcopus
illi pcepisset ut personalit ardeat ppter maius boni cori, te-
neret obedire rōe pcepti humani. Et stat q qdocy qe val-
de expediens bono cori, q aliquis subeat periculo vitę, pot legis-
lator humanus illud pcepisse, Pñ semper sola lege nali, tenet
quis illud subire, nisi qe simpliciter naxiy ad magny boni boni
cori. q aliquando obligatio subeundi tale periculo n orit, nisi
accedente pcepto humano. Pñ minus Lex humana aliq d
obligat ad periculo vitę, qm obligat ad alia opera, quę sūt pcep-
ta. q q sit an utraq obligatio partj proveniat a lege nali: qe
functy longe diversy a presenti diffate.

q r ad arguta partis adierit xeamus. Ad hysca
maxi, nego mox q potestas humana pot ety ad difficultima obli-
gare, gratissimis tñ de causis, tē regulaxit, erōit ad idē obliget,
q raro int venit tanta necessitas. Et qd dicit de superogatione
explicandū ē; nō n intelligant q opus superogationis illud, q n ex-
cepty lege nali, aut dīnā positiva, dicimus, ety ad illud posse hōs
obligari potestate humana. Alioquin nulla lex humana pot ob-
ligare, nisi ad opera aliquę debita iuxta nali, aut positivā dīnā,
q ē aperte falsy: Si autē q opus superogationis intelligant, q
nyqm pot pcepti, negamus semper q opus superogationis, vitę ex-

ponere quae non naturaliter, aut dicitur ad salutem generis,
 et alioquin sit difficilimum. Atque tunc dicimus, illud operante
 lege humanae esse opus supererogationis; post legem vero esse obli-
 gationis, ut ostendit in ieiuniis, auditione sacri, et similibus, quae
 praecipiuntur à lege humana.

Ad 2^{am} r^{em}, id praecipit mandatum dicitur duo includi: scilicet
 non se occidere directe, et hoc semper obligat, neque ulla lex humana potest
 id praecipere: 2° non se exponere periculo dicitur, et ad hoc solum obligat in
 naturali, quod non adest iusta causa exponendi tali periculo: quod si adest
 iusta causa, id praecipit esse iuxta naturam, ut ipsi aduersarii fatentur, qui non re-
 gant, postea hoc ex sua voluntate aliquando tale periculum subire ex ius-
 ta causa: quod est minus, quod potestas humana gravibus de causis obliget ad
 id, quod est licitum, et minus iuxta naturam? in quo non est maior distantia, quam in praeci-
 piendo, aut prohibendo alias actiones faciles, quas ius naturale praecipit,
 aut non praecipit. Ad statum ex I. Thoma facilis est interpretatio, si
 dicamus, esse loquens dicitur non absolute, et simpliciter, sed regulariter, in urgen-
 te gravissima causa, quae ratio solet stringere.

Ad 3^{am} r^{em}, solum Deum posse proprio libito suo obligare ad pe-
 riculum dicitur, quia solum est Dominus altitudo dicitur, et necesse est hoc non po-
 tesse ad id obligare proprio libito, sed dicitur urgente gravissima causa: nec
 ad hoc est naturae, quod sit Dominus dicitur subditum, sed sufficit, quod sit cre-
 atura.

Caput 3um.

In quo eventu leges obligent ex periculo dicitur?

Vidimus, leges tamen humanas, quoniam dicitur aliquando obligare
 etiam ex periculo dicitur, aliquando vero non: regit, ut explicemus, quomodo non obligent
 aut non obligent ex tali periculo: in quo puncto, et maior est distantia,
 et non satis expeditur regulis D. Des.

P. Baldellus dicta disp. 26. n. 8. ed. ex fluxu sa
duplex casus assignat, in quo leges videntur obligare etiam in
discrimine. huius est, quod dicitur causa fidei, et religionis: cuius quod dicitur
causam est boni coram. Huius quod Superioris periculo tali periculo ad-
huc precipit sub peccato mortali. Hoc si, ait, nisi oblitenda est
des coram dixans, et etiam si observanda alia leges et Ecclesiasticas,
quam Civiles, si ex eorum stempta precipiat alia dicitur. Vnde si ex stem-
pta Ecclesiarum precipiat frangi ieiunium, aut celebrari cogit excoicato,
aut aliud simile, ut notat P. Suarez dicto lib. 3. de legibus cap. 30.
n. 7. hunc enim moriendum est potius, quam tale aliquid faciendum, et illud
Matthaei. 10. qui negaverit me coram hominibus etc. Et sicut ex eodem
cap. patendum est Pontifici, si aliquis iubeat fidem defendere de he-
retico, infideli, etiam si ab illis imminet mors.

Hoc si obligant milites pugnare in bello
certo loco tenere, exorbitare agere, quod dux, aut Imperator id
precipiat, etiam si certissime mors imminet, ut tenet Cor. 16.
Hoc si potest Episcopus tempore periculi precipere Parochos, ne ex
urbis discedat, erit populo sacramenta ministrat, etiam in pericu-
lo vite. Et Princeps secularis potest id ipsum precipere medicis, et aliis
gubernatoribus inferioribus, qui nati sunt in ea occasione adgu-
bernat, et provisione illius regis, quod in his casibus non est
moraliter accidentarius actus, qui per legem precipit, Equasi de illius
substantia: et ideo non potest in precipiente presumi ignorantia talis peri-
culi, aut voluntas non obligandi sub illo. Addit dandus extra
hos casus non obligare leges humanas precipere quod periculum non est
per annexum actum, qui precipit.

Quia exempla, vel casus pariter in hoc dicuntur
allata non possumus non agere cum coram. Nihilominus et huius casus qui

tradit quasi regula generalis ad dinoscendum obligatū operandi
 ex periculo vitæ, iudicarem; ex obligatū tunc n̄ oritur ex lege
 p̄dilatāi positiva p̄cipiente illy acty, qui in odij Religionis, aut
 fidei prohibet à diano, sub intimatione mortis, v̄ a lege p̄cipiente
 ieiunij, v̄ a lege alia nati, & quasi generali p̄cipiente, n̄ annuere
 contemptori fidei, aut religionis: Unde putarem, illy fidelē in talibus
 circumstantiis comedente n̄ peccare & temperantē, aut & p̄cep-
 ty ieiunandi, v̄ Religionis, aut fidei. p̄o; & p̄cepty ieiunij de
 n̄ obligat ex periculo vitæ; ieiunij enī n̄ ē ma, ad qm̄ obligari pot
 ex tali periculo. Et si quis in tali periculo comedat, n̄ violat illud
 p̄cepty. Sed coa, q̄ p̄cepty n̄ violat, q̄d n̄ fit, q̄ p̄cipit, in cir-
 cūstantiis, in q̄ n̄ obligat. Ideo; p̄cepty ieiunij n̄ est p̄cepty
 v̄ libery; prohibet tñ quis à diano ieiunare in odij reli-
 gionis Christiany, q̄d id vellet ex devotione facere, ad huc tenet iei-
 unare, ne contemptori religionis annueret. q̄ obligatio ieiunandi,
 in istis circumstantiis n̄ oritur ex p̄cepto ieiunandi; Sed ex lege nati n̄
 annuendi contemptori Religionis.

Dices, ex utroq̄ casu oritur ex obligatū. Sed q̄d
 sine fundo dicit; n̄ p̄cepty ieiunij ex intentione Ecclesie, soly
 ad ieiunandy absq̄ grati detrimen-
 to, p̄inde se habet, ac si n̄ est tale p̄cepty. Et eo posito detrimen-
 to, n̄ pot quis peccare & illud p̄cepty, si comedat; Et hoc alterius
 q̄ peccet comedendo. Vixit efficacit, n̄ dicit: Unde Colligit, p̄cep-
 ty Ecclesiasticū se extendere ad illy casy? Dicit, q̄d tñ in illis casu
 tenet S̄o Christianus ieiunare. Sed; n̄ est tñ expressissima in-
 tentione volit Ecclesia suy p̄cepty ad illy casy extendere (ut pot nolle
 libery enī ipsi ē, p̄cepty suy limitare, st̄ in toty auferre) ad
 S̄o Christianus in eo casu tenet ieiunare. Et ex eo, q̄ in eo

casu teneat ieiunare n̄ in festo, q̄ precepty Ecclesiasticy ad illu casu
se extendat. Hęc cōa mihi ē evidēt. I hanc doctry, q̄ forsū
videbit aliuū. Nra cōi s̄, doctry iudicio examinandy relinquo.

C^a 2^a casu, aut regūly generaly, fere eodē mō di-
cendum putarem, q̄ t̄ casu, quo aliqua actio precepta sit oī na-
tia ad bonitatē reipub. & bonū cōi, vety sit, q̄ s̄ teneat ad talē
actū, et sic cy p̄iculo v̄ty; t̄ n̄ s̄m̄ obligatio nascit ex p̄cepto par-
tiali p̄cipiente directe, & sp̄ualit̄ talē actū, Rex lege nati, quę
dicat, bonū sp̄ūly p̄p̄nendy ē, q̄dō naxi ē ad bonū cōi: ut p̄
q̄ ex auditione sacri cy p̄iculo v̄ty p̄ndet totius reipub. salutē
hunc enī teneat cōi m̄ng audire cy eo p̄iculo, n̄ q̄dō x̄o p̄cepti
Ecclesiasticy, P̄ri dicty Legis nati: Unde n̄ ē alt̄ dicendy, q̄ Lex
s̄m̄ obligat, q̄dō urget bonū cōi, n̄ aliud ē, uny quoy obligari
ad actū p̄ceptū p̄ legē in eo casu; aliud v̄, iysq̄ legē in eo casu ad talē
actū obligare: h̄ s̄m̄ ē vety, urgente bono cōi, secūdy aliq̄d ē
salutē.

Hūc casus, seu regūly generalis adhuc minus placet,
qm̄ p̄cedentes; q̄ ut sonat, alt̄ falsus ē. Ibo; n̄ t̄ Legislator
p̄cipiat aliq̄ p̄riso p̄iculo mortis, adhuc n̄ obligabit, q̄ forte
eius potestas n̄ se extendit ad talē casu: q̄ q̄ tunc refert, q̄ illud p̄iculy
p̄videt, aut n̄ p̄videt? Certe si n̄ p̄t obligare ad aliquē actū cy p̄-
iculo v̄ty, eo longius erit ab obligando, quo certius p̄videt tale
p̄iculy q̄ tunc magis iniquē, & imprudent̄ illud p̄cipiet. Unde illa
regula soly s̄t universalis veritatis in Legislatore deo, quē ē bonū
nūc alt̄ n̄ v̄ty, ergōt p̄ libito suo nō obligare ad v̄ty mō
s̄: Unde q̄ sup̄p̄to p̄iculo, adhuc p̄cipit aliquē actū, quęcy illa sit,
tenebimur obedire; n̄ v̄ in Legislatione exato, cuius potestas limitata

Qua p̄t ut regūly certy, & infalibily tradamus, reg-
gomo

pono leges obligare ex periculo vitæ, pendere namque ex duplici causa
 1° scilicet ex potestate legislatoris ad obligandum sub tali
 periculo, & ex ipsius intentione obligandi, etiam sub illo; nam si deest in-
 tentio obligandi, etiam potest; aut etiam potest, etiam deest intentione,
 nulla prorsus erit obligatio. Unde colligimus unice solum esse regulam generalem,
 et infalibilem in hac materia, qua scilicet deest, dabit obligatio, et qua man-
 te, cessabit: nempe tunc leges actu obligare sub vitæ periculo, quod potest
 legem legislatoris est ex potestate, et intentione obligandi etiam sub tali
 periculo; tunc vero non obligare, quod vel potestas, vel intentio deficit. Ita
 si potestas, et intentio certæ sint, certæ etiam erit obligatio; si
 vero dubia sit, aut probabilis intentio, vel potestas, dubia etiam, et proba-
 bilis erit obligatio.

Quæritur ex qua regula colligemus ex potestate, et intentione deest in legislatore? Respondeo, hanc distat esse
 esse aliam præceptis etiam extra hunc casum, quod quilibet præceptum, ut obli-
 get, requirit etiam potestatem obligandi, et intentionem scilicet: et quas plu-
 rimum distat offerunt. Nihilominus dico, in deo semper dari po-
 testatem, ~~quod est bonum, et non est malum, et non est in~~ ^{si actus} intentione
 tunc malus: in legislatore humano, tunc solum dari potestatem, quod
 bonum est, quod obtinetur ex observatione legis, et longe maius bonum, quam
 observatio ipsius vitæ: quoniam regulæ utilitatem tradunt P. Barquera. Et
 dist. 106. q. 2. P. Suarez cap. 30. n. 7. Bonacina dist.
 de peccatis q. 8. punct. 2. n. 6. ad cognoscendum aliter obligat
 legis ex periculo vitæ. Porro quoad hoc deceptus est hoc Aristoteles,
 quod illa regula solum infert potestatem in legislatore ad obligandum,
 quoniam potest ipse prohibere, etiam dato eo casu maius bonum consistat, et
 nihil tunc recipere per tali casu. Hinc autem non dabit obligatio fa-
 ciendi

801
ciendi opus peccati, licet forte dicit, ea veniet non ex peccato positivo, sed
ex lege naturali precipiente, illud maius boni coe sequendi et servationi
magis dicit. **Ratio V.** intentionis obligandi sic colligi quod opus, quod
cipit prebet annexum periculo dicit; licet periculo periculo mortis, ad-
ducit Legulator positum in precipiendo tali opere. Sic, hanc regu-
la non posse derivare a legibus naturalibus, quare aliqui obligantur
a periculo dicit; alii vero non obligantur. Debet, hic, hanc aliquam le-
gem naturalem pariter obligare a periculo dicit, quod id, quod precipit prebet
annexum tale periculo; vel quod id per se est maxime momenti, quod serva-
tio magis dicit. **Ratio VI.** accidens contingit, et sic ad extera, ut res fugi-
ta alicuius legis pariter sit omnia necessaria ad bonum coe, tunc licet hoc tenent
ad tale se faciendum, etiam a periculo dicit; existimo tamen esse obligatum non o-
riri a tali lege; sed a alia lege naturali, quae in tali casu urget. Quod
peccati naturae misericordiae de se non obligat ad subveniendum extreme
indigentibus, a equali periculo magis dicit. nihilominus dato casu, quod
in odium fidei prohiberet a fratre talis actus misericordiae Christi-
any (qui licet esset, etiam sub equali periculo) tunc daret obligationem ex-
currendi talis actus, si re ipsa a ratio illius aderet in stempe fidei: non
tamen ea obligatio proveniret ex peccato misericordiae; sed a alia lege naturali
aut divina servandi fidei. Sicut enim aut, num observatio legis sit
pre, licet accidens maxime momenti, quod servatio dicit, dependet ex
sine intentione legis; at tamen doctorum iudicio relinquendum.

Caput. IV

Causa paritatis ex doctrina tradita decidit.

Ex dictis colligitur quod dicendum sit ad casum propositum
in casu huius disputationis ex Caretano, de illo, qui mure mortis co-
git ad ostendendum matrimonium cum sanguinea in gradu prohibito ad Eccliam.

Quo if' h'z illy sufficient se expedire posse à tali periculo simulando
 exteriùs se d'bere matrimoniu, exorta p'ntur in libertate poterit
 reclamare; allegando mety quax' iniuriæ sibi illaty. Si q' n' e' raxia
 validitas matrimoni ad r'itandy periculy r'it, carus d'bet impole, q'
 immineat periculy in n' d'hat r'itide. P'q' metu mortis pot' cogi n' so-
 ly ad d'heredy, P'etiy ad r'umandy, r'idet n' r'itari r'efficient' periculy
 r'it' q' simulat' extery matrimonii, P' r'ery, d'validy Matrimoniu;
 ut postea licite possit accedere ad d'heredy. q' poterit valide d'bere, ut
 se expediat à tali periculo.

Act. S. Suarez lib. 5. cap. 22. n. 11. p'fessit
 r'itandy p'nti inhabilitaty in d'heredy, q'm ipse n' pot' aufere: qua
 p'cedente, impole e' r'ery matrimoniu. Inde q'm r'is imminet me-
 tus mortis, n' pot' quis valide d'here. P' d'heredit' P. Azoraya d'it
 It. sect. 7. n. 92. n' h'c solutio assumit t'm q'm certy id r'ery, de
 quo dubitat. Ut n' e' in potestate d'is, q' aufert ea inhabilitat'
 d'currante mortis periculo. n' it' obligatio faciendi q' facty tollit r'oe
 periculi, nec p'nt' pot' legislator humanus q' retinere etiy sub illo
 casu; eod' plane mo r'idet tollenda inhabilitas, q'm inducit legis-
 lator humanus, si d'currat id' periculy r'it'. Nec r'allet dicere, impole
 e' r'ery Matrimoniu, manente inhabilitate d'heredy; q' d'etiy ante
 obligatione legis, impole e', q' actio p'cepta licite fiat. Quare q' it'
 q' metu mortis tollit obligatio, n' tollit ip'ia inhabilitas, q' utiq'
 induta sit q' leg' humany?

Nec exhaerit d'faty, q' id' Suarez addit. n. 12.
 nempe, leg' irritanty semp' respicere bony coe, r'ideo n' curare p'ri-
 baty maly illius, cui r'is in d'heret. Non, inq'm, exhaerit d'faty, q'
 etiy lex obligans semp' respicit bony coe, ex hoc nihil curat de malo
 p'ribato. Q' it' obligatio p'veniens à lege aliq' curat p'nt' mety mor-
 tis, etiy poterit aliquando curare irritatio. Hec ip'ie erit motus

momenti, qd aliquis tractus fiat valide d' irritatione legis, qm
amittat vita. Et ne scilicet vita sua, poterit fieri valide ali-
quis d'ctus irritatus a lege. pro cog. nullo pot alio actus
fieri licite metu mortis d' obligat' legis, q' tpe mortis momenti, q'
fiat talis actus, qm q' amittat vita. Et si tpe mortis momenti, q'
fiat validus tractus, qm q' amittat vita, poterit alio fieri vali-
dus, ne vita scilicet.

Hanc diffat, qm quavisq' putat Anaxago,
et parv' videtur a Divis, ipse conat' dissolvere longo quod' di-
cursu, qui t'q' reducitur ad id, q' si pot' metu alio cessaret irritatio
legis, id est in quare reipub. damnum. Hoc aut' q'at specialit' in
casu presenti; ne quod illud matrimonii sit res sua sua p'p'ria, gravis-
simus est malus, p'mittere nequit' alterius incipientis metu, ut
illud onus p'p'rius induceret' valide d' Legi, solum ob metu illy trans-
eunt. ob q' m' q' et q' ea, q' alioqui extra sua s' licita, et valida, red-
dunt invalida in odij illius metus: ut patet in quolibet alio tractu
q' metu mortis cadente in d'ctis tractibus facta. Si q', inq', in odij in-
fligentis metu ea, q' valida alioqui fuissent, reddunt nulla, quanto
magis, q' ex se invalida erant manebunt invalida: imo et duobus
titulis invalida. Et aut, stringere in alio tractibus, ad p'bandu' ullis
disparitatis vel legis irritantis, et obligantis.

Hec solutio et optime relucet q' casu presenti d'cti ali-
ditate Matrimonii; q' negari n' possunt gravissime damna, q' sequen-
rent in reipub. si posset quis q' iniuriy metu obligari ad d'ctendu' vali-
de Matrimonii. Et pot' addi q' solutione eiusd' casus, q' p'p'rius mortis
p'p'rius pot' ee in n' d'ctendo valide, q' q' valor Matrimonii, n' sit res
visibilis, poterit simulando externe Matrimonii, evadere p'p'rius mortis.
Nisi eni' solum pot' cogere ad p'bandu' externe oneris. Si aut' postea obliget
ad d'ctandu', tenebit resistere, q' talis accessus ad n' res d'cti
malus. Unde timor in casu presenti n' cogit ad alio d' Legi Sumary

irritantibus, cy possit ille vitari simulatq; De cogit ad aliquid intus
malis, et a legibus dicitur, sicut ad leges cyrii sua: sicut diximus, nunc
flexi potest etiam cy giculo dicitur.

Nihilominus ea solutio non videtur sufficiens genera-
litatis disparitate legis irritantis ad obligante, ne aliquid non sequatur
grave reus. damnum ex eo, quod fiat aliquis contractus validus irrita-
tionis legis: Vnde lex eo, quod aliquid valida sit emissio solvendi pecu-
nias in ludis sub fide pudentis, qui irritat leges Hispanas, non re-
quit aliquid grave damnum reus, quod responderet amissioni pecuniarum dicitur.
Quare tunc si imminet periculum mortis, non potest flexi valide
illa emissio?

Pro solutione, et disparitate generalis noto, distat
solutio, quod quis ex natura sua aliquem exat capax faciendi valide talis
actionis, qui tamen capacitas impeditur legibus positivis, ne si ille homo ex natura
sua erat incapax, quod mixtum, quod solus metus superveniens non tribuat
illi hanc capacitate: Vnde qui non est legitime constitutus iudex in aliqua
lite, deere incapax est ferendi sententia valida, nec potest valide ad iudicium
bona litigiosa suum, aut alteri parti, nunquam sola minitatio mortis
tribuet illi potestatem ad talium actus: hoc in dubio verum non potest, quod
causa distat.

Hic disparitas est, quod quilibet contractus per metum mor-
tis iniuste extorsus, vel est natura invalidus, ut pote non plene volun-
tarius, vel saltem irritat legibus positivis: quae lex gratissimas causas habuit
ad talis irritationis, expressa ab omni censet iustissima, aliquem cum maxima
emolumenta possent sibi percipere ex valore dictorum daret iniquis occa-
sionem incutiendi metu mortis, ut ea emolumenta percipiant. Unde volun-
tarius grave damnum reus. et bono cui, cui damno non potest responderet, quod aliquid
homo dicitur periculum exponeret: ne validi efficiat aliquis dicitur: qui
casus dicitur, aut maxime potest stringere per nos supra tactum de indivisi-
bilitate valoris: cy ipse dicitur lex semper, et si casu retineat ius de irritandi

des

us abstractus etiam aliquo valido, et longe est metus mortis à facien-
do valido abstractu irritato q alias Lege positiva, ut potius de no^o inra-
lidet; quod eo n militat in lege obligante; q metus mortis iniuncte incur-
sus, neq ex na sua, neq ex lege positiva reddit illicita actione, et potest
alioq reddere licita, quod alioq q lege positiva erat illicita.

Dicitur hanc rōg subtrahere, q metus ab ext^o iniuncte in-
cutit; nullq autq q^o h^ore, q tali metus n^o provenit ab ext^o causa, q
ab int^o, nulla facta violentia ab alio: Vt q^o iudicio medicorum
q^o iudicant vita alicuius, nisi matrimonij d^oheret; n^o potest autq^o cyalia
d^oheret, qm cy sanguinea in gradu irritato ad Ecclesia (semus casu e^o
g^oly) certe in hoc casu n^o militat rō facta; q^o rō abstractu n^o irritat
de rōre n^o, neq alia lege g^oali irritante. Vt d^oheret metus iniuncte ex-
t^ontos; q^o rōly irritat lege g^orali Ecclesiastica, q^o h^ore certe matrimonij
int^o sanguineo in tali gradu: Videt^o minus inveniens, q^o tale
matrimonij semel fiat. Hanc leg^o, qm q^o iudicet vita illius
h^ore. q^o potest tunc valide, et licite d^oheret.

Reo, difficulting e^o instantig, nec minus difficult^o
possibilitat^o casus allati. Deo casu stringente, t^ortiq^o aliquis dixeret, posse
illy h^ore licite, et valide d^oheret, si n^o posset obtinere dispensatione, q^o
benigne p^omitt^o data ab Ecclesia q^o casu ad^o urgenti, et raro, q^o in-
vencio ex intentione Pontificis n^o censet ad illy casu se extendere,
Nihilominus id n^o audeum decidere in p^osent^o absq^o alioxy d^oheret
exemplo. Utexim t^o duo possum rōre ad instantig. q^o Ellud p^oculy
p^ore, et directe n^o posse e^o in n^o d^oherendo matrimonio, ut patet, n^o
valor Matrimonij, cy sit res incorporea, n^o pot^o p^ocedere ad salu^o
illius hominis. q^o p^oculy p^ore, et directe e^o in n^o accedendo ad san-
guineo. Cy autq^o hoc sit int^o maly absq^o matrimonio, tenet illud
p^oculy subire, ne peccet. V^o forte in tali casu etiq^o tenere irrita-
tionem ab Ecclesia facta, ne inde h^ore aniq^o acciperent ad fingendy, aut

imaginandi sive pcculy in stande legis Ecclesiasticis: qd inveniunt
ortandi. Et satis de hac diffate, quæ calamitas nimis alio dicitur.

211

Caput. 54.

Alioxy casuy resolutio.

Colliges 2° alio casu posito dicto cap^o huius
disputationis de Celebratione missæ sine calice sacramento, sine
veribus de, ut posse sacerdoti ita celebrare, si aliquid contingeret
casus, in quo est revera talis celebratio utilis ad fugiendum pcculy
mortis, sed non est in contemptu sacri facti, aut ex alio scandalo.
Ita probabiliter existimat P. Baldellus citatus, ex p^o d^o Barquer
Barquer, Dixus, et Salas ex aliis fluxibus: qui etiam addit id ve-
ry t^o, si solum si omittat una, et altera ex veribus sacris, ut
si dicit: vel si Missa dicat à sacerdote non ieiuno, in pane fer-
mentato, et in calice non sacramento, sed aliquo alio defectu citi, ex
eade^m sit r^o de oibus, ut non est voluntas Ecclesie in casu tantif-
iculi ad id obligare.

Colliges 3° propter imminens pcculy mortali-
tatis est communicare ex exercitio non solum in humanis, ut tenet con-
sa; sed et in divinis officiis, ut asserit Barquer et Silvestry: hoc
intelligenda si nisi metus, ut con^o fieri solet, incutiat in offi-
cy Ecclesie, et suay legi; tunc enim pro nullo metu licet eacci-
catio. Et forte in hoc sensu loquitur Caput in Sacris alioy in cap^o
huius disputationis, cuius varias interpretationes à P. Ribes
excogitatas sive referret ad P. Salas, et P. Dixiata. An autem
id etiam verum sit de communicatione sacramentorum, magis debet di-
deri; nihilominus generaliter dico licitum esse metu mortis qd prohibet

in fidelibus sola lege Ecclesiastica et coactione, et excoicatio,
et hanc legem non censet obligare, et eo rigore, ex intentione Eccl-
esiae, et ex defectu potestatis, et id non sit expediens pro bono communi.

Unde infertur, quod si quis Eucharistiam
suscipere à Ministro etiam nominatim excoicato, si ad id cogatur
sub intimatione mortis, ut docet salas citatus. 2. et est
eodem modo si ille administrare excoicato nominatim, et denun-
tiato, et si neget à S. Suarez 3a pte tom. 5. disp. 6. n. 22.
quod existimat id esse interius malum. Et merito reuocatur à S. Salas
quod dicitur esse interius malum, dare Eucharistiam indigno; alioquin non esset
licitum, et dare occulto peccatori publice petenti, ut Christus Domi-
nus dedit occulto peccatori ludae. Et relaxante metu mortis licitum
etiam est Eucharistiam administrare publico excoicato. Et contra, si tunc
solum obtinetur factus Ecclesiae, si non obtinetur, non tenet obligare, et
satis rigorosus. Adde, quod talis excoicatus potest esse ad se dignus, et
nimis est vere stritus, et non tenet, si non absolueret, et iudi-
casset indincibilitatem, et non tenet excoicatione, nec metus ab ipso ex-
coicato incuteret, et ab alio citra culgum ipsius. Et quod si excoica-
tus sit metu mortis, aut infamiae, gradus Eucharistiae sumere,
aut celebrare missa stritione; quod ad id solum prohibetur factus
Ecclesiastico, quod non obligat sub eo discrimine.

Infertur 4. quod est maxime notandum, non in-
credere in excoicatum latum ab Ecclesia, qui metu mortis partici-
pat et excoicatio, etiam in crimine criminoso interius malo. Quod
sic peccat in admittendo eo crimine deceptus male, aut dicitur,
non tenet prohibitionem Ecclesiasticam, quia non extendit suam cen-
suram ad eum adeo urgentem. Et potius miseret fragilitati illius, quam tali
metu

muta strictus illud peccaty admittit. Hoc autem dixerit, nisi forte
iudex Ecclesiasticus periculo mortis, aut periret in ferenda
censura de huiusmodi socij participantis et excoicatio: qd post gradum
mag boni socij et alij fieri poterit, tunc enim tenet obedi-
re sub pena excoicationis.

Colligitur: qd dicunt, ut de lege, aut statuto lax-
tuerentij sciencie abstinentijs a carnibus, et in tempore gra-
vissimi et instantis mortis periculo, que toto hoc tempore successit
seurat, et servanda esset in ea Religione. Dicimus enim forte
q ea lege adeo a sepe gravissima fuisse causas boni socij
totius Religionis, hoc quare pot subdito parlaris ita obija-
re; qd ratio est, qd alij rarissime vita alicuius monachi pcedit
et servanda abstinentijs a carnibus, qm qd ptextu huius periculi
paulatim labefactet laudabilis illa consuetudo eius religionis, que
magis exempli abstinentijs est in tota Ecclesia Catholica. Nihil o-
minus placet in hac re doctus P. Salas, qui docet huiusmodi statu-
ty non loqui expresse de eo casu, in quo sit ois naxia ad tuendy
vity bonetio carnis, sed abste phibere qd ois usus carnis, sive
in gravitudine, sive in mortis articulo; iudicat autem qd leggimtis-
simy, qd ut placet Auctoritate fluxu Medicor, nyqm in in-
firmis naxius est usus carnis, sive ad tuendy vity, nec detali
necessitate pot unqm vera certitudo veri: Et ideo ait, nulli
Medico credendy e, qui id unqm certy afferat. Et qd neces-
sitas carnis, si nulla, si incerta sit, recte potuerunt Casturiani
pdicty legg generalit statueri, et boni socij stemperanter il-
lud servare, et ad summy pabilit periculy vity.
Addit in si alij vera est certa
necessitas comedendi carnes, ad vitand, periculy vity. Dunc
1708

110
pote Carthurenses illas comedere, & nulla Lex apud ipsos e-
st habenda by eridanti pculo ritu: qd pler alii vident in casu, quo
nullus ore alius cibum suggereret ad sustentand ritu qd carnes: quia-
mus facilius stringere pot in decreto, aut in captivitate d. Imo ad-
dunt, tunc ad ee obligatione utendi tali cibo, qd deo vix exitimo
& nulla tunc ad ee ratio ca subeunditate pculy d Legnaly sus-
tendi ritu. P toty hanc de Carthuriansi qstione exultissime trac-
taty vide apud dicty Salas de Legibz dist. 11.

Disputatio. 12.

An liceat in impletione cuiuslibet Legis p-
culy ritu subire.

Caput. 1y.

Pro exclamatione distatis aliqua pmittunt.

Non e idy obligari ad observatione Legis cu pcul-
lo ritu, atq; posse licite Legg observare cu tali pculo; neq; obli-
gati n possit hanc sine pss ad faciendy licite actiony, ad qm e talis
obligatio, p nemo obligat ad illicity; pot tñ aliqua actio ee licita
qmvis ad illy neq; det, neq; dari possit obligatio. Adimus tota dist
pcedenti, n ad ee obligatione subeundi mortis diuinem q observat-
tione cuiuslibet Legis; p pler st, ty humany, qm dng, ednales, que
ad id n obligant. In pnti rogamus, an vally licite rit tale p-
culy adire q cuiuslibet Legis observatone?

Permittendy e p int actiones licitas aliquas
ee, que de se licite st independent ab eo, qd scijsant, aut d p-
cipiant, vel qd se st voblety, ut ieiunare, de ley audire, & sibia;
vel qd vally de se st indifferente, ut fabulari, it facere

213
De. Aliqua v^o est, quae desce, er independent à pcepto n^o s^{it} licit^{as}; 213
Ips^{ius} pcepti est unica r^{atio} reddendi licitas ear^{um} actiones, quae alio-
quin recluso pcepto exant illicit^{as}. In est im^ople in^{de} h^{ab}ebimus
P^{er}mittend^{um} est v^o, id, q^{uod} sufficit ad faciend^{um}
licite aliquam actionem cy p^{er}iculo vit^{ae}, n^{on} sem^{per} sufficere ad obli-
gand^{um} sub tali p^{er}iculo; long^{um} t^{em}p^{us} ad utruq^{ue} requirat^{ur} ca^{usa} aliqua
valde gravis, er iⁿta; nihilomⁱⁿus multo max^{ime} ca^{usa} requirit^{ur}
ad hoc, ut possit h^{oc} obligari p^{er} pcept^{um} suppressionis humani
qm^{is} ad hoc ut possit sua spontanea voluntate id sonate, ac
licite facere. In o^{mn}ia sonata, er licite poss^{unt} nobis p^{er}icipi pote-
tate humana, max^{ime} q^{uod} n^{on} valde ardua, nisi ex speciali neces-
sitate; extra qm^{is} t^{em}p^{us} possumus illa licite facere. Ita pot^{est} quis in na-
v^{is} fragio licite cedere amico equali tabul^{is}, quae nauis erat addit^{is}
salvandi, nec duos capere poterat; ad id t^{em}p^{us} obligari n^{on} pot^{est} ulla le-
ge humana. It^{em} pot^{est} utilitatis publicae pot^{est} licite aliquis aggredi
opus valde p^{er}icul^{os}um, t^{em}p^{us} necessitas n^{on} est adeo gravis, ut possit ad
id obligari. Loquor speciat^{im} in his casibus de Legislatore huma-
no, cuius potestas, er iurisdiction^{is} limitata est; n^{on} potestas divina
ut potest p^{er}fectissima, er absolutissima in circ^{um}is, p^{er}cul^{os}o extendit^{ur}
ad o^{mn}ia licit^{as}, qm^{is} v^o ardu^{as}: Unde causa, quae sufficit ad faciend^{um}
licit^{as} aliq^{uod} opus, sufficere et^{iam}, ut Deus possit ad illud obligare
ab^{se}, t^{em}p^{us} regularit^{er} Lex divina n^{on} obliget ad o^{mn}ia licit^{as}; q^{uod} Dei volun-
tas de facto ad id n^{on} se extendit.

P^{er}mittend^{um} est 3° q^uestioⁿem n^{on} est circ^{um}is lege
quas diximus obligare cy p^{er}iculo vit^{ae}. q^{uod} cy obligatio n^{on} possit
est ad illicit^{as}, evidens est, posse subdit^{is} licite subire tale disci-
plin^{am} q^{uod} observatione illius legis, quae ips^{is} obligat ad illud red-
cund^{um}

cydy; alioquin est hō moralit in iura obligatus ad id, qd n̄ pot
licite facere, quo nihil absurdius. Cyprio iſt' e' d' taxat de
illis legibus, quarū obligatio cessat, urgente vitę p'iculo: an salu
tunc possit quis licite, & ex libera sua voluntate legē observare,
n̄ obstante tali p'iculo. Rō' 1^a dubitandi e' q' tunc videt urge-
re p'ceptū n̄ est observandi p'ceptū vitę. Cōt' illud adimpleat,
sup'endū e' p'iculy vitę, q' vitari n̄ pot' observando legem,
q' vitari ex nulla obligatio urget ad tale p'iculy evitandū.

Præmittendū e' q' ex duplici titulo legē ob-
servare ex p'iculo vitę: 1° q' legislator ad obligandū n̄ h'et potes-
tate, ut vult velle; vel q' licet h'et potestate, ex eo, q' dicitur
ca ad obligandū, tñ n̄ vult obligare: q' facile stringere pot'. 2°
1° dicitur n̄ e' de 2° casu, aliqui indicabit, q' si adest iusta,
& sufficiens ca, ut legislator humanus possit obligare ad pi-
culy vitę, à fortiori eadē ca sufficiet, ut licite quis possit
tale p'iculy subire, quōvis actu superior n̄ velle obligare. Rō' 2^a
em' supra detigimus. Quia ea vult ad obligandū, q' ad licite
faciendū. Si dat ca sufficiens ad 1°, etig à fortiori sufficiet
ad 2°. Hoc autē n̄ e' generale vix patet in legislatore di-
vino; q' Cū Deus n̄ vult possit facere, quę de se licita s' ante
illius p'ceptū; Deiq' alia alioquin illicita, quę tñ licita reddi-
t' eius voluntate faciente, n̄ bene infert' Deus pot' sic, &
nunc mihi facere talē actionē, q' possum illę licite fa-
cere, etig recluso p'cepto. Rō' 2^a e' q' sola voluntas Divina
hic, & nunc reddi-
licitū e' actionē. q' reclusa tali voluntate n̄ ma-
net licita. Quia autē Deus possit facere q' n̄ e' licitū facere aliq' suo
p'cepto, facile s' p'cepto n̄ possum licite sine exponere p'iculo vitę aliq'

quo

gati ea, est enim actio temeraria, et insana; si tu Deus id mihi faci- 214
piat, id quod licite, et debet; quod factum est et sufficiens ad bene tan-
dy tale periculum; quo precepto ablato, nulla maneret causa sufficiens ad illud
subeundi: sic Abrahama non poterat licite immolare Primogenitum an-
te preceptum Domini; eo tamen preceptoposito, egotuit, et debuit.

Idemque aliquid, et ratio, utinam potest in Legislato-
re humano; qui in aliquo casu potest mihi facere, si ego non possum
licite facere, recluso eo precepto: ut si ego viduam non facere aliquidque
nisi ex precepto meo placet, et hoc votum foret sufficienter causas
ad me obligandi: sane non possem facere tale opus, nisi reclusa pon-
to precepto: Unde ut placet. Sic, inunc posset id mihi facere, et
foret causa ad me obligandi suo precepto; sed si revera actualiter
non faceret, mihi non est licitum illud facere, hoc voti emissi.

Hic casus in terris contingit in nostra Societate, ubi illius
professionis sollemne, habet emittunt inter alia vota
quod simplex non acceptandi extra regnum Religionis, aliquam dignitatem,
aut Praesidium, nisi coacti obedientia Summi Pontificis sub
pena peccati. Ecce professus Societatis non potest licite facere re-
cluso precepto, id quod Pontifex potest illi facere.

Capitulum Quod.

Questionis Resolutio.

Idem ex dictis facili est resolutio propter diffi-
cultatem: ac si dico generaliter, non licet per implationem cuiuslibet Legis,
periculum mortis subire. sed quod subeundi licite periculum, et
requirit aliqua causa valde gravis, ut deus Deus responsum.

I sola adimpletio legis per se non est causa valde gravis, quod non est in imple-
tione cuiuslibet legis subite periculo vitae. Moriturus per legem in illo casu
in quo non obligat, quod inde se habet, ac si non esset lex. In presenti
loquimur tantum de lege non obligante sub periculo vitae, ut sumus
sumus. Quod si tali periculo quod inde se habet, ac si non esset lex. Quod
tali casu non potest esse causa gravis ad subeundum periculum vitae.

Primo fit, non posse se licite se exponere
periculo mortis, & observatione precepti Exoriationis de ieiunando
in quadragesima; & tale preceptum non obligat sub eo periculo, nec ali-
unde abstinencia per se est causa sufficiens ad dirigendum vitam. Quod dicitur
abstinencia consistit in moderato ciborum usu, tum quoad qualitatem,
tum quoad quantitatem; nec licet se ieiunium macerare usque ad edi-
dendum dirigendum vitam; est enim peccatum contra virtutem abstinenciae,
quod non potest quis peccare nisi volens & defectus, vitii & excessus. Si
nullo dato precepto ieiunium, non potest quis licite ieiunare sub periculo
vitae, etiam non potest, ante preceptum; & tale preceptum in iniunctis han-
tibus non obligat, imo quod inde se habet, ac si non esset. Quod illud non potest licite
reddere illi actioni, quae alioquin illicita erat, recluso precepto.

Secundo fit, si liceret subire periculum mortis &
observatione legis, maxime quod in tali observatione subditus
se reformaret voluntati, & intentioni Legislatoris et Legisferentis.
I aliquid non adest talis intentio, aut voluntas Legislatoris & periculo mor-
tis: imo ipsius observatio legis in illis circumstantiis exit contra inten-
tionem, & voluntatem. Quod sola causa observandi legem non semper exit
sufficiens ad hoc ut quis licite possit subire periculum vitae. Quod
ex dictis; & aliquid honestae actionis factum, potest degenere ab obli-
gatione actuali legis, ut sumimus. Quod si obligatio legis sus-

sat in mortis periculo, tunc n̄ licet ei actionem facere, quin
talibus circumstantiis abiq̄ dubio manebit illicita. 215

Dico 2°: etiq̄ in casu, quo Legislatores pot
scire aliquam actionem ad huc periculo sita, si in re ipsa eius
intentio in sciendo n̄ se extendat ad tale periculum, n̄ semper
licet persequenda tali actione illud periculum evitare. Quia
quod sit sufficiens causa ad sciendum, forte actio n̄ erit licita,
nisi dependens ab obligatione actuali precepti. Et pot dinge-
re saltem loquendo de Legislatore dno, qui pot mihi scire
re periculum ex periculo diti: q̄ periculum n̄ forum explicitè res-
re ieiunando, quod generalit̄ mihi imponit sit preceptum ieu-
nandi, nisi mihi statet de intentione dno me obliganda
ieiunandi, etiq̄ ex dispensatione diti. Et quod adit potestas
in Legislatore me obligandi, si in re ipsa n̄ dicit me obliga-
re ex periculo diti, n̄ semper mihi licet obedire ex eo dicimus
me. Quod est, quod supra diximus, q̄ causa, que sufficit ad me ob-
ligandi, n̄ semper sufficit ad hoc ut ego possim licite facere
illam actionem, cuius bonitas dependet ab actuali obligatione le-
gis.
Dico 3°: semper licet ex observatione legis subi-
re periculum diti, quatenus Lex actu n̄ obliget in eo casu. Quia
quod sit sufficiens causa ad me obligandi ex periculo mortis,
ex ista Lex posita n̄ me obliget in illis circumstantiis, ad huc
pot est causa sufficiens, ut ego libere possim, illud periculum evitare: ex
max causa requiritur se loquendo ad hoc ut ego obligatus aliquid
faciam, quod ad hoc ut spontaneè, et libere faciam. Et aliquando
licet ex periculo diti observare legem, quatenus ea actualit̄ n̄ me

obliget ex tali periculo, quod deo etiam vera est quod non potest
assat obligatio. Legis est defectus potestatis in Legistate ad
me obligandi sub mortis periculo, et non solum de defectu intentio-
nis, sed optime hanc potestatem, quod Legistator invalide, et iniuste mihi
prescribat, quod ego possum in eisdem circumstantiis licite facere. Cuius
potestas humana non semper se extendat ad omne illud, quod licite fi-
deri potest a subdito.

Ex dictis colligitur, raro licite est, obtemperare
ex periculo vitæ illi legi, quæ sub tali periculo non obligabat,
si illa Lex talis est, ut non possit licite, ex tali periculo fieri, et si Lex
non est generaliter posita ad illud. Ratio est, quod Lex generaliter posita
multum conducit ad bonitatem, ac necessitatem meam, quæ prescribit illi circum-
stantiis, quæ vere obligat; tamen ex mortis periculo, in quo non obli-
gat, ut supponimus, rari potest referre ad bonitatem, aut necessitatem
talem meam, quod illo tunc illa Lex se habet, quasi non esset imposita.
Quod si non est adeo gravis, sedulo facto, ut illa liceat vitæ, et præ-
specially mortis, nec licebit, potestatem imponit, ut generaliter prescribit, quod
tamen non obliget ex periculo mortis. Dixi raro id est licite, quod prescribit
ante impositionem, etiam non obligans sub periculo vitæ, potest esse vitæ, quæ
reddat meam dignam, ut ea quis licite periculo mortis adiciat. Et
si tale prescribit ita generaliter, tamen requiritur ad bonitatem
meam, quæ prescribit.

Et sine hoc facile ad eos dubitandi initio
dispositio proponitur. Dicendum enim est, Lex naturalis non se exponendi periculo
mortis solum obligare, quod non adest gravis, et iusta causa subeundi ta-
le periculum. Unde Lex non me obliget ad illud subeundi, si
non est causa sufficiens ad obligationem, potest nihilominus adesse alia
causa

ca gravis, quae sufficiat, ut ego possem libere, et spontanea
 tale periculum subire; sicut saepe diximus, mox ea regit, ut
 aliqua actio sit licita, quam ut sit obligatoria. In eo autem
 casu non violat Lex naturalis servandi proprii ritus; Quia Lex
 non facit abste, sine diuina reservatione ritus; Praeterea prohi-
 bet, ne illi temere, et aliter ea edicamus.

Disputatio 13.

Qua ratione parvuli obligentur ad Leges ser-
 vandas. Caput 1. y, certiora promittunt.

Certe in his est, unius rationis maximae esse,
 ut aliquis a lege obligetur, sive loquamur de legibus humanis,
 sive divinis; sicut inquit S. Thomas c. 17. de veritate art. 3.
 quoadmodum vincula corporalia non ligant, nisi applicentur actus
 tactus; ita Leges, quae sunt quaedam vincula rationalia non possunt obliga-
 re, nisi applicentur rationi, quae est actus rationis. Et non ad hunc
 rationis, non potest quis aliqua lege obligari. Unde Collige,
 amentes, qui permanent, etiam longo tempore carunt usu rationis
 nullis legibus obligari, ut docent Sotus lib. 1. de iudiciis c.
 3. art. 9. P. Suarez de sacram. disp. 46. sect. 2. P. Salas
 disp. 4. sectione 13. Bonacina de legibus disp. 1. c.
 punct. 6. n. 4. Insequentibus, et tunc omni ratione. Et
 ita ipsi sequentur dicendum de parvulis ante usum rationis, quod
 et illo tempore amentibus equiparant.

Ad

Adverte in q^o P. Thomas Sanchez lib.
in Decalogy cap. 12. n.º. aliud est, legi n^{on} obligari, aliud ex-
cusari ab illius observatione, n^{on} pot^{est} legis emulgari, qui illy
ignorat, n^{on} recte dicit^{ur} ab illo n^{on} obligari, sed solum excusari ab
illius transgressionem, illi q^{ui} ab illo n^{on} obligant, qui ab illo n^{on} ob-
sistent sub lege, q^{ui} si p^{er}petuos rati incapaces, q^{ui} et inca-
ces sint, t^{amen} iurisdictio, & salty intentio Legislatoris ad illos n^{on} ex-
tendit; illi v^{er}o d^{icitur} excusari ab obligatione legis, qui ex
aliquo anti n^{on} peccant, ut faciant oppositum, & q^{ui} legis ignorant, &
occurret aliqua ca^{usa} illor^{um} excusans. Unde patet dictis int^{er} p^{er}petuo
amentes, & eos, qui usy rati & b^{ea} aliquo typosse sunt impedi-
ty, ut ex morbo, ebrietate, aut somno: n^{on} illi recte dicuntur legibus
n^{on} obligari; nec intentio, nec iurisdictio Legislatoris ad illos se ex-
tendit; si p^{er} tamty dicuntur excusari q^{ui} illo b^{ea} tempore, ut intentio
legis ferentis ab illo eos ostendat.

Unde acty est, alios, qui n^{on} s^{unt} simpliciter p^{er}petuo amen-
tes in o^{mn}i maⁿer^e, & t^{am}ty amentes ty q^{ui} solum in aliqua certa maⁿer^e, ut in
alii v^{er}o b^{ea}nt usy rati liberi, hos in q^{ui} certa maⁿer^e, legibus ab illo obligari;
q^{ui} t^{am}ty tempore illo, quo in amentis ratiunt, excusent ab observatione
legis ce^{rt}am, in qua h^{ab}ent t^{am}ty q^{ui} alio matexis b^{ea}nt sufficientes usy rati,
q^{ui} quem pot^{est} obligatio legis applicari. Ita P. Sanchez citatus num.º. 4.
Hinc deduc^{itur}, licety est in debet ieiunii, aut abstinenty a carnibus
illas ministrare q^{ui} dicit^{ur} p^{er}petuo amentibus, & infantibus ante usy rati-
nis) n^{on} solum q^{ui} iudicio medicor^{um} illis indigent, ne humor melancholicus
amentis augeat, & p^{er}icul^{um} v^{er}o affexat; & q^{ui} ab Ecclesia Suisvni b^{ea}nt
b^{ea}nt ut infantes, aut bruta, exeguntur soluti oibus legibus. Secus v^{er}o
dicendy est de ebriis, aut amentibus in certa maⁿer^e, q^{ui} hi v^{er}o reputant^{ur} le-
gibus obligati, & ut p^{er} tunc excusent^{ur} a peccato rati ebrietatis,

aut

aut furoris, in illorum ciborum comestione; si in excusabant, qui
sui opotes eos cibos subministrant.

Dico tempore interdicti localis non possunt in-
fantes, aut pectus amentes admitti ad Ecclesiam sepulchrum. q. le-
gibus Ecclesiasticis obligant. 2. Lex Baptismi ita obligat infantes
et amentes, ut non solvant a peccato originali, nisi baptizent. q. Res
ad hanc legem interdicti non obligare infantes, aut amentes, dicitur non
capaces, q. scilicet, ne ulla cogere Christianorum ad sacrum sepulchrum ad-
mittant, sicut adulteros, sive infantum. Unde cadaver infantum solum
se habet, ut ma, et qm versat interdicti. Ad hoc res, Lex Baptismi,
sive Baptismi dupliciter potest considerari, scilicet in qntu e natus necessi-
tate peccati, sicut qntu e natus necessitate medici, et e remedii p
peccato originali. Quia infanti, aut amentis non e natus necessi-
tate peccati; obligatio legis non potest ad ipsos applicari q dicitur, et pote-
runt incapaces; exit in natus necessitate medici ad qm, et dicitur
q natus e hoc remedii, liberari non possunt a peccato originali: hoc autem
non e aliqua lege obligari.

Obies iterum: si infantes, et pectus amentes
nullis legibus obligant, ut supponimus. q. exoterent licite ingredi
monasteria monialia. q. coa, q nulla e res, quare potius teneant hac
lege, qm alii, cy defectus unus rationis equalis eos faciat incapaces cu-
insubij obligationis q leges. Hoc autem videt e d. concilii Tridenti-
ny sess. 21. cap. 5. de regularibus, et monialibus: ubi generaliter dicitur
nemini licere ingredi intra septa monasterii, cuiuscumq. sexus, et status
suerit. et si ea videt absurda; q alioquin etig liceret, ipsos admittere,
et si peccaret monialis, aut quidam alius, qui intra Monasterium admit-
teret infantes, aut amentes, cy re id nullos admitteret q ingressus
prohibitus, non minus qm si admitteret bruta. Sequela qd non ideo licet
e ut dixerimus ministrare amentibus, et infantibus cibos prohibitos,
q ipsi quicunq. legibus non tenent. 2. si neq obligant hac lege
et non ingrediendo claustra Monasterii, etig licet exit, eos admittere.

Deo in nra dicitur generalit' cu' verq' ad de' Leges et
p'tent' de clauura monialiy: ut in d'is d'ent Naraxensium. 4.
Regularibus n. 99. P. Salas disp. 14. sect. 13. n. 126. in fine, En-
riquez lib. 4. de punit. cap. 9. n. 2, P. Azo, f. 1. lib. 13. cap. 8. § 3.
P. Comitolus in responsis moralib. lib. 6. f. 19, Rodriguez tom. 1.
f. 46. art. 1. P. Sanchez. lib. 6. in Decalogo cap. 16. n. 5. Bone-
cina de Legibus disp. 1. f. 6. n. 7. Thomas Cexola in praxi Epi-
copali. f. 1. verbo moniales, Augustinus Barbosa in remissionibus
ad dissentiny sess. 29. cap. 9. et alii eor. Hinc aut' n' infert, alios
licet' suorum infantet, aut amentet admittere intra septa
monasterii; q' hoc decret' pot' sparari, et ad ipos ingredientet, et alios,
qui eos admittunt: 1. mo cert' e', n' offendere infantet, aut ament-
et, qui p'p'tuo carent usu r'is, q' p' hoc incapacet s't, et culg, ita
e' cultus, et obligationis ad culg. 2. mo pot' offendere n' r'os eos,
qui admittunt alias p'onas doli incapacet, et q', qui admittunt instan-
tes, aut amentes.

Disputat' e' int' Mes an eod' mo loquat' hoc de-
cret' de admittentibus infantet, ac de admittentibus amentet et
adultos. Et aliqui existimaverint utryq' p'hiberi p' illud decret',
in cori sa docet n' p'hiberi admittent' infantet, p' d'xtat' adultos,
sive s'cant usu r'is, sive n'. q' colligit' ex fine, et intentione illius
decreti; intendit' enj' scilicet' auferre q' occasio' peccandi, s'c' causat'
tumultus, exultationis in Monasterio. Sed dicit' q'q' minime vita-
rent' si possent admitti intra claustra adulti etiq' r'one s'c'entes, et admis-
sione alioq' infantet ante usu r'is nulla q' occasio sequit' alicuius
momenti, ut patet. Hic dixerim de iure cori q' regardat' n' e', p'udent'
ab aliq' stat' p'hiberi specialit', ut infantet admittant, et, alia, que
verbis monialiy n' s't narra.

Deniq' etiq' cert' fides, Pueros, q' p'uenient
ad usu r'is, Atq' obligati' omib' legibus Divinis, et naturalibus, et q' q'q'
eo ipso possunt discernere int' bonu, et malu, et hanc leg' obligationis
s'cient' pot' illis applicari p' r'os. Disputat' q' id' remanet de legibus hu-
manis, et civilibus, q'm Ecclesiasticis.

cap.

Caput. Iij

An quæri Atq; pot usq; totius obligent
Legibus humanis.

Cuius omnino e, pax debet, q; gene-
 rant ad usq; totius Atq; obligari Legibus etq; humanis, nisi forte
 ma iura Legi alit' ostendat, vel intentio Legislatois q; ipsa leg. expr-
 sa, aut q; conciliand; declarata d'ny p'vadeat. Ita S. Sanchez. lib. 1.
 in Decalogy cap. 12. n. 6. P. Salas dif. 14. sect. 13, P. Azor, q; Dub.
 5. cap. 11. q. 1. et q; hos plus alii. Rõ huius dicitur e, q; in eo statu
 in quæri d' capaces culpe, exponunt sufficient' p'cipere obligatione le-
 gis. q; pot' Legibus humanis obligari: sicut possunt, q; de facto obligant
 q; responsa Legi, neq; intentio Legislatois aliud ostendere videt'. Adverte
 in nos in present' soly loqui de hoc int'no iurij, etq; de iur' n' autq; de hoc
 externo, in quo consist' n' p'sumit quis deli capax, q; iura, nisi p'ximul
 p'ubertati, id e' anno decimo cy dimidio iu' maris, et anno nono cy dimi-
 dio iu' feminy. Iam d' 1.º dubitand; e, an quæri Atq; pot' usq; to-
 tius obligent p'cepto annu; p'essionis. S. Antoninus p. 2.º tit. 9. cap.
 8. paragrafo 12.º Cordubensiu' in summa q. 40. Victoria relectione
 de venientibus ad usq; totius n.º 11.º eximiamur, quæ tot' tenent' ad
 ostend; semel in anno, nisi sint p'ximul p'ubertati. M. Solus in 4.º dit.
 12.º q. 1.º art. 11. et dit. 18.º q. 1.º art. 3.º et lib. 7. de iur' iur' q. 3.º art. 2.
 et Henriquez lib. 8.º de Eusebia cap. 42. n.º 2.º docuerunt
 eos n' tenet' usq; ad annu; duodecimy; at d' P. Sa. verbo. Infans n.
 3.º asserit n' obligari usq; ad annos p'ubertatis. Rõ Sory d' e' q; iur' usq;
 totius, qui sufficit ad peccat' mortale, consist' n' h'et nisi ad annos p'imos
 p'ubertati. Dicand; e ad huiusmodi p'cept' tenent' quæ tot', Atq; pot'
 usq; totius, q; n' p'venerint ad annos p'ubertatis, aut p'ubertati p'imos.

Adhuc ac si capaces peccati, si etiam capaces remedii peccati, quod est
suo, nec ulla est ratio, quare ad illud non teneant, etiam lege Ecclesiastica;
sicut et verba ipsa legis clare expriment, quod omnes teneant, quodammodo
veniant ad annos discretionis; et eo ipso, quod cadunt ante annos su-
bextatis, et primos subextatis, esse capaces peccati, etiam circumstantiis ca-
paces legis, et obligationis, quod sit de presumptionibus et foro externo.

Debitum est, an id dicendum sit decepto nomen-
di Eucharistia in Pasce? Debitum est, quod sit decepto nomen-
penitentia, et remissione. Si recipit Eucharistia in Pasce, et
confessio semel in anno, quodammodo aliquis veniat ad annos discretio-
nis, quod id dicitur debet de utroque. Ita docet Doctor ibidem, et ~~quodammodo~~ Saluberrimus
in 4. dicit. 23. q. 2. art. 2. ubi dicitur, quod nihilominus dicendum est, non obligari pueros
tatis potest unum annum ad sumendum Eucharistia. Hoc est, quod textus ille generaliter requi-
rat annos discretionis, tamen ad sumendum Eucharistia, quod ad efficiendum remissionem
sacramentalis, tamen dixerit, ipsa materialiter, et quod dixerant eadem supra suffi-
cienter fuerunt, dixerunt de etiam si interpretanda, deinde etiam annos non sufficere
ad obligationem utriusque precepti inducendum, non discretio sufficienter ad sumendum
sacramentalis, et illa eadem, que sufficit ad peccandum. Unde si aliquis est capax pecca-
ti, eo ipso censet capax obligationis ad obsequium, que est remedium peccati. At
discretio requisita ad Eucharistia recipiendum, est que discernit sanum
sanum a sacro, et que det spirituale quibus sacramenti, que contra non habet a pu-
eris, nisi annos circiter decimo, aut duo decimo, ut ex eorum nota. P. salu-
citatis. Et ita interpretatur consuetudo Ecclesie, que non tantum admittit pueros
ad Eucharistia, quod admittit ad penitentiam sacramentalis, et quodammodo di-
cernere possunt sacrum a profano.

Ad extendendum tamen est de solo in 4. dicit. 23. q. 2. art.
2. paragrapho. qui quare, et P. Sala citato, posse ministrari Eucharistia
puero etiam ante duodecimum, aut decimum annum, si interjuncta fuerit
mors; tunc ne puer eo subsidio deficiat, accelerari debet instructio
et hoc ministrari: nec erit inconveniens, quod puer Eucharistia accipiat ex de-
votione aliquanto magis, quam si in perveniret ad 10. aut 12. annos suis.

annus id enim ratione necessitatis tolerari potest; melius enim, quam in eo articulo
 sacra Eucharistia utiatur, et sufficit ratione, licet ea non sit adeo
 feruida, quam quod eo sacro subsidio substituat. Ut dicendum est de extrema unctio-
 ne: quae est communio ergo tradenda est Aetate, ac prout in doli capax, ritum
 distinguit articulum mortis, quoniam non debet censeri aptus ad recipiendum Eucha-
 ristiam, et in eo articulo; quoniam maxime dicitur esse ut quis sit aptus ad Eucha-
 ristiam digne recipiendum, quoniam ut censetur aptus ad recipiendum extremam unctio-
 nem.

Subiungitur 3° de fidei ieiunandi, an sit quiesci-
 fin potest unum annis teneant ad ieiunandum, et expectandum sit aliquis annorum
 spatium, ut hoc ieiunium teneant adstricti. In hac de parte Corduba in summa
 p. 4. referunt alios duos, secundum consuetudinem a Prelatis, et ab eis ag-
 datum non teneant quiesci ante viginti huiusmodi annis expletis ieiunare totum qua-
 dragimum, et viginti; et alii partem, sicut magis, et minus tali statu ap-
 proquarent: Quae tamen, et consuetudinem, et eorum opinionem indicat P. Salas, quod
 aliquis ante predicti viginti huiusmodi annis teneat ad ieiunandum aliquam partem
 quadragesimae, aut viginti, quod est eius opinio, et consuetudo in Chris-
 tianorum, qui nunquam ad alia ieiunia se iudicant obligatos, nisi post
 predicti annorum numerum.

De huiusmodi opinionibus est prima pars huiusmodi
 si id probaret: etenim quiesci usque ad predicti status valde difficile est iei-
 unum; et eo tempore sint valde proxi ad comedendum, et qui indigeant
 frequentiori cibo ad crescendum, et ita ipsa corroboranda, quae non satis
 suadet, quod Ecclesia pro sua benignitate a fidelibus non salvabitur animam, aut in-
 tentionem imponendi tunc gravem onus quiesci bene incipientibus crescere, et
 voluisse in hac parte ipsi indulgere; hanc autem indulgentiam extendi
 usque ad annum viginti proximum, cuius consuetudo ab ipsa Ecclesia est appro-
 bata, quae illy terminis taxavit, et fixavit.

Subiungitur 4°, an Aetate potest unum annis inue-
 rant quiesci Aetate lata a statibus Ecclesiasticis. Et quid distat
 non est de penis, et Aetate comitantibus aliqua parte, quae certis dignis

stat

statu figunt; Ceteri uero e, ea Censura n̄ incurrunt ante dictu statu
 et neq̄ p̄cepta, ob quoru transgressionem fecerunt, ante dictu statu obli-
 gant. Soly. 12. e. d. 1. q. 2. quæ uere obligat p̄cepto, et peccat illud trans-
 grediendo, an sit tunc eo ipso incurrat p̄na, et Censura d̄ transgre-
 sionis fulminata. Et videtur e in p̄ceptis ante annos p̄bectatis, quos
 diximus obligari p̄cepto annu confessionis; si enj uere peccant, n̄ n̄ d̄-
 fiteant semel in anno; debet t̄ an incurrant p̄na huius p̄cepto an-
 nuæ d̄ illius transgressionis. Contra opinio e, n̄ incurrere huius p̄-
 uerit xoni huiusmi p̄na, aut Censura Ecclesiastica, q̄ p̄fessio-
 nis Ecclesiastici uoluntate tenetudini statit, coit uoluntate d̄ p̄fessio-
 nis; ty q̄ tales p̄ceptis n̄ d̄ censent satis intelligere ordinem iudiciali
 ut possint huius t̄m̄m̄ stomacho, erit tales p̄ceptis. Ita P. P̄p̄o-
 situs q. 95. d̄ 4. d̄ 7. quæ d̄ctra intelligenda e de Censura latit ab
 hoi, n̄ d̄ iii, quæ à iure fecerunt, alit iudicant à P̄p̄o, et p̄cepta exin-
 dimant, quæ p̄ceptis ante annos p̄bectatis p̄ceptis incurrunt excommunicationem, n̄
 Clerici p̄ceptis, cap. p̄ceptis de iure excommunicationis, et regulis, si aliquis
 occidant, iuxta Clementin. si p̄ceptis de homicidio, et colligit ex silu-
 stris uerbo homicidio, 3. q. 1. d̄ alit apud P. Sanchez. lib. 1. in P̄ceptis
 cap. 12. n̄. 8. sicut p̄ceptis in dicto generali, aut locali, ut patet ex
 eod̄ siluastro uerbo in dictis v. n̄. 18. P̄ceptis latit in ma de Censuris.

Disputatio. 14.

An Peregrini teneant Legibus Patrie;
 aut loci, à quo discedunt?

Capit. 14.

Conclusio generalis Aduit, et patet.

Duplicit̄ p̄ceptis aliquid
 t
 a

à loco Patriæ, & domicilii recedere, & animo acquiescendi alibi domicilii. Pariter potest recurre ad eundem locum, & de utroque Casu nostra sententia est, per quosdam n. tenent legibus illius loci, à quo recedunt. Ita Nabaxius in manuali cap. 13. n. 9. Patet Suarez de Sacramentis disp. 44. sect. 3. et Rom. 9. de Censuris disp. 9. sect. 4. n. 4. & sequentibus, et alii in locis: ite P. Azor, Sanchez, Sarras, Reinaldes, et alii apud P. Baldely lib. 5. disp. 31. n. 1.

Prima pars huius dicitur, quod qui recedunt animo querendi notum domicilium, et ex ipsa illud acquiescunt, et eo ipso determinant se subditi illius loci à quo recedunt, et facti sunt subditi alterius in quo domicilium suscipiunt: nec amittunt hanc subiectionem, donec iterum ab illo recedant. Non tenent legibus prioris loci. Patet causa, quod Lex non potest extendi, nisi ad subditos legislatoris, et eo ipso, qui recedentes ab illo loco determinant se subditi, et obligantur legibus illius loci. Dicitur, quod si quis adquisitum domicilium in alio loco, et tenent legibus illius, ut infra dicemus, et non remanet obligatio legis prioris loci, alioquin utriusque loci legibus gravarentur, quod ratio absurda apparet.

Secunda pars dicitur de illis, qui recedunt animo recedendi, et querendi alibi domicilium, non est alio textus apud P. Mes. aliqui enim oppositi sentiunt ex Paludano in 4. dist. 25. q. 4. art. 3. n. 26. Dico Antonino de titulo. 6. cap. 2. paragrafo. 2. si recte, verbo recedunt q. 2. et alii apud P. Saly disp. 44. de legibus sect. 5. n. 99. nihilominus tenenda est nostra ratio, ut longe probabilior, et quod Lex, et Statuta respiciunt locum, et territorium, sed obligant subditos, nisi de iure infra illud extent, et quod subditi à tali territorio recedunt, etiam animo recedendi, non obligantur illius legibus. Dicitur, quod ita recedentes ut sint in habitu, et quasi radicaliter subditi, non tamen actualiter subditi, nec sententia actuali subiectionis, quod actu non obligant. Patet causa, quod sola subiectio in habitu non est sufficiens ad actuali obligationem, ut notat Bonacina de legibus disp. 1. q. 1. puncto. 6. n. 99. q. d.

Cue

Cuius doctrina non solum vera est, quod aliquis die debet ad-
esse à loco originis, & Conventus, & etiam quod aliquis mane discedit, vespere,
& nocte rediturus, ut loquitur S. Suarez tom. 1.º de Delegatione lib. 2.º de sacra-
ry dierum oblatione cap. 14. n.º 25. & S. Lennus lib. 4.º qui est de temperantia
cap. 2.º n.º 55. Et etiam quod tyranni & heretici adventus facturus sunt, ut loquitur S.
Sanchez lib. 1.º in Decalogo cap. 12. n.º 17. Vel quod aliquis dicitur, Antje-
diturus, ut de laxat Bonacina citatus n.º 6.º. Respondeo, non qui recedunt ab
aliquo loco, ideo debentur ad illius legibus, quod si absentes, & extra termi-
nos iurisdictionis illius loci, & quilibet absentia etiam brevissime dura-
tura, est sufficienter ad desobligand. Eadem doctores extendunt S. Suarez, S.
Sanchez, & Bonacina citati ad eum casum, in quo sepe, qui extra locum non
obligant, si alioquin iuris communis, vbi nullo modo exeat ex loco, in quo ex-
ceptis Concilii Tridentini, vacent ad alium, in quo non est exceptus.

Hinc deducit, neque de potestate ab ea posse fieri leges,
qui obliget subditos non solum interterritoria, & etiam extra territorium, ut do-
cet S. Suarez de legibus lib. 3.º cap. 32. n.º 4. In capite 2.º desti-
tutione in sexto ea reddit ratio, quare excoicatio lata a Statu Episcopi
non incurrat extra territorium: Et sic dicenti in extra territorium, imponitur poenitentia,
quae verba ut ait Baldellus aperte significant de factis potestatis ad iurisdictionem
extra territorium, et sequuntur etiam ad leges secundas, qui obliget extra illud. Et respon-
dit S. Sala Citatus ex Panormitano cap. à nobis. 1.º de sententia excoicationis,
ex Navarro, Cotaxunia, Alberto, Angelo, & alius, & Bartolo lege. 1.º codi-
ce. de summa trinitate n.º 49. & 46. assensu, vere obligari subditos extra
territorium, quod legislator exprimit, se velle illis obligari: Vnde dicitur, sit exco-
icatio ubique extat.

Similiter de hanc doctorem Hugo inus lib. 2.º Censuris
tabula 1.º cap. 9. paragraf. 3.º in fine apud eundem sala: ait enim, subditos
obligari extra territorium, quod peccati inchoavit in proprio territorio: Vnde
et Episcopus aduertat, quicquid in una Ecclesia per duos menses non veniat,
excoicatus sit: Hinc non canonicus per duos, aut tres menses extra Provinciam

morat, incurrit censuram, q̄ si stumacia committet in alieno territo-
rio, tñ in proprio, inchoata e: qm̄ limitatione q̄bat ipse Vgotinus
arguto capite p̄ponit, cy ibi, de foro p̄tenti, ex q̄b̄i quis p̄p̄q̄ fa-
cere debet, et si facit, ibi id n̄ facere dicit: arguto legit, qui n̄ facit
delictis de regulis iuris.

Recte impugnatur à P. Suarez tom. 5. in 3^a
parte disp. 5. sect. 4. n. 8. et q̄ in primis exemplis n̄ e ad xj. ne pec-
taty illud, qm̄ atinet ad censuram, et fori Ecclesie, n̄ summatur in
alieno territorio, sed in proprio; q̄ in ordine ad censuram, et fori Ecclesie, pec-
catus summatur in ipso actu, et effectu. externo prohibito; in p̄dicto autē ex-
emplo, q̄ prohibet e omnisio residentis: Hec omnisio in illa Ecclesia
summatur, ubi ex obligatione residendi erat. Unde n̄ bene dicit, q̄ illa
stumacia inchoat in proprio territorio, et summatur in alieno; ne illa
persona p̄ duos menses integros in proprio territorio fuit, et n̄ residit, ibi incho-
avit, et summatur stumacia, et ibi censuram incurrit: q̄ in alieno territorio
distinguitur in tali stumacia, p̄teret, in p̄tinentia e. si autē in proprio territorio ex-
tensio n̄ fuit ab eadē à sua Ecclesia p̄ duos menses, n̄ inchoavit ibi stumacia,
et alibi ubi tñ illy n̄ residendo transiit, ne q̄ fex p̄figit tñ, n̄ inchoat
stumacia, donec tñ p̄fixum p̄leat: ac p̄inde in huiusmodi legibus id e incho-
ari, et summari stumacia, qm̄ si autē stumacia interior inchoat, et com-
met in alieno territorio, tñ p̄p̄sa exterior transgreditur in proprio sum-
mat, ideo in ordine ad censuram p̄tenti censetur delictum illud in proprio ter-
ritorio committi.

Unde patet absq̄ ea p̄oni limitatione illa à Vgolino;
imo potius dicendum erit e d̄rio, in ordine ad censuram ibi committi delictum, ubi exteri-
us stumatur, et alibi inchoat. quare si quis inchoat delictum in proprio territo-
rio, summatur extra illy, n̄ incurrit censuram statuti p̄p̄rii territorii; nec
de d̄rio si extra inchoat, et intra summatur. Hec autē intelligenda s̄ in or-
dine ad censuram, q̄ in ordine ad aliam p̄nam, l̄ effu, cui e d̄ctra inter-
tary, q̄ delictum in uno loco inchoat, et in alio summatur, delinquentis u-
triusq̄ loco p̄xi subiecty ratione delicti, x^a Leg. l. C. ubi de crimine agi
opportet, in illis verbis: ubi commissa, inchoata et, ut dicitur cor̄ int̄ p̄p̄s.

Ro

in illo loco e valde accidentaliter, dicitur, & videtur e ubi verba
 omnia e delictis. P. P. Sala abt. ait. nec posse delictis in plene summa
 in ppria dicitur, negatio occidendi, dicitur passiva. It. it. imo it. id
 motu, et utraque includit mortem, actio ut egrediens ab agente, passiva ut accipit
 in passiva, et talis occisio nec e peccata, et sine nova malitia, q. ante mor-
 tem. Sicut homicida n. dolens de causa homicidii data. q. hunc plene summat peccata
 homicidii, q. percussio mortis, et q. in die percussio ante mortem percussio dolens de
 percussione facta in in morte summat peccata quoad effectum, ex quo tamen ex his tra-
 hitur eum malitiam.

In hac diffate in his exitimo dicendum talis nec posse
 puniri, nec venia in illo territorio, in quo tamen percussio mortis, q. percussio nifi-
 ut ibi tempore delicti, nec pot. ratione mortis, postea sequitur delicti ibi o-
 missio: Unde infero puniendum e in pprio territorio, ubi percussio letalis ge-
 git: et incurrere censuram, si qua lata e in pprio territorio q. homicidii. Nq.
 et censura lata sit q. homicidii summat, vixi tale homicidii summat in
 pprio territorio, q. in die percussio ibi n. moriat, in alieno. Po. e, q. percussio
 illa, qui se ipse interfecit mortem, e homicidii summat, et talis percussio plene
 facta fuit in pprio territorio. q. homicidii plene facte in pprio ter-
 ritorio.

Verum itaq. e, q. illa percussio n. dicit plene, et summat homi-
 cidii, donec se ipse sequat mors percussio, at q. pot. sequitur mortem illa ipissima
 ante percussio e, qui denotat, e homicidii: q. illa plene facta fuit in
 pprio territorio, et q. homicidii censetur facte in pprio territorio. q.
 facte mors percussio, q. expectat percussio, ut sit, et denotet, facte homi-
 cidii, et q. in alio loco, n. tollit, quominus homicidii peccata abt. sit
 in pprio territorio, ubi facta fuit percussio letalis, et q. mors percussio
 quod pot. Obitu percussio, n. sufficit, ad hoc ut percussio dicitur homici-
 dii interfecisse, aut homicidii perpetrare, ex q. est mortem.

Quod dubium sit: an q. quis impleverit peccatum in
 alieno territorio, teneat illud iterum implere in pprio territorio, si ac-
 cedat in tempore, quo tale peccatum urget. Casus pot. contingere q. alicubi
 dicitur consuetudo ut peccatum coicandi in parochia possit impleri q. totum
 quo

quadragesimo, et aliquis coeasset ibi initio quadragesimo; postea de-
cessit ad partem territorii de Pascathis in quo ibi incipit obligatio
munitionis. Sicut ergo qui implerit preceptum ieiunii, aut festi, et postea
transierit ad alium locum in quo tale preceptum non dicitur impleri. ut respectin-
git zone nori. Calendarii quod non est ubique receptum, ut notat P. Sicut lib.
4. cap. 2. n. 52. et Remy est, non tenetur iterum implere preceptum; quod se-
mel implerit: quod si in alio loco implerit, quod accidere potest. Nec obstat, quod
aliqui dicunt zone domicilii. Hec omnes obligationes loci; solum enim intelligit
et obligationibus particularium territorii, et civitatis, quae ibi dicuntur
non sunt de illis, quae sunt coram toti Ecclesiae, et ipse igitur satisfecit: ut dicit P.
Baldellus lib. 5. disp. 31. imo id dicendum est, si quis audierit sacrum, ubi non
navebat preceptum, et postea transierit ad locum, ubi debet obligatio illud audien-
di; non enim tenebit iterum audire; quod si semel audierit, et specialis inten-
tio satisfaciendi obligationi, non est necessaria, ut diximus in superioribus.
In his cavendum est scandalum, et offensam aliorum, ut notat Sicut citatus,
et P. Sanchez lib. 1. in Decalogo cap. 12. n. 29.

Et dubium est: an possit quis recedere licite a loco
obligationis, absque animo illic adimplendi in alio loco: Nam si in
hoc loco est dies festiva, possit aliquis recedere ad alium locum, ubi non cele-
bratur festum, etiam animo non audiendi ibi sacrum? affirmative sentit Navarrus
in manuali cap. 3. n. 5. P. Suarez lib. 2. de sacrorum dierum observatione
cap. 13. n. 6. P. Sicut citatus n. 55. P. Jansenius lib. 7. clavis regis,
cap. 3. n. 12. P. Sanchez lib. 3. de Matrimonio disp. 14. n. 21. et
lib. 1. in Decalogo cap. 12. citato n. 31. Imo etiam si fiat ex directa, et
speciali intentione vitandi obligationis, ut advertit P. Sanchez de Ma-
trimonio citatus n. 29. et in Decalogo n. 31. et P. Suarez citatus
n. 4. et P. Sicut citatus n. 59. et Bonacina de Legibus disp. 1. q. 1.
puncto. 6. n. 64.

Et si quis in loco, quod obligat ad festum servan-
dum in aliquo loco, non obligat ad permanendum in illo; non enim precepit aliter

utrumq; sit observatio facti, ex manentis in illo loco; sed
 by scilicet observatio facti, quasi ex suppone, qd tunc velit in eo
 loco permanere; qn peccat discedendo a tali loco, et ut fugiat
 obligationem, cy utat iure suo, et illy fugiat mo iibi licito, sit pre-
 cesu a tali loco. Ibiat qd si recedit, quando adhuc n' adet tempus
 implendi pcepti, nempe pridie ante facti, adhuc n' dat pcepti audi-
 endi sacry. qd tunc n' tenet ibi audire, neq; ibi manere, ut audiat. Deinde in
 die ipsius festivitatis iq e extra locy obligationis, qd tunc n' tenet audire sa-
 cry. qd ex potest voluntate anti hodie dicere velle, et nolle cras audire sacry.
 Patet con, qd n' pot' ei illicity velle anticipata voluntate id, qd e licity re-
 ipse facere. qd si quis pot' licite hodie discedere, et cras n' audire sacry, pote-
 rit hodie hoc toty velle absq; ullo peccato.

Max e' diffi' qd quis recedit in tempore, quo pot' adim-
 pleri pcepti, an videlicet peccet, si recedat, illo n' impleto, et ultimo n' implen-
 di alibi: ut qd ipso mane diei facti, et ad hoc octavy discedit a populo n'
 audito sacro, et qd abiq; animo illud audiendi in alio loco, ad que' accedit, in
 quo tñ facti n' celebrat. In qua diffate P. Sauru' titant, et alii ad ipy
 existimant, sic discedent' tenent' prius audire sacry, l' salty postea in alio lo-
 co, ad que' accedit: qm opiniohe valde p'babily, vno tñq; appellaverunt P.
 Pe' Sanchez, et S'p'rius, imo P. Suarez addit, op'oty n' ei' admittendy
 in praxi; qd sic habet p'ra consuetudo populor' neq; e' illis danda occasio di-
 viti cultus diminuendi. Et qd n' pot; qd pcepti affixaty set' alig' m'
 latitudiny tempore, quinq; tenet p'venire impleto talis pcepti, cy p'cedit
 fore, ut postea n' possit illud implere. Et tenet quinq; p'mittere officiy
 Diviny qd p'cedit, se futur' impedit' ad recitandy q' toto tempore resi-
 duo illius diei, in quo set' obligatione recitandi. qd tenet q'lis audire
 sacry ante hoc octavy diei facti, qd p'cedit se illud n' audire q' postea ex-
 tione absentiy.

Ibi n' obstantib' amplexor' op'oty qd qm satis
 p'babily, et tñq; in praxi 'a', docet et multor' sa P. Sanchez, et P. S'p'rius.

locif

loci citati, nec n̄ d. Salas diff. 14. sect. 9. n. 66. q. audit P. Bal-
delus citatus. quarep̄ amaro, p̄dicty homines posse licite sacry p̄mittit-
tere si durante adhuc modestate, & tempore audiendi sacry, exeat extra
limites loci. Rō ē, q̄ q̄ndiu durat illa modestas, n̄ violat p̄cepty, &
hoc n̄ obliget, nisi ex latitudine ad toty mane. Deinde q̄ is homo exit
extra limites loci, in quo lex obligat, cessat eo ipso obligatio sacry audien-
di. q̄ nunqm̄ peccat in omissione sacry. Nec pia consuetudo populary aliq̄
p̄uadet. 1° q̄ n̄ stat de tali consuetudine. 2° detigū ea det̄ n̄ p̄t indu-
cere obligatione, ex l̄ introducta sit soly ex devotione, et̄ aīo se obligandi.
l̄ introducta sit ex ignorantia populary, qui falso se existimant ad id
obligatos: nec credo veritate docty occultandū ē ex timore, ne det occasio
diminuendi culty dny; veritate enī docty hanc occasionē p̄tribuere n̄ p̄t,
q̄ t̄ aliquis suā opinioni adhaerens sacry n̄ audiat eo die, certe n̄ p̄t
diminuēt culty dny, aut salty n̄ diminuēt ultra licity: quis enī putarit
diminui culty dny ex eo, q̄ sacry mittat q̄ n̄ ē obligatū ad illud? q̄ si
hyc opinio de obligandis audiendo sacro vera ē, exoptimo fūdo n̄ rixan̄
ē fidelibus occultanda, aut falso neganda, p̄textu augendi culty dny,
qui à falsitate pendere nunqm̄ debet.

Ad Mutationē deo ex P. Salas, et̄ aliis tunc soly non teneri
p̄uenire ad impletionē p̄cepti, q̄ p̄ridet futuray impedimenty, manente
n̄ p̄cepti, et̄ durante n̄ra subiectione ad illud, & tota latitudine tempory,
qm̄ set̄ tale p̄cepty, n̄ 1° q̄ intra tempus adimplendi cessabit obligatio
p̄cepti, aut rebeltio n̄ra ad illud. Rō ē, q̄ p̄cipit, ut intra tale
tempus aliq̄ faciamus, ibi subintelligit tacita d̄ctio, si nimiry toto
illo tempore manerimus subiecti tali p̄cepto: Unde si stingat, nos inter-
eximi à subiectione p̄cepti, & dispensatione, sive alio mō, n̄ tenendi-
mur, tempus exemptionis p̄uenire ad implendo p̄cepty.

Quis disparitaty ut clarius p̄cipit, adverte, p̄cepty
audiendi sacry p̄tendere soly extente in eo loco, ubi facty ul-

erat: deinde hoc oes obligare intra latitudines totius mane n̄
 quidem detrahit, & hac, aut illa parte temporis signata, & indetrate
 & quasi disjunctivè & hac, Nilla, nullus detrahit: unde, nulla
 parte obligat abtē, & oibus obligat, quasi conditionatē: & si
 obligat & hac, si & aliis n̄ ē auditurus: sicut obligat & illa, si
 & oibus aliis partibus illius mane n̄ ē auditurus. Hinc fit, illy,
 qui exit toto mane in proprio territorio, ubi celebrat festus, tene-
 ri audire sacry & mane, si p̄videat futurum impedimentum, quod
 in residuo illius mane; & supposito tali impedimento, tota obligatio
 que diffusa erat & oes partes temporis, coartatur ad h̄ mane: secū-
 dicendum ē de illo, qui exiturus ē a proprio territorio; & si n̄ audi-
 turus sit sacry in ultima parte temporis illius mane, tū n̄ pot̄ rein-
 cidere obligatio audiendi ad h̄ mane. & in ultima parte illius
 cessatura ē obligatio respectu illius hominis, qui extēdit extra li-
 mitem loci, equidem n̄ soly absolute, & etig conditionatē; n̄ in p̄dicta parte illius
 mane n̄ soly abtē, n̄ tenet audire sacry, & n̄ tenet, etig si in aliis partibus
 temporis n̄ audierit sacry, aut illud auditurus sit: Unde n̄ restat ulla obliga-
 tio, que ad h̄ mane possit restringi.

Quartus dubij ē: an qui recedit a proprio territorio
 in die, quo obligat p̄cepti ieiunii specialit̄ in eo loco, possit licitē ante discur-
 rentia sumere, & carnes comedere? eum h̄ dicendum ē ex P. Thomae San-
 ches. P. Hiero, & P. Salas apud Baldely civitatis, quos in alio loco ad quos
 accedit plures comedere, imo & uti carnibus, q̄ n̄ constitutus ē omnino extra ob-
 ligatione p̄cepti. Deinde auerunt p̄dicti P̄res, quos ientaculy sumere ante
 discurry; n̄ & carnes comedere: & max̄ q̄, q̄ ob obligatio de unica comestio-
 ne sit indivisiibilis, exspectat totus integrus dies, n̄ pot̄ offendere illy, qui abtē
 pot̄ in illo die uti fluxibus comestionibus; & ille homo ex suppositione, q̄ re-
 surus sit a loco obligationis, pot̄ abtē in eo die uti fluxibus comestionibus
 ut patet. & obligatio de unica comestione n̄ pot̄ illy offendere ex sup-

gone

gone, q̄ necesse est in eod̄ die à loco obligationis. V̄ p̄ d̄ uad̄t.
q̄ obligatio abstinendi à carnibus diuisibilis ē, obligat q̄ qualibet parte
diei; ac p̄inde pot̄ manere p̄ una parte diei, q̄m̄vis sciat n̄ ē manere
p̄ alio partibus. q̄ n̄ pot̄ carnes comedere, donec uergeta d̄struat extra
limites loci, et sic erimat̄ ab obligatione sui d̄cepti.

Pateat quid̄ q̄ p̄ sui d̄cepti uergeta, ut suffi-
cient̄ p̄bat n̄ à suis auctoribus p̄p̄ta, n̄ t̄n̄ p̄orum assentiri q̄ p̄atti,
quy d̄cedit, p̄one illy s̄oq̄ ante d̄cessu à loco obligationis mane ientaculy
sumere; n̄ obligatio de unica comestione carnes s̄oly d̄icit̄ ind̄diuisibilis, qua
s̄oly n̄ pot̄ violari q̄ p̄les uergetas comestiones; s̄oly enj̄ violat̄ q̄ q̄ comestione
qua p̄p̄ta, n̄ manet amplius obligatio n̄ comedendi; ac p̄inde pot̄ quis si be-
ne fluxu comedere, ex sup̄p̄one q̄ q̄ comedere: in quo d̄istinguit̄ h̄c ad
obligatione abstinendi à carnibus, q̄y ē diuisibilis ut pot̄ q̄ p̄les uergetas ac-
tionis violari; q̄ pot̄ q̄m̄ semel, aut itoz̄ aliquis carnes comedit adhuc
manet obligatio ulterius n̄ comedendi. N̄o d̄ignitatis d̄mittit ex iura d̄-
uinitate utriusq̄ obligationis, quaz̄ altera, X̄a Cos̄ Doctoris̄ interpretatione
s̄oly intendit̄ seruire indigni unice comestione, q̄y uerari n̄ pot̄ pot̄ comesti-
one q̄, siue ulterius abstinere, siue n̄: ac p̄p̄ta d̄inceps̄ ceuat talis obligatio. al-
tera n̄ abt̄ p̄libet uny carnis: Unde quotiesq̄ aliquis carnibus d̄utit̄ eod̄ die, vio-
lat̄ p̄cepty, et q̄ pot̄ q̄, aut q̄ comestione; q̄ p̄cepty n̄ comedendi carnes d̄icte vio-
lat̄ q̄ comestione carnis. q̄ totis violat̄, quotis comedit̄.

Non aut̄ d̄icit̄ ind̄diuisibilis h̄c obligatio de unica comestio-
ne eod̄, q̄ n̄ pot̄ manere p̄ una parte diei, nisi manura sit p̄ integro die.
Soc enj̄ abt̄ s̄undo d̄icit̄, q̄ ad hoc, ut violat̄ illud p̄cepty de unica comesti-
one, n̄ ē necesse, q̄ transeat totus integer dies, p̄ violari pot̄ in qualibet parte
diei, in qua ponant̄ p̄les comestione; ita ut eius obligatio d̄igeat, n̄ ē necesse
q̄ duratura sit p̄ totis integro die. Sufficit itaq̄, q̄ d̄uret p̄ tempore, quo uida-
re pot̄, q̄ pot̄ abt̄ violari in una parte diei, nimirum in illa, in qua ponunt̄
p̄les p̄les comestione. q̄ sufficit, q̄ d̄uret p̄ una parte diei, et n̄ duratura sit
p̄ totis integro die. S̄ic manifeste sane d̄icit̄, q̄ ex sup̄p̄one q̄ quis mane-
bit comesturus sit, obligatio de unica comestione, n̄ ē duratura p̄ totis integro

die; n̄ enim amplius pot̄ durare post q̄ comestione mane posit̄. Adhuc
dat obligatio ad n̄ comedendū bis mane. q̄ ea obligatio n̄ ē ita indivis-
ibilis, ut n̄ possit manere q̄ una parte diei, nisi maneat in toto in-
tegro die. Dicendū itaq̄ ē

Dicendū itaq̄ ē n̄ posse illū somnium mane ientaculy su-
mere anteq̄m discedat à loco, ubi ieiunium observat ex precepto. q̄ si
ille s̄ d̄ ē in tali loco, abt̄ simplicit̄ offēdit sub lege de unica
t̄q̄t̄ comestione, n̄ minū q̄m reliquū in eo preceperat q̄ totū diē. q̄ si ē
in tali loco n̄ pot̄ facere aliquā actionē, q̄ q̄m abt̄ simplicit̄ violat
talis lex: q̄ ientaculy mane sumpt̄ abt̄ simplicit̄ violat talis lex
q̄ d̄. glo mox; q̄ talis lex n̄ solum prohibet repetitionē comestionis; sed
etiam prohibet q̄ comestione hora indebita facta. q̄ ientaculy, q̄ co-
mestio hora indebita facta, abt̄ simplicit̄ violat talis lex. Istat
q̄ n̄ pot̄ fluxū comedere, anteq̄m discedat. q̄ neq̄ ientaculy sumere q̄
cō. q̄ violat lex ieiunandi q̄ fluxū comestiones, q̄ ientaculy, hora
indebita sumpt̄, ex utroq̄ illa lex equalit̄ prohibeat. q̄ d̄.

It̄. 2.º. n̄ ideo n̄ potest carnē comedere anteq̄m discedat,
q̄ comestione carnis violat preceptū abstinendi à carni bus, sed quo adhuc offēn-
dit, quandū ē in illo loco; q̄ ientaculy, aut fluxū comestiones violat preceptū de u-
nica tantū comestione, sub quo adhuc offēdit. q̄ neq̄ ientaculy, neq̄ fluxū comestio-
nē pot̄ sumere anteq̄m discedat. stat 3.º. ille homo n̄ pot̄ se eximere ab illa ob-
ligatione de unica solum comestione, nisi q̄ realit̄ discesserit ab illo loco. q̄ donec realit̄
ab illo discedat, manet tali obligatione strictū. q̄ n̄ pot̄ facere aliq̄, q̄ abt̄ simplicit̄
talis obligatio violat. stat 4.º. si quis cetero sciret, respere ribi ēē
dispensandū in ieiunio, n̄ posset spe huius dispensationis mane fluxū comedere.
q̄ si sciat cetero, se exiturū à loco obligationis respere, n̄ poterit mane fluxū com-
edere. q̄ cō; q̄ in utroq̄ casu illa obligatio n̄ ē manente q̄ totū integro diē. In
2.º. q̄ dispensatio futura n̄ pot̄ aliq̄ operari anteq̄m realit̄ extat. Unde ille
homo q̄ totū mane ē t̄ obligandū ad ieiunium, ac in unumq̄m est dispensandū.
q̄ q̄ totū mane, n̄ pot̄ ita se gerere, ac si ī est dispensatū, et sequens neq̄ potest

flu

fluxus comedere.

Ex dictis colligitur dicendum ut dicitur, nimirum quod aliquis
druedit ab opido, in quo non ieiunatur, venturum meridie, aut vespere ad locum do-
micilii, ubi ieiunium ex obligatione servatur: poterit enim mane, antequam druedat
fluxum comedere, etiam carnem; quod est extra locum obligationis, etiam si illuc ven-
turus sit, non apprehendit sub illius legis. deinde postquam pervenerit ad locum do-
micilii tenebitur abstinere à carnibus, etiam si illa mane comederit; quod
obligatio non extinguitur per comestione[m] ante, etiam si fluxum peccaminose, ut
diximus. Quod non extinguitur per comestione[m] carnis licite mane facta. tenebitur
non excedere unquam comestione[m] alioque ciborum, si ante druedum fluxum non comedit; quod
adhuc potest integre servare preceptum de unica comestione. Quod ad illud tenetur ex rati-
one loci quod comprehendit sub lege. Secundo dicendum est, si mane fluxum comedit quod
adimplet non potest tale preceptum, cum postquam comestione[m] cessaverit sine eius obliga-
tione. Ita d. Levinus lib. 4. cap. 2. n. 19. et Sanchez lib. 3. de Matrimonio
disf. 18. n. 23. et lib. 1. in Decalogi cap. 12. n. 33. et Baldellus citatus.

Disputatio. 19.

An Peregrini teneantur legibus loci ad quem accedunt?

Caput. 1.

Adveniens tenetur legibus loci in quo acquiritur
domicilio, aut quasi domicilium.

Pro explanatione propositi veli permittitur. 1. dupliciter posse adveniens ad locum accedere:
vel ita ut in eo acquiritur domicilio, aut quasi domicilium; vel ita ut illud non acquiritur.

Permittitur. 2. domicilium a loco habitacionis, aliud originis: domi-
cilio habitacionis est locus, ubi quis fixe habitat ea ratione, quam postea explicatu-
ri sumus domicilium originis, locus in quo quis dicitur originarius (originarius)
adveniens est cum d. Thoma. Sanchez. lib. 3. de Matrim. disf. 23. n. 3. non
dicit domicilium originis illy locum, ubi quis forte nascitur, cum parentibus eius ibi non
sunt domicilium habitacionis, sed illy, in quo parentibus vere habebant domi-
cilio, quod dicitur à matris nativitate in domicilio patris, et Mater dicitur in proprio domi-
cilio semper fuisse, ubi peperisse legitur. l. de Leg. retro. Digesti de Captivis ut no-
tant Panormitanus in cap. Rodulphus num. 9. de exco[m]m. Felinus ibidem n. 14.

14

alio negotio, quod non solet expediri nisi longo tempore. Ita Malazzus
in commentario de iudicio. notat. 32. n. 43. verbo incola, ex illo P. su-
arez de Religione tom. 4. lib. 2. de sacrosy diey observatione. cap. 14. n.
6.

Primito. 5. posse stringere, quod in uno loco acquisit de novo
domicilium, aut quasi domicilium, quod amittat domicilium, aut quasi domicilium
vetus, ita ut aliquis simul habeat duo domicilia ut expressit de regula-
ris in 6. et lege annuatio. paragrafus. filium, et lege in, qui manumittit
Paxa f. celum digetis ad municipale, et dicitur pot. apud Saludanus in 4. dist.
16. q. 3. art. 2. 3. et P. Sanchez lib. 3. de Matrim. dist. 24. n. 2. dicit
autem id stringit, quando aliquis habet intentionem utinam uterque, et equaliter
vicini habitandi in utroque per longum partem anni, ut si in uno loco habitet
per statum, et in alio per diem.

Primito. 6. quando e debet, an aliquis vere acquisierit
domicilium in aliquo loco, et inceptit in illo habitare cum intentione ma-
nendi perpetuo, prout debet, vere acquisierit, et vere intendit se perpetuo
habitare quod continuat habitacione per decennium, ut ex Doctoribus notat P.
Gruus lib. 4. cap. 2. n. 46. et Bonacina q. 1. de Legibus puncto. 6. n. 42. quod
nisi aliquis sola habitacione per decennium, imo quocumque alia ultra decennium, non possit
sufficere ad acquirendum verum domicilium, si statim, fuisse continuat ab ipso animo perpetuo
manendi, ut dicitur pot. apud P. Sanchez predicto lib. 3. de Matrimonio dist. 23.
n. 1.

His quod promissis sunt affirmativis in titulo capituli perit et descendit
Saludanus in 4. dist. 25. q. 3. art. 3. P. Suarez tom. 2. de Religione lib. 2.
cap. 14. citatis n. 9. et 6. et lib. 3. de Legibus cap. 33. P. Gruus lib. 4. cap. 2.
n. 47. et 49. P. Sanchez lib. 3. de Matrimonio dist. 18. n. 9. P. Sala de Le-
gibus dist. 14. n. 37. Bonacina dist. 1. puncto. 6. citatis n. 38. et alii apud Bal-
dely citatis, quod nos libentur subscribimus.

Probat. quod incola alicuius loci debet Regi legibus illius, et
sunt subiectionis, et obligationis ad tales leges; et advena donec domicilium, aut
quasi domicilium, quod acquisierit, quando accedit ad aliquem locum, fit incola illius,
et par illius civitatis, non minus, quam alii, qui preestabant in tali loco. et adve-
na debet regi legibus loci, in quo acquisierit domicilium, aut quasi domicilium, et

set

est subiectionis, & obligationis ad talis leges. Cuius est legitima, & non
 debetur nisi per, nisi talis leges ad aliquos debentur princeps maxime ad
 incolam, qui eo ipso sunt subditi talis iurisdictionis, non est directe exact.
 Non per. neque aliquid dicit incola loci, princeps vel domicilii, aut qua-
 si domicilii, quod per rationem suam sit incola loci, ad quod accedit.

Aliqui ex Serna in caput: quod dicitur verbo perexim
 ditte. & apud Suarez, & Sanchez citatos ostendunt non acquiri subiectionem
 leges, per quam domicilii, & requiritur habitatio ex voluntate perpetua
 manendi, quod proprie appellatur domicilii. quod non potest esse, si quis non sit
 proprie domicilii, & dicitur quasi domicilii, non est proprie incola, aut
 subditus illius loci, & quasi subditus, aut quasi incola. per non est cognoscen-
 di ad observationem legum, sicut proprie incola. Panchy minus probabilis est
 notat. Sanchez. diff. 18. & in posse practice de fundi notat Suarez cap. 14. ci-
 tato. n. 2. & tempore irregulariter reiciendi movet lib. 3. de legibus cap.
 33. n. 2. 2o. & 3o. & si non sint proprie incolae, in hoc tamen sunt quasi incolae,
 & subditi legibus, ut veri incolae. etiam potestatem boni regimen recipi-
 unt eius maxima deordinatione, & sunt quasi domicilii, ubi habitantes
 & maiori anni parte exempti sunt a legibus illius loci.

Idem, qui quasi domicilii acquirunt Parochia, &
 subiectio quoad omnia sacramenta & sacramenta ordinis, de qua infra,
 ut quoad sepulchrum, & quoad votum dispensationem, & reliqua omnia, quae
 ad regimen animarum spectant, ut videtur apud Sanchez de matrim. citatis
 diff. 23. n. 12. & 13. & apud Salas citatis, & apud Bonacini citatis n. 43.
 & sequentibus. per hoc, qui quasi domicilii acquirunt subiectio ad leges. Non
 autem acquirunt hanc subiectio quoad sacramenta ordinis, & specialiter
 ut in iure, cap. nullus de tempore ordinis in 6. ut ille factus episcopus
 & referendis ordinibus possit censeri proprie, de cuius dicitur est ordinis, qui
 ordinem suscipit, licet cuius dicitur vel beneficii, aut proprie domicilii ha-
 bitationis, quod ut diximus non acquirunt alioquin animo perpetuo manendi.

Caput. Cy.

Adrenas tenent legibus loci, quod si de iure manent.

Deo opposita n̄ est diffinitio, q̄ leges utroq̄ dicunt, t̄ in loco,
ad quē accedunt, q̄ in loco, à quo recedunt, & q̄ dicunt in loco ad quē
accedunt, q̄ aut̄ q̄ de iurisdictione abrogat̄ in loco dicunt, & in hoc casu
et̄ dicendū ē advena teneri ad leges, quę s̄t de iure communi, et̄ si ibi n̄
acquirant domiciliū, aut quasi domiciliū, ita S. Sanchez in Decalogo cō-
stitut. n̄. 39. Enríquez lib. 9. cap. 25. n̄. 2. P. Sainz lib. 3. claris se-
gū cap. 4. n̄. 19. P. Suarez de Saxony dicit̄ observatione citat̄ n̄. 27.
28. Navarra in manuali cap. 23. n̄. 220. Bonacina citat̄ n̄. 89.

vali ap̄ q̄. **Q̄** dicit̄ q̄ tales leges n̄ pertinent à iurisdictione ge-
nerali loci, & à iure communi, q̄ q̄nt̄ ē ex se obligat omnes, et̄ ibi, nisi ex
aliquo accidenti excusent. q̄ q̄nt̄ advena n̄ acquirat domiciliū, aut quasi
domiciliū loci ad huc in eo tenet̄ legib̄, quę s̄t de iure communi. n̄ aut̄
excusari ab his legib̄, q̄ dicunt in loco, ad quē accedunt, ex eo, q̄ abrogat̄ sint
in loco dicunt̄, q̄ si ex aliquo titulo excusaret, maxime ratione consuetudinis,
quę in loco dicunt̄ ead̄ lege abrogat̄. S̄c̄ consuetudo, vel abrogatio n̄ p̄t
decurri ad excusandū illy, qui n̄ est in alio loco, ubi tales leges ad huc
dicunt. q̄ glo. mox, q̄ talis consuetudo, & abrogatio n̄ extendit̄ extra ter-
ritoriū illius loci, ex n̄ sit̄ personalis, & realis, & localis, aut n̄ ē pro-
nalis, dependet à additione extendi in p̄dicto loco. q̄ si aliquis erit̄ à ta-
li loco, ubi facit̄ hęc abrogatio, existit in alio, ubi n̄ dicunt, n̄ p̄t q̄ il-
ly excusari ab observatione legum communiū. Igitur, n̄ ē dicit̄ si quis
discedat à loco, ubi aliquę leges de iure communi dicunt, ex veniat ad
locū, ubi n̄ abrogat̄, excusabit̄ ab observatione illarū, & poterit ubi
eo quasi privilegio. q̄ d̄.

Patet S. Arzo opposit̄ sentent̄e. q̄. 1. lib.
5. cap. 11. p̄. 3. paragraf. et̄ in animadvers̄tendū. n̄ enī abicit scan-
daly exprimat̄ q̄nt̄ ab advena n̄ observari tales leges, q̄nt̄ ibi in
eo loco dicunt. q̄ et̄ videt̄ de iure S. Sanchez lib. 3. de mat̄rim. disp.
14. n̄. 7. ubi universalit̄ asserit, q̄ et̄ leges communi alibi abroga-
t̄ q̄ d̄ q̄ consuetudines n̄ obligant incolas illius loci, n̄ forte alibi re-

divinitate my de qua tractat.

Obij V. qui accedunt ex aliquo loco solum ad breve tempus, et hinc ad alium aditum, possunt bene fictione iuris, tamen in illo presenti. Et poterunt uti privilegio non observandi leges de iure communi, quod si geret in tali loco.

Res non ulla est, quod fictio iuris solum admittere debet in iis casibus, quod est in iure expressa; non autem in omnibus. Et in fictione iuris non debet extendi, ut tradunt eorum Doctores in casibus in presentia de habitatione. Et clarum patet in se presenti, non ita hinc brevis absentia non reputatur fictione iuris tamen presentia, ad hoc ut qui absunt, teneantur statutis, aut consuetudinibus specialibus loci, a quo absunt, ita nec debet reputari presentia, ad hoc ut gaudeant specialibus privilegiis eiusdem loci: quae sunt ultra illos non se extendunt. Fictio quoque quae sunt de iure communi, et odiosa, et se habent tamen leges correctoriae, et deo sunt restringenda, non amplianda.

Regalis dicendum sit de legibus, statutis, parlaribus, quae ita obligant in loco accedunt etiam obligant in loco recedunt. Et debet remedium, non obligari adveniens in loco accedens ad tales leges: quod est in tunc iurisdictionis prioris loci, quod sunt extra illius territorium, ultra quod non extendit ea iurisdictione. Unde non tunc posterioris loci, quod ibi sunt in transitu, et non acquirunt domicilium, aut quasi domicilium. Et nullatenus obligant. Et contra, quod omnis obligatio supponit iurisdictionem ad obligandum; in dicto casu, nulla supponit iurisdictionem. Quod est contra morem, quod iurisdictionis prioris loci nulla est respectu exterritiae in posteriori loco, ad quod ea non extendit. Unde iurisdictionis posterioris loci, etiam nulla est respectu eorum, qui ibi non sunt, sed quasi domicilium. Quod est contra.

Nihilominus dicendum est obligari Civium adveniens ad leges parlaris loci, ad quod accedunt, quod est sicut obligant in loco recedunt. Ita de Mayor de Religione tom. 1. lib. 2. de sacrosanctae observatione cas. 14. n. 19. P. Salas de legibus disp. 14. sect. 4. n. 4. Bonacina de legibus q. 1. punto. 6. n. 36. P. Sanchez de Matrimonio lib. 3. disp. 18. n. 3. et lib. 2. in Decalogo cas. 22. n. 21. et quod illos omnes emunit. Res est, quod corpus quod Legum et Statutorum loci eandem legem tulerunt quod utroque, et Civis utroque exercitans, talis lex respectu eorum locorum dicitur quasi continere ad indigentiam.

de

et illa ab utroque servanda; quibus ad utrumque leges loci recipiuntur, sic accipiuntur
contra illi non obligant, et leges loci accipiuntur ab obligant subditos illius,
nam ex utraque iurisdictione fit quasi una iurisdictione in ordine ad leges utriusque
loco omnibus: à qua non eximitur homo et eo quod excedat ab hoc, à illo loco,
et recipit, quod excedat ab utroque.

Et sine patet ad rem oppositam sententiam; non dicendum est adveniens
non obligari iure iurisdictionis quousque loci quod recipiuntur, ut bene ibi patet; non iure
iurisdictionis posterioris loci etiam quod recipiuntur: et obligari eorum utriusque, cum patet
non unum in ordine ad leges utriusque omnibus. Quod sic ea iurisdictione extendit intra
suis limites utriusque loci, et utriusque habet quod iurisdictionis proprio: Unde donec aliquis est
intra suis limites, non videtur exemptus a tali iurisdictione in ordine ad leges utriusque
loco omnibus.

Capit. 3y.

Proponunt alii casus, in quibus adveniens obligantur legibus loci
ad quem accedunt etiam in transitu.

Loquimur in presentibus de legibus, aut statutis parlaribus loci accedentis
nullatenus obligant in loco recedentis. Et de his duo 1.º adveniens etiam in transitu obli-
gatur legibus loci, ad quem accedunt, licet sint parlaribus illius loci, validi non significant,
quod continent ad solemnitates, aut formas dictas, aut quod eorum transgressio specialiter
cedit in damnum illius loci. Ita Felinus in cap. l.º de sponsalibus, Panormita-
nus parte 2.º c. 11.º, c. 12.º. P. Suarez lib. 3.º de legibus cap. 33.º n.º 13.º.
Azo lib. 5.º cap. 11.º q.º 3.º P. Sanchez, et Bonacina citati.

Et quidem quod dicitur et sic habet in cap. finali de foro
competenti, et leges si fundus dicitur de exactione. Unde fit, ut peregrini, vadentes
etiam teneantur ad Sabellam, si forte solvant ex dicto, ut notat P. Sanchez de
Matrim. citatus n.º 12. Medina Codice de rehibitione q.º 19. Bonacina citatus
n.º 51. in quibus est obligatio ad Sabellam est accessoria ad dictum, et si vendant, tenentur
et vendere istis ibi taxato, et si faciant testamentum tenentur adhibere solemnitates
ibi statutas, et si ibi habeant matrimonium tenentur istas cum parochis, et clericis,
si ibi obligat descendentes; sive obliget in loco recedentis, sive non. Ad actum est istius
modi leges in tali loco sunt regule talium actuum quoad validitatem, aut nullitatem, et
quoad quod obligandi: non actus, qui requirunt in aliquo loco certam solemnitatem, aut
formam, sicut bene valent sine adminiculo iuris, ut dicitur lege legitima, dicitur de

factus

factis, qd in administrando de re n. p. notat, qd leges loci illi reseruant, ubi cele-
brant. Et sic. Etideo si summi leges ita p. reseruant solemnitate in det. ubi sit
illos etig. iuxta, n. forte carant iis solemnitate, carere debent nec iuxta etig
q. celebrant a peregrinis, et advenis. Vt notat Salas dicta disp. 13. de legibus
sect. 4. n. 56.

Notandy 2° e, qd hac omni regula excipit tractus dotis, ut
notat Sanchez de matrim. n. 11. ex Bartolo, Barone, Valich, et Bona-
cina dicta q. Et punct. 6. n. 51. ubi de hoc tractu excipit dicit in lege. exigeret di-
gestis de iudiciis. De re hoc speciale, ut in illo n. attendat ad locy d. etig, Et ad locy,
in quo sit det domicilij; q. p. met. singul. Et tunc omnia vident de hinc
ad taly locy domicilij, in p. etig. mulier q. ditiony matrimonij et ditione.

Quoad alias 2° leges, quasy transgressio specialit' edit in damny
loci transitu, aut accu. q. n. ubi; q. n. ubi tale dicit, n. esse ingrediendy
bony omne alicui loci, q. bony p. transitu peregrini illac transierit. Si
peregrinus p. transitu violare leges, quasy transgressio specialit' edit in
damny loci transitu, impedit bony omne illius loci. q. n. potest impune, vio-
lare tales leges, ac p. tenebit ad illas servandas, q. n. sint p. tenebit illius
loci. Hinc deducit, obligari peregrinos ad n. extraneas merces, aut sumentia
ex loco transitu, aut accu., q. n. ubi leges. Et ad n. morandi in illo loco ultra
tempus p. scripty a lege. ex generalit' posse a gubernatoribus loci foris leges, q. n.
directe solum respiciant peregrinos, et advenas, in q. n. ubi debent n. impedire bony om-
nium, et hoc, in illo modo se gesserit in loco transitu, aut accu.: ut notat Su-
arez lib. 3. de legibus cap. 33. n. 7. ex Hostiensis, Panormitano, et Sylvestro. Et quo-
ad hoc satis sunt iudici zone transitu, et zone huius. Ad aut e; q. n. ubi iudi-
tio deducenda e p. dictis gubernatoribus, q. n. n. ubi tenet ad hoc ut possint defendere
re d. quosq. bony omne. s. ubi respiciat; alioquin n. est satis s. ubi illi om-
nitati, p. iudicia q. n. ubi transientes, et peregrinos quoad p. dicta n. ubi e, ut debent
dant bony omne s. ubi respiciat. q. n. ubi deducenda e.

Quoad deducit, advenas, et peregrinos posse puniri de lege
loci transitu, aut accu., si forte ibi committant delicta; q. n. ubi delicti sunt
iudici, et iudicentur legibus foris, cap. licet ratione, de foro p. tenebit, et lege
questiones codice ubi de criminibus. Intellego auty nomina delicti transgres-
siones eaz legy, ad quasy tenent in illo loco etig. peregrini; n. v. aliaq. v. ubi
sunt, q. n. ubi obligent p. n. ubi iudici illor locor, q. n. ubi n. obligant ad hoc

Leges

Leges, ita illarum transgressio non est delictum, nec ulla ratione puniri potest.

Dico V. scilicet advenas, et peregrinos teneri ad observationem omnium aliarum legum, quae violari non possunt sine scandalo, et offensione aliorum. Illi non possunt publice in die festo laborare, recitari, aut tempora reverentiae publice concedere (caere): ut notat P. Arce lib. 3. cap. 11. q. 3. P. Sala fortan. sect. 4. n. 40. P. Suarez de Legibus citatus n. 6. P. Sanchez lib. 1. in Peccalogy cap. 12. n. 25. Bonacina citatus n. 50. et alii age ipsi. Hoc est quod sepe dicitur legamus ad vitandam scandalum, et offensionem aliorum. Et eadem lege obligamur ad eam legem servandam, quae violari non possunt absque scandalo, et offensione aliorum. Hic notat P. Sanchez posse huiusmodi peregrinos puniri, si in scandalo ad leges transgrediantur in dicto loco, non tamen explicat, quae poena puniri debeant. Cum primis non videtur puniri posse poena imperita, scilicet transgressores illarum legum, quae persequi vix non debent simpliciter illis legibus, nisi dicunt transgressores illarum, nemo enim potest violari legem, ad quam non obligat.

De quo notandum est obligationem, quae tenet advenas, peregrinos ad vitandam rationem scandalum leges parlatas loci, quae transeunt, et poenam directe criminantur a iurisdictione speciali talis loci. Et maxime tali dictante, scandalum ubique vitandam, non tales leges respectu peregrinorum non tenent tamen poenam illorum ut subditos ostendunt, quod deinde non sunt subditi in ordine ad has leges. Et tenent tamen poenam obsequio, quae poena est scandalum non de servatione illarum. Unde fit quod persequi non debent dicant obligari ad has leges, quae obligari ad vitandam scandalum, quod ut illarum non observatione requirit. Et si ad illas directe obligarent, deberent eas servare simpliciter, sed non debent servare simpliciter, possunt enim in occulto signa fraudis. Hinc fit quod poena persequi non possunt ea poena, quae puniunt transgressores illarum legum, hoc modo videtur poena puniri, qui transgrediantur leges ad quas obligant. Et si non obligant, quod est, possunt tamen puniri tamquam ad vitandam scandalum, quod hoc scandalum vix est delictum, immo in eo loco, tunc delictum sunt subditi illius etiam persequi in ordine ad poenitionem, quae iurisdictionis cuiuslibet loci se extendit ad castiganda omnia delicta ibi commissa, a quocumque committantur. Caput 4y.

Clavula totius disputationis.

Ex dictis videtur extra praedictos casus non teneri advenas, et peregrinos ad

oblationibus legi illius loci, quae transeunt, aut in quo consistunt, vel ad
 breve tempus, ita Saludamus in t. dicit. 15. c. 4. art. 3. n. 24. Sicut et verbo
 ieronymi. P. Antonini p. 2. tit. 6. cap. 2. §. 2. Medina parte. 2. c. 96. art.
 5. ad. 1. P. Sarras. lib. 3. clari regis cap. 4. n. 15. P. Azor. lib. 5. cap. 12.
 c. 3. P. Sanchez. 3. de Matrimonio, d. 14. n. 6. v. 1. in Xaloy. cap. 12.
 n. 98. P. Suarez & sacramentalis d. 24. sect. 3. P. Grij. lib. 2. cap. 2. n.
 49. P. Reynaldus lib. 13. n. 172. Bonafina de legibus. c. 1. punt. 6.
 n. 48.

P. Conclusio 1. q. qui vel transit per aliquos locos, aut vel curis
 temporibus in illo dicitur moraliter n. est in illo ee. Ite. quod dicitur. S. Pius dicit
 in de lege 3. sicut qui natus habet, perit moraliter reputat, quod natus.
 cap. ne ego de verborum signatione, quod notat ibi Glossa verbo quod natus
 fuisse, q. n. durat, ex cap. ad nam de regularibus, qui vel transit, hoc
 fuit indubie habitus reputari ab te n. dicit habitus induit, q. est ex Glossa
 ibidem verbo. natus, & ex Felino in cap. ex ipsa. n. 32. de privationibus, n. dicit
 factus, q. n. durat.

Probat. V. q. habitus mora, qui alicubi sit, n. e. sufficiens
 ad tribuendum superiori iurisdictioni, & sequuntur hinc transeuntibus tribuunt
 iurisdictioni, aut obligationi ad leges, qui iurisdictione n. potest aliquid iurisdictione: ut
 patet ex cap. a nobis. 1. de sent. excommunicationis, ubi dicit, q. sent. excom. f.
 generaliter lata de eos, qui durat, n. afficit nisi eos, qui sunt subditi ex-
 communicationi; & lege. Hinc. S. p. inde digestis de iudiciis ubi dicit q.
 viatores n. possunt fore loci, quos transeunt, q. n. est verum n. tene-
 rent illius legibus, & fuerint subditi zone transeuntis. Hinc. q. Episcopi
 ex huiusmodi viatoribus, videntur n. pot. dispensare in votis, aut sacramen-
 tis, sicut p. penitentia, & Eucharistia q. 22. Sed et hinc tacitus eius p. p. p.
 Episcopi, & Parochi, & hinc expressa facultas ex d. v. vocis oraculo, q. Episcopi
 hinc causa, ut refert Caietanus in summa verbo. absolutio n. 2. q. 1. n. 1.
 q. cuius transit n. e. illis quodvis aliquid ius, aut potestatis spiritualis, &
 sequuntur n. p. principibus, aut gubernatoribus laicis ad quos velly n. est tem-
 porale. q. de legibus zone transeuntis.

Nec obtate debet q. ex Ang. et aliis Patribus
 q. p. dicitur in sacris Canonibus, sicut semper in omnibus locis extendos ei
 mou

... ut bene explicat idem Auctor in 16. De hoc, et alia solum intelligunt de
 consilio, et ad melius esse, in de obligatione dicta fuit: forte de Peregrinis
 quando accidunt ad aliquos locos animo ibi manendi per maiorem partem anni, et ad
 longum tempus, aut quod aliis imminet scandalum et observatione legum ut di-
 ximus in precedentibus.

Adverte tamen non esse eadem rationem de interdicto locali, ad se-
 nentem etiam Peregrinos ratione transitus, et quicquid hospitium etiam ratione bre-
 vis moris, quam ibi faciunt. Non disparitatis est, quod in hoc nulla iurisdic-
 tio illius iudicis directe exercet per Peregrinos, et Hospites, et quod loquimur interdic-
 ty, qui per iudicem reddunt incapax, ut in eo possint celebrari divina officia
 etiam illi, qui modo humano illis intersunt, et tamen possunt ibi regere cada-
 vera: Unde quodammodo Peregrini, et Hospites non sunt subditi illius loci ratione
 transitus, tamen non possunt ad divina officia ardeat tempore interdicti, non
 recipi directe obligentur a iudice interdicti precipiente: Quod locus est incapax
 sicut per eadem rationem infantes, qui sunt incapaces civitatis, obligationis
 excluduntur per interdictum a sepultura in loco sacro.

Aliqui Plures sunt, qui licet generaliter admittant, non suffi-
 cere ad inducendum obligationem a Legibus solum transitus, aut brevis moris in
 illo loco; dicunt tamen, satis esse ad eum inducendum, quicquid moris, quod sit pro-
 portionata ad legem implendum. Unde in textu d. legimus in 91. quod si quis ve-
 niat ad locum in die festo, multo ante prandium, et velit ibi manere tota
 die, tenet ardeat sacrum: vel si intendat manere toto eo tempore, quod credit
 ad implendum preceptum, et per conditionem sacrum toto eo tempore ante prandium
 ut dicit Suarez lib. 2. de sacrorum dierum observatione cap. 14. in 24. et
 abbi tenenda est ut probabilior nostra conclusio, quod tunc obligationem non in-
 ducit nisi quis intendat permanere per longum tempus, quod sufficiat ad adquirendum
 saltem quasi domicilium modo iam explicato.

Hec autem que dicta sunt de Peregrinis, et adveniens de-
 bent intelligi proportionatim etiam de regularibus quoad habitum Provincia-
 riarum, et domorum in quibus forte hospitant, aut peregrinant. ut notat Lau-
 rez. 3. de legibus. cap. 33. in 5. et Salas de disp. 24. sect. 2. in 43.

J

Et licet n̄ deant p̄p̄rii certis territorij, hoc potest extendi p̄ totam
Ecclesiam; possunt t̄n̄ de se p̄p̄ria domicilia ut colligit ex cap. 7. de
Privilegiis in 6. et in illis possunt de se p̄p̄ria obsecranda, et
leges, et Privilegia ead̄ habent, in p̄p̄riis sedibus q̄m̄ in aliis re-
ligionibus oportet servari et p̄scripto regule. In aliis ita emendat. ut vult
cap. 1. ut adit Bonacina citatus n̄. 37.

Ad sinḡ dicendū ē, q̄d vagi, qui nullibi de se certis sedibus,
et p̄p̄riis reliquerunt, et n̄ de p̄p̄riis ad alios, q̄m̄ animo detinuerunt,
tenent legibus etq̄ parantibus cuiuscūq̄ loci, in quo sibi reperiant.
P̄o ē, q̄d nullibi de se domicilia certis, et p̄p̄riis, ubiq̄ illud sortiantur.
P̄n̄ possunt ubiq̄ acquirere iura, et effectus domicilij, nisi etq̄ acquirat
subjectionem. q̄ vult ex ubiq̄ acquirunt. et quidā hoc ita expedire ad bono-
rum Romanorum gubernationem p̄p̄riam, ut alioquin omnino essent soluti legibus
municipalibus, et statutis, aut decretis Episcoporum, carentesq̄ omni subiectio-
ne ad Superiores Romanos, qui eos q̄ nata occasione possent dirigere, et guber-
nare: q̄d n̄ ē admittendū. Nec eadē ratio militat p̄ peregrinos, et hos-
pitales, q̄ alibi de se p̄p̄riis domicilia; q̄ hi p̄ illo brevi tempore, quo
abunt a p̄p̄ria sede n̄ acquirunt alibi iura domicilij, et ideo n̄ p̄ sub-
jectionem. Nec bono illorum regimen, aut gubernatio pot̄ melius se de se, et
soli p̄ brevi tempore sint soluti legibus, et statutis municipali-
bus.

Hec ita communissima ē int̄ P̄p̄rii, et ex documentis Medi-
na 1. 2. q̄. 96. art. 5. P. Thomae Sanchez lib. 3. de Matrim. disp.
16. n̄. 15. et lib. 1. in Decalogis cap. 12. n̄. 23. P. Suarez lib. 2. de Sa-
crorum dicit observatione cap. 14. n̄. 19. et 20. P. Azor. lib. 5. cap. 11.
q̄. 13. P. Salas de legibus disp. 14. sect. 4. n̄. 40. et 55. P. Sainz lib.
5. Clarif. Regis cap. 4. n̄. 19. P. Reynaldus lib. 3. n̄. 172. Sicut in
dit. 14. q̄. 4. art. 20. Vericulus ē sic t̄n̄ advertendū. Bonacina q̄. 1. de
legibus puncto. 6. n̄. 54. Cuius oportet docet P. Lyrius lib. 4. cap. 2.
n̄. 49. qui etq̄ de vagis ita affirmat, q̄ de peregrinis, et hospitibus.
Sicut eos abt̄ esse solutos a legibus omnibus parantibus, et statutis eorū lo-
corū, in q̄ sibi reperiant. q̄ ratio etq̄ p̄labile existimamus, q̄ n̄ de se p̄p̄ria
et de se natio, q̄ ab his legibus inter se imantur de se p̄p̄ria itaq̄ agunt. P̄p̄ri-

rest, et sufficient videant gubernari leges, quae sunt de iure communi, et
 alias parlamenti locorum, quae pertinent ad solemnitates dictarum, aut quarum si-
 militudinem specialiter dedit in statuto, aut seculariter reprobant. Et ad hoc obiectum
 capi possunt et iudicium parlamenti locorum, in quibus obiter detinentur. Adde, quod statu-
 ta parliamentaria, ad quae ista non obligabunt satis pauca sunt, quae non reducunt
 generaliter ad bonam gubernationem fidelium, et specialiter ad gubernationem illius
 regis, qui non ideo perturbabitur, ex eo quod unus, et alter vagus ad talia reg-
 num publicum non pertinent ab illis statutis eximat, maxime secundo schen-
 dale, valibus attentione.

Disputatio 16.

An cogente ratione legis in particulari,
 cesset etiam observatio illius? Caput 14.

Permittunt aliqua pro explicacione dif-
 ficultatis.

Dupliciter potest aliqua Lex cessare. Vt ex se quatenus omnino
 inutiliter cessat ratio legis, et nonnulli aliqui circumstantiae occurrunt, quae magis
 legis reddunt iniuriam, aut saltem talis, quae sic, etiam eximat ab obligati-
 one. Vt quod tantummodo eiusdem generis circumstantiis ipse legislator per se volentem
 ea lege abrogat: posse autem legem hoc duplici modo cessare non est dubitandum,
 quod Lex, cuius vis obligandi essentialiter dependet quoad suum esse, et a iustitia et
 honestate materiam, quae a voluntate legislatoris, quae mutata, et iustitia materiam
 vel voluntate legislatoris ipsa Lex cessare debet.

Quorum quilibet ex his duobus modis potest esse duplex. Vt
 universalis, et tota republica. Vt parliamentaria, et una, vel altera Persona
 in presenti agimus de particulari cessatione legis, postea acturi de nulli-
 tate autem quod parliamentaria hoc non obligatio legis, prout est ipsa et sunt legislatorum
 facultate dispensationis, quae tunc cessat ex se et effectus rationis legis, et obiectum cir-
 cumstantiis. Sic Epistola Regis, quae latine dicitur capitulum, seu emendatio, aut correc-

12
ho legi & qua in fieri agimus

Permittit 1° ut quacumque causa presentat aliter posse legi, tunc in illi
retinetur tunc 2°, cessare in hac ind. & de illi occasione, & respectu huius facti
huius generis, sive id vocat Episcopia, sive alio nomine, & pluribus exemplis
apparere potest, sive in precepto ieiunandi, sive in precepto audiendi sacry, & aliter, quae
nulli loquendo retinentur tunc 3°, deficienti eorum obligatione quoad aliquos
casus, aut personas pariter. Ad divinum vero citationem non requiritur ex-
tra voluntas ipsius legislatoris, aut alterius sentis iurisdictionis, quae hanc
legem explicet, aut cessare faciat, ut docet P. Thomae q. 96. art. 6. et
et. 2. q. 60. art. 9. et alii ammittit.

Permittit 2°, aliquid posse occurrere circumstantia, quae ma-
teriam legem reddunt illicitam: ut si Lex illi sit preceptum ieiunandi, potest tunc et
nunc ieiunium mihi afferre gratitudinem existerem, tunc cuius circumstantia,
tale ieiunium est illicitum, & malum. Sicut excoecat aliquis publice in auditio
sacry, qui generaliter iniungit per preceptum observandi festa, mala est, & illicita
illi homini excoecato. q. vero circumstantia eiusmodi sit ut reddant ma-
teriam illicitam in parlari, non est tunc in hoc loco per otium explicandum: suffici-
at supponere, in ipsius stringere posse. Porro in predictis casibus, & similibus
cessare obligationem legi in parlari, non est debitorum, & videtur est nemo pos-
se in sicca obligari ad id, quod malum est, & illicitum; quoniam enim dicitur in hoc loco
sit in illicitum, & est obligatorum in sicca.

Permittit 3°, circumstantia ita posse occurrere ut sit materia legem
non reddant illicitam, & illicitam, reddunt tamen difficilius, nimis, & onerosius. tunc
autem posse legem cessare in parlari, sicut non est debitorum, & legislator
humani non potest imponere omnes materias bonitatis, vel non potest preceptum Virginitatis,
tunc nec alia virginitas Evangelica valde difficilia. Unde quod actio precepta potest
est circumstantia maneat bonitas, adhuc potest stringere excoecatio ab obligatione
legi in parlari. Porro quod materia precepti maneat potest aliqua circumstantia
difficilior, & intolerabilior, quod bonitas. Ut auditio sacry die festo, tunc bonitas
gratitudo decumbentis ob gratitudinem intolerabilis est, quod preceptum tunc, adhuc
manere intra limites bonitatis, certe tunc non potest legi latae, generaliter
legi, ad eum obligare, ubi non expresse id vult. q. a fortiori nec censendum est bonitas
obligatum legem vult lata, quando premit legislator id non voluisse, aut

certe n̄ e' tunc, ut sumat in volumine.

Permittit 2.º circumstantias circumi posse stringere, nec ad-
dant materiam invidiam, nec difficultatem, nec incogentiam, ut a legislatore fieri possent
valide, si ipse voluissent; De quibus relinquunt sapientes scripti; nihilominus
tales si ex circumstantiis ut ex aliqua equitate iudicemus legibus
fieri sic, omnino si velle obligare, et fore statuta, ut n̄ patet, quod velle
gis per se generaliter vident. Dubitamus quod an hoc modo possit cessare
obligatio legis, quae etiam dicitur auctoritas legis, quod dicitur an ad
quodvis circumstantiam sufficiat, quod ad legem auctoritas in parlamento materia.

Caput. 24.

Aliorum Placita referuntur.

In hac diffinitione duas oppositas res referuntur. P. Suarez lib. 6.
de legibus cap. 7. ad initium, et dicitur Arriaga disp. 27. sect. 3. subsect. 1.
quarum prior docet sufficere omnino ad hoc ut cesset obligatio legis in parlamento,
quod illius ratio cesset etiam in parlamento. Citat quod hoc in P. Thomae 2.º 2.º q. 47.
art. 1.º et 2.º. Sicut bene notat Arriaga, plane in eis duobus articulis nec
directe, nec indirecte de ea res agit S. Doctor: sicut voluerunt citare articulum
ubi quod ad hanc materiam accedit; S. ibi etiam requiritur ad obligationem legis
generalis rationem, quae omnino, et ut in plerumque communitati conveniat; ad excus-
sationem autem in parlamento requiritur causa rationabilis. Unde et in presenti n̄ dispu-
temus, an sufficiat causa rationabilis ad excusationem legis in parlamento, quod quod
ad supponimus, Pan sit rationabilis causa ad tale excusationem rationabilis defectus
rationis in parlamento, plane e' meo iudicio, Angelicus scriptor nihil videntur
de presenti difficultate. Pro eadem iam citat Carstanus in opusculis
tract. 1.º q. 2.º et Nabazzus in summa cap. 16. n.º 37, qui specialiter hoc
admittunt in lege, quae aliquid precipit solummodo vitanda in modo, occas-
santibus in parlamento, eo ipso, acunt, cessare obligationem legis. Eodem
tenet Panormitanus in cap. quoniam de provisionibus n.º 6. et in cap.
quia in Invidiam de regularibus Angelicus verbo. lex. n.º 4. can. 6.
et in appendice librorum q. 8. et 9. n.º 11. et 12. et 13. et 14. et 15. et 16. et 17. et 18. et 19. et 20. et 21. et 22. et 23. et 24. et 25. et 26. et 27. et 28. et 29. et 30. et 31. et 32. et 33. et 34. et 35. et 36. et 37. et 38. et 39. et 40. et 41. et 42. et 43. et 44. et 45. et 46. et 47. et 48. et 49. et 50. et 51. et 52. et 53. et 54. et 55. et 56. et 57. et 58. et 59. et 60. et 61. et 62. et 63. et 64. et 65. et 66. et 67. et 68. et 69. et 70. et 71. et 72. et 73. et 74. et 75. et 76. et 77. et 78. et 79. et 80. et 81. et 82. et 83. et 84. et 85. et 86. et 87. et 88. et 89. et 90. et 91. et 92. et 93. et 94. et 95. et 96. et 97. et 98. et 99. et 100.

post 29 209. *Quid* huiusmodi e, qd lex e quasi anima legis. qd n
 minus e ea ad equata obligationes, qm ipa lex, et eni corpus sine
 anima movete aliud n potest, ita neq lex sine ratione poterit subditis
 obligare. 2° iustitia legis pendet ex ratione; Deficiente iustitia legis
 cessat obligatio. qd etig debet cessare de deficiente ratione, a qua pendet ius-
 titia. 3° Deficiente generali ratione legis, deficit lex generalit. qd de-
 ficiente ratione legis, in particulari, deficit lex in particulari. Ut patet
 qd si se det in illis ad legem, et obligationem ullam, ita se det in
 particulari ad legem, et obligationem particulari. 4° Lex ordinari debet ad
 bonum commune. qd n descendit ad casus particulares, nisi mediante influ-
 xu omnium boni: Putei cessat in legis in particulari, n influat omni-
 ne bonum, qd ibi n participat. qd dicitur.

Poterit vult. Immutat est, eiqd dicitur d. Suarez
 citatus n. 3. qd cuius explanatione distinguit duplex modus, quo potest
 deficere in legis. 1° negative, quatenus quise deficit in legis, qd aliq
 in dicitur occurrat, 2° oblationis legis. 2° dicitur, quatenus ita deficit in legis,
 ut etig incurrat in dicitur; que distinctio fieri ead qd ead illa, qm pmissi-
 mus in cap. precedenti. At qd ad cessationem legis qd Episcopus n suffi-
 cere, qd in legis negative tantum cessat, 2° requirit qd cessat dicitur, ead suffi-
 cere. Refert qd hac de re d. Thomae ubi supra Cantabrigie, Loty, Na-
 burry, Ledermy, Coronubial, & Meding. d. 2^a parte sententia dicitur,
 sibi sufficere ad cessationem legis, qd illius ratio dicitur dicitur, n dubi-
 tamus in presentibus; supra eni supponimus id sufficere, immo aliq ea
 naturam agere d. leges.

Quid qd in parte Suarez; qd qd in legis tantum nega-
 tive cessat, n exit malis, servare leges, nec etig exit iniuria, qd in su-
 many ad qd servandis obligate. qd n e, cum cessat eius obligatio. qd dicitur
 qd ex dicitur 5. Ethicorum cap. 10. dicente tunc Episcopus huiusmodi
 locy qd Lex peccat, hoc e, peccaret, & foret iniuria, si in tali
 casu obligaret. incurrat Episcopus in directione legis, sibi ne a recto
 deficiat. qd cessatio obligationis n det locy, qd ratio legis tantum deficit

negativi; qd si supponamus, ad tunc in eo casu velle obligare n̄ peccat
lex, neq̄ defluit à recto. Ans̄ autē h̄c q̄ pot̄ actus ei d̄ se bonū,
et q̄ ratio legis in eo cesset, ut patet in homicidio, q̄ bonū ē, et q̄ si alieni
n̄ sit naxū ad macerandū carū, l̄ sat̄ faciendū q̄ peccat̄.

Probat̄ v̄ inductione, q̄ innumera sequunt̄ ab̄victa
si tanta licentia det̄ n̄ servandi legis in casibus parlat̄ibus, ex̄c̄p̄t̄
q̄ in eis negativē cesset r̄o legis. v̄ in p̄ceptis Eccles̄y possent v̄ia p̄c̄-
ti excusari à vicario, q̄ n̄ sentiunt illius necessitatē ad fines ab̄ Ecclesia
intentos. v̄ fornicatio posset censeri n̄ p̄hibita, casu quo evident̄ ces-
saret ratio talis prohibitionis: ut si nullū omnino ut p̄x̄iculy malū educa-
tionis p̄s̄t̄, id̄ q̄ n̄ vitandū v̄bitū v̄q̄ p̄hibitus ē. Et in ma-
obediendū potest facile sibi exempla multiplicari. Unde format̄
r̄o à p̄x̄ior; n̄q̄ l̄ r̄o legis in parlat̄ibus deficiat negativē, semper ma-
net adhuc aliqua ratio v̄llior, ob̄ q̄m expedit et̄q̄ tunc servari legē: t̄y
q̄ est valde v̄ia bono omnino, si est illi solū casu possent legē
n̄ servari. t̄y et̄q̄ q̄ n̄ ē bonū r̄o servandi legē uniformi-
tatis part̄y cy toto v̄bi sine in modo servari pot̄.

Hinc pat̄ 3. n̄q̄ l̄ r̄o legis cesset in hac p̄x̄ione,
quod parlat̄is necessitatē, aut utilitatē intentē à Legislatore, n̄ tri-
cessat quod n̄ obligandi q̄ legē; q̄ l̄ illa ratio tantū ut in p̄x̄imū
locū seat, ē sufficiens, ut lex iubi seat p̄ omnibus, q̄ illi p̄x̄a-
re possunt, et̄q̄ si ratio ea in aliquibus deficiat: q̄ amplius ita
declazat; n̄q̄ l̄ Legislator p̄videat rationē defectū in aliq̄, vel
diti, l̄ tantū s̄ h̄c cogitatus. nihilominus pot̄ iubi velle, ut diti
obliget omnes, et̄ impedimentū aliq̄ equitatē requirant n̄ ob̄stent.
q̄ ita ē interpretanda voluntas Legislatoris. q̄ ex̄ n̄ illius obligabit lex.
Ans̄ patet; q̄ voluntas in illa v̄llitate sua nitit̄ in alia ratione ge-
neraliori, s̄t̄ q̄ ita expedit ad omnē bonū, et̄ p̄x̄iato n̄ nocet,
cy semper sit illi utile obedire, et̄ iustit̄y legalis servare, q̄m in tali
ob̄v̄atione legis intrare pot̄. v̄ sequentia v̄det̄ q̄ iustit̄y v̄q̄ p̄x̄-
ta generalia legis. Sane voluntatē indicant, et̄ nulla ē sufficiens ratio
p̄x̄ioris exemptionis, q̄ illa voluntas et̄ prudentior, et̄ rationalior. q̄

ita

ita sumenda e.

Ex his duabus sententiis h. existimat p. habilius D. Ar-
 raga citatus subiect. 2. in ead. p. pendet, in quibus limitationibus
 temperat. Adicit q. 1. q. quia aliqua actio solum p. cipit, aut p. bibet
 de singulis dicit ab illa, et attendit simul aliqua infra sunt q.
 quae in ea actione independent ab eo fine superat p. habilius e, q. su-
 p. ante eo sine in p. laci casu, et in illo casu obligatio legis. Ar-
 raga. 2. quando actio p. pta dicit ex utroq. sententiis, qm. possumus
 p. habilit. suspicari considerari a Legislatore, si cessare obligationem, et
 si in casu p. laci cesset finis extrinsecus, qm. quae talis actio fuit im-
 perata; q. tunc si cessat omnino ratio, qm. Legislator consideravit in
 lege. Adicit 3. quando finis extrinsecus, qui e. ad quatuor motus
 Legislativis, ita videt cessare sine, et tunc ut tunc contingat aliquando
 sit, et tunc cessare posse eius occasionem, aut certe p. laci de se e. omi-
 ttere eam actionem tunc adhuc p. p. obligatio legis, q. q. ait, re-
 sultat docere q. avertionem, q. in ea solum locutus fuit in casibus, in
 quibus ita cessat ratio legis, ut omnino moralit. cesset omne p.
 casu. Deniq. hae omnes avertiones variis adductis exemplis p. p. t.

Caput. 34.

Judicij notum a presentis questionem.

Ego in existimo, in iusti diffate, dual mixta, e. omnino p. p. n-
 di questionem, una p. p. laci, alia p. p. t. quae oportet p. p. dicit
 esse ut dicitur melius p. p. t. p. p. t. p. p. t. p. p. t. p. p. t. p. p. t. p. p. t.
 q. n. p. p. t. p. p. t. p. p. t. p. p. t. p. p. t. p. p. t. p. p. t. p. p. t. p. p. t.
 questionem tantu. videt D. Arraga respondere directe in tribus relatis
 avertionibus, ut d. monstrant exempla ad ipse allata, n. in l. solum
 schudt, v. e. omnino cessare rationem legis in casu p. laci; in duabus
 v. e. posterioribus ostendit, n. omnino cessare tale rationem. Unde n. dicit
 ex quo casu. limitet p. p. t. sententia, in qua ipse ait se p. p. t. n. qm.
 casu, in quo supponit cessare omnino rationem legis in p. laci, ubi illa
 limitatio dicit, cessare obligationem legis in aliis casibus, in q. n. p. p. t.

aff

causa obligationis legis ipse tabet in causa omnino rationis legis;
 Et licet cesset finis exterior, sic autem non erat tota ratio legis, ut ipse supponit.
 Rursum licet cesset inconveniens, quod est quod aliqua actio prohibet, manente periculo illius non cessat omnino ratio legis, quae partialiter fundabat in existendo tali periculo. quod ab hoc Authore, non limitat ea dicitur, quae auerunt, cessante omnino ratione legis in generali cessare etiam obligationem illius, quod loquitur; neque sic se limitet, debet assignari casus, in quo, cessante omnino ratione legis in generali, adhuc non cesset eius obligatio; Sic casus non assignat. quod est per modum, quod in duobus casibus potestioribus in generalibus negat cessare obligationem legis, non cessat omnino ratio legis, ut ipse supponit. quod non assignat eventus, in quo cessante omnino ratione legis in generali, non cessat eius obligatio.

Altera questio speculativa est, quae nihil curans de quibus solus speculative inquirat, an casus, quo vere omnino cesset ratio legis in generali, eo ipso debeat in generali cessare eius obligatio? Hic supponit vere omnino cessare rationem legis in aliquo generali, ex quoque cogitandum procedat: et solus inquirat, an tunc debeat cessare obligatio legis. In qua dupliciter adhuc sensus subodoratur: scilicet est, si supponat, ita omnino cessare rationem legis in generali, ut nulla ratio remaneat ad obligandum hic, et tunc in casu generali. Tunc est, si precise supponat, cessare in generali respectu alicuius Personae, aut generalis casus illegitimitatis, aut inconveniens, quae legislator intendebat inducere, aut vitare per legem, quod sit an remaneat, et non remaneat alia sufficiens ratio illis, ad obligandum adhuc in eo casu generali.

Quae dupliciter sensus est diversus per quod potest sic enunciare alicuius Personae cessare illud inconveniens, quod legislator intendebat generaliter vitare, et adhuc manere aliquam rationem illi, quod quoniam parit etiam illo casu obligare. Ut prohibet lex canonica, ne quis ad sacerdotium promoveatur, nisi postquam expletis fuerint quatuordecim annis, quod prudenti iudicat ante praedictum statum non ad eam maturitatem iudicii, et scientiam, quae requiritur ad talem dignitatem. Demum quod in aliquo iubere ante praedictum statum evidenter ad eam extraordinariam iudicii, et sui maturitatem, quae etiam evidenter suff-

fi

sufficiat ad dignitatem sacerdotalem: certe in hoc iudicio cessat inveniens
quod exat ritandi per ipsam legem. Partem manet ratio sufficienti ad illos obligan-
dy sic, etiam; quod ratio ritandi illud periculum generale, erit in plurimorum
est sufficienti ad obligandus in generali etiam illos, in quibus tale periculum erit
certe cessat; neque hoc sit difficile dicere, prout perdit voluntas legis-
latoris omnes indiscriminate obligando, prout perit etiam ad sacerdotem
sit quidem favor, quod Ecclesia potest, et negare, et sedere quod ipsa voluerit.
Sane nullus negavit hunc modum gubernandi prudentissimum esse, et valde
admodum tranquillitati, et unitati fidelium, quorum quicquid facile potest
et promovere dignissimum perit, et sic eludere perit intentum legis.

Circa questionem quod speculative dico. quod ratio legis omnino
cessat in generali, in sensu, hoc est, ita cessat, ut nulla pars remaneat
ratio ad obligandus sic, etiam meo iudicio cessat evidentem obligationem legis.

Primum quod lex inutilis nulla perit; per quod nulla adest ratio ad obligandus
sic, etiam, lex manet inutilis. per quod nulla adest ratio ad obligandus sic,
etiam, nulla est lex. per quod Legislatoris potestas in ratione fundat.
est quod nulla adest ratio ad obligandus in casu particulari, cessat potestas
Legislatoris, et sequitur eius obligatio. per quod licet secundum potesta-
tem ad obligandus, adhuc in eo casu, in quo nulla remaneat ratio ad obli-
gandus, imprudenter presumimus in Legislatoris voluntatem obligandi. per
in eo casu talis voluntas non est presumenda. per quod eo ipso cessabit obligatio.

Haec etiam faciunt rationes, quas retulimus cap. precedenti in ratione
sententiae: scilicet quod ratio legis sit causa adequata obligationis, quod iustitia
legis pendeat ex ratione: quod lex non descendat ad casus particulares, nisi
medante influxu boni communis, qui influxus requirit darsi, quod nulla
pars remaneat ratio ad obligandus in generali. per rationes, solum
habent solum a nobis factas, et in hoc sermo verissimum iudicamus, et illi
sententiae.

Nec exempla, quae affert P. Azor in distinctione
per assertionem, aliam aliam vincunt. Perit autem, si prohibeat per generale
perit in hac lege in aliquo monasterio, ne quis se exponat ad fenestras
vel verum plateam per edificationem, aut ob ritandi periculum turpis aspectus

In fauce 2 Leg, requir in media hieme, in summis tenebris,
 seriente pluvia, et vento, ubi periculum illud certissime cessat, ne ad fe-
 nestrarum exponat. in quo casu parlati n' soly cessat illud inveniens, q' in-
 tendebat vitari, q' dicitur deficit ratio sufficient ad obligand in tali casu par-
 ticulari; q'z in utilitas, aut rationalis causa potest apparere, ad obli-
 gend, requis in talibus circumstantiis ad fenestras exponat? Vait sibi
 n' peccatury, siquis in medio aperto campo, ubi nullus auditor adest, loquat
 & aliqua re, de qua loquitur est prohibity & generale precepto ob servand, re-
 cety in negotio aliquo grati. N' n' soly cessat inconveniens vitand, respectu
 talis loquel; & nulla remanet ratio ad prohibend, q' aliquis de ea
 re loquat in predictis circumstantiis: nec prudens potest promi spe volun-
 tati in legislatione, ut pote omnino impertinens & inutilis ad hinc intenty.
 3° Enig: si prohibeat, gestare nocte arma, pure ad vitand attentione
 aut vitari, ait n' peccare 2 huiusmodi legem, siquis ea gestaret, scilicet
 se soly e' in civitate, & omnes alios seculinde abesse; q' requi huiusmodi
 in parlati n' soly cessat inconveniens vitari, q' intendebat vitari, & eius q-
 ribly; & omnis pars ratio generalis cessat ad obligand in dicto casu.

Dico v' quoad eodem questionem speculativam: q' ratio legisom-
 nino cessat in parlati & recundy rebz questionis, hoc e' quando respectu ali-
 cuius prout particularis cessat ea utilitas, quae intendebat induci 2 Leg, aut
 illud inconveniens, q' generaliter vitari, tunc n' dicitur deficit obligatio legis, et
 in illo casu particulari; & pot' stringere, q' ad huc praesent talis obligatio.
 Et si detig' nulla utilitas in particulari praesent respectu alicuius
 prout, neq' ully inconveniens in tali particulari resultet ex n' obiectat.
 Legi; ad huc pot' remanere ratio aliqua ullior sufficient ad obligand sic,
 & nunc; & eo ipso, q' remanet talis ratio manebit obligatio etig' respectu casus
 particularis: q' q'ntis q' dicitur ^{modo} cessat ratio legis in parlati, n' dicitur cessa-
 bit ratio legis in particulari. Max, & tota stant. Max q' ex casu
 supra allato de promotione ad sacerdoty, & etig' ex aliis, quae facili pot'
 excogitari, erad dicit.

Unde facta praedicta suppositione, n' dicitur credendy e'
 cessare obligationem legis, & ulterius examinand, an pot' utilitas, aut
 inconveniens, quae ut in plurim' videntur a legislatore, prudens, ac
 rationalis sit voluntas obligandi sic, & nunc, etig' in tali casu

pat

parlati n̄ militet ea ratio generalis, et ea sumenda e, et sequent
iudicandū n̄ cessare obligatione legis, et sic respectu casus parlati: Si autē
talis voluntas n̄ potest fieri, et potius opposita, tunc cessabit obligatio le-
gis, q̄ sic incidimus in h̄ supponē, in qua diximus, e videnter cessare obligatō
legis. et sic hoc affero Patris Suarez citatū cap. p̄cedenti, cuius rationes, si
aliquę sunt efficacię, eam solę conclusionis certitudinem vident. Nec video, quę ab-
surditas, aut inconveniētia ex ea sequi possint; n̄ si aliq̄ inveniens iudicat in
eo, q̄ aliquis in parlati n̄ se censat obligatū a lege, et iudicatio huius in-
venientis erit sufficiens ratio nulli ad illū obligandū, et sic q̄ cessat in parlati
utilitas, aut inveniens iudicatus a Legislatore.

Nec q̄ hanc r̄onem conclusionis assentior in totis r̄onem
D. Azziaga, qm̄ in cap. p̄cedenti retulimus; n̄ et sic in materia genera-
lit̄ supra relucet aliqua Sonetas intrinseca, n̄ statim credendū e, Legisla-
toris e p̄cepisse p̄t talē Sonetatus: Unde potest contingere, q̄ talis materia
remaneat Soneta intrinseca, et tunc, et adhuc n̄ sit obligatoria, q̄ n̄ om-
ne Sonetatus e obligatorius, nisi accedat voluntas p̄ceptiva Sabentis poter-
tatis, imo expressius n̄ poterit fieri a Legislatore p̄t solę e Sonetatus in-
trins; q̄ ut igit̄ diximus, potestas Legislatoris Sumani n̄ se extendit nulli ad om-
ne Sonetatus. Dico q̄ Sabent locū ea v̄ assertio, quando e Legislator poter-
tatis e materia p̄cepisse p̄t solę intrinseca Sonetatus, et quando p̄sumit id
ita voluisse p̄cepisse. Et tunc evidens e, n̄ cessare ratione legis in particula-
ri; n̄ si ratio legis e Sonetas intrinseca materię, n̄ pot̄ cessare talis ra-
tio, nisi cessante Sonetate intrinseca materię; Et in nullo casu particulari pot̄
cessare ea Sonetas intrinseca, l̄ salty v̄ hunc Authorem supponit n̄ cessare
e in tali suppone n̄ cessat ratio legis in particulari.

Rogabis, Unde n̄ colliget̄, ita cessare ratione legis in par-
ticulari, ut nulla pars maneat ratio sufficiens ad obligandū sic, tunc
in casu particulari; qui e v̄is sensus questionis. Res id igit̄ p̄tinere ad q̄
practicas, qm̄ initio capituli v̄ loco p̄sumimus: et qm̄ dico 3. id tandem relin-
quendū e prudenti Doctoris iudicio, attendis omnibus circumstantiis legis; n̄
enim trad. potest principij aliq̄ generale, unde id dignoscere possumus. Ni-
hilominus moneo quid videndū e an in tali casu particulari cesset u-
tilitas, aut inveniens a lege iudicatus; q̄ facilius potest dignosci inveni-

rigando diligenter sine à Legislatore intenty, & ex verbis ipsius Legis, ex natura ipsa sui scripty, & ex aliis circumstantiis, & parando eary particularem ex tali sine. Postea vero diligenter examinandy e an certantibus utilitate, & inveniendi qd Legi considerati maneat adhuc materia Legis honesta in particulari, etiã admodum difficilis, aut plane intolerabilis. Quamvis an adhuc maneat expediens ad bonum commune, obligare ad hunc usq; eary particularem, in quo cessat predicta utilitas, aut inveniendi à lege considerati, deniq; examinandy ex circumstantiis, an Legislator voluerit ad talis eary obligare, quy considerationes n̄ nihil incedunt ad formandy prudenti iudicij. practicy ad obligationem legis sic, & nunc; licet hoc adhuc maneat valde difficile. proca id toty relinquo prudenti, & pro doctory iudicio.

Caput. 4y.

Quomodo stare debeat de cessatione rationis legis, ut ab obligatione quis excusetur?

Ad complementy presentis disputationis oportet hanc disputationem sub capitis positam evolvere, ac decidere. Ceditur suppono 1.º triplicem posse esse cognem, qua aliquis putat cessare rationem legis, scilicet certam omnino, probabilis, vel dubia: quy auty sit cognitio certa, quy probabilis, aut dubia pertinet ad tractatum de scientia, & ratio ista hoc explicabimus. Inquirimus q; quy nō ex his cognibus sufficiat, ut aliquis sit deobligatus ab observatione legis, & an necesse sit consulere Legislatorem in aliquo ex illis tribus casibus, & in omnibus, anteqm aliquid fiat à Legē. loquimur auty de solutiones supra positas, scilicet de illis casibus in quibus cessante ratione legis diximus cessare illius obligationem, nō in casibus in quibus cessat obligatio legis, etiã cessante eius ratione certy e, nullq; ex predictis cognibus sufficere, ut quis excuset ad observationem legis, qd ex quolibet ex illis ponit certa cognitio de perseverantia obligationis. perseverante auty obligatione etiã a se scientiq; nemo excusari potest à observatione legis.

Suppono. Videt qd in 1.º cap. pmissimus nempe circumstantias, in quibus cessat ratio legis, multipliciter stringere posse: ita ut actionem

generalit' scripty reddant sic, dunc illicite, aut plane intolerabi-
ly, l'itaut illy relinquunt sic, dunc facile exequibile, & licite,
ac p'inde esse capax scripti: qu' omnia p' oculis habenda s't ad re-
solutionem p'rentis difficultatis.

Suppono. 3. n' bene ad aliq' d'fundi. Sane diffat' cy ali
qu' rogat, qu' h' cogno & executione legis, sufficiat, ut aliquis ad
illius observatione deobliget, n' aliud e' cognoscere causationis rationis
legis, & aliud e' cognoscere executionis a lege, & executione a lege id e'
ac n' obligatio illius, potest aut' aliquis aliquomodo cognoscere rationis
legis causatione, q'n cognoscat, aut debeat cognoscere causatione obligati-
onis illius, imo n' obstante p' cogno debeat cognoscere ad huc p'vexa-
re talis obligationis, ut int' alia patet in iis auctoritatibus, qui opinant'
n' sufficere causationis rationis legis in particulari ad hoc ut cesset
obligatio legis: Si eni' expressius cognoscunt evident' causationis legis,
cognoscendo simul p'vexare eius obligationis. q' h'z du' distate' inme-
rito confundunt.

Itis q' supponit' dicendy e' p' q' aliquis certo cognoscat ca-
sationis legis in aliquo particulari & q' h'z sensu h'z explicaty, pot' sine exequulo
legis n' observare. In qua deo nullus potest e' dubiy, n' si vera causatio rationis legis
in casu particulari excuset ab observatione illius, qui certo cognoscat causatione
legis, certo etig' cognoscat & notat' sent' executionis a lege, & qui certo cog-
noscat executionis a lege, potest legem n' observare. q' qui certo cognoscat causatione
legis, pot' legem n' observare. Cui deo equalit' habet locy ex quo q' cap.
p'venciat causatio rationis legis, cy q'libet ex iis capitibus, qu' retulimus in
suppono, sit sufficiens ad hoc ut quis excuset ab observatione legis: Et taly
exit dixerim in eo q' si certitudo e' de mutatione materiy in illicite, tunc
n' soly excusabit quis ab observatione legis, p' neg' potest illy servare, s'
vero certitudo sit de mutatione materiy in materiy intolerabili, aut inutility,
capax vero scripti, potest illy observare, licet ad hoc n' teneat. Dunc aut'
n' e' maxiy concludere legislatoris patet, q' si id foret maxiy, maxime ad
apprehendy certitudines, Reg' ig' habet subditis independent' a tali consultatio-
ne q' n' e' maxia.

Dicendy e' p' etig' posse licite n' observare legem, qui tanty

stabilit' cognoscit avarie rone legis. Do e: q' tunc stabile e' subditu ex-
secrari a lege; Plicity e' sequi opinionem stabilem q' licite pot se gerere ut
excusaty a lege, & sequent potest licite legem observare.

Dicendy e' 3o si cessatio rationis legis pot debia, n' possit subditu
legem n' observare: q' si q' adhuc manet obligatio certa sic, et tunc; q' ma-
net obligatio certa, n' potest legem n' observare. q' si q' max, q' in dubi-
is certy e' ius p'ullo, cui faceret possessio, & in hoc dubio possessio hat q' lege
& obligatio legis, & illius ius in subditu manent adhuc certa.

Dices q' dubia e' cessatio rationis legis, e' etig dubia obligatio
q' certy e' obligatio n' vitare, cessante ratione legis: P' quando dubia e' ob-
ligatio, n' e' subditu obligatus. q' q' dubia e' cessatio rationis legis, subditu
n' e' obligatus. Deo arguty laborare q' quod ratione, que etig solemniser in
aliis materiis; eady eni forma potest p'axi, n' e' subditu obligaty ad ieiuni-
y, quando dubitat, an finita sit dies ieiunii: q' e' o' mny Doctory, imo e'
lumen ipy rationis. Sicut arguty: Certy e' q' finita die ieiunii cessat obli-
gatio ad ieiunandy. q' q' dubitatur, an finita sit dies, dubia etig e' obligatio
ad ieiunandy: P' q' dubia e' obligatio, subditu n' e' obligatus. q' q' dubiy est
an finita sit dies ieiunii, subditu n' tenet ieiunare. Rexi q' debet custo-
diti, distinguendo frequen. dubia e' obligatio speculative, e' n' attendendo ad
omnes circumstantias, que sic, et tunc occurrunt secdo cog; dubia e' practice, e'
attendendo ad omnes circumstantias, que sic, et tunc occurrunt nego cog. Ad
aliud an' subsumpty n' sit distinguo: q' dubia e' obligatio speculative
subditu n' e' obligatus nego an'; q' dubia e' practice, secdo an', e' nego
cog. Eteny obligatio legis dubia speculative potest e' practice certa, & possessio
hat q' lege; q' in dubiis certy e' ius illius partu, que possidet: Unde q' m'is
dubiy an' finita sit dies ieiunii, reddat obligatione dubie speculative q'
in illud dubiy legi n' admittit possessione, ad huc relinquit obligatione prac-
tice certy, q' ante possessio n' auferat. Patet; q' ius certy n' pot auferri q'
ius dubiy. q' possessio certa n' pot auferri q' dubiy supervient.

Sicut q' vnde et ad objectiones Protasentz distinctione
maxis: quando dubia e' cessatio rationis legis practice, est etig dubia obli-
gatio tanty speculative, secdo max; e' dubia obligatio practice, nego max;
distinguo etig mox: q' dubia e' obligatio practice, subditu n' e' obligatus,
secdo mox; q' dubia e' tanty speculative, nego mox; et simul cog, q' cessatio

du

29
dubia rationis legis in aliquo casu particulari supponit obligationem certam
antea possidentem, in qua possessione lex deturbatur si potest dubium propter ratio-
nes supra factas.

His tribus verbis plane faretur P. Ariaga licet ipse
ponat alios terminos, sub quibus ultimo solutionem evadere omnino fal-
sum. At enim, si dubia sit excussio à lege, non posse subditum resistere legi;
quod possit hanc à lege; illa enim possidet certam obligationem, quando excussio
dubia est. pro autem id est falsum: quod excussio à lege formaliter est non obli-
gatio legis, et non excussio formaliter est obligatio. quod non potest esse dubia excus-
sio à lege, quoniam sit dubia non obligatio; eo autem posse, quod sit dubia non obliga-
tio, est etiam obligatio dubia; sed est unus dictorum et non est alterum, etc. P.
quod qui dubitat, an sit unus dictorum, dubitat etiam an sit aliud, et non quod
dubitat, an sit unus dictorum, dubitat etiam an sit aliud: aliquis posset
aliquis certum cognoscere non esse unum dictorum, et adhuc dubitare, an sit aliud:
quod ex istis terminis est absurdum. sed quod ante dubia excussione, sit etiam dubia
obligatio legis, quomodo potest ex dubia excussione sponte certam obligationem; aut
quomodo lex tunc poterit possidere certam obligationem? Solum ad hoc non potest
Ariaga excussione esse dubium tantum speculative, non practicum; etiam relin-
quere obligationem practicum certam, licet etiam faciat speculative dubium: quod est fate-
ri, eodem primo modo loquendi esse de excussione, atque de obligatione:
et melius explicari solutionem notatis terminis sub quibus supponimus sol-
utionem legis etiam practicum dubium, et adhuc relinquimus obligationem prac-
ticam certam. Advertendum sic tamen ex ipso Ariaga ex 3o dicitur non esse
intelligendum de casu, in quo cessatio rationis legis provenit ex eo, quod ma-
teria mutata est in inultum, illicitum; nam in hoc dubio aliter dicendum
est. fingamus quod in die ieiunii aliquis dubitet, an non comedere car-
nes sit à lege naturali de vita sustentanda. tunc licet cessatio ra-
tionis legis sit dubia, et possit videri hanc à lege positiva ieiunii,
non poterit abstinere à carnibus; quod dicitur hanc possessionem alia lege
naturali de sustentanda vita: in qua occurrence debet reddere
attendere ad legem, que fortius obligat. et quod lex naturalis fortius ob-
liget, quam positiva; debet quoniam in dubio potius obviare legem naturalem,
quam positivam: ex parte in nostro casu debet carnes comedere. vel

de possessione abbi hanc p lege nati, quz uttinguor e lege panti -
 ita, d' qm possessione, n' pot lex aliqua panti p' raliem. Sed
 ante totius doctus e, q' in p'dicto casu, q' n' opaxat obligatio legis
 soly cy cessatione rationis illius; p' alia lege. Unde licet obligatio cer-
 ta sit, exideat attendendo soly ad dubiq' cessationis rationis legis
 n' tñ p'inde exit certa, aut p'osidebit attendendo ad alig' legz. P' exa-
 minandus e diligenter, quz n' lex p'osideat, e certatit p'actice respu
 alterius; n' licet obligatio utriusq' legis p' illud dubiq' reddat dubio
 speculative, tñ illius obligatio erit p'actice certa, quz p'bet p'osidere
 respu alterius, tñ soly respu' cessationis rationis legis.

Caput. 24.

Quin in his casibus debeat nulli legislator.

Supra dubiq', an in p'dictis casibus naxio nullendus sit
 legislator, anteqm quis detur ad opexandus d' legz. Equidem q' cog-
 nitio e certa, q' diximus, id n' e' naxiu; unde tanta difficultate
 voluit ad cogn' p' habile, e dubiq'. e questio e, quando n' uaxit occasio
 opexandi, p' potest donec legislator nullatus opexatio d' t'axi; vel certe n'
 luxeat adit ibi legislator, e mode nulli potest; n' si uaxeat tempus o-
 pexandi, e legislator adit n' potest, quinq' potest opexari q' doctus
 in p'cedentibus scilicet ag' p'nt; q' tunc nihil negligit ex eis, quz
 potuit faure ad p'udent' opexandi, deniq' animat' recto circa cogn' q'
 dubiq' n' e' locy' questio, quando cessatio rationis legis relinquit mag'
 licit' q' ly in hoc casu diximus in 3^a d' e' n' posse subdit' faure
 d' legz, n' e' cur debeat fieri' scultatio; nisi forte, ut videat ex res-
 p'ensione legislatoris, an sit a lege deobligatus. Soly ip'it habebit lo-
 cy' questio, quando dubiq' e' de honestate materiz ex successuacy
 alia lege, quz opposit' p'cipiat; tunc eniq' dubitat, an debeat nulli
 ille legislator, quz potest ex casu declarare.

In hac diffate refert P. Arriaga Modenas aliquos quos sequit

P.

Legislatoris utilis exit ea interrogatio, ut ipse solus possit declarare.
 Quod vult in materia, quae solus dependet à sua voluntate, exit tamen
 inutilis in dubio de eius potestate, ut hoc non sit declaranda à legis-
 latore, immo quibus declaret potest manere idem dubium, quod non est decidendum
 ex eius declaratione, sed ex sola ratione. Si quod in uno casu est inutilis con-
 sultatio, et in alio non est inutilis, quae insequentia relucere potest, si
 asserat, in uno casu esse necessariam, minime vero in alio.

1° dupliciter exceptio illa, quae facit in intro dicensur, asserendo eodem modo loquendum esse de utroque casu, nisi forte quod ex defectu potestatis sequeret, non posse licite, legi materiam sexvazi, quod sit potest hanc requirit, quod dubium est de voluntate obligandi. sicut enim Sonnetus materiam facti potest aliquando dependere à potestate legislatoris, ita etiam dependere potest à voluntate obligandi, plures enim actiones factae non sunt licite, nisi ex suggestionibus, quae legislator vult obligare ad illas. Negat in eo, qui valide votum, non facere aliquam actionem, nisi superior vult illy obligare. Quare non video, quare sit in eo casu exceptio, nisi est consulendum legislator, si in aliis casibus debet: nam si Sonnetus materiam hanc pendet ex potestate superioris, et hic potest sua potestatem declarare, certe consulendum est, legislator de sua potestate, ut inde certum fiat, an ea materia sit licite factibilis, vel non, et sequens an obligatio sit certa, ideo enim in aliis casibus meli debet, quod ex consultatione hoc certitudo operat. quod non recte apponit ea exceptio.

3° dupliciter ultima ratio, quae addit, nempe quod refert licite factibilis, superior vult obligare, subditi tenent ad obediendum, quod tunc praesertim in superioris, et tandem deest in tota questione ad voluntatem ipsius. In qua ratione minus consequenter reperio; namque Augustinus inculcat, potestatem superioris prout humani non extendere ad omne illud, quod est licite factibile; sed plura esse licite factibilia, quae superior humanus ferre non potest. quod quibusdam sit licite factibilis, et superior vult obligare non habet, requirit subditi obligari, quod quod dubium, vel plausibilitas est de defectu potestatis, non reducit tandem tota questione ad voluntatem legislatoris, quod quod

lt

licet Superior inclinet sui potestate, et voluntate obligandi pot
est bilominus subditus indicare non esse talis potestatis in Legislatore, ac
pinde voluntate obligandi esse nullius plane momenti.

Præterea § 2. v. c. cognoscibile de cessatione rationis
legis, tunc non est ratio velle Legislatoris, sive talis stabilitas fun-
dit in defectu voluntatis, sive in defectu potestatis ad obligan-
dum ex parte Legislatoris, ac pinde eodem modo dicendum esse in
utroque casu. Hæc videtur esse Barquera, et alios, quos ipse sequitur loco
citato. Equidem fateor utroque mutatione esse posse utile ad agnoscendum
certitudinem de obligatione, aut non obligatione legis, nec videtur Legisla-
tor potest certo relaxare sui voluntate et obligationem, et sic tollere
omnem incertitudinem; ita et alius poterit de ea se nullum relaxare sui
potestatis, non quidem suo libito; quæ tamen non dependet ex sua volun-
tate; et afferendo rationes aliquas in favorem sui potestatis, quæ for-
tè tollent stabilitatem oppositam sententiam, et obligationem omnino relin-
quant. In iudicio, id non est ratio; quæ nemo tenet quæ rationem
omnino certam, et evidentem ad prudenter operandum. Sufficit, quod sit
ratio aliqua vere probabilis. Quæ quidem in utroque casu mutatio supe-
rioris potest esse utilis ad agnoscendum certitudinem de obligatione, aut non
obligatione legis; tamen non est ratio, quod adest iudicium vere proba-
bile de non obligatione legis; ut diximus vere ad id, quod est cognitio probabilis
de cessatione rationis legis. Solum reperio, ratio quod discrimen in illis duobus
casibus: quod est facilius est formare iudicium probabilis de defectu potesta-
tis in Legislatore, quoniam est defectus voluntatis. Ratio est, quod quæ de po-
testate minus dependet à Legislatore, quoniam quæ de eius voluntate, ac
propterea ante mutationem Legislatoris melius indicabimus de eius po-
testate, quoniam de voluntate, quæ potest arbitraria esse.

Constat autem ratio sola quod licet est, sequitur opinionem proba-
bilem, etiam minus tutam, nec tenet quis ad quærendum evidentem in
ea materia, cum quoniam operaturus est; et tunc adest opinio probabilis de

n^o obligatione etig ante consultatione superioris. q^o potest sequi
 ex opinionis ante consultatione superioris, etig n^o potest illis conlaxi; ag-
 melle se ~~excusare~~ ^{excusari} a lege. Istat. 2°. N^o q^o superior n^o
 potest adiri licity e sequi ex opinionis. q^o licity exit q^o potest adiri
 superior. Pro q^o q^o probabilitas opinionis eade e in utroq^o casu. q^o
 eni potest superior adiri, solum ad hoc facit, q^o subditus potest acqui-
 rere certitudinem in ea materia; p^o ad hanc certitudinem acqui-
 rendam n^o tenet. q^o d^o. Probo mox; n^o in lege naturali interpretanda utimus
 ratione probabilis; neq^o cogimur adire Pontificis, ut p^o clares scientis,
 decidat evident^{er} ex questionibus. q^o in nihil operationibus n^o tenemur
 sequere certitudinem, p^o sufficit probabilitas.

P. Suarez cap. 8. n° 9. huic dicitur d^o insequitur. ob-
 iicit q^o 1°. n^o debet quis ab obligatione certa excusari p^o iudicij incer-
 ty. p^o iudicij probabile de cessatione totius legis e iudicij incerty. q^o
 q^o iudicij probabile p^o dictu n^o pot^o subditus excusari ab obligatione legis
 q^o certa e. obicit 2°. inordinaty e uti dicitur, ex p^o illas solas
 relinquere verba legis, q^o potest haberi certa notitia de mente le-
 gislatoris. q^o sic iste vincendus est, ante q^o subditus debet ad ope-
 randu p^o lege. Res ad ty objectiones, ea plus modo p^o hant, ut n^oq^o esse
 licity sequi opinionis probabile; n^o quilibet opinio mea probabilis e iudicij in-
 certy, p^o obligationis alitius legis, q^o potest p^o libito negoni ee certa, donec ad-
 veniat iudicij certy de n^o obligatione. Dicendy q^o e, n^o manere obligatione
 certy, q^o adet iudicij probabile de n^o obligatione; quomodo eni potest esse
 certy id, cuius oppositum e vere probabile? sane certitudo excludit omne p^o-
 bilitate de opposito. si q^o iudicij probabile de cessatione totius legis, e
 etig iudicij probabile de n^o obligatione illius, ut diximus evident^{er} e, q^o sicut
 probabilitas de n^o obligatione n^o potest relinquere obligatione certy, ita
 neq^o ex potest relinquere probabilitate de cessatione totius legis. Dico: p^o bilitate
 de cessatione totius legis, solum facit speculative incerty obliga-
 tionis; ex t^o relinquere practice certy, ut diximus de cogne dubia.

P

In regardy e' assumpti, disparitas videtur in eo, q' in iure dicitur melior e'
iudicio prudentis, ac p'inde manet obligatio legis, utiq' superveniente dicitur
q' tunc n' adest ratio aliqua probabilis, quae tollat obligationem; at vero
accidente iudicio probabili de n' obligatione, ig' adest ratio probabilis, ac
prudens, quae obligationem tollere possit.

Ad 2^{am} objectionem negat' anst, illi inordinaty esse uti
dicitur, expt' illas relinquere verba legis, q' dicitur sufficientia,
ut formet' iudicij probabile de n' obligatione legis; tunc eni' reddidit
n' operat' temerarie, neq' ad max' certitudinē, quae obligat: solum
itaq' requirit, q' prudens, ex probabilit' operat'; ut communis sent' docet
etiā de eo, qui in materia legisnali' habet iudicij probabile, q' res
aliqua licita sit, nempe n' teneri etiā si possit, quare aliq' cognosce-
rent. Iam opinio' possit fieri idē genus arguty. Ex parte iudici-
bit. Quidē e' e. c. c. cognō dicit' de cessatione rōnis legis, tunc
enī max' vulturē legislatorē anteqm' subdit' debet ad operandū d'
legē: quae solutio facilis omnino e' ex dictis, q' qui dicitur ita e', n'
habet, ut supponimus rōnē aliquā probabile, q' p' qm' excuset' ab
obligatione legis. q' vel debet obviare legē, vel p'ius vulturē le-
gislatorē. Si dicitur sit, an materia generalit' p'pta q' legē ig' ad-
dita sit illicita, expt' ea maneat quis anxius, et timens ex utraq'
parte malitig, tunc clarius patet, q' debet vulturē legislatorē; q'
quis tenet investigare veritatē, ut fugiat p'iculy peccandi, q' ex u-
traq' parte certus imminere. Cui ex consultatione, legislatoris pos-
sit facile apparere veritatē obligationis, tenet quis illi vulturē, ne
peccat temerarie operando. Disq. 17.

An Casante universalit' ratione legis, cesset etiam
Universaliter Lex.

Doctory sententię.

Diximus hucusq; de cessatione Legis in particulari, & de cessatione
 generali agendi nobis est, & qua diffate per oculis habenda sunt notabilia
 fieri omnia, que pmissimus ad disputationes pudentes cap. 1.º de variis modis,
 & cessare potest ratio Legis, addo nunc in pcedenti duplici introitu diffate: 1.
 an cessante ullis ratione Legis, cesset omnino Lex? 2.º an cesset dependens
 à voluntate Legislatoris, nec sic teneat ex voluntate Sabere, sive n.º: que
 potest esse alia incidens difficultas, qm obit etig decidemus.

Legit in 1.ª difficultate partę affirmativę generalit; docere tenent,
 quę dicunt, cessante ratione Legis in particulari, cessare illius obligatione
 etig in particulari; ne ita Sabet ratio particularis ad obligationes Legis
 in particulari, ita se Sabet ratio ullis ad obligationes ullę Legis: Unde si
 cessatio rationis particularis infert cessationem Legis particularis, potiori titu-
 lo cessatio universalis rationis debet inferre cessationem ullę Legis. Imo plures,
 qui illud negant, hoc tri; agere cedunt, ut Ledema 2.º q. 27. art. 2.º
 dub. 3.º ad 4.º, & q. 14. à debito 12. Covarrubias in 4.º 2.º q. 9. n.º 8. in
 capite cy est de testamentis n.º 9. & Caietanus 2.º 2.º q. 147. art. 9.º Sotus
 autę lib. 1.º de iustificatione q. 6.º art. 8. docet utiq; cessare leges ex defectu
 rationis ullis, p dependens à voluntate Legislatoris, qui eo ipso tenet ex
 lege arbitrio. Doctra P. Suarez distinguit duplici materię Legis: alterę,
 que se Sabet bonitati ppter, etig, independent ab eo, q ordinat ad
 aliquę sine bonis extris; licet ad hunc etig possit ordinari, & quando ordinat.
 Ut videtur, q se est actus bonitatis, & etig ordinat p leges Ecclesiasticas ad
 servandas passionis. Alterę, que nullę bonitati se Sabet, nisi quatenus
 ordinat extris ad aliquę bonis sine: ut gestare arma ppter pcculy hostis, vel
 q simile. in 1.º casu indicat n cessare leges, qm cesset ille finis extrinsecus
 ad que ordinat; q hunc n cessat finis totalis, seu ratio ad quata Legis, cy ad-
 huc maneat bonitas intris, qm p ppter videtur Legislator. in 2.º casu
 existimat, omnino cessare leges cessante illo sine extris, etig independent à
 voluntate Legislatoris; qm ea materia est in capax iusti; ne licet possit
 ordinari ad alius sine bonis, id tri; est accidens ad eę leges, igit nullis

modo viderat illy finis, inani legislatoru succedat notus finis ad quos-
sit et mater ordinare, debet id facere p noty legy, noty q illius mul-
gationy.

¶ Si officia q Superior parlaty imponit ieiunium ob aliquo
finis exty. Vt de felicy successy alicuius negotii, eo ipso, q cesset ea ratio
extia, cessat etia pcepty, qm nō maneat infra bonitatis in eo ieiunio. qd
dicendy exit de lege ieiunandi. Sed neg loy; q respectu illius particularis p-
cepti tota ratio picipiendi e finis ille exty, n̄ vero bonitas interiore ieiunii:
cuius veritatis signy e, q transgressio talis pcepti n̄ e intemperantia; Proly in-
obedientia, secus v̄ in lege vllis qm v̄ intendit bonitas virtutis sub qua
actus, quasi vitalit' statuit.

Ex hoc dicuntur p. Suarez patet ab ipso, tot ambages
nihil aliud doceri, qm paxte affirmaty pientis diffatly, nō in casu, in
quo dicit cessare vllitex ratione legis abte fatet cessare vllit' legy in-
dependent' à voluntate legislatoris, ut stat ex 2º casu, q vxo negat cessare
vllit' legy, q dextimat, tunc n̄ cessare xoris legis vllit', ut stat ex 1º casu.
q abte docet, q cessante vllit' ratione legis, cessat vllit' ipsa lex: nec q eg-
ditz minuit, aut limitat veritatem suam vllit' solutionis. Vt si loquimur
ea dicitio n̄ oio placet; q q cessante fine extia legis, maneat adhuc bonitas
infra materiy pcepty, paxte refert ad pmanenti' legis, si legislator eg n̄ vi-
derat, tñqm xoris sufficientis sup legis; nō obligatio legis n̄ derivat ex
ione, qm legislator potuit habere, Ex ratione, qm se ipsa habuit: it' fatet
ipse Suarez q cessante fine extia legis ce' materiy vly bonitas p'p' finis
exty, cessat cessare omnino legy, q licet maneat materia ordinabilis ad
alioy finis, ad illy tñ n̄ e se ipsa ordinata q legislatoris q licet maneat bo-
nitas infra materiy, qm legislator potuit viderare, si tñ illy se ipsa n̄
viderat, n̄ p'p' ea pmanebit lex.

¶ Quia Legislator n̄ debet ad vny legy viderare bonitatem
inty materiy, qm p'cipit, qz 1º q p'p' illa bonitas infra q se vly
n̄ exit sufficient' ad legy ferendy, q eius potestas n̄ extendat ad omne
illud, q bonitas e de re. Vt p'p'us ig diximus: q tunc n̄ vly n̄ debet Le-
gislator eg bonitatem inty respicere, tñqm xoris adequate sufficientis
p'ua lege; p'neq potest id vllit' facere. qz 2º q q' mat' aliqua stat

bonitatis integre, & sufficientis, ut potest recipiat solvatur, qd legislator
 possit ea recipere; n̄ vero qd ad ea teneat. Unde poterit talis materia abtē
 relinquere liberę ab omni p̄cepto: quis enī negavit potuisse ab Ecclesia
 nulli p̄cipi ieiunij qd poterit ieiunij recipere p̄t aliquis sine extē, n̄
 considerando bonitatis integre ipsius operis. Ibiat. qd superior id poterit p̄
 lare p̄cepti qd poterit Ecclesia qd legē ulli n̄ enī vido dixerim, quoad hoc
 p̄cepti int̄ p̄cepti particulare, & legē ulli.

Nec magis placet hic Author in eo, qd addit in respon-
 sione ad obiectio, ut transgressionē legē ulli n̄ soly ē inobediētia, &
 etiā speciale peccatū qd ex virtute, sub qua stituit actus p̄cepti, n̄ si se-
 mel concedat legē ea vel stituendi eū materia, ut naxig ad virtutē
 naturalē, intra qm̄ vident esse actus p̄cepti, n̄ e' eū eadē vi denegetur
 p̄cepto particulari, Ido. si enī ego comedens carnes in quadragesima
 sum intemperans, ex peccō qd virtutē naly abstinentię, quare n̄ exit etiā
 intemperans religiosus S. Francisci de Padua eas qd annis comedens
 qd votū, aut quēvis aliud qd p̄cepti p̄ lare nū superioris, p̄ceptū
 in utroq; casu, t̄q; votū, qm̄ p̄cepti particulare, aut lex intendit qd
 bonitatis integre abstinentię in ieiunio regeat. Paxital autē in summo
 urget; n̄ ideo, qui violat legē ulli ieiunij ē intemperans, qd talis lex res-
 picit bonitatis integre temperantię; Sed qd bonitatis poterit respicere votū,
 & p̄cepti p̄ lare qd t̄q; violat votū, qm̄ p̄cepti p̄ lare pot̄ ē intempe-
 rans.

Deinde sicut p̄cepti p̄ lare pot̄ iniungere materia aliqm̄
 intē bonitatem pure p̄t sine aliquo extē, n̄ considerando bonitatis in-
 tegre materia, ita id ip̄y poterit p̄ lare lex naly demul qd id ita
 tingere; quare cessante illo sine extē, p̄manebit adhuc lex, & n̄ p̄ma-
 nebit p̄cepti p̄ lare, qd quidē in utroq; casu p̄servat bonitas intē
 materia p̄cepti, minime t̄n̄ oridexata a Superiori, neq; p̄ legē, neq;
 p̄ p̄cepti. Certe ex hoc cas. nulla poterit deumū disparitas: quae pot̄ exis-
 timo soly posse deumū disparitatis ex intentione legislatoris impo-
 nentis ieiunij ob hanc, vel illy caueq; qui omnifē ē pot̄ t̄q; ad legē,
 qm̄ ad p̄cepti; n̄ etiā unū individuo poterit imponi ieiunij ob ho-

nest

neque in illis.

agut. 23.

Haec sententia declaratur

Resolutio sententiae diffinitae facilius mihi videtur dictis
diffidentibus. Retro in memoriis et distinctionibus quae ponuntur cap. 3 de
duplici q. altera practica, altera speculativa, quae maxime ad
notam resolutionis maiorem claritatem: aliud enim est, inquirere simpli-
cit, et speculativum, an cessante ullius ratione legis, cesset ullius ipsa lex.
aliud vero inquirere, quando non cesset ullius cessare ratio legis.

Ad questionem speculativam dico 1° ex communi Doctorum sententia
partem afflativam abesse esse veram, sive materia maneat intra sonetam, sive non:
in quo punto exitimo, nulli disparitatem reperiri posse. Quia, quod ratio legis
fundamentum ipsius. Quod ablatum fundamento necesse est, quod ipsa lex coarctat: nec
obstat, quod materia legis remaneat adhuc ex sua intra sonetate, et
si omnino cessat ratio legis, manente tali sonetate, signum evidens
est, quod talis soneta intra non erat ratio legis. Quod in illo casu
talibus sonetis intra omnino quod accidit se habet ad tale legem. Quod pa-
teret, ad presentem questionem, quod materia legis adhuc maneat
intra sonetam, et capax fecti, si aliunde supponamus, verum omnino ces-
sare rationem legis, ut verum supponimus in presenti questione.

Confirmat, quod meo iudicio manifeste, non quod mater.
legis solum est soneta per se, sed aliquis effectus, ideo 2° ad contrarios, ces-
sante illo fine extrinseco, cessat omnino ullius lex, quod cessat ullius illius
ratio. Quod si manente adhuc sonetate intra materiam, supponamus ve-
ri omnino cessare ullius rationem legis, ut verum supponimus in presenti
questionem speculativa, sequentur debemus dicere, tunc cessare ullius legem.
Patet evidens, quod ubi adest eadem ratio formalis, debet dari
idem effectus realis: Unde utroque casu adest eadem ratio realis, nempe
eadem cessatio ullius rationis legis. Quod in utroque casu debet reperiri

id est finalis, nempe curatio illius Legis, et solum sibi pot in 20 244
casu, ut quando manet intra bonitatem materiam scriptam, falso
supponi cessare omnino rationem Legis: quia responsio ipsam quae est ad
rem, quae prius quaestio nihil curat de veritate suppositionis. Et tunc
de illo, quod reflexet, facta tali suppositione, sive vera, sive falsa, ad-
huc tamen veritatis vincit ex dictis capitulis. precedentibus, quod nulla impli-
catio involvit in eo, quod legislator in sua lege voluerit bene, et ratione
bonitatis intra materiam, quam scribit, et solum sine alia exteriori. Et
tunc de efficiente hoc fine, et manente bonitate intra materiam
scriptam, curabit tota ratio Legis. Patet quod ut cesset tota ratio Legis
non est necesse, quod cessent omnes illae rationes, quas legislator potuit con-
siderare, et quae materia scripta erat capax. Et sufficit, quod deficiant illae
rationes, quas se ipsa consideravit in sua lege, licet maneant aliae, quas po-
tuit, non tamen consideravit. Quod si legislator non consideravit in sua lege bo-
nitatis intra materiam, sed solum sine alia exteriori, poterit abique dubio
cessare tota ratio Legis, manente bonitate intra rei scriptae.

Dico 2.º. ad 2.º. quod quae ratio speculative, tunc non est ratio
conculere Legislatoris. Hae conclusio est de solo, qui ex necessitate na-
turae excogitavit. Et autem facile, quod cessat ratio illius Legis, tunc lex
non cessat ex non voluntate Legislatoris, sed a se ipsa, quod non est eum expectet
omnis illius. Quod patet, ante quod si lex ut obliget, debet esse bonita-
ta, ordinari ad bonum commune. Quod quando deficit ea bonitas, et ordi-
natio ad bonum commune, eo ipso quod se deficit ipsa lex independentem a
voluntate Legislatoris. Et sic, quod deficit ratio illius Legis, defi-
cit talis bonitas, et ordinatio ad bonum commune; cum sic ordinatio fi-
at per ipsam rationem Legis. Et quod deficit illius ratio Legis, per se ipsam defi-
cit lex independentem a voluntate Legislatoris. Confirmat, quod
ea consultatio solvetur natura, ad hoc ut statet de illi cessatione ra-
tionis Legis; et in presenti quod supponit cessare illius rationem Legis,
ut iam monuimus. Et in terminis dicitur quod quae ratio speculative
n

De locy consultationis Legislatoris.

Circa q^o vero practice dico 3° facile cognosca-
re cessationem ulla ratione Legis, ne ad hoc debeant nobis ex cog-
nitione rationis omnes, quas Legislatores velle dixerunt in sua lege sti-
tuenda: q^o cy valde difficile est, nisi Legislatores se explicet, manere
tunc admodum difficultis cognitio & cessatione ad quatuor rationes Legis: q^o
licet aperte videamus aliquam rationem ulla cessatione, possumus quae-
rent dubitare an remaneat aliqua alia ratio, q^o ut suffici-
entia sua lege Legislatores dixerunt: quae pro tota id relin-
quenda est prudentis iudicio, qui res tota, & circumstantias considerent.

Nihilominus ad hoc punctum exitimo utilem distinctionem
D. Suarez supra relatam de duplici materia perceptibili, altera
quae de se habet inter se, altera, quae tota ex se habet in or-
dine ad aliquam finem extrinsecum. Nam in materia perceptibili non relucet
aliam rationem, q^o utilitas ad aliquam finem extrinsecum, tunc ex cir-
cumstantiis facilius possumus colligere, quae finem habuit Legis-
lator in sua lege, ita facilius possumus credere, cessare totam
rationem Legis cessante eo fine extrinsecum: at vero q^o in materia de se relucet
inter se, nisi oportet aliunde scire, debemus presumere, eam
Legislatores percipi etiam propter inter se, ita ut ea sit motiva sic,
etiam sufficienti, ut aliud etiam finem extrinsecum declaret in ipsa lege.
Ratio est q^o in similibus casibus, q^o voluntas movetur a duobus fini-
bus dicitur, semper supponit, in quolibet ita delectari, ut etiam altero
eorum deficiente illud medium colligeret, ut patet in eo, qui ex pro-
prietate, ex propter animi recreationem & campum spatium.

Hinc fit non esse presumendum cessare totam rationem Legis, q^o
cessat propter finem extrinsecum, quae Legislatores habuit, q^o adhuc ma-
net motiva sufficienti in bonitate inter se percepti: q^o sicut in
lege generali, & antiqua totius Ecclesiae, vel Regni sumenda,

Et quod nobis non stat de circumstantiis in quibus et leges latę fuerunt, nec possumus ex fundo credere ex integro bonitati si fuerit videtur a legislatoribus. quę in legibus ieiunii, abstinentię a carnibus, auditionis raris, similibus, nunquam possumus presumere cessare ullit, imo neque particularit eorum rationes, quę remanent bonitatis infra, quę pręmit sine sufficienti eorum motu, sicut aliquid de fieri possunt alii fines extrinseci, quos forte videtur ex lege; et hoc dicitur de cessatione rationis solum negativa; neque cessatione stringit dicitur, nempe ex eo, quod materia reddat iniuncta, vel moraliter impossibilis, aut plane intolerabilis non est utilis secundum administrationem; quod tunc nulla bonitas infra manet in materia supra, vel certe nulla potestas in legislatore ad obligandum, et tunc plane cognoscitur tota ratio legis cessare.

Primo quod debet esse an cessaverit ratio legis, tunc vel observanda est Lex, vel mulendus legislator. Atque scilicet patet ex supra dictis, quod possessio habet legem a qua disturbari non debet quod debet supervenire. quę ratio pręmit habet solum in cessatione negativa, quando supponitur sufficienti ratio videtur a legislatore, debet tamen esse, an de facto cessaverit ea ratio. In dubio autem de cessatione dicitur ex eo quod materia putet iniuncta, et sciat res dupliciter leges oppositas, et tunc attendere debemus ad Legem quę factus obligat, dicitur illi debemus operari, donec dubium altiori examine diriget.

Caput. 34.

Aliquibus dubitationibus fit satis

Dubitabitur an quod cessat ullit ratio legis, sit natura promulgatio cessationis ipsius legis, ut ea desinat obligare. Ratio dubitandi est, quod Lex ipsa ante promulgationem non obligat, quod neque desinat obligare ante promulgationem suam cessationis, ex ratione eadem videtur esse ratio. Res tamen negative: disparitas est, quod promulgatio legis requiritur ante obligationem actualem fieri, ut substituantur, quod debent facere, aut vitare, ac ut legem ipsam cognoscant, vel quę

rior n̄ vult eiq̄ legē obligare ante solemne promulgationē, et igitur
ab aliq̄ legē edita cognoscat. cui rationē n̄ militat q̄ cessatione
legis, quando auct̄ ulla est eius ratio: 1° q̄ subditi q̄ cessatione ulla ex
nis legis sufficient̄ possunt cognoscere cessationē ipsius legis. q̄
ad hoc n̄ ē maxima alia promulgatio. 2° q̄ ex cessatione rationis
lex ipsa cessat, id n̄ fit dependent̄ a voluntate legislatoris, ut
supra vidimus. q̄ si pot̄ legislator velle, q̄ lex n̄ deinat obligare
ante promulgationē suiusmodi cessationis.

Dubitabit̄ Van sufficiat ad cessationē ulla legis, q̄
unū, vel alteri cognita sit ratio rationis, vel necesse sit, q̄ ea stet ma-
iori parti civitatis. P. Suarez n. 12. videt̄ insinuare, maxig
ē notitia totius civitatis. hoc autē falsū ē, ut patet, nisi argu-
ent̄ explicet. Certū ē, q̄ ut tota civitas liberet̄ a peccato in
operando q̄ legē, debet tota civitas scire notitia q̄ cessatione
rationis ulla, vel salte de cessatione ipsius legis, q̄ n̄ ignoret ca-
us sui cessationis. alioquin peccaret salte q̄ error operando q̄
legē, q̄ n̄ existimat ad huc vigere: erit, q̄ dicimus de tota civita-
te, dicendū etiḡ ē de qualibet persona particulari, qui n̄ pot̄
excusari a peccato, violando legē, nisi cognoscat legē h̄ cessavisse,
q̄ pot̄ optime stringere, q̄ se ipsa lex aliqua cesset, q̄ n̄ eius
cessatio ignoret.

Res simpliciter ad diffinit̄, posse cessare legē
tota civitate, q̄ n̄ cognoscat tota civitas cessatio-
nem rationis ulla: imo q̄ n̄ nulla persona particulari se cognoscat.
q̄ cessatione rationis, formalit̄ cessat lex, q̄ prius ē cessa-
re ratione q̄ q̄ cognoscat cessare. q̄ prius ē cessare legē, q̄ q̄
q̄ cognoscat cessare eius ratione. q̄ potest cessare lex, q̄ n̄ ignoret cessa-
tionem eius rationis. sciat, q̄ lex ut actus obligans n̄ est constituta, q̄ meo cognō
de eius obligatione, q̄ etiḡ q̄ plura alia grata, ut ē evidens q̄ pot̄ cessa-
re lex ut actus obligans, q̄ n̄ maneat mea cognō de obligatione:
si nimirum deficiant alia grata partialit̄ constituta, que sine iuris pot̄

de ficiere manente mea cogne. q^o potest de ficiere lex ullit, q^o n^o non
adit cogno de eius cessatione. Patet h^o ultima coa; q^o cogno de cessatione
legis inq^ogabilis e^o cogno de eius obligatione. q^o si obligatio potest de-
ficiere, manente cogno de obligatione, potest etia de ficiere, n^o extente cog-
no de eius cessatione.

Res: Lex n^o obligat nisi adit cogno de lege. q^o
cessatio legis n^o obligat, nisi adit cogno de cessatione. Res negando
Coa: ratio e^o manifesta, q^o Lex ut obligans e^o q^o ad totu^o partialit^o sti-
bitu^o ex cogno legis. Unde n^o potest p^otere, nisi p^oteritib^o omnib^o
eius partib^o: at n^o cessatio legis e^o destructio illius totius, q^o sit q^o
destructio^o cu^ostribet^o partib^o, etia^o reliq^o p^oterent. Quare potest in-
ri cessatio legis, q^o n^o det cogno de obligatione illius, q^o e^o velu-
ti positiva ignorantia de cessatione legis n^o potest de ficiere totu^o,
manente aliqua eius parte. Itaq^o bene valet: datur obligatio legis q^o
dat cogno de obligatione; q^o Lex n^o obligat totalit^o, nisi q^o cogno ipsius,
n^o t^o valet e^o, dat cogno obligationis. q^o dat vera obligatio; q^o
vera obligatio plus dicit, q^o cogno obligationis. q^o n^o valet, n^o
dat cogno de cessatione legis. q^o p^oterat obligatio legis. Hinc deducit^o
q^o q^o re ipsa cessavit ullit ratio legis, potest quicq^o id sciat ope-
rari h^o leg^o absq^o ullo peccato, q^o n^o a reliq^o ignoret; p^oterta
tali cessatione, nulla manet obligatio vera, ac deinde ea notitia
particularis sufficit, na^o p^o ignorantib^o peccet.

Dubitabilis 3°: an ad cessationem legis sufficiat, q^o eius
ratio cesset totu^o p^o una parte Regni, vel Provincia. Certu^o in h^o e^o,
n^o cessare leg^o ullit q^o toto Regno, aut Provincia, ex eo q^o eius
ratio cesset tantu^o p^o una illius parte, P^oterta requirit cessationem illu^o
p^o toto Regno. e^o vero difas, an saltu^o p^o illa parte cesset lex q^o quacur-
rat ratio. Et quid^o sent^o affertur in hoc punto tenent d^ore omnes
illi P^oter, qui abto docuerunt, cessare leg^o in casu particulari, q^o parti-
cularit^o cessat eius ratio: na^o si cessatio ratio^o respectu unius individui, il-
lud excusat ab observatione legis, quare n^o excusabit totu^o civitate, n^o

142
respe totius cessat ratio legis. Sicut alii, qui id negant de casu
particulari, cedunt tamen, quod cessat ratio aliqua parte Regni, sicut
licet unus, vel alter eorum individualis, non possit facere exceptionem,
aut tollere vim legis, quod nulli sit de tota republica, et tamen potest
facere cessatio rationis per una parte notabili respectu. quod alioquin
non poterat sola esse causa legis.

Quod dicitur in sequenti notat P. Arias, quod si
re habet una Civitas ad totum Regnum, ita se potest habere, unus civis
ad civitatem: et sicut, licet in uno civis esset peccatus, qui peccat per legem,
adhuc non videtur, saltem remote aliquid subesse, ratione cuius maneat ob-
ligatio legis, ita eodem modo possumus dicere de una Civitate
respe totius Regni. Ita sicut de efficiente ratione in uno individuo,
cessat tamen utile nullatenus obligare omnes, ostendendo etiam illi, res-
pectu cuius cessat ratio; ita de efficiente ratione in una Civitate, pos-
sumus dicere, adhuc utile esse, nulli toti Regni obligare, ostendo-
stendendo illi Civitati, ac denique sicut dicit, illi legem vel de
toto Regno esse virtualiter plures leges, una per hac civitate, alte-
ram per alia; ideoque posse unam legem perire, altera manente: eodemque
modo possumus dicere quodlibet legem esse virtualiter multa precepta,
unum respiciens Petrum, alterum respiciens Paulum, atque adeo posse
deficere preceptum respice Paulum, quod tamen maneat respectu aliorum omnium
quod nulla dat disparitatem inter unum casum, et alium.

Propterea ex istis hanc diffinitio eodemque modo
decidendum esse, ac decidimus de diffinitio precedenti cap. 3. aliquid simile de
cessatione legis in casu particulari distinguendo illi duplicem
sensum, in quo potest dici cessare ratio legis tantum per uno casu par-
ticulari, quod applicari etiam debet ad cessationem rationis per aliqua parte
Regni, et tamen animatur ex eo per aliqua disparitate unius, et alterius
casus, quod facilius promittit sufficientem causam ad obligandum unum, vel al-
terum individuum, in quo forte cessat ratio legis per bono totius Regni,
quod ad obligandum potest tamen sine integra Civitate, vel sine alio no-

tabily reipub, q̄ minus videt obligata una Civitas, auct. Deo. 241
vinea, quę se pot sola gubernari suis Legib; ad servand; uni-
formitatę in regimine cy toto Regno, qm̄ unus, vel alter Civis
ad uni formitatę cy sua Civitate. Vide quę diximus loco citato,
emerebit satis expedita p̄sent dubitatio.

Disp. 18.

¶ Sit Lex poenalis, et an obliget in
Conscientia.

Plures diffates, & quide ad p̄ax utilitatem referant expli-
candę ee Lex poenalis, q̄ habemus sequentibus disputationibus.
Nunc animat recto cy P. Ariaga disp. 25. sect. 1. omnes Le-
ges, quę tales ee Onerosas salte respu illoꝝ, quos opprimat
eaz obligatio, licet respu alioꝝ possint dici favorabiles. p̄ eas
enī subiti amittunt libertatę ad faciendę, vel omittendę id, q̄
alioqui libere facere, vel omittere poterant, q̄ n̄ leve onus
existimat ab hominibus, tamen Lex poenalis illę, quę aliq̄
scipit simul imponendo p̄ax transgressibus de hac rogamus an ob-
liget in scia ad illy acty, quę directe scipit, nō debere obligare in scia
ad aliq̄, stat ex superioribus ubi diximus, de rone cuiusq̄ Lex ee obli-
gare in scia: actus autē autē directe scipit q̄ Lex poenalis ē ille q̄
cuius transgressionē imponitur poena, v̄ quando scipit sub poena pe-
cuniaria, ve quis extra dat de civitate fumenty, ipsa extractio ē
actus, in quę directe texta prohibitiō poenalis.

Caput. 13.

Legem poenalem posse in scia obligare.

Hęc s̄cō extra obnoxerunt, et patet in Legibus Canonicis,

quę

quae imponunt censuras, et in obligant in secula ad actus peccati, ut nul-
lus dubitavit. Ratio etiam id aperte suadet, quod si legislator potest, in
imponendo poenam in secula obligare, etiam potest obligare, imposita
poena, ne ea poena non facit, quod subditus minus teneat in secula
ad illud opus, si ea sit intentio, et voluntas peccantis. Constat
quod una Lex potest peccati opus, obligando ad illud in secula, et al-
tera potest imponere poenam a transgressores illius. Quod id totum potest
fieri simul quod una, et eadem Lex, quod enim quod una, vel plures id fiat,
quod accidens est ad punctum factum.

Nihilominus in hoc potest obici, quod videtur iniuriam,
imponere poenam temporalem supra obligationem seculi, ne eo ipso quod
Lex obligat in secula, obligat sub reatu poenae aeternae. Quod non potest supe-
rior exigere poenam temporalem, et enim culpe addere maiorem poenam,
quam meretur. Haec obiectio, ut bene advertit Azziaga non solum est
fuerit conclusio, sed etiam probat, non posse puniri in secula poena tem-
porali peccata a Lex naturali, ut homicidium, luxuria, et cetera,
quae aperte falsum: sequela autem est, quod ibi addit poenam supra dig-
nitatem illius peccati mortalis, quod poena in inferno puniendus
est a totum sui dignitatem. Quod haec diffinitio ab omnibus expedienda
est: cum propterea varias solutiones excogitaverunt Philosophi.

Quod Suarez lib. 5. cap. 3. ait dupliciter, et peccatum
obsequio infinitate carae et aeternae poenae: ut in inferno puniri posse in
utroque foro quod simul est offensa Dei, et Principis Sumari.
Nutra ex his solutionibus placet: non est quod forte probabilior est sententia,
quae asserit peccatum esse finitae malitiae: quare non debet deponere hanc
opinionem veritatem ab opinionibus non est quod tota malitia, quam sunt
peccatum etiam a Sumari Principis, puniatur a Deo poena aeterna.
Quod non potest iudex Sumarius ille simul punire poena temporali. Quod
saltem diffinitio 19. sect. 1. n. 23. nihil aliud respondet, quam certum esse, et
linguente a Deo esse puniri poena temporali, quod propterea evadant
aeternae: verum hanc opinionem velis confirmat, minime vero diffinitio soluta

709

quod. Facilius est, verius et Arriaga à Deo diminui de
 pena eterna quàm de temporalis addit in Sac vita. Unde nunquam
 Deus sic punit, quod in hoc seculo semel punitur et à iudice Summa-
 no. quod supponendum est, omnes penas Sacrae vite, quod sunt de gra-
 vissimi appaerant nisi posse ex brevitate eternitatis pangs, quod homo
 meret per peccatum mortale. Unde tale peccatum semper manet in eter-
 ni puniendi: poterit quod Deus per brevissimam diminutionem illius pangs
 pangs quoad intensiorem abunde pensare pangs temporalis, quod
 quicquid pangs est in Sac vita pro suo delicto. Cui adde aliquid solutionem
 eiusdem ductoris est peccatum mortale ita est dignus pena eterna,
 ut simul ex se mereat, et à Deo statim infligi, nisi misericorditer
 diutius expectare velit. Unde infert, et pangs, qua punit homo in
 Sac vita per iudicium Summum, etiam si portea in inferno eterna sit
 puniendus, adhuc est esse infiniti mitigationis ea, qua meret, quod
 meret totum, quod deinde tolleraturus est, et in se merebatur à
 punto peccati ea pena puniri. quod ne iniustitia, quod inter mitigationem
 omni pena torqueat in Sac vita.

Caput. 23.

An de facto Leges penales simul
 obligent in Conscia.

Partis negativae generaliter docet Navarrus in
 cap. sextus 12, q. 2. n. 22. et in summa cap. 23. n. 55. per qua
 sententia plures à Aes. existit P. Salas citatis à n. 3. fundam.
 n. 1. quod Leges penales sunt odiosae, ac propterea benigne int' stan-
 de. 23. quod superior eo igitur, quod imponat pangs temporalis, tacendo
 gber

sterni, videt hanc excludere. Sed q^d Legislator civilis raro
e^o p^{ro} p^{ro} sterni imponit; imo sententia^s nunquam de ea cogitarunt,
nec id videt naxim ad bonu^m reipub. regimen. Et q^d similitudo id
p^{ro}uadet, emul^{ti} sunt leges p^{ro}nales, qu^o n^o obligant in iura. q^d
nulli obligabunt cu^m de omnibus ead^{em} videat e^{ss}e ratio.

2^a D^{ic}ta f^{er}enda facile dixerunt ad h^uic fatore, leges
p^{ro}nales, e^{ss}e odiosas, neq^{ue} t^u in hoc punto restringenda^s e^{ss}e; q^d
benigna interpretatio n^o habet locu^m, claritate, exp^{re}ssitate ver-
boru^m, qu^o ipse in legibus p^{ro}nalibus reperit ad inducenda^s obli-
gatione^m in iura. Ad h^uic e^{ss}e 3° D^{ic}ta, ideo Legislatoru^m Romanu^m
n^o exp^{re}ssere p^{ro}na sterni, q^d nexa e^{ss}e cu^m obligatione in iura, q^uo
p^{ro} se supponit: ea aut^{em}, qu^o p^{ro} se supponunt superflue explicant.
q^d vero pena temporalis n^o semper e^{ss}e annexa peccato, p^{ro}pterea de iure ex-
plicari. qu^o doct^{ri}na patet in aliis legibus, qu^o nulli p^{ro}na tempo-
ralis imponunt, in quibus nulla mentio fit p^{ro}na sterni: q^uo p^{ro}
ea ad excusati colligant inde Sed leges n^o obligare sub reate p^{ro}-
na sterni. Intendunt q^d Legislatoru^m obligare sub peccato, etig^{er}et
gentiles sint; qu^o aut^{em} sit pena peccato coherens non explicuerunt,
alii q^uo omnia ignorabant, alii v^o q^uid naxim n^o erat. Ad h^uic ne-
go assumptu^m, q^d ist^{ud} id omni sententia receptu^m sit, imo potius d^{ic}-
xi^{us} iudicamus non receptu^m e^{ss}e, q^uo quidam plurimi d^{ic}ta^s p^{ro}pt^{er} sen-
tiant; ex eo aut^{em} q^d aliqui p^{ro}nales leges sint, qu^o n^o obligent
in iura minime infert, alias omnes non obligare.

Ad Resolutione^m suppono q^d hanc soly dependere
a Voluntate Legislatoru^m: Unde n^o h^uic rationibus, q^uo auctorita-
te decidenda e^{ss}e, q^uo ut p^{ro}missimus in casu p^{ro}cedenti, certu^m e^{ss}e Legi-
slatore^s posse obligare in iura etig^{er}et leges p^{ro}nales. q^uo q^d de
facto obligent, vel n^o obligent, soly pendet ab eoru^m voluntate,
supponendo materig^{em} ipse e^{ss}e capax obligationis in iura, q^uo ta-
cite semper supponit etig^{er}et in aliis legibus n^o p^{ro}nalibus: qu^o vero sit

de facto voluntatis legislatorum colligendum ex communi Doctorum sensu, 249
videtur.

Dico 1.º Leges Ecclesiasticas imponentes poenam excommunicationis, sine dubio obligare in conscientia. In qua bene omnes convenire debent, excommunicatio enim fertur, nisi ubi supponit culpa, et quidem poenae in excommunicatio sit maior. Idem dicendum est de suspensione, quae etiam culpa supponit poenam, aut legem. Quae etiam Leges poenales non obligant in conscientia. Et sic est communis sensus Doctorum, qui videri possunt apud Salas Civitatis n. 8.

Dico 2.º ipse Leges poenales etiam Civiles obligare in conscientia. Ita plures Doctores apud Suarez et Salas Civitatis. Ratio est, quod huiusmodi obligatio, ut diximus, pendet à voluntate legislatorum, communis Doctorum sensus existimat, eam de facto fuisse voluntatem in pluribus legibus poenalibus, idque colligitur et ex gravitate materiae, et ex verbis ipsarum legum, quae hanc obligationem declarant. Nec aliquid in hoc punto longè quærere debemus.

Dico 3.º plures Leges poenales de facto non obligare in conscientia, sed solum ad poenam. Huiusmodi conclusio docet ab omnibus fere Doctoribus, si paucos excipiamus, qui voluntatem talium legum à se negant: quae est sufficiens ratio huiusmodi veritatis. Sicut et haec non incongrua ratio, nam cum finis legum maxime civilium non sit alius, quam impedire aliqua mala in rebus, aut e contra aliqua bona introducere, ratio naturalis dicitur, valde expedire esse, id efficere suavissimo modo, quo potest non reducere homines in pericula gravissima vitae ipsorum. Quae ratio sufficit ad prohibendum sub aliqua poena temporali, quae haec maxime solent homines reprobare ad actionibus prohibitis, nec oportunitas exit ad deum vinculum in conscientia maxime in rebus multis, quae non sunt magni momenti. Quae ratio patenter iudicabit, voluntatem legislatorum non esse aliam, quam obligandi sub poena temporali imposita per legem.

2. Legibus. Unde dicitur quod Leges sunt
obligant in secula, quod vero solum ad poenam? Sed sic posse assignari re-
gula generale; si id totum colligendum est ex particularibus circumstantiis nisi
tamen dico 1.º si panalis Ecclesiastica, quod supponit ex reculgo saltem de
facto in omnibus sensu, ut est excommunicatio, suspensio &c. tunc nullo esse
Legem panalem, quod non obliget in secula; quod alioquin illa poena imponi non
posset, nisi in transgressionem legis culpa non esset. Unde si Legislator expli-
cat, se nolle nisi ad poenam obligare, non est dubium, quod ea Lex tunc sit pure
penalis obligans solum ad poenam. 3.º si in aliqua lege particulari ex
consuetudine omnino statim non obligare verum non obligabit, quod hoc con-
suetudo est optima legis interpretatio, etiam si forte verba aliud intenden-
t Legislator.

4. de Materia, quod Lex non est Culpaibilis
Lex fertur de his, vel similibus rebus. Vnde dicitur, vel illud fecerit
talibus, vel talibus poenam incurrat. Probabilissimum est talibus legibus non obliga-
re in secula, sed solum ad poenam. Ita sentit Arias et P. Suarez
et Salas; quod hoc verba satis innunt intentione Legislatoris obligandi so-
lum ad poenam. Ad hoc tamen regula non nulli exigunt poenam gravissimam, de
moxibus, aut mutilationibus; quod inquirunt Lex est imperiosa, non potest
esse, quod culpa caret, poenam gravissimam imponeret. Ita dicuntur Bar-
quez, Suarez, et Salas apud Arias; qui tamen licet sane sententiam satis
probabiliter retinere posse dicat; iudicat nihilominus ex poena nullo
modo esse certum signum obligationis in secula.

Et in primis et hanc exceptionem ego existimo, posse Legis-
latoris poenam gravissimam imponere absque alia obligatione in secula; et
quod solo pedit, quod actio, quod recipit, aut prohibet, ex se poterat licite
fieri, reclusa tali lege positiva penali. Nam si actio de se exat
inter graviter mala, non est dubium, posse denique prohiberi sub gravi-
ma poena temporali quod Lex civilis, quod nullo alio obligatione in secula
denique super addat; quod si hoc Lex poterat utique simul obligare
inducere, quatenus non poterit unquam inducere sine alia. Quod est notum solo,

ipse Lex pot' e' tanti momenti, ut exhiberet na'ia ea p'na gra-
 vissima ad cogendos subditos, ut ea exequant. q' tunc poterit legis-
 lator ea q' p'cipere sub tali p'na n' addendo alia obligatione in
 scia, quae forte n' erit na'ia ad finem intentu, ac p'inde liberis pote-
 rit hominib' a Legislatore; cu' necessitas rei soly obliget ad coactz
 subditoz, quae sufficient' sit p' p'na illo temporalis. Idem ex
 S. Suarez, qui admittit, iuste in Virginia p'na publicae flagelati-
 onis infligi fugientibus e' carcere, qm' xis ea fuga n' sit peccaminosa.
 Deniq' ipse Respondet, ea p'na n' e' gravis p' tali p'ona, cui infligit'
 n' satisfacit, q' ipse n' Bonaventurae p'na, quibus ea p'na infligit'
 & quae forte libentius morte' tolerarent, qm' ea gratissime instaurig.

Dicit, ea Lex fore impudens, eruditus. Sed q' n' est
 in p'na iniusta, aut impudens, quatenus gravat subditos, q' libent' a sub-
 dito habet, & forte libentius, qm' alia Lex, quae abte' censet iustissime
 & prudentissime; nullus enim subditus est, qui si interrogaret, at caru' quo
 sibi est q' libent' exire se a Regno sub p'na capitis vellet, q' simul
 id p'hiberet sub peccato mortali, an vero ut p'ire sub p'na capitis, nullus
 ing'ni est, qui non xeret, se male id sibi p'hiberi p'ire sub p'na capitis
 p'ire cu' ex p'hibitione sub peccato mortali n' effugeret delictu' inexcusandi
 p'na capitis, nisi hoc fieret ip' melior, aut minus nociva ex eo, q' n'
 peccaret mortalit'. Lex hoc cas' n' pot' illa Lex e' iniusta, deinde n'
 est impudens, q'ia supponimus ea p'na e' na'ia ad cogendos subditos in
 re magni momenti. Si q' Legislator prudent' poterat ea p'cipere, vad
 illo cogere sub vtroq' reatu, p'na est p'na, & temporalis, quae n'
 poterit id p'ntare sub uno tantu'.

Hinc igit' patet p'na gratissime temporalis imponi q'
 Lex n' e' certissime signu' obligationis in scia; q' p'na pot' sit, ea
 p'na imponi absq' tali obligatione possunt occurrere circumstantiis,
 ex quibus p'cedunt iudicet, ea fuisse mente' Legislatoris.

Ultimo dicend' e' si res facta directe ad mores p'tineat,

¶ maxime loquatur Sabet in legibus Ecclesiasticis, tunc facilius summi
voluntatis directi obligandi in secula; et hinc ex modo sciendi id nō
stat, quod si materia sit mixta politica. Ratio est quod materia di-
recti pertinente ad mores, maxime oriens est obligatio in secula; si
politica sufficit obligatio quoad partem in foro externo.

Disputatio: 19.

Q. Lex generalis obliget ad subeundam
penam ante iudicis sententiam?

Caput. 14.

Q. De potestate Legislatoris ad cuiusmodi
obligationem inducendam?

Antequam sententia quæstio de factis dicentiamus examinare op-
portet an detur in Legislatore Summo potestas, quæ possit obligare eum
in secula ad subeundam penam, Antequam delictum commissum ante sententiam
iudicis. Immo inter Deos in hoc qd. distinguuntur penæ in positi-
vas, et negativas, aut privativas. Illæ sunt quæ consistunt solum in
pensione, nec aliquam actionem positivam requirunt ad sui executionem; Vt
inhabilitas ad hereditatem, ad beneficia, ad suffragium &c. illæ vero sunt,
quæ aliquam actionem positivam requirunt ad sui executionem, ut solutio pecuni-
arum, exilium &c. utrumque distinguuntur alias penæ valde graves, et acerbas
ut est bonorum omnium amissio; alias vero, vel omnino leves, vel non adeo gra-
ves, ut moderata pecuniarum solutio, et similes.

¶ An possit subditus obligari in secula ad aliquam penam ante
sententiam iudicis immo est Doctorum opinio: et solum est diffusum in eis pe-
næ assignandis, ad quas hoc potestas Legislatorum extendat. Aliqui
apud

Aliqui ad Azziagg mox citandi Sane potestates coarctant ad solas
 carceres, quas solum putant. incurrere posse ante sententia iudicis; alii vero,
 id credunt & solis poenae, quae non requirunt actionem positivam, sed de
 ad sui executionem, negant tamen & alii, quae talis actionem requirunt: & quae
 sententia refertur S. Suarez lib. 5. cap. 9. n. 15. Caritany, Angely, Humul-
 ly, Silrethy, & alios, ipse vero docet, si poenae sint valde graves, & acerbae
 & honori omnium amittendo, non posse legem humanam obligare
 ut reus ipse statim ex poena exequatur ante sententia iudicis.

Ego si existimo ex dictis poenarum, quae in initio posuimus,
 poenam, aut nihil referre ad sententia iudicis, in qua solum agimus de po-
 testate legislatorum ad huiusmodi obligata inducenda. & quo animat recte
 quaestiones solum persequere, & poenae tales sunt, ut possit legislator ad eas
 obligare solum post sententia iudicis, non si post tale sententia obligare non potest,
 si tribula erit sententia disputatio, quae non fortiori, neque poterit ex obligata
 inducere ante sententia iudicis. Rogo igitur: nunc quae intexta, quae poenae sit
 positiva, aut negativa? & quae sit nimis acerba, vel lenis? Certe si ea
 dicta non obstat, quominus legislator possit iuste obligare post sententia
 quare obstat, quominus ante sententia obligare possit; & etiam post sententia
 lata eodem modo manent illae poenae requirunt actionem positivam delin-
 quentis, eodem modo manent acerbae.

Qua potest iudicis ex S. Azziaga diff. 21. sect. 5. &
 habilitissimi esse dicitur pro loquendo potestatem in legislatoribus hu-
 manis ad obligandum in iura ante sententia iudicis ad omnes eas poenas,
 ad quas obligare possunt post lata sententia. & pro eo ipso, quod possit le-
 gislator ad aliquam poenam obligare post sententia iudicis, ea poena non ex-
 cedit meritum culpa. & potest ad illam obligare, etiam ante sententia iudicis.
 pro con, quae neque culpa gravior est post sententia iudicis, neque poena lenior.
 sententia enim iudicis solum dicitur ad cognoscendum causam: Unde neque minuit
 culpam, neque poenam auget. & si post sententia iudicis poena est proportionata
 culpae, eodem modo erit proportionata ante sententia. si ergo tunc poena est

22
proportionata culpe. quare negat legislatori potestatem obligandi
pœnam pro facto absq[ue] ulla iudicij sententia.

Dicitur magis gravat subditus etiam ead[em] pœna, si ad illa
obliget ante, q[uam] si post sententiam iudicis; q[ui]a vix longi distet delin-
ty à sententia, facilius eritare poterit poena, si e[ss]e non incurret nisi post
sententiam iudicis. q[uod] ead[em] quare malit[er] pœna, q[ui] obligans post sententiam
e[st] proportionata delicto, poterit e[ss]e improporcionata, e[st] gravior, si ob-
liget ante sententiam. q[uod] non poterit legislator obligare ante sententiam, ali-
quo delicto ad omnes eas pœnas, ad quas potest obligare post sententiam
iudicis. Res, poena non gravare, nisi q[uod] se ipsa infligit: q[uod] aut[em] se ipsa
infligitur tantum gravat post sententiam, q[uam] ante illa; imo vix magis gra-
vat post sententiam, q[uam] tunc ta pœna, q[uam] delictum sicut notoria, e[st] forte
indulens aliquam infamiam. Itaq[ue] pœna q[ui]e gravat in utroq[ue] casu, ut
in uno traxior sit obligatio, q[uam] in alio: q[uod] facilius incurret pœna
si obliget statim post delictum, q[uam] si debeat expectare sententiam iudicis: hoc
aut[em] q[uod] accidit ad proportionem poene cu[m] culpa; q[uod] si pœna de se
non est proportionata, neq[ue] post sententiam infligi poterit, cu[m] sententia non auget
culpa[m].

Instabilis vixit pœntio poene cu[m] culpa respiciet schanda-
ly in rebus factis. Unde non poterit ea culpa ead[em] pœna puniri
ante sententiam iudicis, ante q[uam] non e[st] causatum tale schandaly. q[uod] non po-
terit legislator obligare ante sententiam ad omnes poenas, ad q[uas] post sententiam
obligare potest. Res instantis non e[st] ad id. 1° q[uod] vixit ante sententiam iudicis
poterit causari schandaly, si nimirum crimen sit notorium. q[uod] tunc e[st]
proportionata ea pœna ante sententiam iudicis. 2° q[uod] in casu instantis pœna
non imponit scilicet post delictum vixit, sed post schandaly: q[uod] q[uod] mixtum,
q[uod] si ante sententiam iudicis non adest schandaly, ea pœna non est proportionata
delicto cu[m] pœntio fundaretur in circumstantia schandali, q[ui] tunc deli-
cit. loquimur q[uod] in nra scilicet q[uod] ante, q[uam] post sententiam iudicis manet
id[em] moralit[er] delictum.

2 stat

Iste nostra sententia dissolvendo rationes, quibus opposita
 sulcit, et quibus omittendo alias rationes, que generaliter intendunt
 prout se sequuntur. Suiusmodi potentate prout ad rationes P. hanc
 et prout ostendit non posse legem obligare ante sententiam iudicis
 ad prout valde gravis. 1^a R^o, quod Lex humana non potest obligare ad id, quod
 est summe difficile. 2^a R^o, quod nulla de facto datur talis lex, quod iuris est, nisi in
 legatione potentate talis, aliquando et aliquid deduxisset ad actum. 3^a R^o non
 videtur expedire ad bonum commune ille modus obligandi ad prout. 4^a
 R^o materia concilioy ex eo, quod sit valde difficilis non censetur apta legi
 et neg^o sic modus intelligendi prout, qui difficilior est, quam concilioy ob-
 servatio. 1^a Ratio facile dissolvitur ex nuper dictis; suggerimus
 enim rationes, ad quas diximus posse legem obligare ante sententiam
 iudicis et de illis, ad quas potest sententia obligare potest. Hec autem cir-
 cunstancia non potest ita augere difficultatem prout, ut prout hoc solum excedat
 potentate legationis humane. Nec magis urget 2^a Ratio, quod ex
 negatione actus in nulla materia bene arguit ad negandum prout et
 quidem ipsemet suaver admittit in legatione civili potentate ad
 obligandum in iura ante sententiam iudicis, dummodo pena non sit admodum
 gravis, et tamen de facto nulla est lex civilis, que eo modo obliget ad
 prout ante sententiam iudicis, quod tyrannica pena sit huiusmodi, ne licet sint le-
 ges ipso facto irritantes, prout tamen de qua modo agimus, nulla lex
 civilis ipso facto imponit. quod illa ratio nihil potest urgere.

Ad 2^{am} rationem negat animum, quod sibi minime placet, nec
 aliquo fundamento placere potest; aliquando enim gravitas materię
 eius modus obligandi ad prout potestularit. Ad 4^{am} R^o Materię
 concilioy generaliter loquendo non censeri aptam legi, prout eius diffi-
 cultate, si scire attendamus ad bonitatem iuris, que in tali mat.
 relucet; nihilominus existimo aliquid posse occurrere circumstantias
 in quibus materia possit scipi. Et Paulus de hoc punto sit neg^o inde su-

62
menda paritatis ad nry casu, qd diffas pany semg supponit talis,
ut possit legislator ad illy obligare post sentz iudicis. qd ex potestate ante
sentz obligare, cy hoc pany, aut nihil augeat diffas.

Caput. 2°.
Tenendum est ad questionem de facto.

In hac diffate certu in Tit e n omnes penas de facto
incurre ante iudicis sentz. Ita Covarrubias in Epitome 4. de ex-
taliu p. 2. cap. 6. §. 8. Navarrus in manuali cap. 23. n. 67. &
cap. 25. n. 117. Bonacina disp. 1. de legibus q. 1. puncto. 6. n. 6.
& sequentibus. P. Luvius lib. 2. cap. 29. n. 67. P. Valentia 1.
q. disp. 7. q. 5. puncto. 6. §. 3. P. Molina tract. 2. disp. 95. P.
Sanchez lib. 2. in Decalogo. cap. 22. P. Reginaldus lib. 13. n. 278.
& 284. P. Azor parte 1. lib. 5. cap. 7. q. 1. cap. 8. q. 6. P.
Barquez 1. q. disp. 168. cap. 2. & sequentibus. P. Salas de legibus
disp. 15. sect. 2. n. 26. & 40. P. Suarez lib. 5. de legibus cap. 5.
n. 15. & 16. & de censuris disp. 1. sect. 1. P. Baldus lib. 5.
disp. 42. alii emunt. Aliqui sane sentz pbant ex eo qd n deb
potestas humana ad huiusmodi obligationes cō omnes penas,
quy imponunt à lege. P. hoc ratio iq supra directa e.

Securus pbat ex communi sentu Doctoru, qui plures
leges penales de facto admittunt n obligantes ante sentz iudicis,
en specie de spoliatione bonoru facienda ab Hæreticis videt
colligi ex. cap. cy 2° leges de Hæreticis in. 6. ubi dicit n licere
Piscis, aut iudicibus aliq usurpare de bonis Hæreticis, qmty-
vis stat de eius delicto, quousq illud q sentz declarat. P. dignu e,
eq pany n incurri ante declaratione delicti. P. etiq stat ex eo
q si huiusmodi declaratio criminis aliquomodo imediat, vel ab
ipso reo veritate negante in iudicio, vel à teste eqd veritate n
deponente nulla inde oriat obligatio restituendi ea bona, quy
alioquin ad Fiscu spectarent. V. dicit Navarrus citatus cap.

25. n. 51. Silvestri verbo restitutio 3. q. 5. vers. 7. P. Sanchez

Barquez, Salas, & Azor, & Bonacina apud Baldely citaty.

Huius ratio e qd si quis q omissione delicti n' apparuit illi ius pxi-
my ad bona delinquentis, & solus p sentz, qui si n' requat mini-
me tale ius acquirit, neq' xus, aut tibi' veritate negando iudici
eti' legitime interroganti facit illi iniuriam & iustitiz mutandiz,
ut p'ea teneat illi expensae damny, q' patit, q' iudici n' e ins-
titutz q' se ad locupletandz iudicij q' p'ony impositione, & solus ad
impedienda, & emendanda delicta p' bonu publicu, & solus q'
accidens p'ea e, ut iudex, vel Princeps dicit, &ideo, qui homo
salit iudicij solus facit iniuriam & iustitiz publicz. Ex qua n' orit ob-
ligatio restituendi.

Scio opposit' in hoc punto aliquibus doceri ex solo lib. 1.
de iustitia q. 6. art. 6. Castro lib. 2. de lege penali cap. 12. §.
ex his, Molina tract. V. disp. 95. versus sing. §. duo sunt. Reginaldo
lib. 13. n. 293. quoz sent' p'labitur pcederet, supponendo e' q' p'ona
q' incurre pot' omissione delicti in foro dicit, q' pot' optime fate,
q' adhuc p'hibeat in dicto cas. iudicibus uturgare bone d'ictici an-
te sentz declaratoriz criminis; saltem e, Hetericiz teneri in d'icta
pot' delictz sua bona d'icere, aliud v, iudicij posse illa uturgare ante
sentz: hoc v' pot' p'hiberi, eti' sup'oto 1. p' inveniencia publi-
ca, quz alioqui rep'ent, si iudicibus liceret ante sentz uturgare bo-
na delinquentis: si autz res ita stingat i' d'ictus acquirit p'ony
ius ad talia bona statz pot' omittit delictz, ac p'inde, qui sentz
iniuste impeditur maneret obnoxius restitutioni, nihilominus statz
e' opposit' sentz, quz omnino e' int' d'ict.

Deinde certu e, aliqua p'ona d'icta incurre,
nulla expectata iudicis sentz, neq' condemnatoria, neq' declaratoria
Criminis. Ita Castro de lege penali lib. 2. cap. 9. P. Saizus lib. 3.
Clarif regij cap. 9. a n. 27. P. Suarez de censuris disp. 3. sect. 1. e

lib.

lib. 1.º de legibus cap. 5. n.º 5. et ad idem omnes Catholicos, et patet
in excommunicatione, et aliis censuris, que ipse fecerit ipse iure,
et incurritur ipse facto sine alia sententia, que ferat ab homine
ratio e; q. licet sit iudicium, et aliquis non accuratus, nec strictus
de crimine cogat ad poenam, ipse tamen ~~est~~ reus, qui sibi sciens
est de delicto, et q. a iure fert excoꝛcatio, ratio e. accuratus, et strictus
in foro iuri; et ideo in eodem foro potest obligari ad poenam, q. dicit de
foro externo.

Hanc veritatem aliqui ex Thomisticis limitaverunt ad
istam censuram, quas dicunt solum incurri ante sententiam iudicis. Ita
Sotus lib. 1.º de iustitia q. 6. art. 6. et lib. 4.º q. 6. art. 3. Cuiuslibet
2.º q. 62. art. 3. in summa verbo pena, Navar. 2.º q.
q. 12. art. 2. ad 2.º. et oppositum tenendum ex P. Suarez citato n.º
7. et 8. et P. Salas de legibus disp. 15. sect. 5. n.º 26. ut patet
in privatione beneficiorum, que ipso facto incurritur per aliquos casus
simoniam essentialis et decretum Pii quarti, et Pii. V. que re-
fert Nabarrus inmanueli cap. 23. n.º 110. et de alienatio-
ne bonorum Ecclesiasticorum et extravaganti ambitione de rebus
Ecclesiasticis non alienandis. Itaque in restitutione dupli. facienda
ab Episcopis intra menses si in visitationibus manus seorsum acce-
perint, et caput Romana, et caput existit de censuris in 6.º et
et de Indentini sessione 4.º de reformatione cap. 3.º de privi-
vacione fructuum beneficii et omissione Sororum canonicarum et
decretis Concilii lateran. sess. 9. et Bulla P. V. et in fluxibus
aliis.

Nec dicta facit S. Thomas 2.º 2.º q. 7.
62. art. 2. in corpore, et ad 3.º. Nec P. Molina tract. 2.º
disp. 176. paragrafo. illud universi, aut P. Sanchez lib. 3.º de
Matrim. disp. 53. n.º 6. et Theologi communiter ad eundem, que ab-
solute assensum poenam non esse subeundam ante sententiam iudicis, q. id
solum

solus intelligit regulam, et aliter non stat de rationabili voluntate legislatore, ut notat P. Salas disp. 11. sect. 2. n. 38.

Nec obstat id, quod communiter dicitur in reprobata, et in sacris Canonibus, ut neminem esse iudicandum, aut damnandum, nisi prius audiat; ne id solus intelligit de damnatione, que fit a iudice, et in foro externo, et contra personam; non autem de illa, que fit solus per legem, et contra personam incertam, vel generaliter omnium talis delicti, ut per Salas citatus notat etiam P. Barquez de V. disp. 168. n. 41. Ratio est, quod huiusmodi impositio non supponit rem sibi vicinam delicti, et satis oritur in foro vicin, nec ab eo dirigit ad hanc, vel illam personam delictam; sed solus dependit a commissione delicti: Unde nunquam iubet periculum puniendi innocentem: et recte iubet, si aliqua persona delicta puniret ante sententiam iudicis propter delictum non expressum. Denique non obstat, quod si quis teneret subire poenam ante sententiam iudicis, immineret illi gravis infamia, ex eo quod ipsemet debeat parere sui delicti. 1. quod est omnino per accidens, et expressum non est nara ea manifestatio delicti ad subeundam poenam impositam per legem; vel si forte nara sit, delictum tale erit, ut non iudicat rem illud fatu. 2. quod hunc per accidens excusabit ratione sui circumstantiis, ut etiam stringit incensuris, ut notat Idem Salas. n. 37. et Bonacina disp. 1. de legibus. q. 1. punto. 6. n. 10.

Caput. 33.

Intelligat poena imposita ipso facto incurrenda?

Legibus leges generales non satis explicant, an poena generalis imposita ipso facto incurrant, vel an expectanda sit sententia iudicis: propterea in presenti quaerimus aliqua praecepta, ex quibus

men

mentis Legislatoris, à qua punitio hoc oio dependet, investigare pos-
simus. Regula, quae coit tradit à Doctoribus,

Hic est: quando Lex utit verbis simplicibus em-
nantibus pœna ut peccimus sub poena exilii, aut excommunicationis
et. et si addit magis declarari mentis Legislatoris, tunc eage-
na n̄ censet ipso facto incurrenda, sed expectanda e sent. iudicis.
Ratio e, quia si Lex sint odiosa, in benignioris partis inter-
standi sunt, q̄ verba hanc interpretationem admittunt, et benigni-
ora interpretatio e ut n̄ statim incurrat ea poena, et ea locy habet
in predictis verbis, q̄ talis interpretatio adhibenda e. Adde, q̄ n̄ de-
bet poena incurre ipso facto, nisi q̄ Lex imponens ea obligationem
ponit statim subeundam, et predicta Lex, ea obligationem n̄ imponit,
et nullis verbis sit, q̄ ea expresse denotet, q̄ dicitur.

Regula e: q̄ poena imponit in Lex p̄ verba
de futuro, verbi gratia, qui hoc fecerit peribit bonis, n̄ incurret
ipso facto. q̄ verum e, etiam si Lex statat verbo, q̄ denotet actionem
ab ipso reo faciendam: ut si dicat, qui recus fecerit, ieiunet, aut
bit regetat idq̄ verby de futuro, aut ponat ut augens, ut
si dicat, cauet, erixitet, q̄ illud verby de futuro n̄ fert sentem
de presenti, sed significat sentem esse ferendam post cognitionem delicti.
nec multiplicatio eorum verborum aliq̄ aliud operat, qm̄ declarare magis necessi-
tate rei, qui peccat. Et in 2° dicitur Praxuelles, aliqui ca-
nonibus apud. P. Suarez cap. 3. n. 12. quidam si ille tenor Legis, etiam
q̄ loquit de presenti, n̄ denotat poenam ipso facto incurrendam, ut dixi-
mus in Regula à solitiori, nec ea denotabit, q̄ loquit de futuro,
et sic magis loquendi magis pateat benignam interpretationem.

Ab utraq̄ autem regula predicta excipit casus, in quo
poena q̄ Lex imponit e talis, ut nisi ipso facto incurrat, tunc illu-
sio reddat Lex, omnibus momenti. tunc enim etiam si verba n̄ dicant
ipso facto, censentur in actu imponere poenam. Ratio e, q̄ tunc benigna

explicatio n̄ dabit locy, ut pote q̄y v̄z tota Lex elludit. Hęc ex-
 ceptio pluribus exemplis explicat: 1^a ē in irreputaxitate, q̄y cy
 ā solo iure, etiā ab Somine imponat, conuetux ea poena imposita
 ipso facto; alioqui numq̄m incurret. 2^a ē in irritatione vinculi
 indisolubilis: utriq̄ si Lex in poena talis, vel talis actionis impo-
 nat irritationis Matrimonii, aut professionis debet ratio intelli-
 gi deficiente, ergo facto, n̄ si actus n̄ reddat p̄sonas indabiles, s̄
 debeat expectari sent̄a iudicis fieri possit, q̄ Atq̄ reus matrimonii
 d̄heret; postea autē frustra ille indabilitaret, cy is Matrimo-
 nium diuolui n̄ possit. Idē ē de professione religiosa; si enī ob delictū
 ante illū commissū alicui imponeret poena indabilitatis, de-
 beret intelligi ipso facto incurrenda, ne interz ille validā profes-
 sionē emittens postea iet incapax eius poenę.

3^a Regula q̄ poena imponit q̄ verba, q̄y re-
 ferunt ad aliy, s̄ter ipsū reū, cuius ministerio, aut actione sit
 opus ad eę incurrendū; hinc enī poena n̄ incurret Atq̄ post delictū,
 s̄ expectanda ē sent̄a iudicis: Vt si dicat, spoliatus, edemnet,
 aut excommunicat; nemo enī se ipsū spoliat, edemnat, aut excommunicat.
 Hęc regula satis clara ē; q̄ sub his formulis n̄ tñ imponit poena
 sefienti, q̄m mittit alteri, ut imponat q̄ n̄ incurret Atq̄ post
 delictū, donec iudex poenę imponat.

Superest 4^a & ultima regula, s̄t tunc poenę incurret
 ante sent̄a iudicis, q̄ legislator loquit̄ ip̄sō nomine q̄ verba p̄sentis
 indicativi: ut si dicat, excommunicamus, exibamus &c. vel asserit poe-
 nę ipso facto, eo ipso, vel ipso iure incurrendā ēē, q̄ Hęc verba im-
 ponat, q̄ n̄ requirat alia sent̄a ad hoc ut poena incurret, cy
 aperte inuinet poenę ēē sent̄a is p̄sūlatq̄, sive ab eo, qui le-
 ge edidit, et transgressoribus poenę imponit q̄ ipsa Lex s̄t̄m, ac
 Abile, q̄y dicit sent̄a lata ā iure; sive ab illo, qui coly cē^a

ali

aliqui parlatz materiz tulit pceptu, aut sentz, n̄ autz didit legē,
aut in p̄p̄ie dictu, quz dicit sentz lata ab homine.

P̄ dubiis ē de his particulis: extunc; atqz, mox, post
omnino, et similibus, an sit important sentz lata, vel ferendz. Placet in
hoc punto doctra P. Suarez & Ansuari dif. 9. sect. 3. n. 5. auctentiz,
huiusmodi particulas n̄ ē attendendas p̄ce, aut ly re; p̄ simul cyabris
quibus adiungunt. Nq̄ si lex dicat, atqz excoicatus, n̄ signat latz sentz,
p̄ solz ferendz; si v̄o dicat, atqz sit excoicatus, vel atqz agnoscat se
ē excoicatus, signat sentz latz: q̄ in d̄iis sentiat Hugo linus de
Ansuari tabula 1. cap. 9. §. 6. n. 16. ubi ostendit, Sas omnes parti-
culas eḡz & Sabere, atqz illas: igro iure, vel igro facto. Ratio ē q̄ eḡ
omnes particulas optime possunt referri ad iudicē, qui potēta cognito
delicto latens ē sentz. q̄ n̄ debent naxio signare sentz latz.

Actio vero ē extorsiva de hac formula; Anathema
sit, et similibus: equidē sub atqz ea stinēri sentz latz, plures docent
apud P. Sanchez lib. 7. de Matrim. dif. 22. n. 2. ut sunt Hugo
linus, P. Sarrus, P. Suarez, Enxriquer, Felinus, et alii: cita
videt de laxari cap. Hic autz dit. 3. ubi P. Lēs. Concilii Tranten-
sis auctunt, se in eo sensu unyasse hęc verba in rēp̄ōsionibus capi-
tibus, eꝝ ea clare dicunt se eos omnes à cōmunionē fideliz separa-
re, & excommunicare, de quos illa p̄tulazunt. Et ob id, q̄ dicta
verba n̄ multo gratiora, qm̄ ista, sit, vel maneat excoicatus; quz
ta signant latz sentz, ut tenet Anxigo dif. 21. sect. 6. subiect.
2. & Ratio ē, q̄ stinent acty imperii p̄acticy, eiusq̄ executio, & imple-
tio omnino dependet à voluntate, & potēta imperantis: neq̄ refe-
runt talz executionz ad aliy iudicē, cuius sentz expectanda sit.

Nihilominus oportet p̄habilius iudicat P. Sanchez loco citato
ex lib. 2. in Decalogy cap. 38. n. 91. ex Baldo in cap. at rick-
xici n. 20. de iudiciis, & ex gloria in cap. finali de foro ipe-
tenti, ex Duxrecremata in cap. 1. dit. 30. & aliis. q̄ t̄z intelli-
gendy ē de illis verbis: Anathema sit, qm̄ de aliis similibus f.

ut

ut excoicatus sit. Ratio e, qd verby sit pot accipi etig qut impo-
 tat tempus futuru, et e modi potentialis, aut subiunctivi. In-
 de qd e dubiu an accipiat q tempore presenti, an q futuro, debet
 accipi sub mitiori sensu, id e q futuro, v solum quatenus stinet excoi-
 cationis ferenda. Et hoc modo etig accipit, qd verbat co materia, de
 qua stat ex aliis textibus, q solum puniat q excoicacionis ferenda,
 ut docet Panormitanus in cas. 2. de foro petenti in fine, P. San-
 ches locis supra citatis, Natalus cas. 27. n. 12. P. Suarez
 lib. 2. de restitutione cas. 19. n. 4.

Dices in Conciliis co materialis fidei, q dicit anathe-
 ma sit, omniter impoat excoicatio late sent. q ea formula, n pot
 intelligi tanty de senta ferenda. Res, id ita ee, q qut offoty sentit
 e Hetericus, e idem talise igo facto excoicatus: Unde ex ipsa materia
 satis de fiat, in quo sensu debeat accipi illud verby sit, ut notant Gux-
 cernata, et P. Thomas Sanchez citati. Et generalit moue-
 rim de omnibus formulis supra tactis illary sensy posse variare q
 discreitate circumstantiarum, que occurrere possunt, ac inde cuncta de
 considerari, ut tandem legitima Legislatoris intentio prudens exliat.

Disputatio. 20.

An Lex poenalis obliget in Conscia Reum
 ad poenam post latam sententiam, e
 iudicem, ad eam ferendam?

Caput. Iy.

Prima pars distatis expeditur.

Distat solum e de illis poenis ad quas Legislator n
 obligat igo facto, vel igo iure, nq de aliis, ad quas igo iure obligat,
 nulla

22
nulla pot' ee' debitatio. Si enim ad eas obligat, etiam ante ulla sententia,
a fortiori obligabit post sententiam lata; quod hoc non laxat, sed potius adin-
git obligationem antea iam inductam. Solutio autem presentis diffinitio generaliter
loquendo facit admodum communis.

Dicimus quod, si Lex solum requirat sententiam relaxatoriam, tunc
coram, quod iudex declarat crimen, sicut si Legis obligationem acceptan-
di, vel exequendi eam ponit: acceptandi si debeat quod ministros iustitiae in-
fligi, ut mox, publica flagellatio, mutilatio &c. exequendi, si ipse
reus debeat illos exequi, quod petit actionem ipsius, ut solutio pecuniaria,
exilium, ieiunium, flagellatio probata est. Si vero requirat sententiam condem-
natoriam, tunc pot' ille sit similiter obligatio predicta: Unde a fortiori
obligabit reus ad non resistendum iudici, vel ministris, eas penas infli-
gentibus; non solum quod iuxta est absolute sententia; Petiit quod reus iniuriam
suerit; de modo in foro externo sicut allegata, comprobata, et sicut om-
nes alias exterius requisiti conditiones iudex pesserit, et infra ex-
plicabimus.

Hoc autem intelligenda sunt de sententia ultima, et defini-
tiva; quod si iudex non est supremus, et ab ipso possit esse appellatio, etiam
post lata sententiam non tenet reus in iura subire penas; quod facta appella-
tione. Atque causa est integra, lege unica dicitur: nihil ignorandi
pendente appellatione, et quia inter non pot' obligari reus ad penam
solvendam, aut ad exequendam sententiam: quod verum est, etiam si delictum sit plane
notorium, et nulla tergiversatione possit celari: ut notat Caietanus Ca.
27. q. 12. art. ultimo. Sotus de iustitia lib. 1. q. 6. art. 6. in Expli-
catione textus conclusionis, sicutque verbo ararius sub fine, Reynal-
des lib. 3. n. 290. Ratio est, quod notorietas facti non facit quod ea sententia
sit ultima, et definitiva, ac quia quod appellationis causa substituit
in integrum, et nihil operatur sententiam antecedentem.

Itaque si nulla est status. inter Res: unde tunc ori-
untur nulli diffinitio. 1^a est, an damnatus ad mortem teneat perire
ad locum supplicii, ascendere scalas, et cetera. Quod opinantur non tenentur: sed quod id

id e' cooperari sup neci; ty q' id videt nimis grave, & excedens potestate
 humani. 1^a ratio nullius momenti e'; q' ad omnes stat, posse lici-
 te rey. Suiusmodi actiones p se facere. q' vel in eo n cooperat' neci,
 vel saltz ea cooperatio n e' illicita, ut pote nimis remota: ac p inde ex
 hoc casu n' repugnat, q' possit iudex ad illz obligare. Nec 2^a magis ur-
 get p'extz quando aliquis reus in manibus ministroru' constitut'
 q' n' trahit ad patibuly, q' moralit' loq' ty grave e', n' ipse reus
 debeat expectare, donec trahat a' carnificibus q' scalas violentex,
 qm' si ipse sponte illas occidat: imo illud ty e'et longi gravius. q' in ill'
 circumstantiis pot' ad id obligari reus p' iudic. Secus dicendy e'et, si reus in sua
 libertate e'et constitut', & possit morte evadere n' eundo ad supplicy, de quo
 potest. Quag' exitimo posse iudic, ad Suiusmodi actiones obligare rey
 licet de facto sent' n' qm' ad hoc minuta dicendat obligando in sua cy
 sufficiat violenta coactio, edicty dicendy iudico de aptatione suis ad Colly
 faciendz ab eo, qui' suspendenduse', licet oppoty sentiat Baldely cy abis
 lib. 5. di. 44. n. 3.

Ud dicitur an possit reus obligari a' iudice ut famemo-
 riat, & cibz omnz etig' oblatz resquat, vel ut sciens veneny sauziat, vel
 ut veny sibi appetiat, ac in sanguinis emissione morire sinat. Est
 Res negative; q' modis ipse imponendi sanc' p'one' excedit potestate hu-
 manz, neq' id pot' ee' naxiy ad bonz imune, & q' modis p'one' e' r'ice-
 adens, facit punitioz' transire in crudelitatz, ut Sabet. l. Thome. r.
 q. 159. art. 2. & notant Barquar, Salaf, Reginaldus, Bonaci-
 na apd Baldely citatz. Adde q' h'c oia possunt melius p'axi alio
 modo, v' si libus omnis subtra dat, & veneny ynozanti p'pinetur,
 & ab alio v'na appetiat. Cuz dicitz verq' exitimo, n' attendat modis
 omnis imponendi sanc' p'one', n' qm' eny iudex intendit exequutioz'
 adeo rigozoz', neq' id putat unq' naxiy. Nihilominus si in aliquo casu
 expedit aliquz veneno interdicere possit iudex rey obligare ut sciens
 veneny potaret, si n' possit illi ynozanti p'pinaxi. Ita P. Barquar 1.
 29

exhibere licitum est huiusmodi regetis vulneribus agere, et omni modo se defendere, etiam in lesione, et morte iudicis, ac ministrorum, praesertim si absit scandalum, et periculum maxime mali, aut maxime perditionis in rebus. Item iudex, et Ministri soli deant tunc presumptis eorum se modo reu aggerunt, ac aggeret aliquis innocens, et furiosus, a quo licitum est se defendere, quoquo modo illy defendendo. 1° id non est scilicet in praxi, docet Baldellus, tunc si dix potest stingere abiq ingenti scandalo, tunc etiam si aperte est obediens, ac reverentia debita iudici, q^{do} bene surgit suo munere, ut notat Barff citatus cap. 2. n. 17.

Nec exemplum de furioso aggressore multum uiget, ne iudex utitur iure suo, q^{do} set ad puniendy illy, quz 2y allegata, exbata noverit ei digny poena; q^{do} nully detrimenty pati debet; furiosus v^o nullo iure utitur aggeriendo innocenty q^{do} furiosus actus mortis alterius intentat. Praesertim in casu furiosi tanty pugnans duo bona particularia, in qua pugna debet pponderare bonu p^{ri}u innocenty, et derogatio p^{ri}u vity, etiam cy detrimenty alterius, at v^o in casu vntis iudis ob p^{ri}umptiony delicty pugnans bonu commune reipub. cy bono parlati innocenty, et illud debet pponderare, cy quisq^{do} debeat bonu p^{ri}u p^{ri}oxore p^{ri}u bonu publicy: maxime autz expediat reipub. q^{do} qui 2y allegata, exbata reus vincit, obediat iudici legitime pudenti, etiam si aliq^{do} accidens innocens patiatur poena, qm re ipsa non nocet.

2° sent est iniuria etiam in foro externo, et dignitas iniuria certo statet ipse reo, potest sic omnino se defendere, etiam in lesione, et morte iniqui iudicis, et ministrorum, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 69. art. 4. q^{do} tunc omnes essent iniuri aggressores, et toty illud iudicij est simile violenty latrony, x illud Ezequielis 21. Principes eius quasi lupi rapientes p^{ri}da, ad effundendy sanguine. nisi forte magny scandaly timeat, aut magna perturbatio in civitate, ut

¶ autem dicendum est quod sententia soly e iusta ob presumptiones ly allegata,
 allegata, et ex veritate delicti infra stabit.

1^a dubitatio e an q sententia e iuste lata, e de pena pecuniaria possit nulli sane poang evadere fugiendo e carcere? e Res negative; tu q hoc sententia habet q iusti pcepti, cui p ptea paxendi e, tu etiq, qeo igit, q, quis q sententia sit damnatus ad certam summam, e alteri acquiritur ius ad eam summam, nempe Phisco, aut alteri, cui pena applicat. q si sic n ddnat, p exigit e poang, solvenda omnino e, n minus, qm qd aliud debity. Ita Caietanus 2. 2. q. 6. q. art. 4. ad 2° dubiy. Caxro lib. 1. de lege penali cap. 3. Sarrus lib. 3. claris regis cap. 9. n. 41. Salas disp. 15. de legibus sect. 7. n. 87. Barquez disp. 174. cap. 1. n. 6. ^{lxxi}, si ille cui pena e applicata regetat, no alioqui n semper tenet illud illq, offerre n petenti, p pot aliq sibi pnuadere, q de illa n reuet, eaq igit ddnat: erideo etiq pot illq p scribere q piny spatio triginta annoy ut dicit lege omnes codice de prescriptionibus, e sic notat Barquez disp. 173. cap. 3. n. 17. Valii apd Bonacina de legibus q. 1. punto. 7. n. 30.

Aliqui vultiter docent poang pecuniary etiq pot sententia n ee solvenda, nisi de novo petat. Ita Bonacina citatus, e Covarrudias in Epithomy 4. decretalium p. 1. cap. 6. §. 8. n. 11. P id n ee vultiter admittendy exitimo cy P Barquez, qex nullo cap pot ee naxia ea petitio; cy sententia ipca q se satis habeat q pcepti, e satis obliget reu ad poang solvenda; nisi forte poena etiq pecuniaria foret alicui ty acerba, ut excederet mody potestatis humane, q eet q reo sponte solvenda, e exequenda; n auty soly ferenda, e expectanda ab alio eius exequitio. In tali casu idy eet dicendy de illa, atq de aliis poenis corporalibus gravioribus: e satis eet, si expectaret n soly petitio, p etiq tota illius exequitio, ut omniter dicit de obsecratione omnny bonoy, ut notant Bonacina, Covarrudias, Suarez, e Molina apd Baldely lib. 9. disp. 44. n. 12. quibus ipse adhaeret.

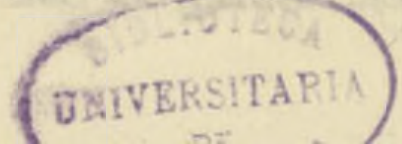
2^a dubitatio e, an idy dicendy sit de iuste damnato ad Arxemes, vel ad metala. E affirmative. Sent

Baej

ius est openabile et igitur potest fugere, si aliquid aliud, ut infra dicemus. Id
 dicendum est de illo, qui captus fuit in bello iusto, et est reus vice belli;
 sicut potest fugere, et recuperare suam libertatem; quoniam hęc recuperatio
 non sit simpliciter, sed ut sic dicam, ad reincidentiam, si iterum veniat in
 manus Principis, et sic prequat minus reus reus coacte quod sit
 in captivitate.

3^a Dubitatio est de damnato ad poenam Carceris. Ex quo
 auerunt P. Barquez cap. 1. citato n. 10. P. Suarez de Legibus lib.
 5. cap. 10. n. 14. et totus lib. 1. de iustitia q. 6. art. 4. tenent obedire
 sententię, et manere in carcere, nisi forte sententia sit nulla ex promptio-
 ne, quod in tali casu illy non obligat, neque privat naturali beneficio, aut potes-
 tate se defendendi per se. Immo licet sit etiam iusta ex veritate delicti,
 probabile est, quod liceat fugere, quod carcer est futurus perpetuus, et locus fuga
 patet ex se: ut notat P. Sa. verbo: iudicialis actus. n. 92. et P. Salas
 dicta sect. 7. n. 87. paragrafo: ad dunt recte, capitulo Salon. 2. 29.
 q. 69. art. 4. et not. 2. Petrus de Lederma, Banez, et alii. Rõ est
 quod perpetuus carcer equiparatur reus futuri perpetui, aut violenti, qualis est in cap-
 tivitate bello, et hoc equiparatur morti lege reus futuri perpetui et violenti.
 Unde si est licitum fugere de carcere, quod imminet periculum mortis, ita erit
 licitum de illo fugere, quod est futurus perpetuus. Addit Suarez n. 16. id
 dicendum est, quod carcer solus est temporalis, sed simul est futurus valde gravis,
 immodicus, et intractabilis, quod valde male in eo tractabitur reus, exultat dis-
 ponit ad mortem, vel saltem cogit vitam ducere in magnis miseriis. Non
 videtur legislator velle obligare reum, ut in eo voluntarie, et sponta-
 nee maneat, et igitur possit fugere, sed solus velle cogere ad permanendum
 coacte, et violenti.

Ex quo deducit posse similiter de carcere fugere,
 qui in illo detinetur propter delicta, que nec se, nec per alium ulla modo
 potest solvere. Ratio est, quod talis reus si aliquid peccatum habet manendi
 in carcere, certe illud fundat in presumptione, quod carcer sit futurus futi-
 lis ad solvenda delicta: et ideo si verum est hęc presumptio non subsistat,

nul

29
nulla manet obligatio, q^d n^o solum debet intelligi de carcere perpetuo,
aut valde gravi, sed etiam de temporali, & brevi; quibusvis militat ead^e
ratio supra posita. Ita sentit Navarrus in manuali n°. 201. P. sua
Citatur, & S. Salas disp. 15. citata.

4^a dubitatio est de illis, qui damnatus est p^{er} sententiam
ad poenam, q^um aliquis alius debet in ipso exequi, & n^o ipsemet se
in se ipso, ut ad publica verba: & de hoc omniter dicunt P^{er}el
ex loco est Barquer citatis posse q^uo sigg^o p^{ro}vertere huiusmodi execu-
tione, neq^{ue} ei^{us} obligatione in sociis illis expectandi in carcere, q^uo sigg^o
solum est de illa patienda, q^uo fuerit illata ab alio, n^o autem de illa
voluntarie expectanda: nec t^ude videtur omniter utriusq^{ue} p^{ro}ferre, s^{ed}
ut quis poenam patiat, & illis in carcere expectet. Quia fortiori verget
ut, q^uo poena futura est summe gravis, ut mors, mutilatio etc.

Neq^{ue} hunc Sabenda est ratio de damno, q^uo forte im-
minet custodi carceris; q^uo tunc qui fugit utit iure suo, & culpa
sibi debet imputare, si fuerit negligens in custodia carceris: neq^{ue}
fuga ipsa est illi causa damni, s^{ed} solum occasio, quae licite pot^{est} n^o vi-
tari ab eo, qui utit iure suo. Ita Barquer citatur cap. 2. n^o.
13. & Salas etiam citatur n°. 48. q^uo n^o solum verget q^uo pot^{est} fugere ab
ulla violentia carceris; P^{er} etiam si debeat foras extrahere, aut totum
edificium diruere, ut notant Carotanus 2. q^uo. 69. art. 4. Navar-
rus, Salas, & Barquer citati. Neq^{ue} licet huiusmodi fuga n^o sit li-
cita cu^m l^{es}ione, aut iniuria iudicis, vel ministrorum, qui aliog^uo be-
ne fungunt suo munere salte^m ly allegata, & probata, ut advertunt
p^{ro}dicti P^{er}el, In effractione carceris n^o est iniuria, aut l^{es}io iudicis
vel ministrorum, ly illorum potestas, & auctoritas in ipsis sit, & n^o
in muris, aut edificio. Damnum n^o q^uo interit civitati, ad q^uo forte p^{ro}hibet
reficere carcerem, n^o est tanti momenti, ut sit de illo Sabenda ratio in casu tanti
p^{ro}culi: vel certe illud facile pot^{est} potestati p^{ro}visionis expensarum, ut
notat Barquer n°. 22. sicut expensat damnum illatum alicui 3° p^{ro} p^{ro} p^{ro}
q^uo si ad hunc adhibetur equus aut vitulus aliena iniuria domino, ead^e sur-
ret sumpta.

Bene

Bene in addit. P. Salas n. 89. q. extractio carceris soly
 e licita, q. timet grave periculum vite, aut famy, n. autz si timeat
 soly poena legis, q. pecuniaria. Et n. 92. addit ex Lirio lib. 2. cap.
 31. n. 38. restitutionis damni illati q. extractionis carceris dix. e. in unum,
 q. d. munitur res publica dicit. e. stenta punitioe ipsa, qm. mollietur
 exequit, q. pot. d. Suiusmodi extractores. atq. ade. poterit Deus
 nihil curare de restitutione talis damni, nisi ad id cogat q. iudices.

1^a Max. e. distal, an sit licita Suiusmodi extractio carce-
 ris q. inde sequeret q. reliqui vineti fugiant, etiq. qui p. debita
 custodia detinent, unde Creditores patient grave damny. P. Barquet
 citatus negat, tunc extractionis carceris fore licita, q. quomodocumq. ipsi
 Creditores n. tenent pati damny in suis bonis, ut defendant vitz alter-
 rius, qui. alioqui e. nocens, e. iuste damnatus ad mortz. Ita neg. de-
 bent ab hoc ipso damnato ad id cogi, ut sine dubio cogent q. extrac-
 tionis carceris. Eire tn. licita ait, si qui. fugit, e. carceris flagit
 eet innocens, et iniuste damnatus ad mortz; q. tunc ipsi Creditores
 tenent pati damny in suis bonis temporalibus, ut vitz innocentis
 defenderent. P. opposit. sentit P. Lessius, e. P. Salas citati ex Michaela
 Salon citato; q. fuga debitoris, e. damna Creditoy q. accidens soly
 sequunt ad extractionis carceris: e. qui. carceris flagit, ut vitz seruet, uti-
 tur iure suo, nec tenet Suius iuxi cadere, ne alii patiant damny, nec
 ad ipsy p. tinet cura custodiendi debitoris, q. p. i. in p.iculo p. p. vitz.

2^a Dubitatio e. an in his casibus, in q. secundum ipsos res
 poterat fugiendi, e. efringendi carceris, licite etiq. aliis sit dare vi-
 liy, aut iurare ad efringendi carceris? Sicut Caietanus, Barquet, e.
 Salas p. tex. iudicis, ac ministros iustitiz, aliis licere dare vi. liy, ac
 instrumenta ministrare ad fugz, e. extractionis carceris; n. autz e.
 licite carceris simul e. res efringere; q. q. vi. liy, qm. traditio ins-
 trumentoy soly si actores quoda. secundum ad ipsy extractione, su-
 gg; neg. pot. p. re. loq. boni malitiz, nisi ex ipsa fractione, aut fuga-
 a qua. tn. de facto n. bent e. illa male, nisi ut supponitur.

quae inde sequenda e. Ab hac autem non potest sanciri malitia, et
affrictio ipsa a solo reo executioni mandata non est mala per se
quoniam si non potest esse illicita ea traditio instrumentorum ad regem.

Caput. 3y.

2 pars disputationis absolutur.

Ea erat, an iudex teneat ad ferenda poena, quae in lege
prescribitur potest delicta? et quidem loquimur de iudicibus inferioribus, non
si iudex sit supremus, aut ipse Princeps legis editor, ut potest in lege di-
pensare, aut illam omnino tollere, ita ut potest vel poenam diminuisse,
aut deo indulgere. Suppono in primis, si poena sit per ius imperitum
facto, solus requiritur sententia declaratoria, tenent iudices ad eam decla-
rationem: deinde vero non potest ab ipso impediri executionem poenae. Suppono
2o, iudices non potest poenam imponere, quoniam sit eo delicto taxata a
iure: nisi forte eius gratiam aliquam circumstantiam delicto ad datam, de qua
nihil sit in iure dignum, tunc enim tunc talis circumstantia poterit iu-
dex per suo arbitrio aliquid aliud in poenam addece.

Difficilis est, an iudex teneat per sententiam imponere poenam
a iure prescriptam? et ratio dubitandi est, quod licet sit, et a Sanctis PP. ibi
saepe observari, intercedere per remissionem poenae. Sed iudices non sunt in sacra
obligati ad eam poenam imponendam reo per sententiam, vel post sententiam possent
illam remittere, aut moderari. Patet quia, quod alioquin non esset licita ea
intercessio, cum iniquum sit petere ab aliquo, id quod in sacra facere non potest.
Et vero quod iudices inferiores obligent legibus iuris prescri-
ptibus poenam reo imponendam videtur certum, ab ipso non potest cuius-
modi poenam remitti, sive ante, sive post sententiam.

Res 1o, iudices inferiores debent poenam imponere
iuxta prescriptam legem, sive poena sit corporalis, sive pecuniaria alte-
ri applicanda ratio est, quod dictis iudicibus inferioribus solus creditur
potestas in reo, ad operandum per legem in iuris iudicis. Quod dicitur
Lex determinans poenam reo infligendam per tali, vel tali delicto, quod

n' e in potestate, aut arbitrario Iudicij, e' mutare, vel tollere. Ad
summy in aliquo casu sicut licet in flexiori, interpretati mentis,
supplexiori, ita licet Iudici q' Episcopi h'q' interpretati mentis iuris,
ex hac interpretatione tollere, aut diminueret poenas à iure taxatas.
2° q' lat' sent'z, respondeo Iudicij n' posse poenas remittere, vel ex
parte, vel ex toto, q'q' Iudex functus e' officio suo: Unde infert' q' tales
Iudicij n' e' p' aliquid interdictum remissione poenae, ut q' lat' ratio n'q' facta in
re n' dubitandi. Si t' Iudex sit in suo ordine supremus, tunc licet obliget
Legibus, q' t' q' lat' in eis dispensare, locy habebit aliorum interdictio maxie
Principij, Magnatij, ipsius regis, etc. q' h'c q' lat' dicitur in q' causis dis
pensationis. Hinc t' n' subicit alia diff' an ist' q' poena taxata
q' lege e' aliqua pecunij summa Fisco, vel alteri p'one applicanda,
Iudex inferior negligit, vel ex industria n' vult tal' poen' reo impo
nere, teneat' ad restitutionem illius summe? Et Res' e' distinctione,
si poena requirat sent'z declaratorij Criminis, aut demonstatorij, e'
Iudex culpabiliter negligat, vel nolit e' sent'z ferre, peccat quidem
obligat' sui officij, e' restitutioni publicae; n' t' tenet ad restitutionem.
Ratio e', q' Fiscus, vel altera p'ona, cui exat applicanda poena n'
set ius ad e' summy pecunij donec lata sit sent'z. q' n' dicit' Fisco, vel
tali p'one debet ex malitiosa omissione sent'z. Adde q' quicumq'
leges poenales vult intendunt directe vindictae delictory, n' v' locu
pletare Fisco, aut alias p'onas, q' poenae applicant. q' licet tales
poenae ipsi n' applicant, nulle sit resq' d'oz' p'actas in iustitia.
Si v' poena fuerit q' applicata q' sent'z, tunc Iu
dex impediens malitiose executionem talis poenae tenebit ad restituend',
q' lat' sent'z, e' applicationem poenae, q' Fisco, vel alia p'ona
acquirit ius ad summy pecunij q' poena taxata in lege: acc' p'nd
patit' iniustitiae, n' à Iudice impediens p'cessu d'ic' poenae. Et Res' e',
q' poena debet in sua co'p'so, q' applicata sit q' sent'z demon
statorij, aut declaratorij Criminis, n' si ulterius debeat reus ex
pectare igit' realem executionem poenae i' exitimo adhuc n' tenet' Iudicij

ad substitutionem summam, si potest latere sententiam nolit, aut negligat quod-
re ad executionem, quod adhuc nihil statuitur. Primum, qui potest sententiam
de acquirentis ius ad summam illam poenalem.

Disputatio. 21.

An ignorantia excuset à Poena Legis?
Caput. 1y.

Aliqua permittuntur

Multiplex ignorantia potest distingui in operante: alia
dicitur ignorantia iuris, alia facti: ignorantia iuris est quod quis ignorat, acti-
onis esse prohibita, vel lege naturali, et Divina, vel lege humana, aut civili: vel
licet sciat esse prohibita, ignorat tamen poenam, sub qua prohibet: quae etiam dicitur
ignorantia poenae. Et ex eadem actio potest esse prohibita a lege naturali, et simul a
humana, ita potest distingui, quod aliquis cognoscat prohibitionem naturalem; ignoret tamen
prohibitionem legis positivae, et humanae. Ignorantia facti est, quod quis igno-
rante actionem aliquam facit, existimans eam non esse, quae prohibetur a lege. Ut
occidit hominem, dum intendit, vel putat se occidere. Sed ad ignorantiam fac-
ti etiam reducitur ea, quae quis ignorat aliquam circumstantiam actionis
malae; tunc cuius specialiter prohibita est talis actio; quatenus etiam
reclusa tali circumstantia remaneat subta actionis peccaminosa ex
oppositione cum aliis legibus, vel cum dictamine rationis. Ut si quis
cognoscit, quod sit prohibita lege Decalogi, et situs sui sacri, et sa-
cilegii, faciat tamen aliquam reselectibilem partem, ignorando quod sacra sit.
Iste habet ignorantiam facti, quoad eam circumstantiam, quae statuit sa-
cilegii.

Quaevis utraque ignorantia tamen facti, quoniam iuris potest esse
vel inexcusable, quae etiam appellari solet probabilis, aut inculpabilis;
quod in se caret culpa, et simul excuset à culpa actionis, quae sub
tali ignorantia patitur: et potest esse inexcusable, quae etiam vocari solet

improbabilis, & culpabilis, & nequius se caret culpa, neque excusat à culpa
actionis subsequentis. Rogamus ergo in presenti, an aliqua ex predictis igno-
rantis, vel etiam omnes excusent à poena & lege taxata & delicto,
ita ut qui ignorantem fecerit in commissione alicuius criminis, nulla-
tenus incurrat reatus poenae.

Quidam generaliter loquuntur omnia illa
ignorantia, qui excusat facti, ne peccatus sit, excusat etiam reatus poenae
ut fert opinio Doctorum sent. apud Patrum Suarez lib. 5. de Legibus
Cap. 12. n. 3. Ratio autem est; quod Lex iusta non imponit poenam nisi ut
poenam, & ablata culpa, non habet locum poena ut poena. Si ignorantia
tollit culpam excusare debet etiam à poena. Quod si poena Legis non
imponit, nisi formaliter transgressoribus, & qui tunc ignorantia non pec-
cant in sua actione, non sunt formaliter transgressores Legis, sed cum-
muni malitiam. Quod poena non imponit quod huiusmodi ignorantem, & requi-
rentem tunc talis ignorantem excusant à reatu poenae.

Quod si quis potest de iure generaliter, qui poenam im-
ponit non supponendo culpam. Quod licet ignorantia excuset à culpa non
ea debet eo ipso excusare à poena, quod quidam aliquando potest asserere poenam
sine culpa. Cui instantibus optime occurrit Suarez, asserendo illam
non esse rigorose poenam, sed veluti partem disiunctam iustitiae, quod sub dis-
iunctione obligat, vel ad faciendum talis actionem, vel si non fiat, ad
sustinendum poenam ibi assignatam. Unde optime potest incurrere talis poena
sine culpa: vel certe talis poena est, qui talis requirit culpam civilem, & lega-
lem: & qua similiter dicendum est, quod si debeat ignorantia, qui sine culpa
legaliter excuset, aut excusare sufficeret si actus esset prohibitus illa redderet
factus involuntarius, & sic etiam excusat ille poenam. Sicut enim potest ad aliquid
instantibus & irregularitate, vel alia simili inhabilitate, quod non imponit
sub propria, & rigorosa tunc poena; & propter instantibus tunc enim excusatio
culpa non impedit talis irregularitatem; & non propter culpam, sed propter ipsi factus
imponit.

Itaque, qui diximus, vera etiam si, sive ignorantia sit facti,
sive iuris, quod tunc militat eadem ratio, sed utraque ignorantia potest ex-
cusare à culpa: sublata autem culpa, non potest habere locum poena ut

poena, licet n̄ dicitur P̄s, qui hoc negent de ignorantia iuris, ut N
 Scotus in 4. dist. 6. q. 8. d. Durandemata in cas. quibus de necessa-
 tione dist. 4. n. 8. qui tñ, ut Notat Suarez, n. 9. maxime vident
 loqui de ignorantia iuris sumari adit in acty q. libitij iure dno,
 vel nali, qm̄ dicunt n̄ excusare poenas iuris sumari: et si iq
 relinquunt aliquam culpam in ea actione, salty 2ª ius Divi, etiale, de
 quo tñ puncto dicemus cas. sequenti. Alii v̄ generalius loquunt, ut
 Gloriosa in cas. ultimo de verborum signatione in 6. verbo scientes ex
 regula 13. iuris in 6. ignorantia facti n̄ iuris, excusat.

1ª inquirat spe doctra, q. vel ea fundat in eo
 q. ignorantia iuris numq. sit invincibilis, vel in eo q. licet aliq.
 sit invincibilis, n̄ possit excusare a poena. Venter pot. asserti. q.
 est. Mox q. in p̄missis pone dicit ignorantia invincibilis
 quoad ius sumari, imo etiq. quoad ius Divi positivum, n̄ pot.
 n̄ pot. n̄ licet fortasse in hoc rariis obingat ignorantia invin-
 cibilis, et incurabilis, tñ neq. regnat, neq. videt nimis rara
 inter homines vides. P̄t̄iq. in iure nali pone ignorantia invincibi-
 liter aliquas vides, q. q. se noty n̄ vult, q. facile; q. esse homines
 q. se n̄ valent scire omnium p̄ceptorum sequi; et interdum, ac ipse etiq. d-
 ficiunt occasione, vel opacitate ad sparandam illi notitiam sine
 hominum culpa, aut voluntate, q. n̄ habuerunt vnde, aut quo
 modo excitarent ad talis notitiam parandam. Deinde q. sparant illius
 minoris, q. ignorantia invincibilis etiq. si iuris sit, excusat a culpa; q.
 excusat a voluntaria transgressionem legis. q. etiq. debet excusari a
 poena x̄ rationes factas q. vides.

Superest q. distas q. ignorantia n̄ excusat a culpa
 vel q. soly a ignorantia poenae, et culpa; vel q. ignorantia vincibili-
 lis, q. de se n̄ tollit imputabilitatem actionis; vel q. licet sit invin-
 cibilis et aliq. ius sumari, manet tñ notitia et ius Divi suffi-
 cientes ad s̄tendendam culpam.

Caput. lxx.

Aliquis scilicet Admittunt

Sepius contingere potest in actu q̄ subito de gliaci lege
 Divina est, & humana, q̄ aliquis lege Summarum inadvertenter igno-
 ret, cy tñ bene cognoverit Divinam: in quo eventu homo n̄ excusatur
 simpliciter à culpa; q̄ licet ignorantia cedat Divinis Summarum; suf-
 ficiens tñ advertentia dat cōtra Divinam, q̄ violat in p̄dicto actu
 p̄petrando. Sit q̄ d̄ dolo, tunc regulariter loq̄ n̄ excusatur hoc
 a poena legis Summarum: in quo sensu supra locuti s̄ Scotus &
 Durandus citati. Ratio ē, q̄ Lex humana n̄ solum interdicit pu-
 nire transgressionem sui Voluntariam, s̄ etiam culpam q̄ Lex Divina mis-
 set, atqui tunc manet sufficiens culpa q̄ Lex Divina q̄ manet suf-
 ficiens causa poenae, ac inde ab illa n̄ excusatur ita operans. Ad
 hoc tñ exempla communiter excipiuntur Censurae, quae n̄ solum q̄ Lex
 Ecclesiastica ignorat inadvertenter, q̄ntis aliqui actus erant ma-
 lus q̄ Lex Divina, q̄ Censurae requirunt stultitiam, quae n̄ reperit in
 ignorantibus Lex Ecclesiastica, ut dicit in materia de Censuris.

Sit d̄ dolo: q̄ ignorantia n̄ excusatur à culpa gradu,
 q̄nt q̄ poena legis lata ē, n̄ excusatur simpliciter à poena, nisi
 in lege addat verby, q̄ dicit, aut doli requirat. Prior pars com-
 mune ē, idem tradit Innocentianus in cap. v. de institutionibus n. 6.
 ubi Decius lect. 1. n. 8. Felinus n. 4. Bartolus in lege
 Hexra digestis de partibus n. 20. & alii Moderni, communiter
 lege d̄ digestis de legibus ubi dicit, n̄ solum scientes, s̄ etiam igno-
 rantes ei transgressores legum q̄ debet intelligi q̄ ignorantia ē
 vincibilis, quae n̄ excusatur à culpa, q̄ n̄ tollit omnino volun-
 tarium. Unde sumit ratio, q̄ Lex ignorantia n̄ tollit causam
 poenae, quae ē culpa, cy n̄ tollat omnino voluntarium. q̄ negat
 excusatur.

Dixi in naxiy e q talis ignorantia n exclu-
 dat culpa ppter qm imposita e poena; q interdum pot ignorantia
 n excusare ab omni culpa mortali, & nihilominus excus-
 vare a poena; q excusat ab specialis gravitate orta ex speciali
 Circumstantia, qm specialis gravitatis lex principaliter punire
 voluit. Vt si quis adulteret, inexcusabiliter ignorans matrimonij officij
 qm n ignorat n e ius excusabit a poena posita ad adulteros, licet
 in eo actu mortaliter peccaverit; Illud peccatum tantu e in illo homine
 simplex fornicatio. Similiter qui interficit hominm clericu, ignorans
 inexcusabiliter e clericu, n tñ ignorans e hominm, n incurrit poena
 canonis: si quis suadente diabolo, licet alias homicida sit, canonis
 n incurrit.

Dubitabitur an quicquid ignorantia diminuat vel
 poena, licet ab illa n totaliter excuset? In qua dubitatione duo distin-
 guit suaver snt damny ob ea causq alteri illaty, q reparandy, &
 restituendy e, & q poena vindicatory. quoad ty ait, n sexu locy dimi-
 nutiony; i in iustis restituendy ei damny, ut sumit ex lege, q Nexa
dyebis d'positi, & lege i. digetif: si mensor falsu modu dixit. No
 e, q illa obligatio nascitur ex iustitia emutativa, que recipit qqua-
 litate rei ad re. quoad qm vero poena vindicatory subdistinguit,
 vel eny ea d'bit, lege ante omny sententiq, vel relinquit imponen-
 da q iudicij: in priori casu ait, similiter n sexu locy diminutiony; q
 lex ipsa infligit poena impliciter, & sine ulla moderatione, semper
 q eode modo loquit, nec unqum diminuit poena. q nec seuf qria
 auctoritate pot illu diminvere. Ex con, ty q ad hoc requirit potes-
 tas publica, qm seuf n sabet, ty q in qria causa ut suspectus dis-
 pensator. Eridy avertit q habilitate e dicendy quoties lex imponit poena
 ipso facto, & soly requirit senty declaratory; hinc eny n e in po-
 testate iudicij poena diminvere, si alit q senty declarat delictu fuisse
 omny, q hinc lex ipsa, cu iudex e, que imponit ea poena. q vero poe-
 na imponenda e q iudicij, potexit sic in eo casu poena diminvere; q

culo

causa minor e, et id in iure u' scedit.

U' gane huius dicit, qui illy limitat poena e' ppter
quasda' Leges, qu' expresse addunt verby scientes, aut prumproxi, aut
qui temere hoc fecerit: quaxy poenas dicimus n' incurri ad ignorantib'
etq' vincibiliter. Ita omniter dicitur p' huius Caietani verbo, ex-
coctio, et Navarrus in summa cap. 27. Ratio e' q' poena, ut in iu-
re dicitur, potius leniendy nent, qm' exaggerand' cap. poena de poe-
nitentia dist. 8. e' lege poena digestis de poenis: s' q' lex addit q'
dicta verba, satis insinuat, se nolle illy incurri, nisi q' peccaty sciet
taly Circumstanti' q' n' e' ita extendenda, ut incurrat etig' sine
tali Circumstantia. dicit. 1. q' qui ignoranter operat etig' ignorantia
vincibili n' dicitur p' huius operari scientes, aut prumproxi, vel temere ali-
q' facere: q' qui operat etig' sub ignorantia vincibili, n' apprehendit sub poe-
na d' scientes, aut temere operantes lato: dicit. 2. q' huiusmodi le-
ges q' p' dicta verba aliq' aliud insinuant, qm' si alit, e' simpliciter poe-
na imponeret d' operantes. P' huc dicta nequit in alio scribere: q'
dicit. 3. q' ut paulo ante diximus, qm' d' ignorantia n' excuset sim-
pliciter culg' mortaly, aut pot' excusare a poena, si nimixy excuset
mody, aut Circumstanti', aut spetis peccaty, qm' lex specialit' inten-
dit punire, P' in p' dicto casu ignorantia etig' vincibilis excusat illy
Circumstanti' scientes, aut prumproxi, vel temere operandi, qm'
p' dicty Leges videntur velle principaliter punire q' talis ignorantia
excusari debet a poena hary Legy.

Hic dicitur videt' aduersari' Glossa. cap. ultimo. de officio Regis
verbo: scientes, qui auerit, n' obstante tali forma eary Legy, incurri poe-
nas ab iis, qui ex ignorantia Caussa ear' violant. Id tenet Glossa in cap.
1. de sanguinitate, e' affinitate verbo: scientes quas sequunt' plures, apd
Sizaculley in tract. de penis temperandis ca' 13. n. 21. e' pendant
in lege 1. digestis: si minor talis mody dixerit, qui auerit, ignorantig'
Caussa equiparari dolo. Et Ratio e' potest, q' n' excusari culg' q' n' q' n'
d' tales Leges.

1^a e; sicut talis ignorantia vincibilis non excuset
 absolute gravitatis peccati; excusat nihilominus ab illo modo gravi-
 tatis, in quo voluit lex illud peccatum punire, ut per dicta verba satis
 clare signant: Equidem negari non potest, quod legislator proprio arbitrio
 potest solum velle punire eos, qui tale, vel tale peccatum omnino adverten-
 tes, et absque ulla ignorantia, et sine vincibili, et excusa commiserint; quod
 velle extendere ad alios, qui ex quacumque ignorantia peccaverint: hoc
 autem voluntas non potest clarius explicari, quam per dicta verba. Quod cre-
 dendum est, de facto esse voluntatis legislatorum in per dictis legibus.

Ad legem vero primam, quae ibi allegatur, non est suaver ex-
 pectando, et igitur, et in scia, et quoad gravitatis culpe, et ignorantia
 affectatus, qui parat scilicet, et sola illa voluntarii directus includit, ut
 bene notavit alia Glossa ex textu satis expresso in cap. eorum de temporum
 ordine in 6. imo non deflexit, qui dixerunt, et igitur ignorantia affectatus
 sufficere ad excusandum in simili casu per legem; quod est minus, quam scia
 arguitur Capitulum cum in subditio, paragrapho 1. de clandestina dispensat.
 ibi non expertes scilicet, vel saltem affectatus ignorantia, quod sentit Exotus
 in cap. ut animarum de constitutionibus in 6. Si vera ignorantia af-
 fectata in iure equiparat scilicet, quod est sufficit ad directus intentionem,
 temeritatem, et presumptionem, et includit scilicet saltem periculi, et dubitationis.
 Et hac ratione quodam modo videtur potest potius augere culpam, quam diminui.

Secunda vero ignorantia affectata, alia causa, et negligentia
 non equiparat scilicet: illa vero lex 1. intelligenda est de equiparatione non
 in culpa, vel poena, sed in obligatione ad reparandum damnum inde sequens,
 non qui per negligentiam, vel ignorantiam ex aliquo exercet suam ministerium te-
 net restituere damna sequuta non minus quam si ex certa scia id fecisset:
 ut explicuit alia Glossa in lege in actionibus verbo, non et igitur digestis
 de in litem iurando potest et igitur intelligi ea equiparatio quoad poenam im-
 positam in iure, quod Lex non addit pariter: in iudicio, vel similibus. Si simpliciter
 puniunt transgressores.

Capitulum 3.

Caput. 3y.

Aliis duabus Conclusionibus absolutis Disputatio.

Ex dictis in casu precedenti dicitur aliquid deducunt, ad ex-
 xuenda diffinitio presentis atrocitatis. sit q^o 3° solo: ignorantia, quae simpliciter
 excusat culpam mortalem, licet si excuset veniale, etiam excusat a poena gra-
 vi legis ita solus lib. 5. de iudicia. q. 1. art. 9. ad finem, et Me-
 dina codice de poenitentia tract. de ieiunio q. de necessitate servan-
 di ieiunium, quos sequitur P. Suarez lib. 5. cap. 12. n. 16. Ratio est
 talis ignorantia vere tollit causam, et fundamentum poenae; cum poena gra-
 vi non solet imponi per leges humanas, nisi pro culpa mortali. Tertio,
 poenae intelligendae sunt de illis legibus, quae punire intendunt actiones, quae
 de se sunt culpa mortalis: in quibus locis etiam habet ratio in casu precedenti
 attracta, sicut illa ignorantia excusat a poena, quae excusat illam circum-
 stantiam, quam scilicet respicit lex; nam lex, quae punit culpam de se gravem, videtur
 respicere scilicet in sua punitione gravitatem culpae tamquam circumstantiam, a
 qua dependet inflictio poenae: ac proinde tali gravitate deficiente, debet
 deficere poena. At vero in aliis legibus, quae poenas videntur imponere
 propter ipsum factum, abstractendo ab eo, quod sit, vel non sit culpa contra Deum,
 et poenae videntur poenales, et non obligatoriae in se, si existens
 cessare poenam, quod est casus culpa mortalis; videmus enim plures ex
 huiusmodi poenis incurri, etiam absque omni culpa, quae a fortiori pote-
 runt incurri ex sola culpa veniali. licet in his etiam cum operatione pos-
 simus loqui, distingui culpam civilem in gravem, et levis: et amittendo poenam non in-
 curri, quando ex ignorantia intercedit solum culpa levis civilis.

Secundum dicendum est, quod poena legis est levis, et debet etiam
 cadere pro culpa levi; quod tunc non deficit causa, et fundamentum poenae,
 cum poena levis sufficienter causam habeat in culpa levi; nec possumus
 credere, gravitatem culpae esse circumstantiam, quam ex legibus scilicet respiciunt

in sua punitione, itaut ab illo dependat in delicto poeny; & suffici-
ens proportio dat int' culpa, ergo, etig q' culpa e' levis, ut etig
notavit Suarez citatus, & alii.

Sit 4° scdo: ignorantia solius poeny n' excusat regu-
larit' loq' eiusd' poeny reaty. Ita fect smudis sen 4° qm' dno certq
appellat P. Axiaga disp. 21. sect. 8. q' 1. q' sola ignorantia poeny
n' excusat culpa in transgressionem legis. q' neg' ipa sola debet ex-
cussare poeny. Patet con, q' culpa e' causa, & fundamentu poeny, &
n' cessante causa n' cessat effectus. q' n' cessante ignorantia culpa, quae
causa, n' debet cessare poena, quae e' effectus illius. Ans 2° q' Lex pot
obligare in scia, qm' d' n' addat poeny 2^a transgressionem illius. q'
qm' d' subditus ignorat poeny legis, pot' nihilominus, & debet, regu-
lare obligaty in scia ad observationem legis, & sequent' mittet culpa
violando legem, etig cu' ignorantia poeny. nisi fortasse aliquis per erro-
rem indincibili ~~inducit legem n' imponit poenas n' obligare~~
in scia, vel saltu n' obligare gratis, tunc eni' excusabit' a poena.
P' vere in hoc casu n' intervenit sola ignorantia poeny de qua loquimur
P' etig ignorantia obligationis; q' ignorantia poeny redundat in igno-
rantia culpa, & ab illa excusatur.

Probat' 2° q' talis ignorantia poeny soly facit, q' ea poe-
na n' sit voluntaria; & hoc nihil refert ad n' d' pendi reaty poeny;
cu' poena potius potest, q' sit involuntaria. q' sola ignorantia poeny,
n' excusat reaty illius. Ratio a priori e'. q' obligatio ad poeny n'
provenit ex voluntate peccantis, & soly ex potestate, & voluntate ius-
piciens iuste punientis delicta. Unde expectari n' debet clementer pec-
catoris in poeny, & soly in culpa. Fiximat, q' delicta mortalia pu-
niunt' a Deo poena aeterna, qm' d' illa mittentes indincibilis ig-
norant, tunc poeny debent' suis delictis. Similiter a iudice humano
iubet' suspendi quos, qm' d' si ignorat, suspensio e' poeny n' delicti.

q' d' Diximus autem, regularit' loq' quicunq' ignorantia n'

excusare reatu poenae, ut excipiamus excoicatione, et alia censuras,
de quibus magna e' controversia int' Theol. an illarum ignorantia ex-
cuset huiusmodi poenas: in quibus rehuet specialis ratio, et ste-
matis, in omni censura requirit. 1° de hoc punto in mat' de censuris
lati: vide Suarez tomo. 5. disp. 4. sect. 9.

Scio aliquos doctores ab hac doctra dissentire, docentes
generalit' ignorantia poenae excusare reatu illius. Ita Ioannes An-
dreas in cap. 2. de institutionibus in. 6. et Felinus lect. 1. n. 6. et
alii, quos refert Covarruvias in regula poenae. f. 2. §. 7. quibus
assentire vident' Menochius lib. 2. de arbitrio Centuria 2. casu 185.
n. 49. et P. Sanchez lib. 3. de Matrim. disp. 36. n. 3. Aliqui,
autem ex dictis hanc differentia faciunt inter legem, quae punit actum
damnatum, et legem, quae de reo damnat et punit actum: quod si in priori
casu ignorantia poenae excuset illius reatu, non in posteriori: Nescio
in qua ratione moveantur Si Theol. non in utroque casu quae ignorat
poenam, et quae non excusat culpa, ut supponimus. Quod si non
excusatur poena. Sciat, quod inter eiusmodi leges, solum datur dis-
crimen in eo, quod altera simul punit, et damnat actum, altera vero so-
lum punit actum, quae damnatum supponit, et alia lege; et si dicitur
quod accidens omnino e', aut impertinet ad reus poenae. quod est
mors; quod si lex solum punit, et non damnat actum, sed supponat quod aliun-
de damnatum, non facit quod talis actus non sit culpabilis, et si fiat ex
ignorantia legis punientis. quod non facit, quod eius ignorantia excuset a
poena. Patet tamen, non ideo in altera lege simul damnante, et
puniente non excusatur poena, quod manet in operante sufficientis notitia
ad culpam: Petiq' ex ignorantia legis mere punientis, manet suffi-
cientis notitia ad culpam. quod similiter in hac non excusatur poena quod illius
ignorantia.

Scilicet, legem pure ignorantem non posse excusare actualit' reu, quod
non in dubio: et quo sit, quod si ignorat poenam legis mere punientis,

ignorat ergo p[er] se iura Lex; ac p[ro]inde ut ignorata n[on] potest indu-
 cere obligationem ad poenam: quia ratio cessat in lege damnantem
 simul, et punientem; sicut dicit ignorantia poenae, n[on] potest ea ignorat iura
 Lex, et saltem cognoscat ut damnans: Unde ipse actus e[st] formaliter trans-
 gressio illius legis punientis, ac p[ro]pterea puniri debet p[er] talis legis, p[ro]mitten-
 tis ignovet poenam; q[uo]d vero ignorat Lex mere puniens, n[on] transgreditur
 formaliter eam legem, p[ro]mitten[te]m faciat actus, qui p[er] talis legis intendit puniri: quo-
 modo q[uo]d Lex poterit punire illy actus, qui n[on] e[st] transgressio ipsius, s[ed] alte-
 rius legis n[on] punitive?

Hic responsio subtiliter excogitata e[st], et n[on] solida. Res
 duplici e[st] obligationi legis, altera ad culpam, altera ad poenam: illa requi-
 rit notitiam in subdito, itaut ablata notitia, cesset obligatio actualis ad
 culpam; obligatio vero ad poenam n[on] semper requirit notitiam legis. Ratio
 e[st], q[uo]d culpa debet e[ss]e voluntaria, n[on] poena: n[on] autem pot[est] e[ss]e voluntaria
 culpa absq[ue] notitia legis obligantis. Unde fit, q[uo]d si Lex sit simul pu-
 niens, et damnans, poterit inducere obligationem ad poenam, etiamsi ig-
 novet illa Lex ut puniens, ut fatent adversarii, quibusq[ue] modo pro-
 namus. q[uo]d si Lex solum sit punitiva, poterit inducere obligationem ad
 poenam, p[ro]mitten[te]m p[er] se ignorat ea Lex. p[ro] hoc con[tra] n[on] si p[ro]pter aliq[ui]d requi-
 reret notitia huius legis mere punientis, maxime ut p[ro]mitteret obli-
 gatio ad culpam; s[ed] hoc potest p[ro]terere absq[ue] totali ignorantia talis le-
 gis, dymodo dicit notitia alterius legis damnantis. q[uo]d e[st] p[ro] hoc max[ime];
 n[on] ideo requirit notitia alterius legis, simul punientis, et damnan-
 tis, saltem ut damnans e[st], q[uo]d n[on] e[st] ad obligationem culpae. q[uo]d dicitur.

Confirmat, n[on] q[uo]d aliquis ignorat poenam legis punientis
 simul, et damnantis, p[ro]inde se habet in ordine ad obligationem poenae, q[uo]d
 ac si p[er] se ignoraret talis legem; s[ed] adhuc dicit reatus poenae. sicut
 dicit, si quis ignorat legem solum punientem, dymodo aliunde adsit suf-
 ficiens notitia ad culpam. certe mihi videt omnino q[uo]d accidit, q[uo]d le-
 gislator damnet, et puniat aliquos actus p[er] unam, e[ss]e q[uo]d legem, aut

quod id est de duplici lege dicitur: in utroque enim casu proprie intendit dam-
nare actum, et punire reum propter actum damnatum.

Ad 2^{am}, quod in responsione addit de transgressionem facili
legis punientis, duo iure posuimus. 1° non est inveniendum, quod una lex puni-
at actum, qui non est transgressio sui ipsius, sed transgressio alterius legis:
immo id sequuntur intendunt leges Summarie punientes peccata in Le-
ge naturali, ut homicidium, furta, Blasphemias, vix enim intendunt huius-
modi peccata ut sunt transgressionem legis naturalis punire non possunt ut
sunt propriae leges Summarie, quasi ipsae reflecterent inquam reus-
sus: expterea fur, et homicida etiam ignorantes poenam, patibulo
damnantur: cuius ratio à priori est, quod talia peccata etiam ut possunt et
in Legge naturali, sunt causa sufficientissima ad talis poenam. quod potest le-
gislator ea punire ut talia. 2° posuimus iure, illos actus etiam
factos ex ignorantia legis punientis, et transgressionem Summarie talis
legis. Et Lex iure puniens potest obligare ad poenam, quod si sit
ignorata, ita poterit aliquis facilliter illos transgredi, quod si talis
Lex ignoret, non quoad presentem attinet, nil aliud intelligo quod trans-
gressionem facili legis, quod actionem, et quod subditus incurrat obligationem
legis, sive poenam illius: et transgressio facili legis damnantis, actus
ad culpam, est actus, et quod subditus incurrat culpam, ad quam Lex obligabat: et
solum est dictum, quod culpa non potest incurreri sine noticia legis obligantis ad
culpam; bene tamen potest incurreri poena sine noticia legis obligantis ad po-
enam, propter rationem supra factam.

Similiter impugnanda est alia distinctio, quam Bartolus
et alii à Felino relati faciunt inter poenam ipso facto latam per Legem
et poenam imponendam per iudicem, avertentes, poenam ipso iure latam excusari
per ignorantiam, non vero ferendam. Non rationes à nobis factae militantes aequa-
liter in utroque casu: cum ignorantia utriusque poenae non excuset culpam,
quae est causa poenae: et sicut iudex potest inducere obligationem ad poenam,

puniendo culpas ignorantis poenae, ita poterit idem statui iura 269
lex; n' enim debemus credere iudici max' potestatis, qm' legi.

Disputatio. 22.

An Lex Sumana irritans sit poenalis, et obliget in conscientia.

¶ Pari' Leges Sumanas irritantes dicitur, qui
alioquin ex natura sua erant validi, stat ex experientia, dicitur utri-
usq' iuris civilis, & canonici. Sic enim in efficiendis testamentis,
in d'ctibus minoru, ac mulieru: et in bonis Ecclesiasticis, et in ipso
etiq' Sacramento Matrimonii aliquae conditiones s' iure Sumano re-
quiruntur, sine quibus d'ctus n' e' validus ex n' eiusd' iuris Suma-
ni. Quomodo aut' Lex Sumana hoc possit facere, bene ostendit P.
Suarez lib. 5. cap. 19. n. 1. ad Saxy q' Legu' explicatione' deo inq'ui-
rimus in p'nti: 1° an ex sint Leges p'prie poenales? 2° an
in iura p'hibeant illy actus, quos irritant?

Caput. 14.

Prior difficultas expenditur.

Leges irritantes e' poenales multi iurisperiti docue-
runt: Ita Gloria in cap. debet. §. ordinarii, verbo: poenales de immu-
nitate Ecclesiaru in. 6.° Panormitanus in cap. ultimo de hereticis
n. 14. Bartolus in lege sanctio digestis de poenalis: et pot' sumi ex
cap. super litemis, & receptis ibi in ius p'prietatis poenae, et ex lege
hurgia, ibi odio scribentis, digestis de legatis l. 1. imo aliqui dicunt
Sancti poenae n'ale, et itaq', ut videtur licet in duo cap. 2. de substitutionibus
lect. 1. n. 5. et Smola in cap. ultimo de receptis et Glossa verbo

personalibus, et sic potest esse, quod irritatio actus, quae homo non iure, et reali
libertate potest valide facere, et non potest gravamen, et documentum
subditi, si non potest nisi in poena iure imponi. Et stat 1° quod irritatio
non fit, nisi inabilitando poenam, ad tales actiones; et omnis in-
habilitas poenam per legem inducta, est quaedam poena. Et est 2° si
lex irritans non est poenalis, non est restringenda, et potius extenden-
da, atque hoc est consensus Doctorum sententiae. Et unde aliqui
inferunt eo igitur, quod lex ad dat aliquam poenam, concessi non irritare, ne
cumque actus his punire videat.

Aliqui vero dicunt, leges irritantes non esse poe-
nales, sed morales, seu per se directivas coactivas. Ita Ioannes An-
dreas in cap. ultimo. de electionibus in 6. regula: omnia de regulis
iuris in 6. Felinus in cap. 2. de institutionibus n. 3. citans Inno-
centium in cap. si vero de sententia excommunicationis. Ratio autem per hoc
sententia esse potest; quod poena non est, nisi fuerit culpa; et annullatio ac-
tus fit sine propria culpa. Et non est poena. Et stat quod aliter om-
nis irregularitas est poena, quae est gravamen, quod non imponitur sine
rationabili causa; et hoc est falsum. Et id, ex quo sequitur.

P. Azziaga disp. 23. sect. 1^a existimat dix posse
questionem esse, nisi de sola voce, aut acceptione sui nominis
poena, nam aliqui accipiunt eam voce, ut denotat perire malum
aliquod subditi: quo sensu aut non esse debet, quoniam omnis lex irritans
sit poenalis; et est odiosa, et importat malum aliquod subditi, nempe
privatorem sui libertatis, quoniam ex natura sua debet adhiberi vali-
de. Alii vero eam accipiunt per poenam, quae proprie intelligitur per culpam sal-
tem civilem, licet non sit culpa, nec venialis coram Deo: In quo sen-
su, ait, non omnes leges irritantes esse poenales; quod typissime non im-
ponit per modum poenae, seu non supponit ullam partem culpae, imo nec
actionem ullam hominis liberi. Ego tamen existimo hanc legem acceptam

quod ei p[ro]p[ri]o, in qua debet examinari p[ro]ut distat, q[uo]d alioquin
est inutilis d[ic]t[um]. cy ea sola instituat ad cognoscend[um] an huiusmo-
di leges obligent ad mod[um] aliar[um] leg[um] p[ro]vencalium, que p[ro]p[ri]e d[ic]un-
tur tales, q[uo]d imponuntur aliqua culpa salt[em] civili.

Sit 1. Conclusio: Lex irritans in suo p[ro]p[ri]o, ac n[on] in
opt[um] n[on] includit r[ati]o[n]em p[ro]vencalium. Ita D. Suarez citatus n[um] 4. cy aliis, quos
se refert. p[er] q[uo]s si in suo opt[um] includeret r[ati]o[n]em p[ro]vencalium, n[on] foret ulla
lex irritans actus, nisi q[uo]d mod[us] p[ro]vencalium, et supponendo aliquam culpam
hoc e[st] falsum, ut infra videbimus. q[uo]d lex irritans n[on] includit in suo
opt[um] r[ati]o[n]em p[ro]vencalium. Max[ime] e[st] evidens ex recta metaphisica; Max[ime]
aut[em] patebit ex p[ro]batione 3[is] d[ic]ti, q[uo]d mox subiiciemus. Con-
trari[um] n[on] p[otes]t. Sit 2. d[ic]to, n[on] includit in suo p[ro]p[ri]o, ac n[on] in opt[um]

negationis, aut p[ro]hibitionis r[ati]o[n]is p[ro]vencalium: q[uo]d d[ic]to r[ati]o[n]e p[otes]t ex
pluribus legibus, que s[unt] irritantes, et p[ro]vencales, ut p[ro]bavimus
in 4. d[ic]to. Unde aperte fit, opt[um] legis irritantis abstracte ab
eo, q[uo]d sit p[ro]vencalis, vel n[on] p[ro]vencalis, ergone d[ic]ti q[uo]d quilibet ex
illis duabus d[ic]tionibus, et opt[um] animalis p[otes]t d[ic]ti q[uo]d r[ati]o[n]ale, l. irrationale.
Sola igit[ur] e[st] d[ic]ti legis irritantis, tali modo, et y tali efficacia
p[otes]t p[ro]hibere form[am] ad aliquos actus, ut sine illa invalidus ex r[ati]o[n]e talis
legis: sive id fiat in p[ro]hibitione alicuius culpe, que ibi supponit,
sive p[ro]pter bonu[m] commune, vel in favore[m] alicuius generis p[ro]vencal-
ium, sive p[ro]pter quor[um]dam alior[um] sine. Et duobus modis p[otes]t fieri, scilicet
vel requirendo aliquas conditiones positivas, vel illas excludendo:
q[uo]d opt[um] forma p[otes]t p[otes]t fieri sit positiva, vel negativa q[uo]d accidens e[st]
ad opt[um] legis irritantis.

Sit 3. d[ic]to de facto p[otes]t fieri leges irritantes, que
n[on] sunt p[ro]vencales. p[er] inductionem, n[on] lex irritans Matrimonii inter
cognatos ad 4. usq[ue] gradus, et lex irritans Matrimonii religiosorum,

et eorum, qui in maximis ordinibus constituti, Lex ita irritans
testamentum sine talibus, vel talibus conditionibus factum, et alij riles
nulli supponunt, aut requirunt culpa in eis, quorum actus irri-
tant, q^o talis irritatio non fit in odium alienum, nec in vindictam
delicti, q^o est namq^{ue} ad poenam in rigore sumptam, X Leges: Sanctimus
codice de poenis. q^o Quivis modi Leges non sunt poenales, et dixit
q^o ea irritatio introducta est pro, christ^o deantia, vel religionis, vel
singulis bonitatis, vel propter bonum commune independentem a
quacumq^{ue} culpa absentem.

Et specialius id patet in lege irritante testa-
menti minus solemnne; ceteri qui ita edidit testamentum, q^o ex illo
defectu irritum est, nihil peccavit, nec aliquid fecit punitione dignum
q^o si libere potuit testamentum edere, et ideo est dignus poena, ita etiam
libere potuit minus solemnne testamentum facere absq^{ue} ulla culpa
vel causa poenae. q^o talis irritatio non potest esse poena magis, sed potest esse poe-
nalis, nec intentio talis legis est punire actum, vel negligentiam ali-
cuius: cuius signum est, q^o in illo casu testamentum, q^o ex tali nulli-
tate testamenti sequitur, magis cadit in damnum heredum, q^o in testa-
toris: neq^{ue} id putat inconveniens q^o se vera Lex necesse puni-
re intendit, sed solumm^o bono providere.

Dicitur q^o talis Lex prohibens actum, potest esse
in poenam, q^o aliquis eos tentare vult, irritans, ideoq^{ue} irritations
qua talis semper esse poenalis. P^o de 1. q^o etiam illi, qui optima
fide plane indubitanter ignorant affinitatem, aut sangui-
nitatem, vel certe ignorantem id esse a lege prohiberi, sunt matrimonij,
nulli, vel civilis culpa mittunt, et nihilominus invalide sunt, q^o tunc
eorum irritatio non potest esse poenalis. 2° q^o plures Leges non prohibent eos
actus, quos irritant, sed libere, ac licite est eorum actus ponere, licet si-
ne fructu valoris: et patet in lege irritante testamentum minus solemnne,

q[ui] pot[est] quisq[ue] licite facere aliq[ui]d nulla culpa, q[ui] p[ro]p[ter]ea effugiat[ur]
irritationis. q[ui] leges n[on] semper p[ro]hibent actus, quos irritant.
neq[ue] eos irritant in q[ui]bus violat[ur] legis.

Sit 4. s[er]mo: Leges irritantes aliq[ui]d ponunt e[ss]e p[er]na-
les. ex q[ui] pot[est] merito susp[er]ior illud mal[um], q[ui]n irritatione rege[re]t,
infringere ut p[er]na p[ro]p[ter] aliq[ui]d culpa p[re]cedent[is]. q[ui] pot[est] id[em] leges ir-
ritantes s[er]vare p[er]nales: vel poterit uti irritatione t[er]m[in]i p[er]na ad p[un]-
itione[m] delicti. Quod melius declarat, advertend[um] e[st] q[uo]d suaver[um] aliud e[st]
irritatione[m] ipsa[m] e[ss]e p[er]na[m]; aliud v[er]o ip[s]i act[us], qui a lege irritat, p[un]-
i p[er]na; poterit eni[m] stringere, q[uo]d aliqua lex irritet act[us], v[er]o ad-
diat aliq[ui]d p[er]na[m] d[omi]no, qui tal[em] act[us] attemptaverint: qu[ia] lex sine dubio
est p[er]nalis s[ed] e[ss]e p[er]na[m], qu[ia] adicit p[er]na[m], q[ui]n d[omi]no ip[s]a[m] irrita-
tio n[on] p[er]nat in p[er]na[m], neq[ue] s[ed] p[er]na[m] irritationis lex dicat p[er]-
nalis. de huiusmodi aut[em] legibus n[on] loquimur in n[ost]ra d[omi]no; nul-
lus eni[m] u[er]um d[omi]no d[omi]no, eas e[ss]e p[er]nales. Loquimur q[ui] de legibus,
qu[ia] sine adiectione n[ost]ra p[er]na[m] p[ro]p[ter] irritations[em] sint p[er]nales.
ita ut irritatio ipsa infligat in p[er]na[m]. Si plures eiusmodi
leges referant, q[ui] inductione; n[on] in p[er]na[m] adulterio[rum], q[ui] s[er]-
bi mittunt matrimoniu[m], q[ui] moriat[ur] alter d[omi]no, irritat sequens
matrimoniu[m]. Rursum Religiosus acceptans electione[m] ad
platione[m] sine licentia sui p[re]lati, ob p[re]sumptione[m] p[er]nit p[er]na[m] cas-
sat[ur] electionis, ut stat[ur] ex cas. ii Religionis de electione in
c. It[em] quotiescu[m]q[ue] in iure ponit in lege irritante p[er]na[m] aliqua
e[ss]e p[un]itione[m] denotans, censet talis irritatio p[er]na in p[er]na[m],
ut cy dicit in p[er]na[m], in odij, p[ro]p[ter] temeritate[m] irritamul est. Imo e[st]
aliq[ui]d sine his p[ar]ticulis ex modo, quo irritatio fert p[ot] colligi, eam
imponi sub xone p[er]na[m].

Ex dictis facile p[er]venerit scilicet opposit[is]
sent[enti]e sub initio capituli relati: si nimirum dicamus cy q[uo]d licet

inde

ex modo pcepti positivi, vel dicitur quasi conditionalit tanty, ita ut
 neq' abtē p'beat actus, etig factus sine debitis conditionibus, neq' abtē
 p'cipiat fieri ex talibus conditionibus; 1° tanty conditionatē habeat, q'
 si fiat actus, debeat fieri ex talibus conditionibus, ut rēt validus,
 valitez iuritat. His adnotatis,

¶ Dico 1° de optu legis irritantis n^o e' p se obligare
 in iura ad faciendy acty validy, neq' ad n^o faciendy invalidy, imo
 neq' e' de illius optu inducere ulla obligatione p se cō acty, in que
 fert irritatio. 2° q' optus legis irritantis sufficienter salvat
 q' soc, q' p'hibet formy, sive positivay, sive negativay actus, sine qua
 n^o subsistat eius valor; 3° toty soc pot fieri, qn^o inducat obliga-
 tionem in iura ad aliq' ex p'dictis. q' talis obligatio n^o e' de optu legis
 irritantis. Max^o stat ex ipa de fore legis irritantis: mox p'
 in lege p'hibente conditiones varias ad valoy testamenti, q' qm^o tes-
 tator n^o obligat ad faciendy testamenty ex p'dictis conditionibus, q'
 liberu e' ipi testatori ab intestato d'cedere p se loq', neq' obligat
 ad n^o faciendy testamenty invalidy sine assignatis conditionibus, q'
 it pot licite n^o testari, ita e' poterit testamenty invalidy d'cere.
 nec debent aliq' rationes ad huiusmodi testamenti conditiones sones-
 tandy. Id d'candy e' de lege, q' irritat d'ctus minoru, n^o eni p't-
 ea igit e' illicity eos facere. q' pot salvari optus legis irritantis
 absq' ulla obligatione cō acty, in que dirigit irritatio.

¶ Dices. salte n^o pot salvari optus talis legis, qn^o in-
 ducat obligationem ad n^o faciendy valide acty sine conditionibus in
 lege requiritis, p'eo p'cise q' actus sine tali forma irritet p lege,
 n^o pot fieri validus sine tali forma; alioqui lex irritans n^o
 sortiret effecty. Sed. Sane n^o e' obligatio in iura, p' qm^o im-
 politate ad faciendy taly acty validy sine p'dicta forma; q' obliga-
 tio in iura debet e' ad aliquid p'le; sup'p' auty lege impole e', q'
 actus validus sit absq' forma p'p'rieta.

Dial

Sicut iterum: Lex irritans est contra Lex. q. debet obligare in iura
ad aliquid. Res potest talis Lex obligare ad aliquid in iura; licet ea obliga-
tio non sit circa actus, in quibus fit irritatio. obligat quicquid Lex irritans
ad omnia illa, quae inter se nascuntur ex tali irritatione, sicut ad non facien-
dum ea, quae solum licita sunt ex valore actus: Ut si irritat matrimonium non
licet ad singula accedere, neque alia iuxta verum iugum coniugii. Si irritat
professionem religiofam non licet actus proprios religionum efficere; et sic de aliis,
quae fundari poterant in actus validitate. quae obligatio contra est cuius-
cunque Legem irritantis; sive in odium, sive in favorem publicum, vel privatam fiat,
et licet hae obligatio videatur immutari ex lege naturali, supposita irritati-
one actus; naturalis obligatio est non accedendi ad eum, qui non est proprius iuxta
eum efficiendi actus proprios religionum, non supposita vera professione; tamen ne-
gari non potest quod talis obligatio pendet a lege positiva irritante, quae medi-
ante sua irritatione facit illicitos omnes illos actus, qui alioquin liciti
erant.

Dico 2. plures Leges irritantes de facto non obligant in iura
neque absolute ad faciendum actus validos, neque conditionaliter si fiat ad facien-
dum illud validum, servando formam in lege praescriptam, sive quod id est ad non fa-
ciendum actus sine tali forma. Publicae partem claudit hae advertentia. et
quidem 1. facillime est, reperit in quibus plurimis legibus, neque quae dant
formam Matrimonio, testamento, professioni religionum, et aliis similibus
non praescribunt absolute actus, quorum forma praescribitur ut patet. 2. patet quod
in aliis legibus, ut in irritante testamento minus solemne; et actus morum
est. quae non praescribunt eiusmodi actus, etiam factos sine tali forma; solum
eos irritant.

Dixi, quod se non obligare deus Leges ad non faciendum actus absque
forma praescripta; neque quod accedens aliquid inde sequitur; eos actus esse absolute
malos, quod supposita nullitate illorum, censentur moraliter mali; quod tamen
non provenit directe ex lege positiva irritante; quod supponimus ab illa non praescri-
bentibus actionem; sed ex alio naturali principio, quod est irreverentia aliqua reperiatur
in tali actione maliter facta. Suiusmodi sunt actiones sacramentales.
Et enim irreverentia magna tentare facere sacramentum sine conditionibus

requiritur; Unde independent ab Sac. q. de lege humana irritante 273
dici solet e' gravissimi peccaty accedere ad confessionem sine dolore ra-
tio ad eius valorem; ite administrare Baptismum sine intentione aut
n' in aqua reali, & alia insufficienti. Similiter dicendy e' q' aliunde
aliquis sic, inunc tenet facere acty; q' tunc eo ipso tenebit illud
facere validy, ety conditionibus ad valorem requisitis: ut si ex ali-
quo titulo obliget ad edendy testamenty, debet illud valide edere;
alioquin n' satisfacet sui obligationi.

¶ Dico 3° plures Leges irritantes & facty q' obligant
in vicia ad n' faciendy acty, qui irritat. Pro quo animat verbo, ali-
quar e' Leges negativas, quy directe prohibent actus, et ad magis firmitatq,
seu exaggerationem prohibitionis, irritant illos, ut patet in Concilio Trident.
sess. 25. cap. 15. ubi prius prohibet confessionem fieri ante expletis tempus p' bati-
onis, vel statis, et postea irritat illos. & huiusmodi q' legibus auximus obli-
gare in vicia q' re ad n' faciendy taly acty. sicut q' talis Lex e' iustam
tali prohibitionem: scilicet expectata, et tunc p'p' negat. q' obligat in vicia
ad n' faciendy taly acty. Patet Coa. q' h'ic effectus intrinsecus legis irritantis
sive prohibentis, sive p'cipientis; Sic autem effectus n' impedit ex eo, q' Lex prohi-
bitioni addat irritationem; et additio p'p' n' auferat obligationem in vicia le-
gis p'nalit; imo potius videt augere obligationem, ty q' ex suo genere gra-
vius e', magis a recta ratione exorbitat facere acty prohibity, dicitur;
qm' distat prohibity; ty etiq' q' ille modus prohibendi inducit, magis
gravitatem prohibitionis; ty ex parte necessitatis vitandi taly acty, qm'
ex parte intentionis Legislatoris; qui eo modo signat se velle obligare
qm' potest.

Ad finem advertendy e' ex Auxiaga disp. 23. sect. 1.
etiq' si ob ignorantia indircibile, vel alio quocunq' modo in huiusmodi
Legibus aliquis excuset a culpa; n' p'p' terea illy acty reddendy e'
validy; q' ad irritationem nulla requiritur culpa, etiq' civilis, ut supra
diximus, nisi forte irritatio ponat tanty p' mody p'p' ob defectu illy
peccaminose omittit; tunc enj cessante culpa actus exit validus & rea,
q' diximus disp. p'cedenti; sicut p'p' cessare ex defectu culpe. Notantex
2°

p^o dixi; nisi irritatio ponat tanty q^o mody p^oeny; q^o forte n^o aduertit Az-
 xiaga; q^o pot^o stringere ut notat Suarez cap. 20. n°. 10. q^o in ead^o lege
 irritatio actus ponat, ex q^o p^o bony omne; & n^o in p^oeny peccantib^o.
 N^o isti duo respectus possunt optime iungi in eod^o effu, ut patet in im-
 pedimentib^o irritantib^o matrimonij p^oter delicty introductis; illa eni
 poenalia sunt, & t^o q^o exant expedientia ad bony omne: in Soc
 aut^o casu, q^o n^o irritatio posita sit in p^oeny n^o cessat, cessante culpa;
 q^o adhuc manet alia causa illius irritationis; manet it^o tunc abte
 irritatio; s^o n^o sub rone p^oeny.

2° irritatio solum ponat in p^oeny, aut solum p^o publicy
 utilitate; it^o & quando huiusmodi Leges tanty irritent; vel n^o
 p^ohibeant, irritent n^o pot^o sic utiliter decidi; neq^o sine longo dis-
 cursu. melius id specialiter colliget ex ipso stextu cuiusq^o Legis; n^o
 nihil t^o inuabit doct^o S^o Suarez, q^o n^o vide dicto lib. 5. cap. 20.

Disputatio. 23.

An effus Legis irritantis possit aliquando impediri.

Legis irritantis directus effus e^o ip^o realis, & actualis irritatio: Hec aut^o
 dupliciter fert^o a^o lege; vel ip^o facto, seu ip^o iure; vel ut imponenda a
 iudice, q^o sent^o, sive declaratorij; sive ademptorij Criminis; ubi aduertend^o
 e^o irritatione imponendy a^o iudice n^o habere locy in actibus illis, qui semel
 validi facti, n^o possunt postea invalidari; ut e^o matrimonij, q^o s^o religio
 p^osa est. q^o huiusmodi actus ex natura sua s^o p^opetui; quzrimus p^o
 p^onti an aliquando t^o 1° q^o irritatio possit impediri, ne redicat
 ad acty

Caput. 1y.

Quid de irritatione facienda per iudicem?

In hac diffate acty e^o, iudic^o q^o loquendo salt^o rone sui officij
 obligari ad irritand^o acty; sive ad ferend^o sent^o ademptorij, vel declaratorij

3 Cluno: irritatio multarum Legum, neq[ue] Episcopi sus-
pendi pot: ita docet Azziaga disp. 23. sect. 2. subsect. 2. n. 29.
sequitur P. Suarez cas. 23. stat, q[uod] Episcopi fundat in voluntate
aut libertate proutta legislatoris. Unde in potestate eius est tolle-
re omnes Episcopi in lege irritante; et pot in lege prohibente; si autem
id pot recte facere bene intelleximus ex communi sensu Doctorum Legisla-
torum in aliquibus legibus non relinquere locum huic Episcopi. q[uod] in
dictis legibus non pot suspendi irritatio q[uod] ulla Episcopi. Abest autem
in constitutione exempli matrimonii clandestini, q[uod] omnes Catholicos
convenit pot Concilium Tridentinum non posse unquam valide in hiis sine Sa-
crobo, et duobus testibus; neq[ue] ad id ulla Episcopi posse iurare: et
id est dicendum de professione facta ante expletum annum nuptiarum.

Ex qua doctrina inferunt aliquos leges irritantes posse
aliquando admittere Episcopi, q[uod] ex hoc dependeat a voluntate le-
gislatoris, fortasse in aliquibus nisi moris momenti ex voluntate
habuit in sua lege fundat q[uod] dicendum est ex communi sensu, et inter-
pretatione Doctorum. ex hoc ut Navarro, et alii apud P. Suarez citatus
n. 2. qui ad probandum absolute, q[uod] leges irritantes gerant Episcopi, ob-
tinent dictum factum a Religioso sine licentia sui Prelati, qui non obstan-
te irritatione validus est si cadat in utilitate Religionis, q[uod] ea irritatio
facta est in favorem Religionis, et non sumit irritans voluisse eo casu
irritationem impedire favorem, ex potius ex illis quiescit. Id q[uod] nullus
docet Felinus in cas. suis de testibus n. 1. et eodem instantis ponit Na-
varrus in alienatione sui Ecclesiasticis non servata forma scripta, q[uod]
in subiectis sunt in favorem Ecclesie. Et P. Molina tract. 2. de
iustitia disp. 81. §. sunt vero sentit iuris rigorem moderandum esse aliq[ui]d,
et non tota solemnitas, et aliqua pars circumstantia bona fide est
omissa, servata in equitate naturali. quibus instantis ait Azziaga
solum probari aliquas leges irritantes admittere Episcopi, non omnes.
Hanc doctrinam sequitur in subiecta verba; quoad modum tamen loquendi

nihil displicet, et qd aliud e in aliq legibus irritantibus n re-
 gerit Epieitig, aliud vero Epieitig in aliquibus legibus n suf-
 ficere ad suspendenda irritations. In ultimo vero ppt rone allata,
 qd aliq materia talis e, ut in nullo casu particulari debeamus
 sumere Legislatoris voluisse suspendi sup legis irritations; Et v.
 ultimo prorsus falsu; simpliciter, in aliqua lege aliq regeit
 Epieitig, et eg n sufficere ad suspendenda irritations. Ratio e meo
 iudicio manifesta; na Epieitia e prompta voluntas Legislatoris
 ad n obligandu in aliquo particulari casu, sive, ut specialit loqu-
 amur de lege irritante, ad suspendenda irritations. Talis
 voluntas n pot n sufficere ad suspendenda irritations. qd est. qua
 ppter alti pot dici, leges irritantes posse n sortiri rone esse, rone
 Epieitig, qd hoc in illis regeit. Difficilius tn eg regeit in legibus
 irritantibus, qm in prohibentibus.

Probabitur Unde colligit, hanc Epieitig posse re-
 gerit in aliq legibus, in aliis v n. Deo, id n posse generalit
 recidi; nihilominus multu iudabit ea regula Navarra, et Felini,
 ista, qd dicitur quare irritat a lege in favoru alicuius, si sic, et
 nunc irritatio potius sit illi dria, pabiliter posse aud n pueren-
 te Legislatoris, ut in eo casu irritaret. In v irritatio habeat alios
 fines, ut vindictu delicti, aut cautionu piculi in potere, vel qd simile,
 etigsi simul intendat favoru alicuius, n sufficet, qd irritatio sic,
 nunc potius sit illi dria, ad hoc ut suspendat; qd tunc n pot p-
 sumi eg suive mentu Legislatoris, cy maneant motiva sufficientia
 ad pmanentiq talis irritations.

Disputatio. 24.

An Lex imponens poenq i faciente
 actione, ppendat eos qui eg faciunt
 invalidam.

Caut

Proposita diffate, quæ certiora se expendant.

Actus, qui per legem puniunt variis nominibus potest signari. per talis legem vel nomine illo signante recte, et abstrahendo ab eo, quod sit validus, aut non sit validus; vel nomine illo signante statit ut validus: ut hoc nomen testamentum, signat relaxationem ultimam voluntatis, quod non aliquis instituit sibi vel suorum bonorum, ita tamen ut illud nomen possit abstrahere applicari huic actui, sive validus sit, sive nullus. Deinde hoc nomen Baptismus, vel secratiō corporis Christi, non potest abstrahere formam exterioris Baptismi, aut secratiōis positam sine intentione, quod illa non est proprie Baptismus, aut secratiō. Et hoc adhuc potest dupliciter ostendere: vel quod nomen ipsum per se, et ex sua institutione eo signatione habet; vel quod illud retinetur ex ipso contextu legis, sicut ex illius materia. Rogamus quod, an si Lex puniat aliquem actum, ostendat etiam illo, quod invalidus est, quocumque nomine ille signetur?

Id vero certum est generaliter, et speculative legem non ostendit actum invalidum factum, si Lex punitiva illo signat nomine aliquo detrahendo ad signandum actum statit ut validus, sive per se ex sua proximitate impositione, sive ex contextu ipsius legis. Et facile est, quod Lex ipsa per nomen, quod utitur, sufficienter ostendit, quod actus vult puniri. Quod si eo nomine signat actus statit ut validus, sufficienter ostendit se velle puniri actum statit ut validus, et consequenter non ostendere invalidum. Similiter certum est ostendi actum invalidum à lege, quando utitur nomine abstrahente à valore, vel non valore actus; quod licet actus invalidus sit adhuc remanet id, quod legislator intendit puniri per eam legem punitivam.

Explico dictam exemplum legis punientis eos, qui rebaptizant: etiam sic Lex ostendit eos, qui secundo eisdem rebaptizant, quoniam ille secundus Baptismus invalidus sit; nam, licet hoc nomen Baptismus ex sua institutione ecclesiastica non signet, nisi Baptismus validum, et invalidum non est, nec potest abstrahere ad secum Baptismus, tamen ex ipso contextu,

materia legis extendit ad signandi Baptismum etiam invalidum,
 imo solum illud potest in presenti signare; quod Ecclesia supponit quod Bap-
 tismus natus est nullus. quod non intendit punire Baptismum validum; sed
 invalidum; alioquin esset in terminis repugnans ea Lex. Idem patet in le-
 ge imponente poenam Religioso in professo matrimonio presenti; quod est
 matrimonium invalidum vix non sit matrimonium, tamen ex ipsa materia col-
 ligit aperte. Leges velle sub eo nomine comprehendere Matrimonium, etiam
 invalidum, quod si supponit matrimonium factum a professo non potest evadere
 validum. quod si intendit punire et matrimonium etiam invalidum, alioquin esset
 scabola illa Lex. Similiter ceterum est, plures Leges, quae puniunt aliquem
 actum non comprehendere eos, qui eum faciunt vix, et in se validum: ut Lex
 prohibet sub poena rebaptizare: non stringat, ut aliquis existimans se
 rebaptizare, se in ipsa non rebaptizet; quod ille, qui creditur prius Bap-
 tizatus, vix non fuerat Baptizatus. Sic non incurrit poenam illius Legis:
 non quidem poenam, quod actus validus est. sed quod Lex valore actus sequitur, quod tamen non po-
 nit in se id, quod Lex requirit ad poenam; non eo ipso, quod valide. Sic, dum
 baptizet, ille actus non est rebaptizatio, sed tunc Baptismus, licet alter existimans
 moritur; quod Lex non punit existimantes se facere actum prohibentem, sed vix re-
 ipsa illi facientes. Itaque poena homicidii non incurrit ab eo, qui se
 occidit existimans se Somnum intertere, sed a vero interfectore. Idem dicendum
 est, quod aliquis existimans priorem uxorem vivere, alteram ducit; non in ipsa
 prior non vivit, non incurrit poenam legis, quod hoc fecit. Quos, qui sunt
 vivente priore uxore, non existimantes, se ita obesse. Ratio doctus est,
 quod in his casibus validitas actus facit, quod non ponat in se id, quod Lex in-
 tendit punire; non autem potest incurri poena, cessante causa, propter quam
 imposita est.

Haec certiora sunt illud tamen potest in dubio verti, an stringat,
 ut actus, quos Lex intendit punire, sit nullus ex alio capite
 diverso ab eo, quod Lex supponit, sit adhuc obnoxius poenae pro lege imposita.
 Ut Lex prohibens rebaptizationem supponit Baptismum illi esse nullum ex eo
 capite, quod non potest 2° valide fieri, ex materia illi comprehendit, etiam si

ex

ex hoc casu sit nullus, ut diximus, an sit nullus et alio casu nempe ex eo, quod sit in aqua rosacea, vel quod ille, qui rebaptizat non habeat intentionem suscipiendi Baptismi non videtur supponi ab ipsa lege, quod nullitas non committat poenam, et ideo fecerunt rebaptizationem, quoniam lex intendit punire, ergo non videtur non esse ostendere illy actus ex hoc casu nullus. Substantius quod an qui hoc 2° modo rebaptizat incurrat poenam rebaptizantis impositam, et generaliter inquirimus de quocumque casu simili.

Caput. 24. Expendit S^{ic} distas.

In primis suppono non incurrere poenam legis punientis rebaptizationem, si hoc fecerit quod aliquis alius in baptizato forte abluat observando externam formam Baptismi, neque incurrere poenam de Religiosis, et hentes matrimonii, si hoc fecerit, quod fecerit externis signet, se velle hentes de presenti, et aliqua foemina, et manus illius apprehendat, ipsa etiam corrente per eadem signa externa, si hoc ora possunt mixte per se fieri, aut in ordine ad reparandum historiam, aliare simili de causa: in quo evento certum est non incurrere dictas poenas, distas vero est, quod aliud requiratur propter eas actiones extendas.

S. Azziaga docet requirere, quod ipsa habeat intentionem rebaptizandi, aut hentes matrimonii, quod aliter non tentat rebaptizare, aut hentes, si fingit se tentare: illy autem poenas non possunt contingere, si tentantes matrimonii inuicem, aut rebaptizationem. Tri obicinas id est difficile intellectu, non qui rebaptizat, non sit S^{ch}ismaticus, certe scit se non posse facere validum Baptismi: videtur et de religioso attentante matrimonii, quod non potest habere intentionem, aut verum animum rebaptizandi, vel hentes, si inquam, hoc obicinas, Res etiam illy, qui scit Baptismi non posse valide fieri, posse habere S^{ch}ismaticum animum verum:

Volo

Volto effuere qmty e ex me ad rebaptizandy, vel s. Senti: in quov'en
tu incurret poenal a legibus illis scriptas.

In hoc punto n dubito, qn reperiat aliqua. Diversitas, inter ex,
qui ioco p'dictas actiones facit, & ex, qui ead's serio intentat, licet in
utroq' casu cognoscat se n posse eas effuere valide, q' sufficit ut alter
incurrat poenas, alter i eas n incurrat. Existimarem, ex, qui serio su-
iurmodi actiones intentat, Sabere qmty intentione saltz inefficaz bag-
tizandi, aut s. Senti matrimonij, qu n videt pugnare cy ingolite
effu, etiq' cognita ut tali. Insuper Sabet animu reputand' validu
illud matrimonij, aut Baptismy, & eo utendi tngm' validu in or-
dine ad aliquos effus ex tali valore secutos, ac ostendit quemd'q'
impety conandi d'ixitabilitatz illoz actuz, qu omnia minime rege-
xiunt in eo, qui ioco, vel ob reparatione ear actiones p'xstat.

His autz omnib' ad p'cipuy dubij p'entis Capitis cet d.
Suarez cap. 34. n. 10. Sominz n incurere poenas legis faciendo
actiones p'hibitas, n aliunde adit aliud impedimentu dirimens va-
loz talis actionis. Do e, p'ideo imposta e illa poena Rebaptizantes,
& talis homo tentat Baptismy, ut si illud impedimentu p'veniens a
lege, vel a lege sup'oty n adit, baptismy valide c'ferret, s' hoc
n Sabet locy, q' adit ex alio capite aliud impedimentu, q' tunc ex
ip'a n c'ferret illy valide, qm'is c'ferret p'ximy impedimentu. q'
p' q' e q' h'c ratio neq' fundat in verbis ip'is legis, neq' in motivo
legislatoris, neq' in aliqua rone p'babili. 1. q' Lex n'bil tangit de
illa c'ditionali, q' est valide c'ferret, si n est hoc impedimentu, q'
civie dicit: s' serio tentante secundu' Baptismy impedimento hoc
sup'oto, talis poena imponit, s' hoc pot' c'ingere qm'is adit aliud
impedimentu. q' pot' serio tentare Baptismy s' d'ny, & altery impedi-
mentu, q' est. 2. q' Legislator n potuit prudentex attendere ad illa
c'ditionali, nemo eni punit ob id, q' facit, si hoc vel illa c'ditio
poneret. s' ob id, q' de facto sic, tunc efficit. q' qui serio attentat
q' Baptismy n punit, q' valide baptizaret, si n est hoc impedim.

812
si habet recti animi Baptizandi. Hoc impedimentum addit
illa aditionalis est malum quod est valide Baptizaret ablato eo im-
pedimento; quod enim mali est in eo quod valide baptizaret supposita abla-
tione illius impedimenti, quod modo facit illy baptizandi mali, et
recti? certe meo iudicio peior est altera aditionalis, in qua ex-
cessus excusat a poena ille homo, nempe, quod neque valide bap-
tizaret ablato hoc impedimento, neque alterius adhuc subistentis.

Et probat, quod motus legislatoris est audacia sive pro-
mundi. Illud impedimentum essiale: Pota hoc reperit, etiam si ali-
unde sint alia impedimenta, imo maior longe est, si verus ea
omnia cognoscat; quod manet motus legislatoris sufficiens ad poe-
nam independentem ab illa aditionali. Et quod proponimus est: quod
Culpa, quae est tota ratio poenae, eadem est sive ea aditionalis subsistat,
sive non: imo maior est quod non subsistit ex eo quod adit aliud impe-
dimentum diximus. quod non potest poena dependere ab illa aditionali.

Propterea existimo cum P. Azziaga, poenam incurri
quasi invalida sit ex aliis pluribus capitibus, quod tenet,
quod supponit a lege penitenti. P. duplici ratione probandi est altera
a priori, altera a posteriori. P. a priori. P. talis poena impo-
nitur ob attentatum sive illam actionem, hoc impedimentum essiale,
quod quidem adit mille alia impedimenta diximus; potest quis
attentare sive illam actionem, hoc aditum impedimentum essiale. quod in-
curreret poenam non obstantibus reliquis impedimentis. Peinde Eccle-
sia videt sumere in eo, qui rebaptizat aliquem suspitionem
sive quis, aut saltem aliam credulitatem quod illud impedimentum non sit essa-
le: P. eadem sumptio manet etiam si sunt alia plura impedimenta.
P. est.

Probat a posteriori, quod ex illa doctrina sequetur homines
qui sive tentaret matrimonium, omnia impedimenta essalia non incur-
rere illam poenam in legibus impostam tentantibus sive matrimonium.

illis impedimentis reorij sumptis; hoc autem e' absum-
 imo d' P. Suarez credit Religionem attentantij ma-
 cy sanguinea incurere penas impostas d' adentes
 sanguinea, e' in aliunde e' aliud impedimentum. sequela
 q' a qualibet pena reorij liberat, q' adet aliunde alterij
 impedimentij diximus, p'pter id, q' supponit a tali pena de-
 natij. q' si existentia alterius impedimenti sufficit ad excusandij
 p'nam, ab omnibus d'istincte liberabit ita d' Henr, e' sequentes
 ab oibus collectivis, q' nulla reperit Lex, qu' in sua p'untione
 ea omnia impedimenta supponat, e' sequentes velle p'uni-
 re attentanter matrimonij d' omnia simul.

Ni d'itominus ut aliq' d'emus sentij P. Suarez
 d'itij q' d'atring scilicet, ego d'istinguem duo genera impe-
 dimentorij, qu' ponunt i'istare aliquij actij; alia, qu' d'istat in
 eo q' n' adhibeat materia, vel forma, salt' exterior, nam ex
 natura rei ad valorem talis actus: alia, qu' d'istat in lege posi-
 tiva i'istante, vel in defectu requisitorij, qu' talis Lex p'hibet.
 Dico igit' q' n' incurri penas legis, q' p'pter impedimentum q' a lege
 supponit d'currat aliud impedimentum p'ioris generis. Vt d'ignu' atten-
 taxet serio rebaptizare infantij n' q' ablutione illius utendo aqua
 qu' e' materia ex natura d'ivi sacramenti nam ad illius valorem;
 s' q' solij impositionis manus, n' existimo tunc incurere penas d'
 rebaptizantes: similiter si p'ofanus attentaret d'bere matrimo-
 nij cy bellua, vel cy homine eiusde' sexus, quis d'iceret tunc d'bere
 vel incurere penas d' Religiosos d'entes matrimonij? P' d'
 d'ivi d'ctrine e'; ille p'nam n' fecerit p'esse p'pter intentionem
 interij etij exterioris signatij faciendi matrimonij, aut Baptis-
 mij; s' p'esse q' ponunt in se materia, e' forma salt' exterioris
 ex natura rei nam ad Baptisum, vel matrimonij aro illud d'ficiet d'

modis explicato. Qui manus imponit, aut ex som-
 nit matrimonii. Hec, si non ponit in se materiam,
 Baptismi, vel matrimonii; neque potest dici fecisse ma-
 aut baptismum, etiam ex addito invalide, si aliud longe
 intentione baptizandi, aut sciendi. *¶*
 Hinc deducit, si simul concurrat impedimentum
 potestatis generis debere incurrere penas legis: quod si non
 nit materiam, et formam illorum actuum animo illos efficiendi; quod
 Lex intendebat punire. Hoc totum efficaciter probant rationes nos-
 tra supra ponderatae. Ex qua doctrina fluxus casuum ex illis
 deducuntur, quos omittimus propter temporis angustiam.
 Hec sufficiant de materia de legibus.

Finis sic impostus fuit die 28 mensis Junii
 Anni Domini M. DC. L. VII.

Laudes Deo. O. M.

Virgini & Beatissimae Mariae genitricis Dei ab ori-
 gine lae semper immunis, in Coelos assumptae, in
 cuius honore sciamus. Hec omnia & votis cedant.

812
 70
 729
 720
 11
 10
 760
 60
 710
 20
 60
 06

